

22657

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MESUD CEMİL'İN HAYATI VE ESERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

F.ARZU YÜCEBİYİK

TEZİN ENSTİTÜYE VERİLDİĞİ TARİH : 3 ŞUBAT 1992
TEZİN SAVUNULDUĞU TARİH : 18 ŞUBAT 1992
TEZ DANIŞMANI : PROF.DR.SELAHATTİN İÇLİ
DİĞER JÜRİ ÜYELERİ : DOÇ.CAHİT ATASOY
DOÇ.MUTLU TORUN

İ.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ŞUBAT 1992

ÖNSÖZ

"Mesud Cemil'in Hayatı ve Eserleri" konulu bu çalışma İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Ana Sanat Dalı, Musiki Sanat Dalı, Türk Sanat Musikisi Alanı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Türk Musikîsi'nin yüzyıllardır süregelen yazılı kaynak eksikliği göz önüne alınarak; bu ve buna benzer çalışmaların bu açığı kapatmakta büyük yarar sağlayacağı görüşündeyiz.

Yakın tarihimizin icrâcılığı, yazarlığı, şefliği, yöneticiliği, hocalığı ve konuşmacılığı ile güçlü bir müzik otoritesi olan çok yönlü sanatçı Mesud Cemil Bey hakkında geniş bilgi toplamak ve onu gelecek nesillere tanıtmak arzusu bizi bu alanda çalışmaya ve araştırmaya sevk etti. Zaman zaman ilk defa ortaya çıkardığımız belge ve bilgiler bizi heyecanlandırdı ve çalışmamızın seçiminde isabetli bir karar verdiğimizizi kanıtladı.

Tez konusunun seçiminde fikir veren ve yardımcı olan Doç. İhsan Özgen'e, değerli Niyazi Sayın'a, özel arşivinden faydalandığımız Doç. Mutlu Torun'a, İstanbul Radyosu arşivinden yararlanmamıza katkısı olan Erol Sayan'a, değerli arkadaşlarım Güldeniz Ekmen ve Meral İncilli'ye, yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Nevzat Atlığ'a, Cüneyd Orhon hocamıza danışman hocam Prof. Dr. Selâhattin İçli'ye ve tezin yazımında emeği geçen Sitem Aladağ'a teşekkürlerimizi sunarız.

Arzu Yücebıyık

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
SUMMARY	V
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. HAYATI	2
2.1. Hayat Hikâyesi	2
2.2. Kişiliği	5
2.3. Babasından Etkilenişi, Onu anlayışı Babası ile ilişkisi	9
2.4. Müzikteki yeri ve önemi	11
2.5. Koro Yönetimi ve Şefliği	13
2.6. Radyo Yılları ve Yöneticiliği	15
BÖLÜM 3. ESERLERİ	16
3.1. Yazarlığı	16
3.2. Sohbet ve Dil Ustalığı	25
3.3. Besteciliği	48
3.4. İcracılığı	50
3.4.1. Tanburu ve Violonseli	50
3.4.2. Çaldığı Diğer Sazlar	53
3.4.3. Eser İcrâı	54
3.4.3.1. Solo Eser İcrâı	54
3.4.3.2. İki veya Daha Fazla Enstrümanla Eser İcrâı	54
3.4.3.3. Sözlü Eser Söyleyene Refakat	56
3.4.4. Taksimleri	56
3.4.5. Taksim Plâkları ve Radyodaki Taksimleri	57
3.4.6. Diğer Plâkları	58
3.4.7. Notaya Alınan Taksimleri	59
3.5. İcrâcılığı Hakkında Yazılan ve Söylenenler	60
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR	69
EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	166

ÖZET

"Mesud Cemil'in Hayatı ve Eserleri" konulu bu çalışma yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Mesud Cemil'in Bir deryâ kadar geniş ve derin dehâsını araştırıp incelerken çok kere kelimeler kifâyetsiz kaldı.

Mesud Cemil Bey'in çok yönlü olan hayatının bütün ayrıntıları incelenmeye, araştırılmaya çalışılmıştır.

Hakkında, yazılı kaynaklarda şimdiye kadar olmayan bilgi ve belgelerden; kitap gazete ve dergilerde yayınlanmış bazı yazı ve makaleleri, mezun olduğu Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki mezuniyet tezi, radyo konuşmaları, bazı özel anı ve resimleri, icrâsındaki üslûb araştırılmıştır.

Mesud Cemil Bey 1902'de İstanbul Calaloğlu'nda doğdu. Büyük Üstâd Tanbûrî Cemil Bey ve Saide Hanım'ın tek çocuklarıdır. 14 yaşındayken babasını kaybetti. İstanbul Sultânîye'sini bitirdi. 10 yaşında babasından kemençe ve solfej dersleri alarak musikîye başladı. 13 yaşında kemana başladı. Kadı Fuad Efendi'den tanbur öğrendi. Sadettin Arel vasıtasıyla Berlin Stern Konservatuvarı ve Müzik Akademisi'nde eğitim gördü. Ve bir violonsel virtüözü oldu. Aldığı Türk Müziği kültürü ve batı eğitimini birleştirerek tanbur ve violonsel'de yeni bir ekol yarattı. 1945'te Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesini bitirdi.

İstanbul ve Ankara radyolarında çeşitli görevler, müdürlükler ve 1950'de Türkiye Radyoları Müdürlüğü yaptı.

Ankara Devlet Konservatuvarı, Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü, İstanbul (Belediye) Konservatuvarı ve çeşitli liselerde ayrıca radyolarda hocalık yaptı.

1955'te Bağdat Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalıştı.

Çeşitli dış ülkelerde konferans, festival ve kongrelerde ülkemizi temsil etti.

İki kez evlendi. Çok iyi Almanca, Farsça ve biraz Arapça bilirdi.

Ekim 1963'te 61 yaşında kan kanserinden öldü.

200 kadar yayınlanmış yazı ve makalesi, babası Tanbûrî Cemil Bey hakkında bir biyografi kitabı, 3 tane bestesi bulunmaktadır.

SUMMARY

This study regarding "The Life and Works of Mesud Cemil" has been prepared as a master degree thesis

In researching his ample and profound genius like an ocean, in many times, words were insufficient. Some of his writings and articles published on newspapers, books and magazines, this thesis of graduation, his speeches on the radio some of his memories and photographs, the style in his performance have been exposed from the informations and documents that were unknown.

He was born in 1902 in Istanbul, Cağaloğlu. He was the unique son of the master Tanburi Cemil and his wife Saide. He lost his father when he was 14 years old. He finished Istanbul Sutanisi High School. When he was 10 years old he began to study music, taking lessons of solfeggio and kemençe (a Turkish enstrümant) from his father and began to play violin when he was 13. And then Kadi Fuad Efendi taught him to play tanbur (a Turkish enstrümant). After he studied in Berlin Stern Conservatory and Music Academy, thanks to Sadettin Arel, and became a good virtuoso of violoncello.

Combining his Turkish culture with European music education he created a new school in tanbur and violoncello. He was graduated from the Language-History-Geography Faculty of Ankara in 1945. He was charged with various functions in Istanbul and Ankara and was appointed as Director of Turkish Radio 1950

He worked as teacher in Ankara State Conservatory, Ankara Gazi Education Institute, Istanbul Belediye Conservatory, various high schools and also in radio. He worked in the Fine Arts Academy of Baghdad in 1955. He represented our country abroad in some conferences, congresses and festivals.

He got married twice. He was able to speak German and Persian very well and a little Arabic.

He was dead by cancer in October 1963 when he was 61.

There were existing 200 writings and articles, a biographical book regarding his father Tanburi Cemil Bey and 3 compositions.

BÖLÜM 1.

GİRİŞ

"Mesud Cemil'in Hayatı ve Eserleri" konulu bu çalışmanın asıl amacı yakın tarihimizin kıymetli ve çok yönlü müzik adamı olan Mesud Bey'in dehâsını ortaya çıkarmak ve tüm musikîşinaslara tanıtmak arzusudur. Hakkında yeterli yazılı kaynak olmaması münasebetiyle; çalışmamızda Ona yakın, aynı devirde yaşamış, birlikte çalışmış ya da onun sanatıyla ilgilenmiş değerli hocalarımızın fikir ve yardımları büyük desteğimiz oldu. Bazı hocalarımızın özel arşivleri, İstanbul Radyosu arşivi, İstanbul Üniversitesi Belediye Konservatuvarı arşivi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı arşivindeki yazılı kaynaklar ve bant kayıtları Mesud Cemil Bey hakkında ilk kez ortaya koyduğumuz bilgi ve belgeleri bulmamızı sağladı. Bu kaynaklar birbirleriyle karşılaştırıldı, bant kayıtlarındaki Mesud Cemil Bey'in konuşmaları ilk kez tarafımızdan yazıya aktarıldı, bulabildiğimiz bazı yazı ve makaleleri biraraya getirildi, eski Türkçe (Osmanlıca) olan bir yazısı yine ilk kez tarafımızdan bugünkü Türkçe'mize çevrildi, değerli hocamız Niyazi Sayın'ın özel arşivinden Mesud Cemil'in Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki bitirme tezi bulundu, Mesud Cemil ile ilgili anı ve bazı özel bilgiler elde edildi.

Tanbûrî Cemil Bey gibi bir babanın oğlu olmanın gururu ve sorumluluğunu taşıdığını kişiliği, sanatı ve felsefesiyle bütün yaşamında çok güzel ispat eden Mesud Cemil Bey için yapılan bu araştırmanın kapsamı,benzer çalışmalara ışık tutması amacıyla mümkün olduğu ölçüde geniş tutulmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 2.

HAYATI

2.1. Hayat Hikâyesi

"Cemil Mesud Ekrem (Aralık 1902 - 31 Ekim 1963) İstanbul'da Cağaloğlu'nda doğdu. (1) "Çocukluğu Aksaray'da Sineklibakkal'da Kâtip Muslâhiddin sokağı'nda geçti. Çok sevdiği bu muhitte büyüdü..." (2) Türk Musikîsi tarihinin en büyük virtüözü olan Tanbûrî Cemil Bey ile Sâide Hanım'ın oğludur. "Babası Cemil Bey 1901 yılında 30 yaşındayken evlendi. Annesi, Defter-i Hakaâni Nezareti Müdürlerinden Nazif Bey ile çerkez olan Eflâk Nûr Hanım'ın kızı Şerife Sâide Hanım idi. Babasından 15 yaş küçüktü. Evlilikleri de 15 yıl devam etti" (3)

İstanbul Sultanîsi'ni bitirdi(Lise). Daha burada öğrenci iken ünlü bir Tanbûrî idi. 1912'de 10 yaşında iken babasından kemence ve solfej dersleri alarak musikîye başladı. 1916'da babasını kaybettiği zaman 14 yaşındaydı. 1915'te Daniel Fitzinger'den keman derslerine başladı. Babasının belki de en seçkin talebesi olan virtüöz Kadı Fuat Efendi'den tanbur öğrendi. (Babasından hiç tanbur dersi almamıştır) Bir müddet yine babasının talebesi olan Refik Fersan'la çalıştı. Rahmi ve Şemseddin Ziya Bey'lerin delâletiyle yüksek hususi meclislerde tanbur çalmaya başladı. Refik Talât Alpman'la musiki bilgisi çalıştı. Hamparsum notasını öğrendi 1919'da 17 yaşında hususi mahiyette ilk tanbur hocalığına başladı. Ali Rıfat Çağatay'ın yönettiği Şark Musikîsi Cemiyeti konserleri ile sahneye adımını attı. Abdülbaki Baykara'nın Şeyh olduğu Yenikapı Mevlevihânesi'ne devam etti.Burada neyzenbaşı olan Rauf Yektâ Bey ve Kudümzenbaşı olan Ahmed Irsoy ile tanıştı. Galata Mevlevihânesi'ne de devam etti. Mehmed Emin Yazıcı ile tanıştı. Dr.Subhi Ezgi'den klâsik tanbur metodunu öğrendi. Babasının yıkılmış olduğu geleneksel Türk tanbur icrâsını öğrenmekle yeni ufuklara erişti. Klâsik Türk Musikisi üzerine eğildi. Sadettin Arel ile tanıştı. Ondan himâye ve teşvik gördü. 1920'de Ali Rıfat Çağatay'ın delâletiyle çok iyi violonsel çalan Dâmad Şerif Abdülmecid Bey Efendi ile görüştü. Ondan ve daha sonra

(1) Hayatı ile ilgili bilgilerin çoğu Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Mus.Ans.,C.I,s.175-176-177 aynı yazarın Türk Bes. Ans.s.31, ve 40.Sanat Yılı Brş'den derlenmiştir.

(2) Mesud Cemil'le Bakı Süha Ediboğlu'nun bir radyo programında yaptığı sohbetten

(3) Alev Güngör, İ.T.Ü.T.M.D.K. Bitirme Ödevi 1989, s.4

Karl Berger'den keman dersleri aldı. Fakat Abdülmecid Bey'in kardeşi Şerif Muhiddin Targan'ın violonselini dinleyince, kemani bıraktı ve ondan bu sazı öğrenmeye başladı. Hukuk Fakültesi'nin ikinci sınıfını terk ederek, Sadettin Arel'in tavsiyesi ile Berlin'e gitti. Orada Arel hesabına Stern Konservatuvarı'nda ve Müzik Akademisi'nde okudu. Çok iyi bir Batı Müziği kültürü ve eğitim aldı. Arel, Batı Müziği kültürü edinmiş, menşe 'de Türk Musikîsine mensup gençlerle Türk Musikisi ekolünü kurmak istiyordu. Yine bu maksatla çok kabiliyetli bir kanun virtuozu olan Hasan Ferit Alnar'ı da Viyana'ya tahsile göndermişti. Ancak bu gençler Türkiye'ye döndükten sonra üstadlarının istediği yolda yürüyemediler. O sıralarda çok şiddetlenen Türk Musikîsi aleyhindeki cereyanlara ve daha çok Batı Musikîsine hizmet ettiler.

Mesud Cemil, Berlin Üniversitesi'nde Psikoloji Enstitüsünde Ses Arşivinde asistanlık yaptı. Hugo Becker'den violonselini ilerletti. İki buçuk yıl sonra 1924 sonunda, annesinin ağır hastalığı sebebiyle tahsilini bitirmeden İstanbul'a döndü. Darülelhan'da tanbur, solfej ve nazariyat, Gilenbevî Lisesi'nde musikî dersleri öğretti. Bir ara Edebiyatı Fakültesi'ne devam etti. 1925-1927'de violonseli ile Batı Musikisi Konserlerine katıldı. 1926'da kurulan ilk İstanbul Radyosu'nda spiker, idareci, tanbur ve violonsel icrâcısı olarak göreve başladı.

1938 yılında Akara Radyosu'na Türk Musikîsi Şefi olarak gitti. 1940'ta Ankara Radyosu Müdürü, daha sonra da Türk ve Batı Musikîleri Şefi oldu. Ankara'da ilk kez "Klâsik Koro"yu kurdu. "1935'te Belediye Konservatuvarı'nda Tasnif ve Tetkik Heyeti'ne üye oldu. Dr. Subhi Ezgi ile Ahmet İRsoy'un yayınladıkları Türk Musikîsi külliyyâtına yardım etti." (4) 1950'de Türkiye Radyoları Müdürü oldu. 1951'de 13 yıllık bir Ankara çalışmasından sonra radyo Müdürü olarak tekrar İstanbul'a döndü. Klâsik Koro'yu burada da idare etmeye devam etti ve ölünceye kadar bırakmadı. Mesud Cemil öğretmenlik hayatına da devam etti. Gelenbevî Lisesi'nden sonra Konya Lisesi'ne nakledilmesi üzerine 1925'te öğretmenliği bırakmıştı. 1930'da Aksaray Pertevniyal Lisesi'ne musikî öğretmeni oldu. 1938'de ise

Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü violonsel öğretmeni, 1944'te Ankara Devlet Konservatuvarı yüksek kompozisyon

(4) Yılmaz Öztuna, Türk Bestecileri Ans., s.31

bölümüne Türk Musikîsi tarihi öğretmeni oldu. 1948'de Devlet Konservatuvarı'nda violonsel hocalığına geçti. 1951'de İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda musikî folkloru okutmaya başladı.

1955'te İstanbul Radyosu'ndan ayrılarak Bağdat'a gitti. Dört yıl boyunca Bağdat Güzel Sanatlar Akademisi'nde Musikî kısmı başkanı ve hoca olarak çalıştı. 1959'da başmüşavir sıfatıyla İstanbul Radyosu'na döndü.

"Ankara Radyosu'nda bulunduğu sıralarda 1945'te Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Tez konusunu "Kutb-ün Nâyî Osman Dede" olarak verdi ve başarıyla mezun oldu." (5) Bu tezin kopyası eklerdedir.

1932'de Mısır'da toplanan Şark Musikîsi kongresine Rauf Yekta Bey ile beraber katıldı. 1935'te konferanslar vermek için Viyana'ya gitti. 1960'ta Paris'de Unesco'nun Çağdaş Bestekârlar Festivali'nde Türkiye'yi temsil etti. İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya ve Avusturya'yı gezdi.

"Çok iyi Almanca bilirdi. Yine çok iyi Farsça ve biraz Arapça konuşurdu. biraz Fransızca anlardı. Tıp ile de çok ilgilenirdi. (5)

İlk evliliğini Celâl Sâhir Erozan'ın kızı Berrin Hanım ile yaptı. Sonra Berrin Hanım, Nadir Nadi Abalıoğlu ile evlendi.

"İkinci eşi, I.Abdülmecid'in kızlarından Cemile Sultan nın torunu, saray ailesinden Naime Hanım'dı. Naime Hanım'ın da ikinci evliliği idi. Çocukları olmadı. Naime Hanım'ın ilk eşinden doğan Edhem adında bir oğlu vardı. Erenköy'de (şimdi Tüccarbaşı durağı denen) bahçe içinde tek katlı bir evde oturuyorlardı. Daha önce yanmış olan bu ev Naime Hanım'a saraylı ailesinden kalmıştı. Çamlar arasında, bahçe içinde, şirin bir evdi. Yaz kış orada oturuyorlardı. Bir de köpekleri vardı. Tabi Mesud Bey'in sevgili kedileri de " (5)

31 Ekim 1963'te, saat 18.50'de, Haseki Hastanesi'nde, kan kanserinden 61 yaşında iken öldü. 2 Kasım'da cenazesi oturdukları Erenköy'de Zihnipaşa Camii'nden kaldırıldı. Sahrâ-yı Cedid mezarlığına gömüldü.

2.2. Kişiliği

"Uzun boylu, yakışıklı, çok sevimli, gözlüklü bir adam olan Mesud Cemil, fevkalâde zeki, hassas tam manâsıyla müzisyen, engin müzikalite sahibiydi. Çok iyi konuşur, fıkra anlatırdı. Kültürü genişti. Almanca bilir, daha bir iki dili de anlardı. Ciddi bir tıp kültürüne bile sahipti. Kedilere olan düşkünlüğü ve engin sevgisi meşhurdu.

Bir ara "Tel" soyadı kendisine yakıştırılmışsa da, hiç bir zaman böyle bir soyadı almadı. Soyadı olarak babasının adı "Cemil"i seçti. Ölümünden sonra İstanbul Radyosu'nun büyük stüdyosuna onun adı verildi. Üstat bir radyocu olarak ün yaptı. Dostları vefasızlığından çok yakınmışlarsa da, gene büyük bir dost kitlesi, kendisini halâ unutulamaz bir şahsiyet olarak hatırlamaktadır. Son yıllarda Türk Musikisini keşmekeşten kurtarmak için Arel'in teklif ettiği esasları ele almaktan başka çare olmadığını kavramıştı. Fakat vakit geçmişti.(6)

Ruşen Kam 31. 10.1965 tarihli radyo konuşmasında şunları söylemiştir. "..... çocukluk çağlarının ilk yıllarında başlayan ve delikanlılık, gençlik çağlarını aşarak altmış iki yaşına kadar, her sene gittikçe artan, gelişen, yükselen bir genel kültür, bir sanat kültürü seviyesi içinde kendi kendini yetiştirdi. Türk Musikîsi, Türk Halk Musikîsi, Batı Musikîsi alanlarında kendinden beklenen irtifalara saziyle, sözüyle ve kalemiyle yükselmesini bildi..." (7)

31 Ekim 1964'te Baki Süha Ediboğlu ölümünün birinci yılı dolayısıyla hazırladığı Radyo konuşmasına dostu Mesud Cemil'i şöyle anlatıyor;

"Tam bir yıl önce bugün Mesud Cemil'i toprağa vermiştik. Bir yıl evvel sessizce ve birdenbire tıpkı bir başka musikîye geçer gibi aramızdan ayrılmış ve kendisini seven dostlarını, konservatuar dershanelerini, radyo stüdyolarını, notalarını, çaldığı sazları bir mesleki bıkkınlıkla ve çoğu zaman yaptığı gibi bırakıp kaçmıştı. Pek çoğumuz bu kaçıışı, bu kayboluşu onun her zamanki ruhi firarlarından biri gibi karşılamış, şimdi kimbilir hangi ücra köşede, tanımadığı insanlarla, başbaşa veyahut yeni keşfettiği bir semt kahvesinde kendini unutturuyor ya da bir bahçede hayvanlarla konuşuyor, pırıl pırıl bir güneş altında yıkık birduvar kenarında çok sevdiği kedilerine bir şeyler yediyor sırtlarını okşuyor diye düşünmüştük.

(6) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Mus.Ans, C.I, s.176

(7) Dr. M.Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.2, s.152

Çok bekledik gelmedi. Bu gidiş, bu firar, dönüşü olmayan bir firardı. Mesud Cemil'in bıraktığı bu boşluğun genişliğini ve derinliğini geçen 1 yıl içinde çok daha ciddi çok daha acı olarak hissettik. Binbir marifet ve hünerle dolu olan parmaklarını aradık. En ince ses ipliklerini yakalayan hassas kulaklarını, zevkini, sihirli yöneticiliğini, zekâsını konuşmalarını, renkli kalemini, çok cepheli hocalığını, İstanbul efendiliğini aradık. Düşündük ki, musikî alanımızda bir çok şeylerin yapılması Mesud Cemil olmadan hemen hemen imkânsızdır. Sihri bir verasetle olgun bir sanat kültürünün birleşiminden doğan hünerlerini, tecrübelerini, başka istidatlara başka parmaklara intikâl ettirmek zordur. Radyo programcılığındaki terkiib kabiliyeti, tek başına hazırlama sürati elemanları seçme ve görevlendirme mahareti bugün ancak kalabalık ekiplerin yapabileceği işlemlerdir. Musikîmizin ve radyoculuğumuzun hemen her alanda at oynatan bu usta insanın kıymetini itiraf edelimki sağlığında layıkıyla takdir edemedik. O'nun kolaydan, bayağıdan, çirkinden kaçan titiz kişiliğinin dışarıyla ve kendi ruhuyla yaptığı mücadeleyi yakından göremedik. O'ndan bize ne kaldı? Büyük musikî eserleri mi? Cilt cilt metod kitapları mı? Hayır Belki de birkaç kırık dökük beste ve bir iki küçük kitap bıraktı. Bunlar hiç mühim değil. Mesud Cemil'in bizlere ve gelecek nesillere bıraktığı en büyük miras; zevk titizliği ve sanat kültürü yanısıra, musikîmize getirdiği vakar ve haysiyettir. İcrâ mükemmeliyetidir." Konuşma şöyle bitiyor :

"Muhterem dinleyiciler o'nun bu birinci ölüm yıldönümünde tanıdığınız ve sevdiğiniz çok cepheli Mesud Cemil'in size yeniden tanıtmaya kalkmak benim için boş bir gayrettir. Onun için hemen susup sizleri o'nun sözüyle, sesiyle, saziyla ve sohbetiyle başbaşa bırakmak istiyorum".(8)

O'nun kişiliğiyle ilgili bazı düşüncelerini ve anılarını yakın dostu değerli hocamız Niyazi Sayın'ın kendi ağzından naklediyoruz. "25 sene onun korosunda ney çaldım. Aramızda 27 yaş fark vardı. Ama biz iki samimi dosttuk. Çok büyük bir insandı. Bir defa onun gibi bir yazar bir muharrir, onun gibi musikîden anlayan, ben iki kişi tanıdım. Müzikten tam mânasıyla anlayan benim istediğim manâda. Birincisi Halil Dikmen, ikincisi de Mesud Cemil'dir. Musikîyi başka türlü anlatırlardı onlar. Fikirleri de birbirlerine benzerdi. Mesud Bey'in çeşitli devirleri vardı yaşadığı hayat içersinde. Bir çok insana ters

(8) Bu konuşma metni İstanbul Radyosu arşivindeki TSM B 658 no'lu banttan tarafımızdan yazıya aktarılmıştır.

gelen durumları vardı. Ben bunun sebebini, Mesud Bey kendi ölçüsünde bir insan bulamadığı için o hale düşmüştür diye düşünüyorum. Söyleyemeyeceğim kadar birbirimizin mahremiyeti içinde yaşırdık. Öyle güzel bir dostluk. Bu ters gelen durum ve davranışlar dediğim şeyler; meselâ bir yere gittiği zaman derler ki birine Ooo Paşam hoşgeldin filan dermiş, sonra arkasını dönünce Allah müstahâkını versin dermiş filan. Bunun sebebini ben şurda buluyorum. Mesud Bey'in babasından tevarüs eden bir şeysi var, ruhî bir gücü. Fakat cemiyette onun iç âlemini dışarıya vuracak güçler çıkmamış. Seviyesini anlayan kişiler, o zaman en yakını Ruşen Bey gibi bir insan düşünün. Ruşen Bey bile onu tam manâsıyla anlayamamıştır. Ruşen Bey, hiç bir zaman babasının oğlu değildir. Buna rağmen biz Ruşen Bey'i şimdi mumla arıyoruz. Keşke olsa da elini öpsek. Düşünün bir Ferit Bey ki Ruşen Bey'in babası Ferit Kam, hiç bir zaman Ruşen Bey, Ferit Bey değildir. Ve Mesud Bey'de babasının oğludur babasının en kötü eseridir derler. Halbuki babasının en iyi eseri Mesud Cemil'dir. 14 yaşında babasından ayrılmıştır, çok erken. Fakat ondaki güç, yaratılış yapısı, muazzam bir insandı. Dışa dönük gözükene içe kapalı insandı. Diyebilirim ki son zamanlarda ihtidâ etmiş bir insandı. Bir gün evde oturuyorum annem dedi ki bak Mesud Bey geldi (o vakit Üsküdar da Doğancılar'da oturuyoruz) kapıyı aç. Açtım, onun Bağdat'tan aldığı bir Taunus arabası vardı. Onunla geldi. Bagajı açtı, 6 katalog plak var. Niyazıcığım bunları al dedi. Sana lâyıktır dedi. İltifat etti. Eksik olmasın. Bir de kapıdaki çini soba var. Üsküdar'da büyük bir odam vardı. Odayıda iyi döşemiştim, en güzel yerinde de babasının yağlı boya bir tablosunu koymuştum, resmin altında Tanbûrî Cemil'in eli vardı. Onun altında da Mesud Cemil'in resmi vardı. O biliyordu haliyle görmüştü filan. Çok bağlandık birbirimize senelerce beraber olduk. Birgün geldi, Niyazıcığım bir çay yap dedi beraber içtik. Benimde öyle bir şöminem vardı çiniden içinde ufak bir semaver. O semaverde çay yaptım içiyoruz. Dedi ki "bu kütüphanende hangi kitap kıymetli? Ben de "15 gün evvel Bulak baskısı 7 cilt aldım dedim. Naifî tercümesi. Tâlik. Hz. Mevlânâ'nın Mesnevi'nin manzum tercümesi. Naifî'nin dedim. Ondan evvel de "babamın bir plağını koyda dinleyelim" dedi. Hiç radyoda klâsik koroda yapmadığı bir şey. Babasına ait bir eser varsa bile tutar, "çıkarın" derdi. Demesinler ki "babasının eserini kayırıyor" çok çekinirdi. Osman Bey'in uşşak peşrevini koydum. Kadı Fuat tanbur çalar, Tanbûrî Cemil kemence çalar. Onu çok iyi süslemiştir. Çok iyidir. Ben ağlamaya başladım. Dokundu bana o hava, baktım o da ağlıyor" derken "babamın sûzidilâra taksimini koy" dedi onu koydum. Fakat biz öyle bir olduk ki yüzümüz gözümüz karıştıverdi. Ondan sonra, kitapların arasında işte "hangisi kıymetli" dedi. Kalktı tek başına gitti elini uzattı. "Bîşnev ez gün şikâyet mi kû ned" mesnevinin ilk mısraını okudu. Tercümesini 18 beyit kendisi yaptı orda Farsça bilirdi

Arapça da bilirdi. (Hani ant/parantez Irak Parlamento Heyeti geldi Klâsik Koro'yu Arapça takdim etti.) Çok iyi Almanca da biliyordu. Eseri öptü başına koydu başladı ağlamaya, bana sarıldı, ben ağlıyorum o ağlıyor. Halâ tesirindeyim. Dedi ki "ben hayatımda çok yanlış hareketler yaptım. Allah benim kusurumu affetmez, ama senin gönlün temizdir, sen benim için dua et" Böyle bir gün geçirdik. Bunu unutamam. Ben iki üç gün sarhoş olarak gezmişimdir bu günün tesiriyle. Bendeki flaş hatıralardan bir tanesi budur. Mesud Bey başka bir insandı. Çaldığı Tanburu da başka türlü bir tanburdu. Muazzam bir tanbur. Ben vefatından sonra onun üç ay kadar müddetle bütün eserlerini bir bantta topladım. Radyoda meselâ Rehâvi taksim muazzam. Folklordan da çok iyi anlardı.

Birgün kemenceyi aldım. Halûk Recâi'nin kemencesiydi sanırım. Prova yapmıştık. Arada 5-10 dakika sigara molası. Aldım kemenceyi solak olduğum için sol elimle yay çekiyorum Mesud Mey geldi "ver bana yayı" dedi. "Bak" dedi. "Eski İstanbul efendileri (İstanbul'a hayran, İstanbul efendilerine hayran bir insandı. Çok güzel ve kibar giyinirdi) genç İstanbul efendileri yürürken, redinkotu, rujan ayakkabıları güzel giyinen bir insan düşünün" dedi "Elinde giderken de bastonunu böyle bilekten sallar böyle yapar. Bilekler, kemence hareketi böyle yapacaksın" dedi. "Böyle dizinin üzerinde böyle tutacaksın" dedi. 5-10 dakika bana keneçe çalmasını öğretti. Tarif etti.

Kedileri severdi. Akşamları bazen birer kadeh içerdik. Ona hürmetim sonsuzdu. Musikîden hiç konuşmazdı. Birgün bana dedi ki vapurdayız "Benim babam musikînin mevlânasıdır" Siz de Sultan Veled'isiniz" dedim güldü.

Mesud bey son senelerde kendine gelmiş bir insandı. Esas güzelliğini saklamıştır hep, ona kimse hitap edememiş tir. Yanına insan yaklaşmamıştır. O kendi dehâsıyla, hüneriyle, yeteneği ve müzik zekâsıyla hep yalnız kalmıştır. (9)

Mesud Cemil Bey'in hayatı, sanatı ve kişiliği ile ilgili bilgilerin, hakkında yazılan ve söylenenlerin, onu sevenlerin anılarının, hakkındaki düşüncelerin bir araya getirildiği ve 40.sanat yılı nedeniyle Kasım 1952'de yayınlanan "40. Sanat Yılında Mesud Cemil" adlı broşürün tamamının kopyası Ekler bölümündedir. Bu broşür üstad hakkında çıkan ilk derli toplu yazılı kaynaktır.

2.3. Babasından Etkilenişi Onu Anlayışı Ve Babasıyla İlişkisi

Mesud Cemil'in babasına karşı olan duygularını, onu anlayışını ondan etkilenişini kendi kaleminden; babası için yazdığı "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı kitabından bazı bölümler alarak nakledeceğiz.

"Babam, benim iyice hatırladığım zamanlarda, sürekli melankolik hali gittikçe artan bir insandı ,onun neşeli ve gülümser yüzünü hiç hatırlamıyorum. Bütün ev halkı ile olduğu gibi benimle de çok ciddi, hatta resmi idi. Bana, ciddiyet ve temkinle, telaş etmeden, dirseği kaldırmadan, yerden temennâ etmeyi öğretmişti. Misafirlere olduğu gibi, kendisinin yanına da ihtiyatla girdiğim zaman, elini öpmez, fakat karşısında, biraz uzağında durur, yerden temennâ ederdim.

Hatırlamadığım pek küçük yaşlarım dışında, onun beni bir tek defa ile kucakladığını, öptüğünü bilmiyorum.

Nisbeten neşeli olduğu zamanlar, benimle beraber bahçeye çıkar, hayvanlar, bilhassa kedilerle meşgul olur, bana adetâ bir (kedicilik) öğretir, ben doğmadan evvel ölen bir kedisinin hikâyelerini anlatırdı" (10)

"Lâkin son senelerinde, gittikçe içine çekilerek günlerce yapayalnız evde kaldığı; okumak, yazmak, bahçe işleri, marangozluk, saz tamiri veya hayvanlarla meşgul olduğu zamanlarda kendimi o'na daha yakın duyar ve oyalanmalarında canını sıkmamaya dikkat ederek, ekseriya onun hitabını bekleyerek ve kendiliğimden pek az şey sorarak, bir gölge gibi yanında dolaşırdım.Bazen Lâvtayı veya çögür'ü alır, çalmaya ve derinden gelen kalın sesiyle okumaya başlardı.

O vakit yaşımın çok üstünde garip bir heyecana düşer, vücudumdan rahatsız olmasın diye köşemde, sessiz bir oyunla meşgul gibi görünürdüm. Çaldığının ne olduğunu bilmezdim. Sevmekten ziyade korktuğum bu adam, gönderdiği ses dalgaları ile, bir kandil gecesi yuvarlak el aynasının arkasına resmini yaptığım Allah'a yaklaşır göğsüme boğazıma gözlerime dolardı. Bu duygu bir defa kalabalık bir sokakta annemi kaybettikten sonra tekrar bulduğum zamanki acı sevince benzerdi. Onu dinlediğim için ölecek gibi olduğumu hissettirmek, gizli

(10) Mesud Cemil, Tanbûrî Cemil'in Hayatı, s.134

sırrını ele vermek, camdan yapılmış bir evi kırmak korkusunun içimde uyanık tuttuğu şuurla, belli etmeden, dışarı çıkar, oda kapısı ile sofa arasındaki kalın perdenin bükümleri arasında gizlenir, hıçkırıklarımı tutar, yüzüm, ellerim sırılsıklam ağılardım.

Ne kibar meclislerinde, ne de gramofon plâklarında onu, Tanrı'nın karşısına gırılçıplak çıktığı, bu münzevi âlemindeki gibi dinleyen olmamıştır." (11) "Öldüğü zaman onüç yaşındaydım. Son nefesini verirken annemle bahsettiği (yirmi beş senelik rindâne hayatı) nın, bir çocuk idrâk ve ihsasları hududu içine girebilen ne kadarını kavrayabilirdim?" (12)

"Ölülerimizi sevdiğimiz kadar onlardan kaçıyoruz galiba. Bana o evin duvarları içinde annemle babamın cesetleriyle beraber kendi kendimin ölmüş olan bir tarafım, hayatımın bir parçası gömülüdür gibi geliyordu." (13)

Mesud Cemil Bey'in "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı kitabının bütününden anladığımız üzere; kişiliği, ruhsal derinliği ve sanatının büyüklüğüyle babasının vazgeçilmez bir hayranı olduğu ve ikili ilişkilerinin yine anladığımız kadarı ile pek fazla olmamasına rağmen gördüklerinden çok, hakkında anlatılanlar dolayısıyla etkisinde fazlaca kaldığı açıktır. Kişilik olarak; duygusallığını, hayvanlara özellikle kedilere karşı olan düşkünlüğünü ve sevgisini, duyarlılığını, insan sevgisini, üreticiliğini, çalışkanlığını, müzikal verasetini babasından aldığını söyleyebiliriz. Buna karşılık babasının içe dönük bir yapıya sahip olmasına rağmen, Mesut Cemil dışa dönük, sosyal bir yapıya sahiptir. Birden fazla sazı babası gibi ustalıkla çalıyordu.

"Babasından tanbur dersi almamıştır"(14) Fakat babasından dinlediği kemençe, lâvta, ud, yaylı tanbur kendisinde unutulmaz izler bırakmış, kendi üslûbunun belki de çocuk yaşlarındaki temel eğitimini ona kazandırmıştır. Babasına, dehâsına ve eserlerine olan sevgisini Baki Süha Ediboğlu ile yaptığı İstanbul Radyosu'ndaki sohbet programı sırasında şöyle özetlemiştir. "O bir istisnâdır, ona doyamam" (15)

(11) İbid, s.139

(12) İbid, s.1

(13) İbid, s.3

(14) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans. C.I, s.175

(15) Ölümünün 1. yıldönümünde hazırlanan program İstanbul Radyosu Arşivi TSM 658 no'lu banttan.

2.4. Müzikteki Yeri ve Önemi

"Mesud Cemil Bey'in sanat hayatı biraz dağınıktır. Belli bir konu üzerinde hiçbir zaman çok fazla konsantre olmamıştır. Müzik sanatını bir bütün olarak hazmetmiş, değerlendirmiş; teker teker gerek seslerin güzelliği gerekse müzik kompozisyonu fikrinin doruğuna ulaşmış biridir. O halde o'na kendi müzik dünyasının filozofu diyebiliriz. Batı müziğiyle de uğraşmış fakat bunu dünya çapında devam ettirmemiştir. Müziği bir konsept olarak (bir kavram bütün olarak) algılayan biridir.

Mesud Cemil'in müzik hayatında kısaca seslerin güzelliği tınısı önemlidir. bir eserin çalınmış olması değil, nasıl çalınması gerektiği önemlidir. O'na ve babasına ses mimarları diyebiliriz. " (16)

Ankara Radyosu'nda ilk kez Klâsik Koro'yu kurdu. Bu suretle Türk Musikîsi'ne en büyük ve her zaman yaşayıp devam edecek tek hizmetini yaptı. Türk Musikîsi İcrâsı tarihini yazanlar Mesud Cemil'den önceki dejenere icrâ ile ve ondan sonraki temiz icrâ arasındaki uçurumu belirtmeyi ihmâl etmeyeceklerdir. Bu anlayışla bazı eserleri plâğa aldırıldı. Plâklar gericilerin tepkisine rağmen bir çok gerçek müzisyen için yeni ufuklar açtı ve müzikal icrânın ne demek olduğunu gösterdi. Bu yıllarda İstanbul'da da Ercümen Berker aynı şekilde icrâ için faaliyet gösteriyor, Sadettin Arel'de bunun için çalışıyordu." (17)

"Türk Halk Musikîsi'ne çok eski yıllarda eğildi. İlk İstanbul Radyosu'nda da bu sanat türümüzü halka tanıtmaya çalıştı. Halk türkülerimizi radyo mikrofونların dan anons eden ilk spikerimiz de Mesud Cemil Bey'dir. Bu konuyu derinlemesine inceleyerek, özellikle 1938'den sonra uygulama aşamasına getirdi" (18)

"Ney'i çok severdi. Ankara'lı eski neyzenler ney'i kötü tanıtmışlar, eski neyzenlerin ciddi ve nezih icrâ imajını silmişlerdi. Mesud Bey bunu sildi. Eser icrâ ettirirken Klâsik Koro'da sık sık ney taksimleri yaptırırdı. Ney'in bugünkü kaliteli icrâsına kavuşmasında o'nun büyük payı vardır.

(16) Doç.İhsan Özgen ile yapılan görüşmeden, Ocak 1992

(17) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans. C.I, s.176

(18) Dr. Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.II, s.151

Mesud Cemil'in müzikteki yeri doldurulamaz. O başka bir insandı. Tanburu, violonseli, lavtası, müzikoloji çalışmaları, klâsik Koro'su, şefliği, yöneticiliği, hocalığı ile hayatının her anında musikî ile nefes alıyordu. Tarihi ile, icrâsı ile folkloru ile bilimselliği ile müziği onun kadar iyi bilen çok az üstâd vardır. " (19)

"Mesud Cemil musikide çığır açmış icrâcılardan biridir. Özellikle klâsik musikî repertuarımız en iyi şekilde icrâ ediliyor ve yorumlanıyorsa bu hususu, bugün musikî âlemimiz Mesud Cemil Bey'e borçludur." (20)

"Mesud Cemil sanatçıya çok değer verirdi. Arada bir sanatçı dostlarıyla buluşurlar (Cemal Reşit Rey, Ruşen Kam, Nazım Hikmet v.s.) musikî ve sohbet toplantıları yaparlardı. Klâsik musikîye hayrandı ve çok iyi bir icracıydı." (*)

"Radyoda yaptığı musikî sohbetleri programlarında bir kez Yahya Kemal'i çıkarmıştı. Ona şiirlerini okutmuştu. Musikîye olduğu kadar şiire ve şairlere de çok önem verirdi. Çok hassastı. (*)

(19) Niyazi Sayın ile yapılan görüşme , Aralık 1991

(20) Prof.Dr. Nevzat Atlığ ile yapılan görüşme, Ocak 1992

(*) Cüneyd Orhon ile görüşme, Şubat 1992

(*) Doç.Cahit Atasoy ile görüşme, Şubat 1992

2.5. Koro Yönetimi ve Şefliği

"1938'de Ankara Radyosu'na Türk Musikîsi şefi olarak gitti. 1940'ta Ankara Radyosu müdürü oldu, daha sonra da Türk ve Batı Musikîleri şefi oldu.

Ankara'da ilk kez "Klâsik Koro'yu kurdu. Modern anlayış ile Klâsik Türk Musikîsi icrâ ettirdi. Cevdet Kozanoğlu'nun disiplinli idâresi ile Türk Musikîsi kısmını en iyi şekle getirdi. Bir çok değerli kabiliyet yetiştirdi. Tamamen dejenere olmuş Türk Musikîsi icrâsına modern ciddi ve müzikal bir anlayış getirmesi eski ekol mensupları ve piyasacılar arasında büyük tepkilere zemin hazırladı. Fakat çok iyi bir koroşefi olan ve musikî'de tuttuğu yolun doğruluğuna inanan Mesud Cemil bu tepkilere kulak asmadı. Bu suretle Türk Musikisi'ne en büyük ve her zaman için yaşayıp devam edecek tek hizmetini yaptı. 1951'de Radyo müdürü olarak İstanbul'a geldikten sonra burada da Klâsik Koro'yu idareye devam etti ve ölünceye kadar bırakmadı. Ölümünden sonra o zamana kadar "Küçük Koro" adıyla ikinci Klâsik Koro'yu yöneten eski Konservatuar İcrâ Heyeti Şefi ve İstanbul Radyosu Müdürü Dr.Nevzat Atlı, bu koroyu devr aldı. Ancak Mesud Cemil'in 45 dakikalık programı zamanla haftada 25 dakikaya indi. Mesud Cemil'in icrâ tarzına getirdiği yeniliği Dr.Atlı geliştirdi en mükemmel dereceye yükseltti."(21)

Sayın hocamız Prof.Dr.Nevzat Atlı, Mesud Cemil'in koro anlayışı, şefliği ve hizmetleri hakkındaki düşüncelerini bize şöyle aktardı.

"1943'ten itibaren kurulan Üniversite koroları, Konservatuar İcrâ Hey'eti ve yurt sathında hergün sayıları artan koro'lar Mesud Cemil'in açtığı çığır'ın mahsûlleridir.

Zannımca özellikle klâsik musikî repertuarımız en iyi şekilde koro marifeti ile icrâ ediliyor ve yorumlanıyorsa bu hususu musikî âlemimiz Mesud Cemil Bey'e borçludur.

Mesud Cemil Bey'in hizmetleri arasında zamanla dikkatten kaçan bir hususu özellikle belirtmek istiyorum kitle iletişim vasıtalarının bulunmadığı bir dönemde Musikî Yayınları Şefi olarak 1938 ile 1950 yılları arasında Ankara Radyosu'nun yaptığı müzik yayınları ile bütün yurdu örnek sayılabilecek müzik icrâsı ile adeta şartlandırmıştır. Bu sayede klâsik musikî repertuarımız daha iyi öğrenilmiş ve benimsenmiştir.

(21) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans. C.I, s.176

Bu yayınlar musikîye yeni başlayanlar için olduğu kadar, yetişmekte olanlar için de çok faydalı ve eğitici mahiyette olmuştur. Şahsen benim için de en önemli saydığım eğitici vasıta Ankara Radyosu'nun Mesud Cemil'in nezaretinde ki bu yayınları olmuştur. O'nun Türk Musikîsi'nde ki bir çok vasıfları yanında en önemli bulduğum iki yönü koro anlayışı icrâsı ve radyo yayıncılığıdır. Ruhu şâd olsun" (22)

" ... çok iyi bir şef'ti. Tanbur ve violonsel icrâsında ki mükemmellik koro yönetimindeki icrâda da kendini gösteriyor O'nun klâsik koro anlayışı günümüzdeki klâsik koro imajının temellerini atmıştır." (23)

" Mesud Cemil çok güçlü bir yapıya sahipti. O'nun çok mükemmel, farklı bir müzik anlayışı vardı. O'na hitab eden müzik. Kimleri beğendini söylemezdi pek ama Hafız Osmanı çok severdi. İşte onun klâsik müzik anlayışı Hafız Osman devridir. Hep o mükemmel "klâsik Müzik" kavramını devam ettirmek , o icrâyı devam ettirmek istedi. Klâsik Koro'yu kendi korosunu çok severdi. Baskıyla değil sevgiyle yönetirdi Çok iyi bir şef'ti. Ney'i çok severdi. Bana her eserden sonra taksim yaptırırdı."(24)

(22) Prof.Nevzad Atlığ ile görüşme, Ocak 1992

(23) Doç.İhsan Özgen ile görüşme, 1992

(24) Niyazi Sayın ile görüşme, Ocak 1991

2.6. Radyo Yılları ve Yöneticiliği

"1926 yılında kurulan ilk İstanbul Radyosu'nda spiker, idareci, tanbur ve violonsel icrâcısı olarak göreve başladı. Radyoculuğu devam ettirdi. Baş spiker ve müdür vekili oldu.

1938'de Ankara Radyosu'na Türk Musikîsi Şefi olarak gitti 1940'ta Ankara Radyosu Müdürü daha sonra da Türk ve Batı Musikîleri Şefi oldu.

1950'de Türkiye Radyoları Müdürü oldu. 1951'de 13 yıllık bir Ankara görevinden sonra Radyo Müdürü olarak İstanbul'a döndü."(25)

"1951-1955 arası Mesud Cemil İstanbul Radyosu Müdürü iken, ben Musikî Yayınları Şefi idim. Disiplinli, geniş kapsamlı bir radyoculuk anlayışı vardı. Spikerlik dönemi, yöneticilik dönemi ve icrâcılık dönemleri boyunca radyoculuk anlayışı değişmedi aksine gelişti." (26)

"İstanbul Radyosu'nda yöneticiliği sırasında sohbet programları yapmıştır. Bunlar "Ses ve Saz Dünyamızdan" adıyla yayınlanırdı. Değişik konularda dinleyicilerine açıklayıcı bilgiler verirdi. Spikerliği, programcılığı, yöneticiliği ile komple bir radyocuydu."(27)

"Mesud Cemil çok iyi bir idareciydi. 1950'lerde Türkiye Radyoları Müdürü olmayı lâıyıkıyla hak eden tek kişi oydu. Ve oldu da. Spikerlikten, programcılığa ve müdürlüğe kadar her aşamada başarıyla görev yaptı." (28)

(25) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans, C.V., s.176

(26) Prof.Dr.Nevzad Atlığ ile görüşme, Ocak 1992

(27) Niyazi Sayın ile görüşme, Aralık 1991

(28) Erol Sayan ile görüşme, Eylül 1991

BÖLÜM 3.

ESERLERİ

3.1. Yazarlığı

Mesud Cemil Bey icracılığı, idareciliği, besteciliği, sohbet ve dil ustalığı yanında, yazarlığı ile de üstün kabiliyetli bir sanatkârdır. Babası için yazdığı "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı, bilimsel bir biyografiden çok edebi nitelik taşıyan eserde; babasını efsânevi nitelikte büyülü bir hava içinde tasvir etmektedir. Döneme ait sosyal, siyasal yaşantıyı anlatan bölümler olmasına karşın; büyük bir edebiyatçı niteliğiyle, ancak babasına hayran küçük bir çocuğun bakış açısından yazılmış bir kitap olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Kitap duygulu, sürükleyici, akıcı bir roman anlatımındadır. Kitabı okuyan kişi anlatılan şeylerden çok anlatımın etkisinde kalır. Tesvirleri ince bir zevk ve zekânın ürünleridir.

(Tanbûrî Cemil'in Hayatı) adlı kitabı yakın dönemlerin müzik tarihine ilişkin gözlem ve görüşleri açısından taşıdığı önem dışında edebi yönüyle başarılı biyografi çalışmasıdır. Dergilerde kalmış ikiyüz makalesi vardır. Bu yazılarda müziği yalnızca müzik terimleri içinde değil, kültürel boyutlarıyla da anlama ve değerlendirme çabası dikkati çeker" (29)

"Babası için yazdığı (Tanbûrî Cemil'in Hayatı) adlı eseri önce bir gazetede tefrika edildi. (Vakit, İstanbul, 22 Nisan 1946, no.10, s.150) sonra bazı değişiklikler ve ilâvelerle kitap halinde basıldı. (Ankara, 1947, Sakarya Matbaası, 162 sayfa + tek taraflı 18 levha + metne dahil 7 sayfalık el yazısı fotokopisi)" (30)

"Bilhassa Musiki üzerine ikiyüz kadar makalesi vardır. Roman ve hikâye tercümeleri basılmadı." (31)

Ruşen Kam, Mesud Cemil'in yazarlığı hakkında 31 Ekim 1965 tarihli radyo konuşmasında (Mesud Cemil'in ölümünün 2. yılı sebebiyle) şunları söylemiştir;

"Gerçekten Mesud, bir çok yönleriyle, saziyla, sözüyle, kalemiyle hepimizi kendine çekmiş, bağlamış üstün kabiliyetli

(29) Türk ve Dünya Ünlüleri Ans., C.VII, s.3912

(30) Alev Güngör, İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Bitirme Ödevi (Tanbûrî Cemil Bey), s.12

(31) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans, C.I, s.176

bir sanatkâr, mükemmel bir insan, kuvvetli bir yazar, duygu ve düşüncelerini engin ruhunun, keskin zekâsının prizmalarından süzerek bunları türlü renkler halinde aksettirmeyi bilmiş, başarmış bir yazardır. Onun gazetelerde, haftalık ve aylık dergilerde çıkmış yazıları babası Tanbûrî Cemil Bey'in Hayatı adındaki kitap bunun en güzel ve iddiasız örnekleridir.

Hatta bu eser yayınlandığı zaman bunu gören okuyan ünlü yazarlarımızdan rahmetli Refik Halit Karay, tâ İstanbul Radyosu'na gelerek Mesud'u görmek, tanımak istemiş kendisini takdir ve tebrik etmişti. Mesud'un yazı alanındaki kabiliyet ve istidâdı ortaokul sıralarında iken ortaya çıkmıştı. Hiç unutmam İstanbulLisesi'nin birinci sınıfında idik. Türkçe öğretmenimiz merhum Hakkı Tarık Us'tu. Birgün bize bir kompozisyon vazifesi vermişti, Kız Kulesi'ni tasvir edecektik Bir hafta sonra hepimiz verilen vazifeyi hazırlamıştık. Numara sıramıza göre teker teker kürsünün yanına gelerek hocamıza ve arkadaşlarımıza okuduk. Sonunda sınıf Nobel'ini 684 Mesud Efendi kazanmıştı. Hakikatten Mesud'un insanı okşayan, saran, yumuşak, yapmacıklardan, zorlamalardan kaçınan bir yazış tarzı, bir üslûb vardı. Düşündüğü üzerine eğildiği konulara göre en mülâyim, en uygun kelimeleri bulur ve bunlarla irili, ufaklı cümleler örmeyi çok güzel başarırdı." (32)

Mesud Cemil'in Baki Süha Ediboğlu'nun "Ünlü Türk Bestekârları" adlı kitap için yazdığı düşünce yazısı Baki Bey'in Önsöz'ünden sonra "Bu kitap için Mesud Cemil Diyor ki" başlığıyla yer almıştır aynen naklediyoruz ;

"Yarım yüzyıl öncesine kadar, musikîye karşı ilgi duyan kimsenin bu konuda bilgi edinme yolları, belli başlı yazılı metodlardan, derli toplu yazılardan çok, o çağlarda ünlü bilinen kişilere yaklaşmak, bu kişilerle, yaşlarına başlarına göre usta-çırak yahut arkadaşlık durumu sağlamak, böylece yıllarca süren bir münasebet çerçevesinde onlardan faydalanmaya çalışmaktan ibaret gibi idi. Ustanın bir sözünden, bir hareketinden, bir hatırasından, bir hikâyesinden, bir rivâyetinden ahkâm çıkarılır, yaptıklarına manâ verilir, çok sual sormaktan çekinilirdi. Üstada yöneltilen doğrudan doğruya bir soru ile çırağın bilgisizliği ulu orta açığa vurması hoş görülmez, bir çeşit saygısızlık sayılırdı. O devirlerde üstâdlardan, büyüklerden sormaya cesaret edilemeyen bilgilerin başlıcası adları duyulan,

öğrenilen musikîcilerin kimler olduğu, kişilikleri, nitelikleri, yaşayışları idi. Hamamizâde İsmail Dede Efendi ile Zekâî Dede'yi, iki Hacı Arif Bey'i, Sadullah Ağa'ları, ötekini berikini birbirine karıştırır, Bekir Ağa'nın İtrî'nin Hafız Post'un, Zaharyâ'nın adlarını duyunca bilgiçlikle gözlerimizi açar, başımızı sallardık ama bu adamlar ne zaman, nerede doğdular, hangi şartlar altında yaşadılar, ne yaptılar ne ettiler, şu dünyaya nice gelip gittiler bilmezdik. Bu konu sorulmaya sorulmaya büsbütün unutulmuş gibi idi de. Musikî tarihi, musikîcilerin hâl tercümeleri diye bir bilgi bölümü bizim meslekte yoktu sanki.

Neden sonra öğrendik ki, o hocalara bu konularda sorsak da cevap alamıyacakmışız, yahut alacağımız cevapların çoğu efsane, masal ve rivâyet'e dayanan, bu bakımdan belki dikkate değer, lâkin gerçek tarih anlamından uzak sözler olacakmış; onlar da fazlasını bilmezlermiş.

Ancak Şeyh Celâl Efendi, Şeyh Ataullah Efendi gibi geniş ve ileri düşünüşlü iki insanın teşvik, ilgi ve yardımıyla gelişerek, Rauf Yekta Bey (Lavignac) ın La Grande Encyclopedie de la Musique adlı onbir ciltlik eserinde Musikî Osmani yerine (La Musique Turque) adlı 156 sahifelik monografisinde Türk sanat musikîsinin modern anlamda bilgi temellerini ilk defa olarak kurarken, bir taraftan da ESATİZ-İ ELHAN adlı fasiküllerinde Şeyhül-İslâm Esat Efendinin (ATRAB-UL-ASAR) ından daha ileri bir tarzda Türk musikicilerinin biyografilerini hazırmalaya başlamıştı. Bereket versin, başka birkaç kitapla beraber, musikîşinas biyografileri adıyla o Atrabul Asâr vardı. Rauf Yekta Bey'den sonra Sadettin Nüzhet, Dr. Suphi Ezgi, Ruşen Kam, İbnülemin Mahmut Kemal gibi yazarlar için (Sefinei Mevleviye), (Sema-ü-Edeb), (Vefayat-i ekâbir-i İslâmiye), (Vefayat-i Aysansarayi) gibi eserlerle, bazı şuaara tezkereleri, bazı divanlar yanında (Atrabülâsar) ana kaynak önemini muhafaza etmiştir.

Yukardaki yazarların (Rauf Yekta, Sadettin Nüzhet, Ruşen Kam, İbnülemin Mahmut Kemal) kitap, haşiye, fıkra, makale, radyo konuşması şekillerindeki çalışmaları, birbirini tamamlayıcı verimli işler olmakla beraber hepsi de türlü engeller yüzünden şu veya bu ölçüde eksik kalmıştır. Yine de çok faydalı olmuşlardır. Çünkü bunlarla beraber ve sonradan yayınlanan bazı dergilerde, irili ufaklı ansiklopedilerde musiki adamları biyografilerinin, evvelkilerden aktarılacak yer almaya başladıkları görülür.

Eski Elen dilindeki iki deyimden (Bios-Hayat), (Graphos yazı-çizi) meydana gelen ve Türkçe'ye terceme-i hal, daha sonra hâl tercümesi diye geçen Biyografi, tarih, folklor,

psikoloji, sosyoloji, etnoloji gibi birçok kollarına, objektif analitik, syntetik ve estetik unsurlara dayanarak doğmuş, aynı zamanda edebi bir tarzdır.

Bir konser programında bestecinin adı ile onun yazılmış bir ölüm-doğum tarihi bile bir biyiyografidir. Bu en kısa biyografi üç beş satır halinde biraz daha büyürse küçücük cep lüğatinin bir maddesi olur. Büyük lügatlarda madde hacmi büyür. Monografilerde daha hürriyetle gelişir işlenirse buna edebi bir nitelik de eklenebilir. Büyük kitap halinde biyografi, kişinin yaşadığı zamanın, kendisini uzaktan yakından ilgilendiren türlü olayları ve başka kişilerle karşılıklı bağılıklarını da inceleyerek genişler, yahut Biographie romancee denilen tarzda, gerçek kişiler ve olayların romanımsı bir eda ve teknikle zenginleştirilip, renklendirilmesi hattâ gerçeğe zararlı olmayacak ölçüde hayal unsurlarının kullanılması yolu ile meydana gelir. Hulâsa, biyografi, anlaşılması o kadar güç olan insanı, kişi olarak ve toplum içinde dosdoğru ve güzel uslûbta anlatmak demektir.

Bizim edebiyatımızdaki biyografiler arasında en çılız kalanı musikicilerinki idi. Bunların çoğunun doğum tarihleri bile bilinmez, ancak ölümü için çağdaş şairlerce tarih söylenmişse, oradan bir ip ucu yakalanarak geriye doğru tahminler, kuvvetli delillerle yaşı aranırdı. Hayatlarının, niteliklerinin, özelliklerinin, ufak tefek ama biyograf için pek önemli olabilecek olayları bilinmezdi. Bu yüzden onların toplum içindeki durumları da çok kere zifiri karanlıkta kalmıştı. Baki Süha Ediboğlu'nun bu kitabında, Şeyhülislâm Esat Efendi'den buyana önem ölçüsü her zaman az tutulmuş iki noktaya kuvvetle, bastığı, ışık tuttuğunu görüyoruz.

Yukarıda adları geçen yazarların her biri ayrı ayrı değer taşıyan çalışmalarından objektif ve tahlilci bir metodla faydalanan Baki Süha Ediboğlu, hayatlarını ele aldığı bestekârların toplum ve çevre münasebetlerini de araştırmak ve onları romanımsı bir üslûbla karşımıza çıkarmak suretiyle bizde biyografik makale çığırında, yeni ve mutlu bir hamle yapmıştır şüphesiz."

Mesud Cemil Bey'in Darül Elhan Mecmuası 4 numaralı sayısında çıkan "Musikî ve Şiir'de Vezin, Müsterek Esasları" adlı makalesinin orijinal Osmanlıca metnini (33) İstanbul Üniversitesi (Belediye) Konservatuvarı arşivinde bulduk. Tercümeyi aynen naklediyoruz :

(33) Osmanlıca orijinal metnin tamamı ekler bölümündedir.

DARÜLELHAN MECMUASI NO.4

MESUD CEMİL

MUSİKİ VE ŞİİRDE VEZİN, MÜŞTEREK ESASLARI

Geçenlerde kıymetdar sanatkârimız Cemal Reşid Bey'in "Sultan Cem" ismindeki operasını kendisinden işitmek fırsatına nail olmuştum. Bana aynı zamanda diğer birkaç enstrümantal operalarıyla beraber bazı "Lied"lerini çaldı.

Genç sanatkârın parlak istikbâlinde musikî dünyasının en selâhiyetdar ağızlarında mevzû bahis edilmesi muhakkak olan bu operalar karşısında onu ancak heyecanla alkışlar tebrik vetecebbil edebilirim. Bir kritik yapmak aczimle kâbil-i telif olmadığı gibi na namusumdur. Ancak o operalar münasebetiyle "Musikî ve Şiir" mevzûnu hatırladığım için onlardan bahsetmek istedim.

"Sultan Cem" in teksti Fransızca'dır. (Ez cümle operanın bestesi derecesinde şâyan-ı tebrik olarak Cemal Reşid Bey'in Fransızcası ...) ve bir kısmının Paris'te tab edilmiş olduklarıncâ kendisinin tevazûen ifşâ etmemek istemesine rağmen, öğrendiğim "Lied"lerde büyük Hind şairi "Tagör" un yine Fransızca tercümeleridir. Hâlbuki Cemal Reşid'in musikîsini meselâ Hamid'in şiiriyle beraber işitmek ne kadar şâyan-arzû olurdu. Onun için kendisine sordum; "Türkçe güfteli operalarınız var mıdır? Yahut yazmayı tecrübe ettiniz mi? dedim" "Hiç yapmadım" dedi. Sonra biraz durdu ve ilâve etti; "Bilmem nasıl olur?" ve böyle demekte sanatkâr çok haklı idi.

Filhakika bizim şiirimiz Arab Musikîsine karşı daima aykırı gayr-ı matûs kalmış ve şimdiye kadar lisanımızın vezin hususisiyle Arab vezin musikîsini tâli edecek ve ihtiva ettiği Arapça ve Acemce kelimelerden dolayıda hususiyetindeki ehemmiyet muhtelif olan Türkçemize göre bir "Prozodi" ilmini meydana çıkaracak meselesi ihmal olunmuştur. Lisanımızın Arap lahniyle bestelenemeyeceği kanaati umumiyetle musikîşinaslarımız arasında en kuvvetle hâkimdir. Şarklı musikîşinaslarımız Türkçe güfteli ve Frenkçe besteli eserlerin cümlesine istihfâf ile bakarlar. Ve onlarda daima prozodi hataları bularak Türkçenin bu musikî ile Kâbil-i imtizâc olmadığını söylerler. Halbuki bu hükmü verirken muayyer olarak gösterdikleri marş, operet, vesaire nev'inden kıymetleri zat'a devn olan birkaç parça şeyin kimler

tarafından bestelendiğini hiç nazar-ı dikkate almamışlardır. Kudretli ve hakiki bir bestekârın elinde Türkçemizin çok muvaffakiyetle istiğmâl edilebileceği hakikatini pekâlâ isbat etmişlerdir. Kâşif bir çok adaptasyonları ve orijinal eserleriyle, "Şikâyet" i ile Türkçeyi Arap Musikîsi ile birleştirebilen ilk ve yegâne bestekârımızdır. Miktarı elliyi geçen ve bütün mekteplerimizde söylenen "Lied"leri Türkçenin Arap Musikîsiyle bestelenmeye gayr-ı müsaîd olduğu hakkındaki yanlış fikirleri belîğ bir surette müdafaâ eden serlerdir. Demek ki kusur Türkçe'de değildir. Türkçe'ye göre "Prozodi" kavâidinin tespit edilmemiş olmasındadır. Bu bâbda âtideki münhasır bazı mâlûmatı tercüme ve nakil etmekle ümid etmek istiyordum ki, selâhiyetdar olanlarımız yapılması lâzım olan bir vazifeyi hatırlamış olsunlar.

Büyük filozof "Kant" a göre Sanayi-i Nefise'nin başta bulunan ikisi musikî ve şiir birbirlerine cihet münasebetleri dolayısıyla daima "hemşire sanatlar" telâkki edilmiştir. "Kant" bu nisbette "Tabiat musikî ile şiiri yalnız birbirlerine çok yakın iki ayrı şey olarak değil belki daha ziyade (yekpâre) bir sanat olarak doğurmuş gözüküyor" şeklindeki ifadesiyle daha mübalağalı bir surette gösterir.

Musikî ve şiirin münasebet ve rabitalarıyla dair olarak mevcut mutallagat ve münakşâte temas edecek olursak bir çok sahifeler doldurabileceğimiz için burada yalnız eski Yunan ââlim-i ikâının mağrûf kıldığı "Rudolf ve Segâl" in faydalı bazı fikirlerini nakil ile iktifâ edeceğim.

"... korkmadan iddia edebiliriz ki şiirin başlangıcı aynı zamanda musikînin de ibtidası idi. Musikî ile şiiri birleştiren sâfi-bağ yalnız sonraki devirlerde tahil etmiş değil, belki o sanatlar eskidir. İlk şiir tağnî edilmiş bir şiirdi. Ve ilk musikî (Fonetik-manzum) bir (Tekst-metin) ile mümtezic melodiden ibaretti. Musikî ve şiir inkîşaflarının muahhir kademesinde müstakil iki ayrı sanat olabilmışlardır. Tağnî edilmeyen belki (deklame-neşîdevi) ve (Epik) bir mahiyet alan şiir ve müzik (enstrümantal- alat-ı musikî).

Hatta alat-ı musikînin menşe de yine (teganni edilmiş söz) dür. Çünkü iptidâde musikî aletlerinin vazifeleri teganni edilen kelimelerde (ünison-yeksedâ) olarak takviye etmek yahut akord sesleri ile tesirin ziyadeleşmesi teminden ibaretti. Ve musikî aletlerinin "Alet refakat" olmaktan çıkarak doğrudan doğruya insan sesi yerinde mağbel istiğmâl olabilmeleri içinde uzun bir zaman geçmişti. Ve ilk alet-i musikî bir (şansan parul-güftesiz şarkı) idi" Bu izahat ile görölüyorki, musikî ile şiir hakkında "adeta yekpâre" denmiş olması hiçte mübalağalı değildir.

Binanaleyh şimdi bu hemşire sanatları müşterek tefsirleri, müşterek zerbân-ı nebzeleri demek olan (ritm-ikâ-vezin) dair olan şu tarifi alalım ;

Kuvvetli ve hafif hecelerin birbirini vali ve tâkibi yahut sesin terfi ve tezayile hâsıl olan mücevi hareket yani lisanın semâ suretiyle duyulan revş veya akışı (vezin-ritm) dir.

Mevzûn ile ağır mevzûnun farkı şudur ki, nicesinde herhangi bir fâil ile işfâl edilen zaman muntazam cüz'lere ayrılmış bulunur. Buna Senâ mesela (bir kuvvetliyi) takib eden (iki hafif) heceden mürekkeb (üç hece) lik bir grup böyle ritmik bir cüz teşkil eder ve bu cüzlerle teşkil edilen satırlara mısra denir. Yâni asrî şiirde mısra bir kuvvetliden sonra bir veya iki hafif gelmek suretiyle hecelerin birbirini takib etmesinden müteşekkildir. Kuvvetli veya hafif (kâvi-zayıf) diye tercüme ettiğimiz istilahların Fransızcası (Tanfôr-Tanfabl) Almancası (Ştark, Swach) yahud (çıkış-iniş) diye de tercüme edilmiştir.

Bir tanfôr kendisine ait olan bir veya iki tanfabliyle beraber bir "Pied" teşkil eder ki, yukarıdaki mısrağ tarifine nazari bunun "cüz mısra" diye tercümesi muafıktır. Almanca, Fransızca vesair Avrupa lisanlarında başlıca müstağmil olan bu "cüz" mısra'lardan birkaç tanesi Yunanca isimleriyle şunlardır.

<u>Hafif</u>	<u>Kuvvetli</u>	
		Trochaus (Truhis)
		Yambus (Yambus)
		Daktylus (Dakitalus)
		Anapast (Anapas)

Bunlardan Yambus nevînin Türkçe'de (Arabça ve Acemce kelimeler dahil olmamak üzere) pek çok bulunduğu gözüküyor. Kalb, çiçek, deniz gibi... Diğer nevîler hakkında misaller bulmayı lisancılara bırakmayı muafık ihtiyat buluyorum.

Münhataf mısra nevalarından kafiye ve envâından kateden bunca makalenin hacmı müsaîd değildir. Senâ ile (kuvvetli-hafif) in (uzunluk-kısalık) olarak nasıl nazar-ı itibâre alınacağı bahsine intikâl edeceğim.

Modern şiir'de ölçüde asıl olan şeyin (kuvvetli-hafif hecelerin arasındaki değişme) olduğunu zikr etmiştik. Buna mukabil (kadim-antik), (metrik) de büsbütün başka bir prensip Cârî idi. Yunanlılar heceleri ılsahlerine göre ölçerler. Ve uzunluk kısalıklarına göre taksim ederlerdi. (Kısalık=) veyahut kıyası ve (uzunluk=) evvelkinin tam bir misli imtidadında idi. Yunanlılarda (kemiyet:uzun-kısa) Cârî iken asrî şiirde (keyfiyet: kuvvet:hafif) esası vardır.

Şimdi musikî ile şiirin ritmik nebzelerinin tamamen metod ve müsterek olduğuna nazaran şiirde vezin nasıl (kuvvetli-hafif) hecelerin farkı ise musikîde vezin de tıpkı onun gibi (uzun-kısa) kıymetlerin farkıdır. Yani şiirde (kuvvetli ve hafif) dediğimiz şey musikîde (uzun ve kısa) suretindedir. Bundan dolayı şüphe yoktur ki (ses hecelerini) yahud bir (mısra-ı musikînin cüzlerini) tevzin için yine kadim Yunan (kemiyet) prensibi kabuldür.

Atideki cetvel-i musikî lisanın (form) zenginliğini ve şiire nazaran ne kadar mağdur eşkale malik olduğunu gösteriyor.

Şekil

Yezidî	...	...
Jambus	...	...
Daktylus	...	...
Anapäst	...	...
Pälsöde Spätsöde	...	...
Spätsöde Spätsöde	...	...
Amphibachys	...	...
Päns	...	...
Kreölos	...	...
Reölos	...	...
Antibachys	...	...
Pälsöde Jambus	...	...
Spätsöde Jambus	...	...
Mätrus	...	...
Choriambus	...	...
Antipäts	...	...
Ephölos	...	...

Kendisini daima meçhuliyetde bırakmayı tercih etmiş olan bir kıymetli musikîşinasımız eski Tanzimat devresi reisi muhterem Sadettin Bey Efendi'nin bir prozodi kitabı telif ettiğini işittim. Kendilerinin hiç olmazsa eserin neşrinde biraz daha semih olmaları ne kadar arzu edilirdi. Tekrar temenni edeceğim ki ,artık imâl-i fikr etmek zamanı gelmiş olan bu meseleye lââyık olduğu ehemmiyet verilsin. Ve edeplerimiz de kendilerinin çok fazla derin selâhiyetlerinde olan bu bahiste bizi tenvir etsinler. Bilhassa musikîye karşı zaten büyük bir alâkası ve Dar'ül Elhan'da nisbeti olan muhterem Üstad Ali Ekrem Bey Efendi'den bu bâbda çok kıymetli olacak fikir ve mütâlâlarını mecmuamızın gelecek nüshamızda okuyabilmek fırsatını bize bahş etmeleri rica sını bunca alâkadar olanların cümlesinin hislerine tercüman olduğuma emin olarak ayrıca ilâve edeceğim. "

Mesud Cemil Bey radyo neşriyatlarında olduğu gibi bazen yazı yazarken de takma isim kullanmıştır. Bunun sebebini de yine sosyal ve geleneksel olarak yorumluyoruz. Radyo'da Müdürlük yaptığı dönemlerde, ince bir düşünceyle, özellikle babası için yazdığı bazı yazılarda takma isim kullanmıştır. Bu yazıların kesinlikle Mesud Cemil'e ait olduğu üslûbunun mükemmelliğinden anlaşılmaktadır" (34)

Radyo neşriyatından olan "Radyo" dergisinde yayınlanan yazısını "Şerif Sait Çeren" ismiyle yazmıştır. Derginin nüshasındaki 4. ve 5. sayfalarda, babası Tanbûrî Cemil Bey için yazdığı yazıyı aynen naklediyoruz. Derginin 13 Teşrin 1942 tarih ve 11 sayılı nüshasının kopyasını ekler bölümünde verdik. (35)

Yazı "Radyomuzda anılması münasebetiyle Tanbûrî Cemil yazan Şerif Sait Çeren" başlığıyla yayınlanmıştır. Babası için yazdığı bu yazının çoğunluğu "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı kitaptan derlenmiştir.

Bulabildiğimiz bir başka yazısı 1 Mayıs 1962'de çıkan "Kalem" dergisinde yayınlanmıştır. Bir kopyası ekler bölümündedir. (36)

(34) Doç. İhsan Özgen'le yapılan görüşmeden, Eylül 1991, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı.

(35) Doç. İhsan Özgen'in özel arşivinden alınmıştır.

(36) Güldeniz Ekmen'in özel arşivinden alınmıştır.

3.2. Sohbet ve Dil Ustalığı

Mesud Cemil Bey idareceliği, icrâcılığı, şefliği, yazarlığı yanında son derece mükemmel sohbet ve dil ustalığına sahipti. Okul yıllarında ve ilk gençlik dönemlerinde edebiyatla yakından ilgilendi. "Daha sonra Ankara Radyosu'nda bulunduğu sıralarda (1945'de) Dil Tarih ve Coğrafya Fakóltesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı dalını bitirdi." (37) Onca işi arasında meziyetleri arasına edebiyatçılığını da sokarak dehâsını bu alanda da ispatladı. Mezun olurken hazırladığı (Nayii Osman Dede) hakkındaki tezinin bir kopyası Ekler bölümündedir. Niyazi sayın hocamızın özel arşivinden alınmıştır. Onun sohbet'teki ustalığını, doğallığını, duygulu yaklaşımını Baki Süha Ediboğlu'nun bir radyo programında yaptığı sohbetten nakledeyim. Daha sonra bu program ölümünün birinci yılı münasebetiyle yapılan İstanbul Radyosu'ndaki anma programında tekrar yayınlanmıştır.(38)

"B.S.E. - Sayın Dinleyiciler Mesud Cemil aynı zamanda tatlı dilli, zeki, nükdedan bir sohbetçi ve eşi az bulunan bir radyo konuşmacısıydı. Şimdi onunla yaptığımız bir sohbetten bazı parçaları sunuyorum.

B.S.E.- Değerli Üstâdımız Mesud Cemil'e ilk sualımi hemen soruyorum.

M.C. - Estağfurullah efendim estağfurullah. Buyurunuz Baki Bey'ciğim.

B.S.E. - Üstâdım siz bir İstanbul çocuğusunuz. İstanbulu seven bir sanatkârsınız. İstanbul'da en çok hangi semti seversiniz?

M.C. - Valla bu soruyu yönelttiğiniz herkes yahut birçokları sanırım ki doğdukları ya da hiç olmazsa uzun zaman bulundukları yaşadıkları semtleri sevdiklerini söyleyeceklerdir. Ben de size bunu söyleyeceğim.

(37) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Mus.Ans, C.I, s.176

(38) B.S. Ediboğlu ve Mesud Cemil'in sohbeti (İstanbul'da sevdiği semtler), İst.Rad. Arş.,TSM 658 nolu bant.

B.S.E.- Bir sigara yakmaz mısınız efendim?

M.C. - Teşekkür ederim şimdi söndürdüm. Ben size biraz önce teklif etmiştim, siz içmediniz. Şimdi ben içmeyeceğim. (Gülüşürler) Neyse beyin İstanbul'un benim doğduğum ve yaşadığım semtleri eski İstanbul'dur.

B.S.E.- Yani nereleri?

M.C. - Aksaray'da büyüdüm. Cağaloğlu'n'da doğdum. Ama oraları pek sevmem doğrusunu isterseniz. Ama hemen çocuk yaşlarından beri Aksaray'da, Sineklibakkal'da Kâtip Muslâhiddin mahallesinde büyüdüm. Karış karış bilirim.

B.S.E.- Bu Kâtip Muslâhiddin mahallesi ne tarafta biraz izah eder misiniz?

M.C. - Sineklibakkal'ı bilirmisiniz? Cerrahpaşa'ya çıkan yolu ki, oraları eski halinde kaldı, şimdi bir değişiklik yok.

B.S.E.- O eski Aksaray Karakolu, istikâmeti?...

M.C. - Karakol'un yanından, karakolun solundaki yoldan Cerrahpaşa'ya çıkarken, hemen bir aşağı yukarı üçyüz-dört yüz metre gittikten sonraki semte Sineklibakkal denir.

B.S.E.- Tabii biliyorum.

M.C. - Ve orda bir Kâtip Muslâhiddin sokağı vardır. Çarşamba'lar, Fatih'ler, o Dragoman yoluğundan Haliç'in bir görünüşü vardır, ama kapkara filan görünüyor şimdi ah...

B.S.E.- Yalnız bir saniyenizi alacağım bu çocukluğunuz ile ilgili olarak, yani hatıralarınıza bağlı olarak sevdiğiniz bir semt. Ben halbuki size

İstanbul pitoreski, peyzajı içinde sevdiğiniz bir semti soruyorum.

M.C. - Aaa, Paşam, işte hem pitoreski, hem romantizmi ile bütün oraları öyledir. Ben de orada büyümüşüm tesadüfen, fakat ondan dolayı değil, mutlaka romantik olduğundan dolayı da değil, sakın, sessiz, samimi, betonsuz, radyosuz olduğundan dolayı. Yazık ki şimdi galiba radyolar oralara da doldu ve o ahşap evlerin aralarından birbirlerini gayet kuvvetli duyarlar.

B.S.E.- Evet, evet o eski ud ve tanbur sesleri yerine şimdi radyolar...

M.C. - Kafeslerin arkasından gelen sesler, sessizlikler, mescitten gelen ses, tekke'den gelen ses, kedilerin sesleri, eski köpeklerin sesleri filan, hepsi ile beraber.

B.S.E.- Peki, sualimi değiştireceğim, Boğaz'da sevdiğiniz bir nokta var mı?

M.C. - Valla nokta?... Boğaz'da pek çok nokta vardır, hepsini birden severim.

B.S.E.- Yani tahsisen sevdiğiniz, orada faraza paranız müsait olsa, bir küçücük ev yaptıracak bir yer, yani o mıntıkeyi tercih edebilir misiniz?

M.C. - Valla orada saraylar yaptırmak isterim. Doğrusunu isterseniz, ona da pek çok nokta lâzım gelecektir.

B.S.E.- İnşallah ona da kavuşursunuz.

M.C. - Ama, Anadolu Sahili'ni tercih ederim onu söyleyeyim. Evet...., gene genel olarak konuşacağım.

B.S.E.- İşte onun sebebini soracağım.

M.C. - E oda gene İstanbul'daki gibi, Eski İstanbul semtlerinde olduğu gibi orada sükûn, rahat, şiiir, gölge, kuytuluk ve huzur doludur. Ondan dolaydır sanıyorum.

B.S.E.- Peki yaz aylarında denize nerden girmeyi isterseniz İstanbul'da tercihan?

M.C. - Ben boğaz sularını çok severim. 7 sene İstinye'de oturdum. Bir yalıda, hatta Recaizade Ekrem Bey'in şimdilik mevcut olan yalısının birköşesinde oturdum. Oradan kapıyı açar açmaz denize girilebilir, denize atlanır. Derin sulardır, akıntılı sulardır. Fakat akıntıları tanırssa insan, çok daha iyi yüzer.

B.S.E.- Evet tabi.

M.C. - Ve diriltici, güzel sulardır. Kumlu denizleri sevmem, böyle yavaş yavaş yürüyüpte, sonradan derinleşen sahillerden pek hoşlanmam. İyide yüzerim ha!, bunu da bilmiş olunuz...

B.S.E.- Biliyorum, gördüm bir defa sizi.

M.C. - Ben denizde uyudum bir defa Baki Bey, suyun içerisinde. Bir kere çok yorgundum, denize girdim ve arkası üzeri yattım, bilmiyorum ne kadar sürdü.

B.S.E.- Kim uyandırdı sizi balıklar mı?

M.C. - Bir ses duydum o uykumun arasında şuurumun altında, ne olsa denizde bulunmanın bir korkusu olacak ki, içimden bir şıptırtı gibi bir şey duydum Bir sandal geliyor vehmiyle birdenbire uyandım. Uyumuşum ve rüya gördüm.

B.S.E.- Çok güzel

M.C. - Sonra tekrar tecrübe ettim. Acaba uyuyabilir miyim diye, isteyerek bu sefer gene bir kaç saniye belki uyudum.

B.S.E.- Ama tabi şuurlu bir uykudur o...

M.C. - Yalnızdım, ne kadar uyudum bilmiyorum. Hayır.. Hayır... gene rüyalar, yarı rüya, yarı uyku ile uyanma arasında, beynen evvel yakaza dedikleri şey olsa gerek.

B.S.E.- Uyandığınız zaman bir uykudan uyanmış hali vardı, kati olarak diyorsunuz?..

M.C. - evet, evet.

B.S.E.- Şimdi, sizin kızacağınız bir suâli soracağım. Kızacağınızı tahmin ettiğim bir suâl.

M.C. - Estağfurullah niye kızayım, estağfurullah efendim, sizin hiç bir şeyinize kızmam, kızmaktan korkarım.

B.S.E.- Biraz şairâne bir suâl, romantik bir sual. İstanbul'un hangi noktasında, hangi müziği dinlemek istersiniz? Ya bakın kızdınız işte.

M.C. - Güç duruma soktunuz beni, öyle anlarım oluyor ki, bu anlarımda gittikçe çoğalıyor dostum. Hiç bir cins musikî dinlemek istemiyorum hani.

B.S.E.- Yapmayın....

M.C. - Sağır olmayı temenni etmez kimse, ama bazen hiç olmazsa kulaklarıma bir şey tıkayabilsem diye dediğim anlar olmakta, olmakta... pek çok...

B.S.E.- Musiki yapanlar bunu söylerse?.... Musiki'ye bıktıklarından değildir...

M.C. O mahiler ki, derya isterler, deryayı bilmezler meselesi değil bu. Bir nevî meslekî bıkkınlık mı diyeyim, yahut yaşlandıkça beğenmekte bir şeyi güç adam haline gelmek mi, titizlik mi, ihtiyarlık mı, ne dersiniz deyiniz. Bana bunu sormayınız.

B.S.E.- Siz bu tercihi yapmazsanız, bu tavsiyeyi yapmazsanız, dinleyicilerimiz adına galiba ben söyleyeceğim ve ondan da çok korkarım, sizin zevkinize tercüman olmak kolay iş değildir.

M.C. - Estağfurullah efendim, rica ederim, buyurun siz birşey söyleyin, ne isterseniz.

B.S.E.- Tanbûrî Cemil Bey'den bir parça çalsak? Eski Plâktan.

M.C. - Teşekkür ederim. O'nu memnuniyetle dinlerim . Ona'da hiç doyamam. Bir istisnâdır.

B.S.E.- O'na ve size şimdiden çok teşekkürler.

M.C. - Estagfurullah Bey'imben size teşekkür ederim.

B.S.E.- Güle güle Mesud Bey'ciğim

M.C. - Teşekkür ederim. Allahısmarladık."

Görüldüğü gibi Üstât Mesud Cemil sohbetle son derece içten, duygulu, samimi, sevecen ve nazik. Bir İstanbul Efendisi. Sanat yaşamındaki kalitesinin, kişiliğindeki kaliteyle bağlantılı olduğu açıkça belli oluyor. Yazılarında kullandığı dil ile konuşurken kullandığı dil hemen hemen aynı. Kelimeler ustaca seçilmiş, ince bir zekânın ürünü olan cümleler bir

zincirin halkaları gibi birbirini kovalıyor. Tasvirleri zengin ve güçlü. Anlatımı akıcı, doğal, sâde, üslûbu sürükleyici ve renkli. Konuşurken ses tonu bazen durgun, bazen heyecanlı olduğunu ortaya çıkarıyor. Sesi son derece yumuşak, etkili, diksiyonu mükemmel, vurguları yerli yerinde, tonlamaları belirgin. Kişiliğinin en sıradan noktalarını ortaya dökebilecek kadar uygar, fakat küçükbir çocuk saflığı ile bir o kadar utangaç. Nezaketi kelimelerinden narin bir su damlası gibi damla damla dökülüyor. Karşısındakine verdiği değeri kullandığı (Estağfurullah, Efendim) kelimeleriyle sık sık hissediyoruz. Düşüncelerini dikkatle, adeta süzerek naklediyor.

Radyo'da sohbet programları dışında, bazı programlarında açıklayıcı bilgiler de vererek dinleyicilerini aydınlatmak istemiştir. Kendi bilgisini, araştırma ve incelemeleriyle genişleterek, uygun bir dille dinleyiciye aktarmıştır. Bu konuşmaların çoğu "ses ve Saz Dünyamızdan" programlarında 15-20 dakikalık süreler içindedir.

Türk Musikîsi hakkında yaptığı bir konuşmayı aynen naklediyoruz; (39)

"Anadolu Selçukluları Osman Gazi'ye armağanların en değerlisi olarak egemenlik sancağını, kuvvet ve güzelliğin senbolü olarak ta tabl-ül nefîri sundukları zaman Türkler'de musikî yüksek seviyesini çoktan bulmuştu. Saz şairlerinin lirik ve mistik edebiyatında olduğu gibi, geniş sitelerin aydın çevrelerinde büyük formda sanat musikîsi eserleri Kâr'lar, Semâî'ler, Nakış'lar yüzyıllarca sürecek bir Türk Musikîsi Klâsismini arka arkaya doğuruyordu. Bir taraftan da gelecekte bütün Batı ve Orta Avrupa'yı kapsayacak bir Ordu Musikîsi, Sanat Musikîsi ve Halk Musikîsi'nin yanıbaşında ayrı bir cins halinde gelişmekteydi. Öyle ki 1453'te İstanbul surları birer birer delinip zaptedilirken, kahraman ordunun her tümeni ile beraber gözüpek Mehter Mızıkası askerleri de silah olarak omuzlarında Kös'ler, kucaklarında Nakkare'ler, ellerinde Nefir'lerle açılan gediklerden içeriye hücum ediyor, cenk havasını bir an bile kesmiyor, gittikçe yükseltiyordu. Ve eski Bizans Pây-i tahtı her köşesiyle zaptedildikten sonra da bütün gün savaş dumanlarıyla tüten şehirde nevbet vuruyorlardı.

Fatih, İstanbul'a Bizan'ın dışında bu üç cins musikîyide beraber getirmiş ve kısa zamanda barış ve adaletin, yeni

(39) İstanbul Radyosu arşivindeki TSM A 181 no'lu banttan tarafımızdan yazıya geçirilmiştir.

nizamına kavuşan tarihi şehirde eski Türk kültürünün büyük eserleri Merâgalı Abdülkâdir'in nakışları duyulmaya başlamıştı."

Mesud Cemil Radyo programlarından birinde babasının Tanbur'la çaldığı Nihavend Taksim üzerine duygu dolu şu mısraları sevgiyle okuyor.(40)

"Gönlüm bu devirden, bu şehirden çok uzakta,
Tanbûrî Cemil Bey çalıyor eski plâkta.... "

Mesud Cemil Bey'in ölümünün birinci yıldönümü nedeniyle İstanbul Radyosu'nda Baki Süha Ediboğlu tarafından hazırlanan anma programında sunulanların listesi Ek'de verilmiştir.

İstanbul Radyosu arşivinde, Mesud Cemil Bey'le ilgili sadece iki band bulunabilmektedir.

Mesud Cemil Bey'in diğer radyo programlarından bazılarının bantlarını Sayın Hocalarımız Doç. Mutlu Torun ile Niyazi Sayın kendi özel arşivlerinden bize vererek ilk kez yazıya dökmemize yardımcı oldular.

Mesud Cemil Bey'in kendi hazırlayıp sunduğu bir başka programın metni aynen şöyledir ; (41)

" Muhterem dinleyicilerim. Musikî bahislerimizde türlü vesilelerle adı geçen, yayınlarımızda besteleri çalınıp söylenen, yakın geçmişin bir ünlü çehresi merhum Ali Rifat Bey, bugün kucaklar dolusu hediyelerle bir defa daha karşınızdadır. Evet Ali Rifat Bey, bütün ömrünü dolduran el emeği göz nurû, kalp heyecanıyla bezenmiş bir yâdigârıyla İstanbul Radyosu'nun kapısından girmiş, hepimizin şükran hislerimizle selâmlanmış, eli öpülmüş ve lâayık olduğu ihtiram mevkiine yerleşmek üzere şimdilik bir masanın üzerinde yer almıştır. Onun değerli hediyesi hemen söyleyeyim bütün hayatı boyunca yazdığı, topladığı, derlediği çeşitli klâsik musikî eserlerinin notalarıdır, kitaplardır, mecmualardır, el yazılarıdır, musikî aletleridir.

(40) İstanbul Radyo'su arşivinden ölümünün 1.yıldönümünde Baki Süha Ediboğlu'nun hazırladığı radyodaki anma programından, TSM B 658 no'lu banttan nakledilmiştir.

(41) Doç. Mutlu Torun'un özel arşivinden alınan banttan yazıya geçilmiştir.

Vak'a şöyle oldu. Ali Rifat Bey'in büyük oğlu dostumuz Vecdi Çölatay Bey ve merhum'un muhterem refikası hanımefendi. Musikî yayınları şefimiz Cevdet Çağla vasıtasıyla babasının kendisinde bulunan(oğlunun babasının hanımefendinin zevcinin) ne kadar notaları,yazı ve musikî aleti varsa hepsini İstanbul Radyosu'na hibe edeceğini büyük bir sadelik ve tevâzû ile söylemişler. Sanki pek basit ve alelâde bir şeymiş gibi. Arkadaşlar arasında bir mendil, bir kurşun kalem, bir not defteri nev'inden önemsiz bir bağış gibi, hatta sıkılarak bahsetmişler. Duyunca bu ailenin gösterdiği şu asalet örneğine şaşmadık ama , gerçek bir sürpriz karşısındaymış duygusuyla çok sevindik. Şu anda Ali Rifat Bey'in musikî kütüphanesinden çiltli, ciltsiz kitap, defter veya perakende evrak halinde, onbinin üstünde sayfa yazı radyomuzun kıymetli koleksiyonlar bölümünde muhafaza edilmek üzere, incelenmekte ve tasnif edilmektedir. Bu tasnif işine büyük bir zevkle koyulmuş olan en değerli bir ihtisas adamı kıymetli üstâd arkadaşımız Saadettin Heper, kâh Hamparsum notasıyla, kâh batı notasıyla yazılmış şimdiye kadar hiç bir koleksiyonda bulunmayan eski bir musikî eserini o kâğıt yığınının arasından bulup çıkarıyor ve her seferinde de yüzünde, bir inci avcısının parmakları arasında kıymetli mücevherle suyun dibinden yüzüne çıktığı zamanki sevinçli parıltı görülüyor.

Klâsik musikîmiz yönünden radyomuzun faydalanabileceği kaynaklar böylece bir tanesini daha kazanmıştır. Daha evvel satın alınan başlıca Leon Hancıyan Koleksiyonu, Dr.Hamit Hüsnü Koleksiyonu, Astikzâde Bogos Koleksiyonu vardı. Ali Rifat Bey'in Koleksiyonu daha da çeşitli muhtevâsıyla evvelkilere eklenen büyük bir değerdir. Saadettin Heper arkadaşımızın devam eden inceleme ve tasnif çalışmaları sona erince bu koleksiyondan çıkacak bir kültür blançosunun tamamını musikîsever dinleyicilerimize arz etmeyi elbette ki ihmâl etmeyeceğiz. Bugünkü sözlerimiz sadece bu sevinçli olayı haber vermek ve hepinizin huzunuzda Ali Rifat Bey ailesine ve hal-ül halefi olan evlâtlarına teşekkür etmekten ibarettir. Ellerin de bu gibi baba ve ecdât yadigârı yazı, nota, kitap, mecmua, gazete hülâsa kâğıda geçmiş her türlü malzeme bulunan eski ailelerin de, Ali Rifat Bey çocuklarını örnek almalarını ne kadar temenni ederdik.

O kâğıtların ne kadarı mânevi değeri bilinmediğinden dolayı bakkal dükkânlarına düşmüş veya sobaya atılmıştır. Bir kısmı da faydasız bir taassup ve kıskançlıkla saklandığı, bir yere verilmek şöyle dursun, el bile sürdürülmediği, kimselere gösterilmediği için günün birinde zâyî olup gitmiş, çoğu yangınlarda mahvolmuştur.

Oysa ki Radyo, Üniversite, Konservatuar gibi amme kültürü müesseselerinden birine devredilen o kıymetler, Allah

devlete millete zevâl vermesin dünya durdukça durur, sahiplerinin adına en güzel mezartaşı, en güzel kitâbe,âbide olur. Hayır duaya, rahmete vesile teşkil eder. Bizden onra gelenlerden üç beş kişi onlardan faydalansa, bir şey öğrense dua ederler, Allah razı olsun derler. Bence ölmüşlerimiz adına hayır işlemenin en güzel şekli budur. Ve işte Ali Rifat zâde'lerin yaptığı da bu pek medenice bağıştır. Tebrik ve teşekkür olunur.

Burada ellerinde böyle yüklü bir kolleksiyon bulunmamakla beraber, parekende kitap, nota veya eski plâk hediye etmek suretiyle radyomuza o medeni semâhati gösteren pek çok dinleyici vatandaşlarımıza da bir defa daha teşekkür etmeyi borç biliriz.

Muhterem dinleyiciler bu akşamki konuşmamda şimdi de karşımda duran başka bir hediyeden bahsedeceğim size. Bu hediye şair ve musikîşinas dostum Mustafa Nafiz Irmak'ın yeni kitabıdır. Adı "Körfezdeki Ses" 68 sayfada şair-musikîşinasın yeni şiirlerinin büyük bir kısmının toplanmış olduğunu görüyoruz. Şair-musikîşinas deyince, geçmiş asırlardan beri şiirle musikîyi ikiz evlât sahibi anneler gibi kalbine bastırmış nice sanatkârı hatırlarım. Hatırlarım diyerek ancak bir kısmını kasdediyorum.. Şu anda hatırlayamadıklarım veya bilmediklerim belki daha da çoktur. Ama ilk hamlede hatıra gelenler meselâ Şair Nazîm hani şu "Didem yüzüne nâzır Nâzır yüzüne didem" güftesiyle çokkere dinlediğimiz Şehnaz semâinin bestekârı. Hem bir dîvan hem de koca koca besteler, semâiler sahibi ünlü şair. Şiirlerini kendisi besteleyen sanatkâr. Sonra meselâ Kut-bin Nâyi Osman Dede, 1700'ler civarında yaşamıştır. O'nun meşhur Mirâciye'sinin hem nâzımı hem de bestekârıdır. Aynı zamanda kendi terkibi bir notanın mucidi olan ünlü simâdır. III.Sultan Selim'de derhal hatıra geliyor. Bu şair musikîşinaslardan ki; hem zamanın birinci sınıf bestecileri hizâsında yeri vardır hem de (îlhâmi) mahlâsıyla nefis bir dîvan sahibidir. Daha bu tarafa meselâ Kazasker Mustafa İzzet Efendi, daha sonra Rahmi Bey, zamanımızda Subhi Ziya Özbekkan çok defa şair tabiatları ile kendi yazdıkları manzumeleri bestelemiş musikîşinaslardır. Mustafa Nâfiz Irmak ise bu şair-musikiciler kolunun eskiden yeniye doğru, uzun bir zevk ve üslûb merdivenini kapsayan değişik çeşnileriyle en genç temsilcisi. İşte bakınız, "Körfezdeki Ses"e sayfaları birer birer çevirerek kulak veriyorum, gözlerimle işittiklerim: Mûnacaat, Semâh, Tahmis-i Gazel-i Neşâti, Tahmis-i Gazel-i Yahya Kemal, Müstâkil Gazeller Mersiye, Rubâi, Koşmalar bir çok şarkılar. Bunlar klâsik şekilde üslûbpa yazılmış olanlar. Arada poşâd, akrostiş gibi batıdan alınmış formlarda yazılmış şiirler kimisinin terennüm adını verdiği dörtlüler, beşliler, kâh hece, kâh aruz fakat hepside yeni üslûpta muhtelif parçalar. Büyük bir

kısımında şair-musikîşinas yahut musikîşinas-şair Mustafa Nafiz Irmak'ın musikîye veya musikîşinalara dair duyguları, hayalleri, hitapları var. İşte meselâ Süleyman Erguner'e bir Mersiye'si Kitaptan okuyorum size;

" O benim neyzenimdi cânımdı
Ekmelliyette hüsn-ü ânımdı
Ney'i bir zemzemeydi rûhumda
Sonu gelmez ne hoş fegânımdı
Sûzidil'den geçip Sabâ'ya kadar
Kalbi-zâr icre gülistânımdı
Bu kamıştan revân olan sesler
Dinle ki sûz-i şiy nihânımdı
Gitti bir nağmeye firâk oldu
O ki pür hande âşiyânımdı
Dergâh-ı mevlevîde feyz almış
Bülbül-i nâz-i hoş meyânımdı
Ney'i susturdu kırdı, attı felek
O benim herşeyimdi, cânımdı "

Ondan sora gene musikîyle alâkalı Ergânûn diye bir şiir var. Hemen sayfanın arkasında ;

" İnletme Ergânûn'unu yeter kalbim inliyor
Hırçın dudaklarında öpüştükçe nağmeler
İnletme Ergânûnunu bıraksam da pür keder
Rûhum sükûn içindeki esrarı dinliyor
Öksüz karartılar çöküyorken ufuklara
Bir hıçkırık sesiyle düğümlendi besteler
Vahşi parıltılar bu karanlıkta bir yara
İnletme Ergânûn'unu çılgın ve derbeder
Akşam inince yollara gönlümle bî-kesim
Hicranla kardeşim onu sen Ergânûn'a sor
Rûhumda hasretin kanıyor çıkmıyor sesim
İnletme Ergânûn'u bırak kalbim ağlıyor "

Tanbur'a dair bir şiir ismi "Şikâyet"

" Dinle Tanbûr dinle ruhumun sesini
O sana bir hayatı şerh etsin
İnce tellerde hüznü öğretsin
Dinle aşkın bu gamlı bestesin

Bak nasıl perde perde âh ediyor
Sanki yaşlarla nağmeler örülü
İstirâbın içimde açtı gülü
Hasta bir el sükûtu inletiyor "

Şöyle bir tanesi "Söyle" isimli bir kıta ;

" Hicranlarınla dopdoluyum kalbim ağlıyor
Bir nağmesiyle ömrümü şâd-dân eder sesin
Gözyaşların ümîd gibi hasretle çağlıyor
Bir şarkı söyle vecd ile rûhum serinlesin "

Görüyorsunuz ki hep ses, musikî. Nitekim bir "Mugannî'ye
diye yazdığı şiir ;

" Dalgın suların rûhu fısıldarken açıkda
Bak gözlerimin tâ içine dur biraz öyle
Hicranların üstünden aşır kalbimi çıkda
Hülya gibi bir sesle o son şarkını söyle "

Gene bir musikîşinasın üstâd Refik Fersan'ın kerimesine
yazdığı "Hediye" isimli bir şiir Melek Fersan'a demiş ;

" Her nasılsa bahtiyâr olmuş felek
Lütf-i hakla hüsnüne inmiş de nûr
Handenin fecriyle doğmuş bir melek
Cenneti hülyaya bahsetmiş sürûr
Ellerinden feyz alır her bir çiçek
Bir melek ki sanata vermiş gurur "

Evet Muhterem Dinleyiciler terennümlerden birisini de size okumak isterim ;

" Bir handenizin zevkini vuslat gibi tattım
Bir kahkahadan gönlüme bin beste yarattım
Mâzideki gözyaşlarının vehmini attım
Bir leyli-i sevdâyı hayâlimde yaşattım
Her kahkahadan ömrüme bin beste yarattım "

Koşmalardan, şarkılardan birçoklarını hepiniz zaten radyolarda ya Mustafa Nafiz 'in kendi bestesiyle pek çoğunu Selâhaddin Pınar'la, bir tenesini de rahmetli Kemânî Nubar'ın bestesi olarak daima dinlersiniz, onun için bunları okumuyorum

Fakat konuşmamı bitirirken Mustafa Nafiz'in bir zayıf tarafına işaret etmek isterim. "Körfezdeki Ses" musikîşinas şairin bu en zayıf tarafıyla bitiyor. Kitabın son sayfasında Mustafa Nafiz Irmak gene o zaafa düşmüş. Yani onun zaafı şudur. Şiirle musikîyi birbirinden ayıramaz. Daima şiir ve musikîyi beraber götürmek isteyen bir sanatkâr. O'nun da zayıf tarafı burası ne yapalım. Burda da bitirirken kitabını gene şiirle musikîyi birbirinden ayırmaya kıyamamış ve bir tarihe benzeyen şu beyti söyleyivermiş. Şöyle diyor :

" Pâr açtı âsûmâna lahn-i tekbir
Ruh-i pâk-inden muattal kıldı
Hâk-inden musikîyi Mustafa İtrî "

Mesud Cemil Bey'in merhûm Selâhaddin Pınar'ın ölümünden sonra İstanbul Radyosu'nda hazırlanan anma programındaki irticâlen konuşmasını yine ilk kez yazıya aktardık.) "Bu konuşma yayınlandığı tarihte bir çok kişi böylesine duygulu, içten, nefis ve yerinde bir konuşma duymadıklarını ifade etmişlerdir." (42) Anma programı Selâhaddin Pınar'ın bir bestesinin sözlerinin Mesud Cemil Bey tarafından okunmasıyla başlıyor. Arada Pınar'ın sesiyle besteden parçalar veriliyor.(43)

(42) Erol Sayan ile görüşme, Eylül 1991

(43) Niyazi Sayının özel arşivindeki banttan yazıya geçirildi

" Sesinizi bazen derin bir kuyudan
Dinliyorum uzakları kalkıp derin bir uykudan
Beni de alın ne olur koynunuza hâtıralar
Ah, bu ömür tükenecek yolunuza hâtıralar "

Sunucu : Tarih 7 Şubat 1960. Şimdi kendisi de merhumlar Kâfilesine karışmış olan Mesud Cemil, besteci ve tanbûrî Selâhaddin Pınar için "Ses ve Saz Dünyamızdan" programında şunları söylüyordu. Dinleyelim ;

"Aziz Dinleyicilerim, bu akşam huzurunuzda dünden beri kalbimde taşıdığım derin kederimle geliyorum. Selâhaddin Pınar'ın gerçekten duygulu sanatkârlara mahsus bütün o nice manâlı çizgileri taşıyan çehresini, dalgın gözlerinde Kürdilihicazkâr'ların, Hüseyinî'lerin Hicâz'ların, Hüzam'ların Nihavend'lerin, Bûselik'lerin birbirini kovalayan renklerini, bir daha artık hiç göremeyeceğimiz 6 Şubat akşamındanberi Selâhaddin Pınar'ın daha dün yaşayan neşeli çehresini birdenbire o merhumlar kafilesi arasına karıştırmış görmek. Evet tevekkül, ecel, kadere rıza, Tanrı'ya dönüş belki de yeni bir hayata başlayış filan ama bir dostun, bir sevgilinin çehresini hiç olmazsa bu dünyada kaldığımız kadar bir daha göremeyeceğimiz, sesini bir daha işitemeyeceğimiz, sihirli parmaklarında tanburun dalgalanışını, gür saçlı başının duygu ile sallanışını, o kadar sevdiği İstanbul denizinin tuzu ile pürüzlenmiş biraz yorgun gibi, biraz dumanlı gibi söyleyişini bir daha duyamayacağımız için şaşırtıcı, hazin ve korkunç.

Selâhaddin Pınar'ı tanıtmak belki ilk hamlede lüzumsuz sayılabilir. Çünkü onun yıllar yılı hasta olduğu zamanlarda bile terk etmediği İstanbul'un musikîli sahnelerinde o kadar alışılmış, o kadar sevilmiş, sahnenin perdesi gibi, ışıkları gibi, kulisleri gibi bir hüviyeti, bir şahsiyeti vardı ki; bütün bir koca şehir halkı tarafından tanınırdı. Orada daima coşkun, heyecanlı, hararetli ve aynı zamanda hâkim ve işini bilir haliyle sahneye adımını attığı andan itibaren çıkıncaya kadar, ısrarlı alkışlarla karşılanır ve uğurlanırdı. Tam manâsıyla popüler bir sanatkâr. İstanbul'un her devirde bir ayrı eda ve tavırda yarattığı halis İstanbul çocuğu idi. Sahnenin dışında Selâhaddin Pınar oradaki samimi heyecan ve hararetini hiç bir zaman kaybetmemiştir. Tanbur çalarken, balığa çıkarken, otomobil sürerken, meze hazırlarken, şarkı söylerken, bir dostun evine giderken, bir arkadaşla karşılaştığı zaman onun bütün davranışlarındaki canlılık birinde neyse ötekinde de oydu. Her yaptığı şeyi durdurulması kendi elinde olmayan, zaten durdurmaya istemediği, o içinden

gelen cömertçe kendini veriŖle baŖarırdı. Beğendiğı zaman karŖısındakini kalbinin sevgi dalgalarına boğar, en güzel samimi sözlerden, kısa kelimelerden, nidalardan mürekkep çiçekler yağdırır, gönlünü alır, bağına basar, öperdi. Aksine beğenmediğı, doğru bulmadığı olaylar karŖısında ise müsamâsının ve İstanbul efendisi terbiyesinin hududundan çıktığı, tanıdığı tanımadığı bir kimseyi kimseyi bilerek isteyerek incittiğı görölmemiştir ki o, heyecanlı, hareketli, fevri mizaçda bir insanın kendi nefsine bu hâkimiyeti ancak pek köklü bir terbiyenin ve asil bir karakterin eseridir, icraatidir.

Selâhaddin Pınar'ın durgun vedalgın görüldüğü zamanlar da vardı. O zaman yeni bir şarkının bestesini tasarlamakta olduğunu bilirdik. Bu tasarlama safhasında etrafına dikkati azalır, gözlerinin rengi daha açık bir ışıktaki görünür, fakat göz kapakları sanki biraz düşmüş gibidir. Bundandolayı hafif sisli bir bakışı vardır. Sorularınıza kısa cevaplar verir yavaş sesle konuşur, daha ağır yürür, bazen tırnağını yer, mendiliyle oynar, parmaklarıyla vezinli hareketler yapar. Dış görünüşünde alışılmış olan bütün hareketlilik, canlılık o sıralarda cildinden içeri kaçmış, kalbinin içine gizlenmiştir. Bütün hareket o kalptedir. Tasarlama safhası bitince, olgunlaştırma başlar. O zaman yeniden dışarı doğru taşmaya başladığını görürsünüz. Sokakta giderken bile yeni şarkıyı mırıldanmaktadır. Nihayet tanburunu eline alır ve şarkının son şeklini vermeye, girintisini, çıkıntısını düzenlemeye koyulur.

" Gönül derdi çekenleri gizlice yaş dökenleri
Bağımdaki dikenleri gidinsorun gecelerden
Geceler hülya demidir, aşıkların mahremidir
Gökte gözler kıpırdaşır ay gülerek kımıldaşır
Sevgiliden selâm taşır ses duyulur yücelerden
Garip gecelerde ne var, yürekten özleyiş kadar
Uzaklardan incelerde ninni söyler hecelerden "

(Pınar'ın kendi sesi ve tanburu ile bestesi çalınıyor)

Ondan sonra da yeni şarkının keyfini çıkarma devresi gelir. İlk dostunu yakalar (bak dinle yeni bir hicazkâr yaptım) ve şarkı söylemiyor da ilân-ı aşk ediyor gibi hararet ile konuşur. Sonra o temiz, saf, lekesiz insanın samimi merakıyla sorardı (Nasıl?)

Selâhaddin Pınar'ın şarkıları hakkında söylenecek söz belki daha erkendir. Zaten bu şarkıların her biri yahut birkaç gruba ayrılabilirler tipleri birbirlerinden farklı

vasıflar taşır. Herbiri yahut bir gruba dahil olanların bütünü onun iç âlemine devre devre değişik verimleri olduğu kadar, etrafındaki dış dünyasındaki hadiselerin, ruhundaki akislerini de taşımaktadır. Aslında klâsik bir musikî terbiyesi gördüğü, klâsik musikîyi pek iyi bildiği ve ona hayranlıkla bağlı olduğu halde, yüzlerce şarkısından birisinde bile eski ustaları taklit etmemiştir. Halbuki istese; murabbâ besteler nakış semâiler bile besteleyebilirdi Selâhaddin Pınar, Hacı Arif Bey'in şarkılarını okurken yahut dinlerken heyecanından rengi solar, gözleri yaşarırdı. Sanırım ki klâsik üslûba bu sevgisi ve saygısıyla beraber, kendi müstakil şahsiyeti, onu eski üstâdların kuru taklitçisi olmaktan kurtarmış ve kendisine mahsus tavrı kazandırmıştır. Bu tavırda seçtiği makamın melodik seyrinde bazan ince işlemeler, oyunlar, geniş çizgiler üzerinde iniş-çıkışlarla, bazen ısrarlı derinleşmelerle, bazen de makamdan makama beklenmedik yahut yarım geçkilerle ayrılır. Böylece Selâhaddin Pınar'a mahsus bir tavır meydana gelir ki, genel karakteri ile makam dairelerinin içinde orijinal süslere ve cesaretli hamlelere dayanan devamlı ve başarılı bir arayış diye tarif etmek mümkündür belki. Herhalde I.Dünya Harbinden sonra İstanbul ufuklarının musikisinde ve şarkı'nın nev'inde kendisine mahsus lezzetler taşıyan, bu şarkılarına altında imzası okunurcasına şahsiyetini veren bir sanatkârdır. Hem o sanatkârı, hem de candan bir dostu kaybetmiş olmanın elemi içindeyiz."

Sunucu : Mesud Cemil'in "Ses ve Saz Dünyamızdan" programı için 7 Şubat 1960 günü Selâhaddin Pınar'ın ölümü üzerine yaptığı konuşmayı dinlediniz.

Mesud Cemil Bey'in yine kendi hazırlayıp sunduğu bir programdaki "ses ve musikî aletleri" hakkındaki konuşmasını değerli hocamız Niyazi Sayın'ın özel arşivindeki banttan ilk kez yazıya aktardık.

" Pek muhterem müziksever dinleyicilerim. Geçen ilk konuşmamızda sazların konusuna doğrudan doğruya ilgisi dolayısıyla ses'ten, sesin mâhiyetindeki, sesin türlü vasıflarından ve en eski, en tabîî ve insanın kendi vücut yapısında onunla beraber doğan ve gelişen musikî aleti olarak ta insan sesinden bahsettik. (Bu ilk konuşmanın bandı bulunamamıştır.)

Artık bugün hançerenin dışındaki musikî aletlerine göz gezdirmeye başlayabiliriz. Ancak bu alanda birinci plânda karşımıza yine insanın ta kendisi bir defa daha çıkacaktır. Evet insan ilk önce doğuşunda kendisine bağışlanan hançeresini kullanmaya başladığı andan itibaren, çevresinde kendisine en yakın ve kullanılması en kolay musikî aleti

olarak yine kendi vücudunu buldu. İlk insanların parmaklarını sıkırdatarak, ellerini birbirine, göğüslerine, karınlarına, baldırlarına, dizlerine vurarak, ayaklarıyla tepinerek dans ettiğini, öyle bir sürü bilim kolunun incelemelerinden çıkarmaya binbir dereeden su getirmeye hatta hacet bile yok değil mi? Hepimiz bugün halâ ilkel yaşayışlarına dair kitap, makale, röportaj okuduğumuz, fotoğraf ve filmler gördüğümüz yaban insanlarını tanıyoruz. Uygarlığın bir yandan son derece ilerlediği, 20. yüzyıl çağında dünyada Afrika'da, Avusturalya'da, birçok Güney Asya Adaları'nda, Güney Amerika'nın uçra bölgelerinde insan toplulukları vardır ki, şu dakikada bizim kendilerini andığımızdan habersiz olarak zıpzip sıçramakta, elleriyle biribirine vurmakta, yumruklarıyla göğüslerini döverek, ağızları köpürmüş dans etmektedirler. O kadar da uzağa gitmeye hacet yok. Şefkatli kollarınızın arasında dünyaya gelmiş, küçücük, tertemiz, bembeyaz keten örtülü yatacığında yatan henüz altı aylık, şu bizim medeni aile yuvamızın masum yavrusuna bakınız. Allah bağışlasın, bakınız nasıl iki yumruk ve yumuşak elinin pembe parmaklarını açarak onları biribirine vuruyor. Çıldır çıldır size bakarak kendi şarkısını söylüyor. Kendi şarkılarını söylüyor. O minicik ellerini de adeta bir çalgı gibi kullanıyor. Hele biraz daha büyüdüğü, 3-4 yaşına geldiği zaman o eller nasıl kmarifetli işlere kalkışacaktır. Masaya, iskemleye, tepsie, bardağa vurarak adeta bir konser vermeye teşebbüs edecektir. İlerde kendisinden musikî aletleri alanında son derece önemli incelemeleri ve çalışmaları dolayısıyla bahsedeceğim üstadım Prof.Kurt Sucks zamanımızda ses çıkaran bütün çocuk oyuncaklarının, o ilkel çağların önemli ve kutsal musikî aletlerinin birer örneği olduklarını söylerdi. Binlerce, onbinlerce yıl evvel kutsal, tanrısal anlamı ve önemi olan o aletler şimdi artık çocuk oyuncacı olmuşlar. Gerçekten de böyledir. Ancak insanın elini vücuduna vurarak kendi kendisini bir musikî aleti gibi kullanmasının itibarı halâ geçmemiştir. Bununla beraber ilk insan musikî aleti olarak bu kadarıyla da yetinmedi. Ve belki aynı zamanda yahut pek kısa bir süre sonra daha çeşitli ses çıkarmak için dikkatini ve arayıcı zekâsını çevresine yöneltti. Bazı tesadüfler de ona çalgı yapmak için yardımcı oldu. Meselâ yere düşmüş, çürümüş bir yemişin çekirdeğini kırdı, içini yemek için bunu ağzına götürdü, çekirdeğin üzerinde karıncalar vardı. Onlar da gıda kaygusu ile çürük çekirdeğin yan tarafındaki delikten içeri girmişlerdi. İlkel ceddimiz olan adam bu karıncaları oradan uzaklaştırmak için deliğin üzerini kuvvetle üflledi. Fakat birden bire yerinden sıçradı, korktu, elindeki çekirdeği yere attı. Çünkü üflemesi ile beraber oradan ince bir ses çıkmıştı. Hayreti ve korkusu geçince tekrar yerden aldı bir daha üflledi, yine aynı ses. Bu sefer yemeği unutmuş, mütemadiyen üfleyip sesi

tekrarlamaya başlamıştı. İşte onbinlerce yıl evvel bizim gibi bu dünyada yaşamış hemcinsimizin tesadüfen bulup icad ettiği bir musikî aleti bizim çocuklar bunu biraz daha ustalıklısını bilerek ve birbirinden görerek yaparlar. En iyisi bunun bir kayısı çekirdeğini ıslata ıslata bir taşa, bir tuğla parçasına sürterek çekirdeğin iki yanından birer delik açarlar ve mükemmel bir düdük yaparlar. Fakat bu küçük oyuncak o çocuğun onbinlerce yıl evvelki ceddinin elinde belki bir sihir belki bir tılsım aleti olarak kullanılıyordu. Ölü hayvanların kurumuş derileri, bağırsakları, boynuzları, gerilmiş bitki lifleri, ağaç dalları, kabak, hindistan cevizi, fındık gibi içi boş yemişler, delikli otlar, boş yumurtalar, istiridye, kaplumbağa kabukları, çürümüş de içi boşalmış ağaç gövdeleri ilk ve ilkel insanların musikî aleti yapmak yolundaki içgüdülerine binlerce yıl boyunca pekçok yardım etmiştir.

Böylece ilkel musikî aletleri yavaşyavaş ve içinde bulunduğu topluluğun seviyesi nispetinde gittikçe daha işe yarar şekiller almaya düzeltilmeye başlandı. İnsanlar düşünerek, bilerek ve isteyerek ses çıkaran aletler yapmaya başladılar musikî aletleri meselâ içi boş bir ağaç gövdesinin açık tarafına bir hayvanın kurutulmuş derisini gerdiler. Kuvvetli bitki lifleriyle onu oraya bağladılar ve göğüslerine vuracakları yerde elleriyle yahut bir tokmakla bu deriye bu gerilmiş deriye vurmaya başladılar. Böylece oradan kuvvetli, canlı, ta uzaklardan duyulan ve gumbürdeyen bir ses çıkıyor, danslarında onları kendilerinden geçiriyordu. Hemen o anda pek çok korktukları gök gürültüsünün bir benzerini buldular ve ona tapındılar. Gök gürlemesi onlarca Tanrı'nın sesiydi. Madem ki bu da öyle bir ses çıkartıyor, demek ki biraz evvel kendi elleriyle yaptıkları bu davulda da o Tanrı'dan birşey var, belki de Tanrı davulun içine girmiştir kimbilir. Öyleyse ona tapmak lâzımdır. Kabilenin sihirbazı bu işi üzerine alacak davulla tanrılara yakışır anlamı verecektir. Artık davul ayrı bir yerde muhafaza edilir. Olduğu yere herkes giremez. Ancak belli vakitlerde, törende ritüel toplantılarda yahut savaşta ele alınır bu davul ve çalınır. Çünkü artık tabu olmuştur. Böyle böyle birgün önce otlayan zavallı bir öküzün boynuzu, üflendiği zaman bütün kabileyi secdeye yatıran bir kuvvet kazanır. Ilık sulara yüzüp duran iri bir kaplumbağanın kabuğu üzerine kurumuş bağırsaklar gerilip de değneklerle sürtülünce belki de bir evlenme ve güvey girme töreninde kutsal aşkın andı, yemini yerine geçirdi. Öyle ki bu şekilde icad edilen ses çıkarıcı aletlerin her biri ayrı bir kişilik, manâ ve önem sahibi olur. Her biri ayrı ayrı iyilik, kötülük, ateş, su, toprak, hava, hastalık, doğum, ölüm, kuraklık gibi tabii yahut moral unsur ve kaynaklara yorulurdu. Hattâ bu sesli aletler tıpkı insanlar ve o zaman inanılan Tanrılar, ruhlar gibi erkek ve dişi olarak

biribirlerinden ayırd edilirdi. Meselâ erkek sayılan bir musikî aletinin sözde evi olan kulübeye yahut mağaraya, yani tapınağa bir kadın girer de o çalgıya dokunur hattâ sadece göz ucuyla bir bakarsa büyük bir günah işlemiş sayılarak cezalandırılırdı. Çoğu zaman bu ceza ölümden aşağı olmazdı. Ve biçare kadın hemen öldürülürdü. Bir erkek saza, musikî aletine baktı diye bazen de kabile sihirbazının kendi kendine düşünüp gizlice yaptığı yahut başka bir yerde görüp de alıp getirdiği musikî aleti filan Tanrı yahut filan ruh tarafından gönderildi diye ona tapılırdı. Bu gibi inançlar ilkel insanlar arasında o kadar yayılmıştır ki, daha sonraları Hint Çin, Mısır, Sümer, Hitit, Helenistik devirlerinde olduğu gibi büyük uygarlıklarda da devam etti. Ve o toplulukların bizim şimdi efsane, mitoloji dediğimiz inançlarına da hattâ Musevilik Hristiyanlık ve Müslümanlık menkîbelerine de girdi Eski Yunan Mitolojisi'nin bir sürü Tanrıları, yarı Tanrıları, Perileri, Apollon, Orfeus, Dionizos, Pan'lar, Müz'ler hep bu ses ve musikî aletleriyle içiçe ilgili, hayâli kişilerdir. Müzik kelimesinin de "Müz" denilen Yunan Mitolojisi'ndeki perilerin adından türeme olduğunu da burada hatırlatalım. Hristiyanlıkta bu dinin evliyasından olan St.Fransua'nın tıpkı Helenistik çağın Orfeus'u gibi musikî ile bütün vahşi hayvanları etrafına toplayıp onları zevk içinde uyuşturduğu, kendisine ram ettiği malûmdur. İslâm dünyasında da aynı efsaneler değişik şekillerde de devam etmiştir. Meselâ musikî aletlerinin meydana gelişini anlatan eski kitaplardaki rivayetlerden çok inanç halindeki açıklamalardan birisi şudur "Tufandan sonra kendisine ikinci Adem Baba, Hz.Ebû'l Beşer-i Sâni denilen Nuh peygamberin yakını olan meşhur Lâmik ; "Musikar-ı name ile bir saz istira edup, nice ağâze ve makam ve nağamât iddia ve icât" eylemiştir. Böyle olmakla beraber bazı bilgin ve musikî bilir kişilerin kuvvetle söylediklerine göre bu başarı Davut peygamberindir. Davut peygamberin icad ettiği ud, onun ölümünden sonra Beyt-ül Mukaddes'in duvarında asılı olduğu yerden Buht-ul Nasr'ın savaşıyla memleketi İsrail'i işgâli sırasında kaybolmuş, sonradan İskender Zülkarneyn zamanında gökteki yıldızların incelenmesi ve uzun uzadıya hesap, fal ve matematik kuvvetiyle bilginler tarafından nasıl yapıldığı keşfedilip, ilk şeklinde meydana getirilmiştir. Bu kısmı elimdeki kaynaktan aynen okuyorum sizlere muhterem dinleyicilerim. "Amma icma-i hükemâ ve ittifak-ı alimân-ı gınâya nazaran, ilm-i edvar Hz. Davut aleyhisselâm'dan münteşir ve şâi olup, istirâ kerdeleri olan Ūd-ı mahud, nükl-ü-ı fât'larından sonra nice müddet beyt-ül mukaddes'te mevcûd ve hüzre-i lâm-ül envâirlerinde avîyehte-i dîvar-î itibâr olup. bâdehû zaman-ı fitne nişânı buht-un nasır-ı zulm-üd-vân'da câi melk-ülm'dan mefkûd-u nâbûd olmuş ve bâde zamane, eyyâm-ı ahd-ı meserret fercâm-ı iskender-i zülkarneyn'de hükemâ-yı mutarâssı deyn ve fûzallâ-şı kâmilîyn icâdı rasâd mubâşeretîyle şeddini tâk-î himmet eyledikleri

vakt-i hikmet nispetde, kuvve-i riavîyye ile ilm-i mûsikîye âlim ve fenn-i mezbûra hâkim olup, ûd'î keşûde ve mefkûd-u heyet-i ûlâsında vücud tezîr ve şekl-i mahsûsunda sûretkîr eylemişlerdir."

Aynı kaynak ilk musikî âletinin icâdını Şeyh Zeneddîn Mahammed Abdülhamîd-ül Lâzîkî'nin "Hedhiye" isimli musikîye dair eserinden alarak Sisamlı Yunan filozofu "Fisagor" a mâl ediyor. "Fisagoreas" diyor ki; " Hz. Süleyman Alî-ül Nebiy-in âvi Aleyhisselâm telâmizesinden hakîym Fisagors'un alettevâli üç şeb, âlim-i melâmda, filanbahir kenarına hırâm ile tab-ı müdâd ve zihn-i lûkâd'ından bil ilm-i makbûl-cûl veyâbu hüsûl olacaktır tebşiri ile mesrûren telâkkûz ve eleyhselâl mehalli memura vusûl bulur. Üç gün ol mahalli hâlîde bir şeye adem--i tesadüfünden bilhaste ve dembeste ve mebhûd iken, ol havâli'de mevcûd haddâ-dinin tenâsüb ile dekk-î âhen eyledikleri, aheng-i nağamâtı tahaffûz ve kuvvei mütahayyile ve hiddet-i mütefekkiire ile ir tahtapâriye birkaç târ, ibrişim-i sedâ-âsar raptedüp bir sâzçe-i şevkefzâ ve nağme serâ peyâ edüp, bâdehû usûl-ü fûrûn tertib ve makam-u ağâzesini terkib eylediği mestûrdur."

Bu eski ve hoş cümleleri şimdiki dile özetleyerek çevirelim; diyor ki kısaca;

"Süleyman peygamberin çıraklarından Fisagor üç gece üst üstü söyle bir rüya görmüş. Filan yerdeki deniz kıyısına git, orada yeni bir bilgiye sahip olacaksın denmiş. Sevinerek uyanmış Fisagor ve erkenden söylenen yere gitmiş deniz kenarına ama üçgün rüyada haber verilen olağanüstü bir şeye tesadüf etmediği için pek üzülmüş. O sıkıntıyla dolaşırken orada civarda bulunan demircilerin örse muntazam ve ölçülü vuruşları dikkatini çekmiş, bu etki altında bu ritmik etki olacak bir tahta parçası üzerine birkaç ses verip bir ibrişim tel takmış, böylece de bir saz meydana getirmiş, küçük bir saz sâzçe diyor. Sonradan da çalmış üzerine temel bilgileri ve metodları yapmış.

Muhterem dinleyiciler bunun bir rivayet ve efsane olduğunu gözönünde tutarsak, Fisagor'un Süleyman peygamberin çıraklarından olduğu keyfiyetinin de gerçekte bir ilgisi olmadığını burada söylemiş olalım. Aynı kaynağın başka bir yerinde "Sinaât-i musikî Hz.Ebul-u Beşer-ül Ali-il nebî-yünâ ve aleyhisselâmdan beru mevcud olup, hatta tabl-u ud zaman-ı âlî'lerini kayıp zamandan ihtirâ olmuştur." Deniyor ki şimdiki Türkçe ile musikî ilk insan Adem Baba'mız peygamber hazretleri zamanından beri vardı hatta davul'la ud onun zamanına yakın bir zamanda icad edildi denmektedir.

Musikî aletleri ve bunların etkileri üzerine çıkmış pekçok hikâyelerden birisi eski filozof bilginlerden birisi ki, bunların hemen hepsi eski filozofların hepsi musikî ile meşgul olmuşlardır, bir mecliste musikî aleyhindeki tartışmada bulunduğu sırada meydana çıkmıştır.

Şöyle ki, musikînin aleyhinde bulunuyorlarmış mecliste. Musikînin savunması ona düşmüş. Bu âlim için hatta Farabî rivayeti de vardır. Başkaları da olabilir derler. Diyelim ki Farabî, musikînin savunmasını Farabî üzerine almış. Hepsi aleyhinde bulunuyorlar. O'da savunmuş, insanlar üzerindeki büyük tesirlerinden söz açmış. Öyleyse ispât et demişler Farabî'ye. O'da "peki dinleyiniz" demiş. Ve getirdikleri bir musikî aletiyle onlara bir parça çalmış. Kalabalık toplantıda bulunan herkes bu parçayı dinlerken katıla katıla gülmeye başlamışlar. Bir süre sonra o parçayı bırakmış "şimdi de bunu dinleyiniz" demiş. Bu sefer hazır bulunanlar hüngür hüngür ağlamaya başlamışlar. Farabî gene durmuş. "Şimdi de bunu dinleyiniz" demiş. Ve başka bir hava çalmaya başlamış, orada bulunanlar da evvelâ gülen sonra ağlayan insanlar bu sefer de horul horul uyumaya başlamışlar. Musikîşinas bilgin de çaldığı sazı o uyuyanların ortasına bırakıp çıkmış gitmiş. Ertesi gün uyandıkları zaman saz aleyhinde konuşanlar hayretle birbirlerine bakmışlar. Bir gece evvelki olayları hatırlayınca pek utanmışlar ve gidip hep birlikte Farabî'den özür dilemişler.

Yunanlı Hekim Esquilvab'ın hastalarının bir çoğunu musikî ile tedavi ettiğini bilmeyen yoktur. Bergama harabelerinde Esquilvabion (eskülapyon) denilen tesislerde bu tedavi başarı ile yapıldı ve müzikoterapi adıyla bilinirdi ki, öneminden zamanımızda da hiçbir şey kaybetmemiştir. O zamandan bu zamana uygulanmış hatta yeni incelemelere konu olmuştur. Büyük bilgin ve hekim İbn-i Sinâ'da "Kanûn" adlı meşhur eserinde tam 97 türlü hastalığın musikî yoluyla tedavi edileceğini yazmaktadır.

Ney, rebab, ud, çenk gibi çalgılar üzerine Mevlânâ Cellâleddin Rûmî'nin gazelleri, mesnevileri, rubaîleri tadına doyum olmaz güzelliğindedir. Bir çok menkıbeleri de vardır. Birisi şudur. Bir toplantıda Mevlânâ ile bulunan hocanın birisi musikî'yi ve rebab'ın sesini kapı gıcırtısına benzeterek aleyhinde bulunmuş. Mevlâna şöyle cevap vermiş. "Evet doğrudur. Rebab'ın sesi kapı gıcırtısına benzer, ancak bizim için o bize açılan kapının gıcırtısı, sizin için de sizin yüzünüze kapanan kapının gıcırtısıdır." buyurmuş.

Çalgı konusunda Sultan Veled'le devrin meşhur kadısı Serâceddin arasındaki şu konuşmayı da zikrederim ; Sultan Veled'in rebab çalmasından şikâyet etmişler, komşuları filan

mutaasıplar, softalar. Kadı Serâceddîn Hazreti davet etmiş Sultan Veled'i ve şikâyet konusunu kendisine açmış. Sultan Veled'in cevabı şöyledir. "Evet ben bir tahta parçasından âşıkların feryâdı olan sesleri çıkarıyorum, gönüllerin e esrârını söylüyorum. Musa'nın da elinde bir tahta parçasından ibaret olan âsâ vardır. O âsâ ile mucizelerini gösterirdi. İşte benim rebab'ım şuracıkta duruyor. O'da bir tahta parçasıdır. Buyrun siz alın da onu muktedirseniz dile getirin "Kadı Serâceddîn" seninle başa çıkılmaz" diyerek gülmüş ve Sultan Veled'e hak vermiş, şikâyeti reddetmiş ve şikâyet edenleri de azarlamış.

Meşhur bilgin Safiyuddîn Abdül Mümin'e atfedilen şu hikâye de yine bir klâsik kaynaktan yazılıdır. Aynen okuyorum; "Sual vâril olursa ki hayvanata musikî tesir eder mi? Emir buyrun bir deve götürsünler. Ve 40 gün o deveyi aç koyup bir mahalde hapsedsinler" demiş. Safiyuddîn bâdehu bu devenin önüne su koyalım ve ağâze edelim. O deve suyu terkedip ağâzeyi dinlemekle meşgul olursa mâlûmunuz olur ki bu ilm-i şerif bir ilimdir. Eğer asla iltifât etmeyip suya rağbet ederse bu ilmin vücudu yoktur." dedikte halife emreyledi. Bir deve getirdiler ve kırk gün aç ve susuz mahalde hapsedtiler Yer-ü meskûr tamam oldukça ulemâ-yı Bağdat huzur-ı halifeye cem olub deveye çıkarıp huzura getirdiler ve suyu gösterdiler, hemen deveyi miskin zimmâmınkoparak bir can ile su olan sûret ettikçe şelh-i meskûr ağâzeye başladığı anda deve suyu terk edüp teganniye dinlemekle meşgûl oldu. Üc nevbet böyle icrâ edip , üçüncüde şeyhin önüne gelip gözlerinden yaş revân ederek sudan fârik oldu. Ol mecliste bulunan ulemânın cümlesi taaccüp künan-ı hayran oldular ve şeyh Safiyüddin hazretlerine ziyadesiyle tevkir ve ithirâm edip özür talep ettiler. Klâsik edvâr kitaplarına geçmiş olan bu hikâye artık Türkçe'ye çevirmiyorum anladınız. Deveyi kırk gün susuz bırakmışlar, ipini koparıp ondan sonrada suya gittiği zaman Safiyüddin Abdülmümin bir musikî parçası dinletince deve suyu içmekten vazgeçmiş önüne gelmiş diz çökmüş ağlamış. Musikînin tesirini gösteren bir hikâye.

Evet klâsik edvâr kitaplarına geçmiş olan bu hikâye diyordum folklorumuzda da mevcuttur. Ve meşhur karakoyun masalını meydana getirmiştir. O masal şeklinde yaşamaktadır. Türölü şekilleri vardır. Değişik şekillerinden birisi kısaca şöyledir. "Genç ve fakir bir çoban ağanın kızını sevmiş, istemiş. Ağa delikanlıyı başından atmak düşüncesiyle ona güç bir imtihan şartı ileri sürmüş kızını vermek için "Koyunlarına üç güz tuz yediripte su vermezsen ve en susadıkları zaman su başına görürür de tam içecekleri dakikada kavalını çalar sürüyü durdurabilirsen kızımı veririm" demiş. Çoban bu şarta razı olmuş. Gerçekten de günü gelince tuzla susamış koyunları suya doğru koştukları

zaman kavalını alıp öyle bir çalmaya başlamış ki, başları dereye uzanmış hayvanlar oldukları yerde kalmışlar, yalnız içlerinden bir karakoyun ayağını vurup sabırsızlık gösterir ve suya doğru uzanmış Eğer koyunlardan birisi bir lokma su içerse kaybedecek imtihanı çoban. Pek telâş etmiş zavallı üstüste durmadan çalmış nihayet onu da sudan alıkoymuş, imtihanı kazanmış ve sevdiği kızla evlenmiş" Sonu güzel biten bir masaldır. bu havayı Anadolu'daa iyi kaval çalan bütün çobanlar bütün kavalcılar bilirler, halâ da çalarlar.

Şimdi size bu havayı çalalım. Bundan sekiz on yıl evvel İstanbul'a yolu düşmüş bir garip ve ikigözü görmez bir halk sanatkârının bize yâdigârıdır bir özel plâkta yedi sekiz parçası kalmıştı. Zarâ'lı Ali Bozan adlı usta bir kavalcıydı. Üfleyişindeki renk, canlılık, dolgunluk, temizlik az bulunur bir yüksek seviyededir. Hele uzun seslerde vibrato denilen ses dalgalanışı bütün dünya flütüstlerinin bu marifeti yapanlarının en iyisine eşit bir güzelliktedir. Konuşmamız vesilesi ile bu değerli halk sanatkârımızın hatırasını saygı ve sevgi ile anmak isterim. Bir geldi gitti, kimbilir nerelerdedir. Şimdi Zarâ'lı Ali Bozan'dan kavalla "Karakoyun" havasını dinleyeceğiz.

"Karakoyun" havasını dinledik Zarâ'lı Ali Bozan'dan.

Şimdi bir modern flütte bir parça dinleteceğiz size. Bu da Mozart'ın Re Majör flüt konçertosudur. Viyana Flarmoni Orkestrası refakâtinde fültist Hubert Bervaşer tarafından çalınmış."

(Band burada bitiyor.)

Görülüyor ki Mesud Cemil Bey, böylesine uzun bir konuşmayı bile hiç aksatmadan, akıcı bir dille, bıkmadan,engin bilgisi ve kuvvetli konuşmasıyla, nazik sabrıyla sonuna dek sürdürüyor. Çok iyi, usta bir konuşmacı olduğunu kanıtlıyor.

3..3. Besteciliği

"Bir kaç parça bestesi vardır. Fakat bir bestekâr olarak ele alınamaz" (44)

"Bir kaç yapıt dışında bestecilikle uğraşmamış, ancak plâklara taksimler doldurmuştur." (45)

"Bir Şehnaz Sirto'su, Nihavend Saz Semâisi Çargâh Türk Raksı (Çok Sesli), Hicaz Semâi Şarkı'sı (Martılar âh eder, gırparlar kanat, Nazım Himmet "Martılar"), Nihavend Semâi Fantezi'si (Kanatları gümüş, yavru bir kuş) Sultanî Yegâh Sofyan Şarkı'sı (Bir gören yokbilmiyorlar nerededir, Arif Hikmet), İzmir Yollarında Marşı vardır. Bu listeden de bestekâr olmadığı anlaşılır. Bazı Şark mevzulu Avrupa filmlerini (Mihrâcenin Gözdesi ve Hind Mezarı, Gülnâz Sultan) klâsik eserlerimizden parçalarla düzenlemiştir." (46) Bulabildiğimiz notaları eklerdedir.

"Bir ustanın taksimi en azından bestelenmiş ve notası yazılmış eser kadar kıymetli olabilir. Kuruluşu, melodik ve ritmik yapısı ve müzikalitesi ile. O bakımdan Mesud Cemil Bey'in taksimleri de, dâhi babasından sonra ve onun üslûbunu hazmetmiş fakat yepyeni buluşlar, batımüziğinin ve geniş kültürünün verdiği bambaşka güzellikeri de katmış bir bestecinin o anda yapıverdiği besteler olarak düşünülmeli. Sanki taksimlerinde Tanbûrî Cemil Bey, hayatını kendisini anlatıyor, Mesud Cemil Bey ise felsefe yapıyor (47)

Notaya alınmış kaydedilmiş taksimlerinden bazıları da Ek'ler bölümündedir. "Bestecilikle fazla uğraşmamıştır ama uğraşsaydı çok güzel besteler yapardı. Bir elin parmaklarını geçmeyen bir kaç bestesi bile ne güzeldir. Küçük detaylara kadar ince bir zevk ve yetenek ürünleri" (48)

Sayın Cüneyd Orhan'dan öğrendiğimize göre "Mesud Cemil'in sadece bulabildiğimiz üç bestesi vardır. Bunları da yalnız kaldığı bir kaç zaman oyalanmak, avunmak için yapmıştır. Kendisi asla besteci olduğunu iddia etmemiştir. Bestecilikle uğraşsaydı da çok nadide eserler yapabilecek komple bir insandı. Bazı kaynaklarda değişik besteleri olduğu söylenir ise de böyle bir şey yoktur." (*)

(44) Yılmaz Öztuna, Türk Bestecileri Ans., s.31

(45) Türk ve Dünya Ünlüleri Ans., C.VII, s.3912

(46) Yılmaz Öztuna, Büyük Türk Musikisi Ans, C.I, s.177

(47) Meral Incilli, Mesud Cemil'in Taksimleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı 1991 Bitirme Ödevi'nden Mutlu Torun'un görüşleri, s.20

(48) Niyazi Sayın ile görüşme, Aralık 1991

(*) Cüneyd Orhan ile görüşme, Şubat 1992, İTÜ.

3.4. İCRACILIĞI

3.4.1. Tanburu ve Violonseli

"Müzîkâl olarak Tanbûrî Cemil Bey ekolünden sonra, Mesud Cemil ekolü ikinci bir tanbur ekolü olarak kabul edilmiştir. Mesud Cemil ekolü aslında babasının ekolünün devamı sayılabilir. Fakat değişiklikleri göz önüne alarak yeni ve apayrı bir ekol olarak benimsenmiştir. Babasının etkisine rağmen Mesud Cemil'de kendi tarzında bir klâsiklik gözükmektedir." (49)

"Babasının belki de en seçkin tanbur talebesi olan Kadı Fuad Efendi'den tanbur öğrendi. Babsından hiç tanbur dersi almadı. Bir müddet yine babasının talebelerinden Refik Fersan ile çalıştı. Hamparsum notasını öğrendi. 1919'da 17 yaşında iken hususi mahiyette tanbur hocalığına başladı" (50)

"Klâsik ekolü Dr. Subhu Ezgi'den öğrendi. Batı müziğini çok iyi biliyor ve çok iyi violonsel çalıyordu. Kısaca hem klâsik ekolün avantajlarını kullanıyor, hem kbatı ruhunda etkileniyor. Tanbur'da yeni bir boyut yaratıyor. Klâsik ekolün en büyük özelliği mızraptır. Sağ ve sol elin konumları önemlidir. Sağ el az mızrap kullanır. 4'lük, 8'lik, 16'lık nataların her birine birer mızrap vurulur. Bazen 16'lık gibi seri notalara arka arkaya üst-alt mızrap kullanılır. Bazen seri notalarda bazı notalar mızrap kullanmadan legato yapılır. Ağır çalışılarda sol elin kendine has bir tavrı vardır. Tanburun uzayan sesli bir saz olduğu klâsik ekolde açıkça ortaya çıkar. Dinlendirici seslerin kendi rezonansı hâkimdir. Belirgin olarak 3 parmak kullanılır.

Tanbûrî Cemil Bey ekolünde ise halk ezgilerinin parça parça eser içinde sıkça kullanıldığı görülür. Fazla mızrap vurma ve süsleme ön plândadır. Uzun ritmlerin içinde değişik mızrap şekilleri vardır. Tremololar vardır. Ud ve lavta'daki mızrap şekilleri de kullanılır. Sol el daha hareketlidir. Çarpmalar fazladır. Sürat açıkça görülür. Bazen hissedilemeyecek kadar az legatolar kullanılır. Üst tellerle daha fazla oynanır. Rezonansı arttırmak için üst tellerde tempo tutulur. Alt telde melodi çalınır. Bazı

(49) İhsan Özgen, Türk Çalgıları, Yüksek Lisans Ders Notlarından, İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı

(50) Yılmaz Öztuna, B. Türk Mus. Ans. C.I s. 175

yerlerde ortadaki Kaba Dügâh telinde Flajole yapılır. (Telin üzerine hafif dokunarak yapılan değişik süslemeler)

Pozisyon olarak 4 parmağını da rahatlıkla kullanabiliyor Bu tarzı klâsik ekolde görmüyoruz.

Babası gibi çok mızrap kullanıyor. Böylece melodi ritimsel oluyor. Bir bütün olarak düşünürsek geleneksel musikî ile yetişiyor, babasının tarzını kendi tarzıyla birleştiriyor ama kendi tarzını batı zihniyetini de ekleyerek yeni bir ekol koluşturuyor. Kendi iç dünyasının sınırlarının dışına çıkıyor. Adetâ çalarken felsefe yapıyor.

Müzik cümlelerin parça içinde genel bir dağılımı vardır. Bunların dağılımı değişince alışılmışın dışına çıkılmış olur. Buna müzikte arayışlar da denilebilir. Mesud Cemil'de bu açıkça görülüyor. Tanburunu adeta konuşturuyor." (49)

"Bilindiği gibi Mesud Cemil Bey'in babası Tanbûrî Cemil Bey'de aynı zamanda iyi bir violonsel ustasıydı. Bu sebeple daha temelden Mesud Cemil, babasının stilinden etkilendi ve ondan edindiği izlenimler kendi stilini oluşturdu. Yurt dışında çok iyi bir Batı Müziği ve Violonsel eğitimi aldı. Oda Müziği Toplulukları'nda çalabilecek seviyede iyi bir Çellist oldu. Orkestra'da değil ama ufak resital ve konserlerde çalabilecek kadar iyiydi. Özellikle sonoritisi (çıkardığı ses tınısının güzelliği, güçlülüğü, parlaklığı) açısından essiz bir müzisyendir. bu özellik onun Batı Müziği çevrelerinde de kabul edilen bir yönüydü. bu veraset olarak babasından ona geçen bir özellik. ikisi de ellerine aldıkları herhangi bir sazı çalabiliyorlar, üstelikte fevkalâde güzel ses çıkarabiliyorlardı. Babası Tanbûrî Cemil Bey, Violonseli; kendi zamanındaki keman, kemençe, kabak kemane gibi yaylı sazların kendisinde bulunan, kendisine ait tavrıyla, kendi stiliyle çalmıştır. Çarpmalar, vibratolar, yay teknikleri, diğer yaylı çalgılardakine (yaylı tanbur, kemençe v.s.) benzer şekiller kullanmıştır. Violonsel'i kendi müzik dünyasına adapte etmiştir. Müzik dünyası diyoruz; çünkü bu dünya Osmanlı İmparatorluğu içinde kalan bütün müzik türlerini içinde ihtivâ eden geniş bir yelpâzeden teşekkül etmiştir. Tanbûrî Cemil, kendi şahsi dehâsı ve temâyülüne (kendi müzik yapısı) göre çalıyor. Violonseli'ni Türk

Müziği'nde bir prototip (form, model) meydana getirecek şekilde çalışıyor. Özel yay teknikleri, vibratoları, psikatoları çarpmaları var. Bunları Türk Müziği sistemi içerisinde kullanıyor.

İşte bütün bunlar Mesud Cemil Bey için hazır bulunan bir prototip idi. Buna ilâve olarak bir de iyi bir Batı Müziği eğitimi görmüş olması onu iyi bir seviyeye getirmiştir. Violonsel ile belli bir eser çaldı mı bilmiyoruz. Tek başına böyle bir kayıt yok. Taksimleri dışında, ona ait violonselle çalınmış bir eser yok. Bir eseri nasıl icrâ etti yahut çaldı mı çalmadı mı meçhul. Tek başına konser verdiği bilinmiyor.

Mesud Cemil Bey'in violonselciliği Türk Müziği kalıplarında incelendiğinde iki nokta üzerinde durmak gerekir. Eser icrası ve taksimleri. Eser icrası konusunda babası ile arasında bir karşılaştırma yapamıyoruz. Fakat Mesud Cemil'in annesinin ismi ile, Saide ÇEREN takma adıyla İstanbul Radyosu'nda bazı icraatlara, neşriyatlara katıldığını biliyoruz. Bu takma isimle violonsel çaldığı söylenirdi. Bu eserler eğer kayıt edilseydi inceleme karşılaştırma imkânımız olurdu. (Bu takma isim meselesinin sebebini kesin bilmiyoruz. Fakat tahminen o sıralarda radyo müdürü, müzik yayınları şefi olan Mesud Cemil'in sosyal ve geleneksel sebeplerle böyle yaptığını tahmin ediyoruz. O dönemlerde radyo sanatçıları nedense başka yerlerde de neşriyatlara katıldıklarından isim vermeden müzik yapıyorlardı.) Peki Mesud Cemil icraatte neler yapıyor? İlk plânda gördüğümüz; bir eseri çalarken ya da hanendeye eşlik ederke, diğer enstrumanlarla beraber esas melodiyi baştan sona çalmıyor. Yani eseri devamlı çalmıyor da diyebiliriz. Melodinin bölümlerinin, müzik cümlelerinin uygun yerlerinde uygun bazı pedal sesleri ile fon yapıyor. Gerideki bas sesi eksikliğini dolduruyor. Zaman zaman melodiyi çalıyor, uygun akorlarla dem seslerini devam ettiriyor. Bas Continiu (Batı Müziği'ndeki bazı seslerin devam fonksiyonu) dediğimiz olayı gerçekleştiriyor. Böylece küçük bir polifoni, perspektif yaratıyor eserin içinde. Zaman zaman yayı bırakıyor elinden, psikatolarla melodiyi çalıyor. Bazen melodiyi de bırakıyor usûl çalıyor (Velveleleriyle), adeta sazını bir ritm aleti gibi kullanıyor. Bu Türk Müziği'nde olmayan bir şey. Arada tempolar tutuyor. Onun bütün endişesi sazı çalmak değil güzel müzik yapmak. O kendi kompozisyonunu dekore ediyor. (Süslüyor)

İşte Mesud Cemil'in violonsel icrâsında bu değişiklikler var. Bütün bunları aynı anda emprovize olarak bulup yerleştirmek, süslemeleri, ilâveleri, tempoları, pedalların tam yerli yerine koymak büyük bir müzik birikimini sanat

kudretini gerektiriyor. Batı Müziği tavrında bu olay yok. Çünkü parça içindeki bütün hareketler yazılıdır. Mesud Cemil, Türk Müziğinde bütün bu hareketleri kendi emprovize gücü ile ifade ediyor.

Taksimlerinde yine babasından ona geçen belli bir prototip var. Bu hemen belli oluyor. Genel olarak yaptığı taksimler, çaldığı diğer enstrümanlarda da olduğu gibi (yani kemençe ile, lavta ile yaptığı taksimler gibi) zaman zaman babasının perde ve ses anlayışı ve melodik yapısını kullanmakla beraber, esas itibarıyla kendisinden önceki klâsik taksim formu ve geleneğine benzemiyor. Yani o taksimlerinde bir form değişikliği de yapmıştır diyebiliriz. Onda taksimden kompozisyon kavramına doğru bir geçiş görüyoruz. Bunu aslında kesin şekilde ayrıntılar koyarak anlatmak güç ama taksim formunu giriş, gelişme, sonuç gibi bölümleri dikkate almadan (Hasan Ferit Alnar, Şerif Muhiddin Targan gibi batı eğitimiyle yetişmiş entellektüel grup dediğimiz sanatçılar gibi) adeta deforme ederek, kendine has üslûpla çalıyor. Taksim içindeki yapısındaki ritmik ve melodik dağılımı (olması gerekeni) değiştiriyor. Örneğin durakları değiştiriyor. Sürpriz kalıplar, sürpriz esler yapıyor. Değişik boşluklar koyuyor ya da bazı boşlukları kendince dolduruyor. Entervâlleri değiştiriyor. Sürpriz akorlar ve pedallerle süslemeler yapıyor.

Kısaca Mesud Cemil bir tanbur ve violonsel ustası, mükemmel, kendine has bir tarzı olan nadide bir virtüöz" (52)

Bulabildiğimiz tanbur ve violonsel taksimlerinden kaydedilmiş olan bazıları eklerdedir.

3.4.2. Çaldığı Diğer Sazlar

"10 yaşında babasından kemençe dersleri alarak musikîye adım attı. 13 yaşında Daniel Fitzinger'den keman dersleri almaya başladı. Ve aynı dönemlerde babasının en seçkin öğrencilerinden Kadı Fuat Bey'den ders alarak tanbur öğrendi. (53)

"Bazı kaynaklarda "tanburda basasına erişemedi" gibi kişisel fikirlere rastlanır. Mesud Cemil'i bu şekilde değerlendirmek hatalıdır. Her sanatkârı yetiştirdiği çağın şartlarına göre değerlendirmek, sanat anlayışını kendi takdirine bırakmak gerekir. Bu nedenle Cemil Bey'in dünyasında ki sanat anlayışı ile oğlunun dünyası çok farklıydı. İlk gençlik yılları ayrı tutulursa, o Türk Musikîsi'nin horlandığı ve en ağır suçlamaların yapıldığı yıllarda yetişmesine rağmen onu aratmayacak bir üslûpta çaldı. Hiç şüphesiz babasının bir kopyası olamazdı. Tanburu babası gibi değil, kendi sanat anlayışının kalpıları içersinde kullanarak babasının bulunduğu zirveye yaklaşmıştır." (54)

"Kemençe, keman, lavta ve bağlama da çalardı. Kemençe ile resmi bir icra yapmamıştır. Yani bir radyo kaydı, konseri falan yoktur. Lavtası ile vardır. Kemençe'yi sadece sevdiği bir hobi olarak görmüştür. Rastgele eline geçtiği zaman çalmıştır. Bir dost meclisinde, sohbet toplantılarında kendisinden rica edildiğinde ya da sazla, icrâyla ilgili ir soru sorulduğunda çalmıştır. Kemençe çalışsında violonsel gibi artistik olduğu söylenir.

Lavta'yı ise üçüncü bir saz olarak benimsemiştir. Bazı radyo neşriyatlarına girip lavta çaldığı bilinir. Lavta mızrapları, lavta geleneği ve lavta ile çalınan folklor hakkında geniş bilgisi vardı. Tanbur ve violonselde olan kendi değişik icrâ tarzını lavta'da da görüyoruz.

Keman'ı küçük yaşta öğrendi fakat ilerletmedi. Yine bazı dost meclislerinde eline geçtiğinde tesadüfen çaldı. (55) "Çok az ud çaldığını da biliyoruz." (56)

(53) Yılmaz Öztuna, Türk Bestecileri Ans. , s.31

(54) Dr.Nazmi Özalp, Türk Mus.Tar.Ans., C:II, s.150

(55) Doç.İhsan Özgen'le yapılan görüşme, İ.T.Ü.Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Ocak 1992

(56) Niyazi Sayın ile görüşme, Aralık 1991

3.4.3. Eser İcrâı

Mesud Cemil Bey'in hayatı boyunca icrâ etmiş olduğu eserlerin kaydedilmiş olanlarından bulabildiklerimiz, bazı solo icrâları, iki veya daha çok enstrümanla icrâları, sözlü eser söyleyene refakati, taksimleri, yönettiği klâsik koro'nun plâkları, taksim plâklarından bazılarıdır.

3.4.3.1. Solo Eser İcrâı

Tanbur ile : Müstear Peşrevi- Kemengevi Nikoloki Ef.(57)

Tanbur ile : Müstear Saz Semai- İrticâl Bey (57)

Tanbur ile : Mahur Saz Semai- Kemengeci Nikoloki Ef.(57)

Tanbur ile : Sûzidilârâ Saz Semai- III.Selim (58)

Tanbur ile : Hicazkâr Peşrev- (II.ve III.Hane) (58)

Tanbur ile : Hicazkâr Saz Semai- Kemal Niyazi Seyhun (58)

Tanbur ile : Hicaz Saz Semai (58)

3.4.3.2. İki Veya Daha Çok Enstrüman ile Eser İcrâı

Tanbur ile : Şehnâz Saz Semai-Sedat Öztoprak
Diğer enstrüman: Ud (Sedat Öztoprak) (57)

Tanbur ile : Hicazkâr Saz Semai- Kemal Niyazi Seyhun
Diğer enstrüman : Keman (57)

- Lavta ile : Nihavend Sirto (58)
Diğer enstrümanlar: Kemençe (Ruşen Ferit Kam)
Kanun (Vecihe Daryal)
- Violonsel ile : Müstear Peşrevi- Kemençeci Nikolaki Ef. (57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : Müstear Saz Semai-İrticâl Bey (57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : Sûzinâk Saz Semai- Kemençeci Nikolaki Ef.(57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : İsfahan Peşrevi- Tanbûrî İsak Efendi (57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : Segâh Peşrevi- Neyzen Yusuf Paşa (57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : Nevâ Saz Semai- Ziya Paşa (57)
Diğer Enstrümanlar : Viola (Sadi Işılay)
Keman (Cevdet Çağla)
- Violonsel ile : Romance- Saint Saens (57)
Diğer Enstrüman : Piano (Cemal Reşit Rey)
- Violonsel ile : 2 no'lu Sol Minör Sonatı- Beethoven (59)
Diğer Enstrüman : Piano (Cemal Reşit Rey)

(57) Meral İncilli, İ.T.Ü.Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
1991 Bitirme Ödevi "Mesud Cemil Bey'in TAKSİMLERİ" s.28
(58) Niyazi Sayın ile görüşme, özel arşivinden, Aralık 1991
(59) İstanbul Radyosu arşivi,

3.4.3.3 Sözlü Eser Söyleyene Refakât

Violonsel ile : Nihavend Şarkı- Yesâri Asım Arsoy (59)
"Sahilde o hoş bûseleri aldığım akşam"
Diğer Enstrümanlar : Keman (Cevdet Çağla)
Ud (Sedat Öztoprak)

3-4-4- Taksimleri

Mesud Cemil Bey, babası gibi hem plâk çalmış, hem de radyodaki icrâcılık hayatında sayısız taksimler yapmıştır. Radyoda yaptıklarından pek az bir kısmı kaydedilmiş ve saklanabilmiştir. Bulabildiğimiz kaydedilmiş taksimlerinin bir çoğu değerli hocalarımızın özel arşivlerinden derlenmiştir.

Giriş Taksimleri

Tanbur ile : Hicazkâr Taksim - Kemal Niyazi Seyhun (57)
Hicazkâr Saz Semâisi'nden evvel

Violonsel ile : Isfahan Taksim- Tanbûrî İsak Efendi (59)
Isfahan Peşrevi'nin başında

Violonsel ile : Nihavend Taksim- Yesâri Asım Arsoy (58)
Nihavend Şarkı'dan evvel
"Sahilde o hoş bûseleri aldığım akşam"

Violonsel ile : Müstear Taksim-Kemençeci Nikolaki Efendi (57)
Müstear Peşrev'den evvel

Geçiş Taksimi : Violonsel ile (Isfahan'dan Nevâ'ya) Nevâ Saz
Semâi- Ziya Paşa

3.4.5. Taksim Plâkları ve Radyodaki Taksimleri

Tanbur ile :	Ferahfezâ Taksim	(58) (Plâk)
	Kürdilihicazkâr Taksim	(58) (Plâk)
	Şevkefza Taksim	(58) (Plâk)
	Mahur Taksim	(58) (Plâk)
	Sultaniyegâh Taksim	(58) (Plâk)
	Şehnaz Taksim	(58) (Plâk)
	Muhayyer Kürdi Taksim	(59) (Radyo)
	Isfahan Taksim	(60) (Radyo)
	Müstear Taksim	(58) (Plâk)
	Garip Hicaz Taksim	(58) (Plâk)
	Hüzzam Taksim	(57) (Radyo)
	Hicaz Taksim	(57) (Radyo)
	Sûzinâk Taksim	(57) (Radyo)
	Rehâvi Taksim	(57) (Radyo)
Violonsel ile:	Nihavend Taksim	(57) (Radyo)
	Müstear Taksim	(60) (Radyo)

Yılmaz Öztuna'nın "Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi"nde C.I, s.177) ve Türk Musikisi Ansiklopedisi C.I, s.125 aynı eserin geliştirilmeden önceki baskısı) Mesud Cemil Bey'in taksimlerini şöyle vermektedir ; "Şehnaz, Sultaniyegâh, Suzinâk, Şevkefzâ (Tanburla), Hüseyini (Violonselle) Kürdilihicazkâr (Tanburla ve Ruşen Kam'ın kemençesi eşliğinde) taksimler.

Bu listedeki bütün eksikleri araştırmamız sonucu ortaya çıkardık.

3.4.6. Diğer Plâklar

Mesud Cemil Bey kendi yönettiği klâsik korosunun bazı eserlerinden bazılarını da plâk yapmıştır. Öğrenebildiğimiz bazıları değerli hocamız Niyazi Sayın'ın özel arşivindendir :

- Tahir Şarkı- Dellâlzade İsmail Efendi
"Ben sana mecbur olmuşum"
- Sûzidil Yürük Semâi- Tanbûrî Ali Efendi
"Yandıkca oldu sûzan"
- Mahur Beste- Bekir Ağa
"Bir âfet-i mehpeyker ile nüktelerim var"
- Hüseyini Yürük Semai-
"Ben gibi sana aşık-ı üftâde bulunmaz"
- Şehnaz Şarkı-
"Fırsat bulsam yâre varsam"
- Segâh Yürük Semâi- İtrî
"Tûti-i mûcize gûyem"
- Hisar Bûselik Şarkı- Tanbûrî Mustafa Çavuş
"Dök zülfü nü meydâne gel"
- Hüseyini Şarkı- Tanbûrî Msutafa Çavuş
"Bir dilberdir beni yakan"

3.4.7. Notaya Alınan Taksimleri

Bulabildiğimiz notaya alınmış taksimleri İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Saz Yüksek Bölümü Mezunu arkadaşımız Meral İncilli'nin kendi tarafından notaya alınmıştır. Kopyaları ekler bölümündedir.

Bunlar ;

- Tanbur ile : Hicaz Taksim
- Tanbur ile : Şehnaz Taksim
- Tanbur ile : Hüzam Taksim
- Violonsel ile : Nihavend Taksim
- Violonsel ile : Müstear Taksim

-
- (57) Meral İncilli, Mesud Cemil'in Taksimleri, İTÜ.T.M.D.K. Bitirme Ödevi, 1991, s.28-29
 - (58) Niyazi Sayın ile görüşme, Aralık 1991 (özel arşiv)
 - (59) İstanbul Radyosu arşivi,
 - (60) Doç.Mutlu Torun ile görüşme, Nisan 1991 (özel arşiv)

3.5. İcrâcılığı Hakkında Yazılan ve Söylenenler

".... ilk beraber çalışmamız mütareke senelerinde İstanbul'da başlar. Daha çok genç yaşta, Beethoven'ın Schubert için söylediği "ilahî kıvılcımın" Mesud'ta gizlenmiş olduğunu sezmiştik. Kendisi ile sık sık buluşmak ve kemana çalışmak benim için büyük bir zevk teşkil ediyordu. Beyoğlu'nda verilen konserlerin hiçbirini kaçırmaz ve ideallerimizi tahakkuk ettirmek üzere bizi bir an evvel Avrupa'ya götürecek imkânları araştırırdık. Nihayet emelimiz husul buldu. İkimizde tahsil için Berlin'i seçtik ve oraya gittik. Mesud en büyük virtüözlere hocalık etmiş olan Berlin yüksek musikî mektebi violonsel profesörü Hugo Becker'e intisap ederek büyük istidadını üstadın yanında pek çabuk inkişaf ettirdi ve çok geçmeden o güzel berrak renkli ve hissi ifâdeli tonunu elde etti.."

"... Mesud uzun ve feyizli bir tahsil devresinden sonra İstanbul'a döndüğü zaman Berlinde öğrendiklerini tatbik edecek müsait saha bulmuştu. Konservatuara hoca oldu ve radyonun musikî idaresini eline aldı. Bu tarihten itibaren solistlik, kuvartetçilik ve orkestracılık gibi bütün musikî şubelerinde çalışmaya başladı. Ali Sezin ku arteti, Lichtner'in âzası bulunduğu İstanbul Keman kuarteti (Deutsches Strich Quartet İstanbul), Cemal Reşit Rey'in oda musikîleri, beynelmilel ku artet Üstadı Licco Amar idaresinde ki kuvartet ve daha sonraları Ankara'da Risayeti Cümhur Orkestrasının solistleri Back ve Gerhardt'in trio ve kuartetleri kendisinin violonsel ile iştirak ettiği musikî topluluklarının en zikre şayan olanlarıdır....", "... Radyo konserlerimizden sonra Avrupa'nın birçok yerlerinden aldığımız tebriklerin ekserisinde (bilhassa violonselinizin asıl tonu) şeklindeki takdirin izharına biraz da kıskanarak memnun oluyorduk. Filhakika dâhi babasının istidadına tevarüs etmiş bulunan Mesud Cemil bazen aylarca elini sürmediği tozlu sazı alıp hayret verici bir ustalıkla çalacak kadar büyük istidada maliktir. O, tonunu ve tekniğini çalışarak ve zorlanarak elde etmemiştir. O, sanatkâr olarak doğmuştur. Çıkardığı ses, yaptığı tiril gayet tabiidir. En değerli vasfı ise Şark ve Garp musikîsi kültürüne aynı kudretle sahip oluşudur...." (61) İzzet Nezih Albayrak

"... Onu, tanburun kolundan başlayarak, her tuttuğu işi parlatan bir sihirbaza benzetirim..." (62) Baki Süha Ediboğlu

"... Mesud Cemil'de lavtadan bağlamaya ve tanburdan violonsele kadar şarklı ve Garplı tam sekiz saza bizzat hükmeden, anlı şanlı bir müzik otoritesi gizlidir." (63) Bedii Faik.

"... Mesud, sanatta mükemmeli arayan bir insandır. İcrâcı olarak onunla çok konserler verdim. Bir eseri çalışırken kolay kolay tatmin olmaz, bilhassa oda müziğinde bestenin ruhuna, inceliğine inmek için muhayyilesini bestekâr'ın devrine uzatır ve oradan ilham alır. Violonsel Mesud'a göre sadece bir alte değildir. Onu tellerinde yalnız kendi şahsiyetini değil, bütün bir mazinin hazinesini keşfettiği için en yakın dostu violonseli olmuştur. Bu sazdan çıkardığı derin vibratolu sesi unutmak kabil midir.." (64) Mithat Fermen

"... Babasından intikal eden musikî zevki icabı, sihirli parmaklarıyla tanburunun tellerinden çıkardığı inci dizisi mütenazır ve bedii nağmelerinde babasının ruhunu yaşatan sanatkâr Mesudumuz; ..." (65) Refik Fersan

"... Onu ilk olarak takriben 28-30 sene evvel sisli ve puslu bir gecemde kalabalık bir mecliste tanıdım. Yanında- daha evvel kendisiyle aşinâlığım olan- kıymetli refikim Ruşen Kam vardı :

Hiç unutmam; birlikte Kemâni Rıza Efendi'nin Tahirbûselik peşrevini çalışıyorlardı. İkisi de pürtevâvet, dinç ve enerjik idiler. Peşrev bittiği vakit kemençe ve tanburdan mûrekkep bu ikili konserin icrâcılarına meftun ve hay ran oldum. İtiraf ederim ki o geceye kadar böy le asil bir üslûbla icrâ edilen birsaz musikîsini ne yapabilmiş nede başkalarından dinleyebilmiştim..." (66) Cevdet Kozanoğlu

" Mesud Cemil kemence, tanbur, lavta, keman, violonsel, bağlama ve bağlama'ya benzeyen halk sazlarını ustalıkla kullanırdı. Kendisi üzerinde durmazmış gibi görünmesine rağmen onun asıl sazı hiç şüphesiz tanbur'du. Tanburu babası gibi değil kendi sanat anlayışının kalıpları içinde kullanır babasının bulunduğu zirveye yaklaşmıştır. Lavta ve kemençe icrâsında o çizgiye yaklaşmamış olması doğrudur. Violonsel'inde Türk sanat ve Batı musikîlerinde ustaca kullanırdı. Ne yazık ki, bu eşsiz icrânın akisleri taş plâklarda, radyo arşivlerinde ve kendisini dinleyen, sayıları gittikçe azalan mutlu kişilerin hafızalarında kaldı.." (67) Dr.Mehmet N.Özalp

"... Tanburda babasına erişemedi. Fakat büyük bir müzikalite ve teknik ile çaldığı bu sazda virtüözdü. Belki babasından sonra en iyi tanbûrî idi. Violonseli de Türk ve Batı musikîlerinde üstatça çalardı. Yaylı tanbur, lavta ve kemençesi çok iyiydi. Keman, ud, viola, bağlama çeşidinden halk sazlarını da çalabiliyordu. Bazı plâklara babasının eserlerini ve kendi taksimlerini çalmıştı..." (68) Yılmaz Öztuna.

"... O zamanlarda -yâni dün- henüz pek genç olmasına rağmen, sanat muhitinde büyük bir şöhret elde etmişti, çünkü tanburla violonseli aynı hassâsiyet, aynı mahâretle çalardı..." (69) Ekrem Reşit Rey

" Tanbur ilk Cemil Bey'in elinde sağlamıştır. Mesud'un elinde onun devâmını görürüz. Babasının ekser evlâdına bıraktığı, gözümüze görünen çizgileridir. Mesud'un sazi üzerinde gezen parmakları pederinin, renkli birnağmeden portresini bizemutlaka gösterir"...

Rahmetli Cemil Bey'in elinde tanburun kolu, şarka doğru memleketinin hududunu aşmıştı. Mesud'un Garba doğru da uzanmış bir kanadı vardı..." (70) Şerif Muhiddin H.Targan

"...Müstesnâ bir tanbûrî ve çok hassas arşeli bir violonselittir..." (71) Halil Bedî Yönetken

"... Çaldığı enstrumanlarla ka'bına varılmaz bir sanatkârdır..." (72) Vasfi Rıza Zobu

"Mesud Cemil Bey Tanbûrî Cemil'in oğlu. Bunun yanı sıra, büyük bir müzisyen, müzikolog, edebiyatçı, müzik tarihçisi, yazar ve çok iyi bir konuşmacı yani bütün bu saydığım şeyleri aynı seviyede yapan bir insandı. Konuşmaları, yazıları taksimlerinin seviyesindedir. Demek ki, topyekûn bir sanatkâr. Sanat adamı.

Peki Mesud Cemil bu senteze nerden vardı? Hem doğu, hem batı kültürünün tesiri var. Çalışması var, mesaisi var, araştırmaları var.

Birçok enstrumanı aynı derecede çalıyor. Önce batı müziği tahsili yapıyor. Keman sonra violonsel çalıyor. Türk Halk Müziğine de ilgisi büyüktür. Folklorcu sayılabilir.

Bütün bu toplanana malzemenin içinde batıdan da aldığı tesirle, kafasında bir sentez ve sanat, müzik, kompozisyon anlayışı gelişiyor. Türk Musikîsi'nde önce çaldığı enstrumanlarda, meselâ tanbur'da babasını taklit ediyordu. Yani işe babasından başlıyordu. Daha sonra bu saydığımız verilerden hareketle yeni arayışlara ve daha başka kompozisyon fikrine gidebiliyordu.

Taksimlerinde geleneksel taksim formunun izleri görülmek ile beraber, yani bu formun bilincinde fakat buradan daha geniş bir anlayışa, düşünceye, yani müzikte düşünceye de adım atmış oluyor. Türk Musikîsi'nde daha önceleri işin felsefesinden ziyade gelenekler hâkimdi. Mesud Cemil'le beraber işin düşüncesi, felsefesi de işin içine giriyor. O zaman klâsik taksim formunun dışına çıkarak, temaları, uzatıp genişletiyor. Daha serbest kalıplara sokuyor, yani bir nev'i o kalıpları bozuyor zaman zaman.

Tanbur'da belki daha da geriye giderek, Mesud Cemil ekolünün dışındaki klâsik tanbur ekolünü de inceliyor. Çalışında bu ekolün de tesirlerini görebiliyoruz. Tanbûrî Oskıyan ve onun en son temsilcisi olan Suphi Ezgi tarzında.

Bu meyanda lavta da çalıyor. Lavta'nın özel mızraplarını biliyor. Onun zamanına kadar ulaşmış olan lavta'nın folklorik değerlerinin de hepsine vâkıf bir kişi. Violonsel'de Türk Müziğinde yine babasının etkisi var fakat kendisi de çok usta bir insan. Kompozisyon fikrini sazına gayet güzel uyguluyor. (73) Doç.İhsan Özgen

" Tanbur, kemençe, lavta, violonsel bu gibi sazları çok güzel icrâ edebilen, çalabilen, babasından ayrı bir yoruma sahip biriydi. Hani mukayese etmemek lâzım. Babası ayrı bir güzellik kendisi ayrı. Fevkalâde violonsel çalardı. Onun gibi yay çeken az bulunur derlerdi. Pek çalışmazdı biraz tembeldi ama yine de onu takdir edecek adam yoktu. İcrâya gelince tanbur çalış tarzı kök baba ama, baba değil ayrı bir tarz. Batıdan aldığı tekniği oraya da uygulamayaayan bir insan." (74) Niyazi Sayın

"Güzel bağlama çalardı. Isparta'nın bir zeybeği vardır (Evlerinin önü mersin) en çok bu zeybeği çalıp söylerdi" (75) Nida Tüfekçi

"Tanbûrî Cemil Bey'in oğlu. Vefatında Mesud Cemil ondört yaşındaydı. Babasının sağ el, sol el tekniğini Kadı Fuat Efendi'den öğrendi. Daha sonra bir arayışa girdi. Dâhi

babasının taklidinde de kalsa bu onu küçültmezdi. Suphi Ezgi den klâsik tanbur dersleri aldı. Burada medeni davranışını da belirtmek isterim. Suphi Ezgi, Tanbûrî Cemil Bey'i kınıyordu. Klâsik Tanbur üslûbunu yıktığı, tanbur'a acelite çollâki getirdiği için üzülyordu, kızılıyordu. Çünkü Tanbûrî Cemil Bey ile klâsik tanbur tarihe karışmış oluyordu. Babasına dil uzattığı için Ezgi'den ders almayabilirdi. Ancak o, klâsik tanbur'un özünü, otantiğini kavramak amacı ile Suphi Ezgi'den klâsik tanbur dersleri aldı. Hem klâsik tanbur tavrının güzelliklerini hem de babasının tekniğini mecz etti. Kendi artistik tavrını da katarak yeni bir üslûb yarattı. Bu, taklitsiz bir üslûbtur. Kendi, yeni bir dil, bir güzellik yaratmıştır. Sağ el, sol el, dördüncü (serçe) parmağını tril yapacak şekilde çok güzel kullanırdı. Bantlarını dikkatle takip ettiğiniz zaman, az mızrapla parmak çarpmalarına rastlayabilirsiniz. Bunlar Ezgi'nin üslûbundan dolayıdır.

Taksimlerinde serbest düşünceye rastlanır. Geçmiş yüzyıllarda yapılmış taksimlere bakacak olursak, içlerinde gizli bir ritm hâli vardır. Mesud Cemil o hâlden çıkmıştır. Taksim formuna serbestlik getirmiştir.

Tanbur'daki sarı tellere daha fazla önem verirdi. Melodik icrâları bu tellerde daha çok kullanırdı. Kendisi de "sarı telleri biraz daha fazla kullandım" derdi. Tanburu yedi telli idi.

Bana göre fevkalâde artistik yüksek bir zevke sahip büyük bir tanbûrî'dir. Ancak iki mevzuudan dolayı tanbûrîliği az tanınmıştır. Bu bana hüznün verir. İlk mevzu; efsaneleşmiş olan babasının sembol olması, bunun yanında Mesud Cemil'in Batı Müziğine'de yönelerek violonsel tahsili yapması, en verimli zamanını gençlik gücünü oraya yöneltmesidir. İkinci mevzu ise; genç vefat etmesi, devamlı idarecilik görevinde bulunması, binbir türlü bürokratik işlerle uğraşması, orkestrada violonsel çalması ve daha ek olarak, yaptığı pek çok şeyden dolayı tanburu'nu geri plâna itmiş görünümünü arz etmiş olması sebebiyle, çok kimse tanbur'daki sanatını anlayamamıştır.

Zengin bir müzik lisanına sahipti. Bir fiile yapışmazdı. Bir sazende bin kelime ile konuşur, karşısındaki dinleyici de anlar. Ancak kullandığı bin kelimeden ibarettir. Mesud Cemil ise onbin kelime ile konuşurdu. Çok kişi bunu anlayamadığı için onlara bin kelimelik lisan yetti. (lisan, kelime : bu tabirlerden kasıt musikimizdeki melodiler ezgilerdir) kelime hazinesi zengin bir hatif gibi monotonluktan çok uzak, şaşırtıcı, çarpıcı, sürprizlerle dolu gerçek bir virtüözdü.

Türk Müziği'nde violonsel'i onun gibi yakıcı bir tavırla icra eden görmedim. Batı Müziği'nde kavradığı tekniği, Türk Müziği çaldığı zaman da, bol glisandolarla, batı sazını, Türk Müziği'ne adapte etmiştir. Fazla abartmadan dozunda, yaylı sazın kolaylığı ile bunu sağlamıştır. Violonsel ile yaptığı Bestenigâr taksimi güftesiz beste gibidir. Zaten hamurunda olan yüksek bir kaliteye sahiptir.

Uzun boylu uzun parmaklı sazı kavramak açısından fiziksel olarak da şanslıydı. Volüm çok güzel, tını çok güzel, teknik mükemmel." (76) Prof. Necdet Yaşar

"...içinde bulunduğumuz yüzyıl içinde musikimizde çığır açmış üç büyük icracı musikî âlemimizce her zaman şükranla yâd edileceklerdir.

Yüzyılın başında Tanbûrî Cemil Bey'in tanbur ve kemençe icrâında getirdiği anlayış sadece tanbur ve kemençeye inhisar etmemiştir. Daha sonra gelen bütün saz sanatkârları Cemil Bey'den yararlanmışlar ve onun açtığı çığırda sanatlarını geliştirmişlerdir.

İkinci büyük icracı ses sanatçısı Münir Nurettin Selçuk'tur. Tekâmülünü otuz yılda tamamlamaya çalıştıktan sonra 1930'lardan itibaren verdiği solo konserler ve plâk çalışmalarıyla Türk Musikîsi'nde eski okuyuş üslûbunu tamamen değiştirerek solo icrânın nasıl yapılabileceğini göstermiştir. Kendinden sonra gelenler onun açtığı çığırda yürümüşlerdir.

Kanaatimce üçüncü çığır açan sanatkar Mesud Cemil Bey'dir 1935'li yıllardan itibaren musikimizde toplu icrâyı (koro anlayışını) sokmuştur. Ankara Radyosu'nun faaliyete geçmesiyle daha yaygın hale gelmiş hem dinleyicileri hem de icracıları etkilemiştir. 1943'ten itibaren kurulan Üniversite koroları, Konservatuar icra heyeti ve yurt sathında hergün sayıları artan korolar bu çığırın mahsulleridir.(77) Prof.Dr. Nevzad Atlığ

(61) 40.Sanat Yılında Mesud Cemil, broşür, s.14

(62) İbid, s.9

(63) İbid, s.9

(64) İbid, s.16

(65) İbid, s.16

(66) İbid, s.16

(67) Dr.Mehmet Nazmi Özalp, Türk Musikisi Tarihi, C.II, s.150

(68) Yılmaz Öztuna, Türk Musikisi Ans., C.I, s.125

(69) 40.Sanat Yılında Mesud Cemil, broşür, s.11

- (70) 40. Sanat Yılında Mesud Cemil, broşür s.22
- (71) İbid, s.22
- (72) İbid, s.13
- (73) Meral İncilli, İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
Bitirme Ödevi, Mesud Cemil'in Taksimleri, 1991, s.25-26
- (74) Niyazi Sayın ile görüşme, Aralık 1991
- (75) Meral İncilli, İ.T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
Bitirme Ödevi, Mesud Cemil'in Taksimleri, 1991, s.26
- (76) İbid, s.26-26-28
- (77) Prof.Dr. Nevzat Atlığ ile görüşme, Ocak 1992

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamız, Mesud Cemil Bey'in hayatı, besteciliği, kişiliği, yazarlığı, sohbet ve dil ustalığı, babasından etkilenişi, onu anlayışı ve babası ile ilişkisi, koro şefliği, radyoculuğu, icrâcılığı, idareciliği ve eserleri ayrı bahisler halinde incelenerek ele alınmıştır. Çalışmamızın kapsamı ve niteliği başlangıçtaki amacımız doğrultusunda geniş ve detaylı tutulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın sonucunda Mesud Cemil Bey'in; hayatındaki bazı detaylar, kişiliğindeki bazı ince noktalar, icrasındaki üslûb, hayat felsefesi, müzik anlayışı, yazarlığı ve konuşmacılığındaki edebi kalite ve bazı eserleri gibi konularda ilk kez ortaya çıkarılan bilgiler ve belgeler bulunmuştur.

Çıkardığımız sonuçlar özetle şöyledir;

Mesud Cemil Bey'in hayatında müzik çok önemliydi. Müzikle nefes alıyor denecek kadar müzikle içiçe yaşamış bir sanatkârdı.

Çok yönlüydü. Yazarlık, radyoculuk, şeflik, icracılık, bestecilik, yöneticilik, araştırmacılık gibi dalların hepsiyle başarıyla uğraştı. Özellikle icrâcılığı Türk Musikisinde çığır açtı unutulmayacak izler bıraktı.

Bulunabilen yazıları tarafımızdan incelendi. Edebi yönü çok güçlü, usta bir yazardı. Anlatımı akıcı, parlak, sürükleyici olduğu kadar, aynı zamanda bilimsel denebilecek kadar ciddidir. Konuşur gibi doğal, renkli ve samimi yazıları yanında, bilimsel bir araştırma ve edebi kaynak niteliğindeki yazıları da vardır. Ortaya çıkardığımız Darül Elhan Mecmuası 4 no'lu nüshasındaki "Musikî ve Şiirde Vezin, Müsterek Esasları" başlıklı Osmanlıca yazısı tarafımızdan bugünkü Türkçe'ye çevrildi ve görüldü ki, musikî alanında engin bilgisi ve kıymetli araştırmaları vardır. Makalelerinde de kalemî renkli ve güçlüdür. Babası için yazdığı "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı eser incelendi. Edebi yönünün ne kadar güçlü olduğunu ispatlayan bu eser ve diğer eserlerinde de usta bir yazar olduğu görüldü. Özellikle müzikle ilgili yazılarında sadece kavramlarla değil, kültürel ve sosyal boyutlarla da yaklaşımı, onun edebi gücü dışında derin bir müzik felsefesi olduğunun kanıtıdır.

Bulunabilen bant kayıtlarındaki konuşmaları tarafımızdan ilk kez yazıya aktarıldı. Engin dehâsını bu alanda da gösteren Mesud Cemil; kendi hazırlayıp sunduğu çoğunluğu irticalen olan bu konuşmaları düzenli aralıklarla hazırladı İstanbul Radyosu'ndaki programlarında sundu. Zaman zaman müzikle ilgili değişik konuları işledi. Konuşurken üslûbu

çok etkileyicidir. Ses tonu yumuşak ve diksiyonu mükemmeldir. Kullandığı kelimeler ustaca seçilmiştir. Anlatımı yazılarında da olduğu gibi akıcı, doğal ve renklidir. Tavrı nazik ve ictendir. Yaptığı işe sevgiyle ve bilinçli bir görev sorumluluğu ile bağlıdır. Çok uzun süre hata yapmadan konuşabilecek kadar dikkatli, sabırlı ve bilgili bir konuşmacıdır.

Bestecilikle çok az uğraşmıştır. Eserlerinden yarısını bulabildik. Diğerlerinin notaları taradığımız arşiv ve kaynaklarda maalesef mevcut değil. Eser analizi konusu çalışmamız dışında kaldığı için bestelerini incelemedik. Fakat gördüğümüz ve bildiğimiz kadarıyla daha fazla ve kaliteli beste yapabilecek kapasitede müziği iyi bilen bir sanatkârdır

İcrâcılığı konusunda başarılı olabildiğimiz ölçüde üslûbunu araştırdık. Tanbur ve Violonsel'de aldığı köklü Türk Müziği eğitimi ve Batı Müziği eğitimini, babasının üslûbundan aldığı etkilerle birleştirerek yeni bir ekol oluşturduğunu gördük. Çok iyi bir icrâcıdır. Müzikalitesi icrâcılıkta çığır açmıştır denilebilir. Özellikle taksimlerini araştırıp Düzenli olarak listesini çıkardık. Bu alanda da seviyesi zirvededir.

Kurduğu Klâsik Koro ile; klâsik repertuarımızın ve koro icrâının günümüze kadar ulaşmasını sağlamış, ciddi anlamda koro icrâının temellerini atmıştır. Çok iyi bir şef ve yöneticiydi.

Kurulduğu günden itibaren saygın bir görev anlayışı ve bağlılıkla İstanbul ve Ankara Radyolarında çeşitli görevlerde hizmet vermiştir. Spikerlik, programcılık, icrâcılık ve yöneticilik yaparak bu alanda da komple bir insan, başarılı bir radyocu olduğunu kanıtlamıştır.

İnsan sevgisi, hayvan sevgisi, müzikâl dehâsı, edebî yetenekleri, kibarlığı, yöneticiliği, duyguları, düşünceleri felsefesi ve müstesna kişiliğiyle musikî tarihimizde silinmez izler bırakmıştır.

KAYNAKLAR

- AKSÜT, Sadun Kemâli ; 500 Yıllık Türk Musikisi Antolojisi
Türkiye Basımevi, İstanbul 1967
- ATLIĞ, Prof.Dr.Nevzad; Görüşme, Atatürk Kültür Merkezi,
Ocak 1992
- CEMİL, Mesud ; Tanbûrî Cemil'in Hayatı, Sakarya
Basımevi, Ankara 1947
- Darül Elhan Mecmuası ; Şehzadebaşı Evkâfı, İslâmiye Matbaa
Eylül 1340, No.4, İ.Ü.D.Kons.Arşiv
Kütüphanesi, B 86/15
- EDİBOĞLU, Baki Süha ; Ünlü Türk Bestekârları, Yeni Matbaa
İstanbul 1962
- EKMEN, Güldeniz ; Özel arşivi (40.Sanat Yılında Mesud
Cemil Broşür, Cumhuriyet Matbaası
Kasım 1952)
- GÜNGÖR, Alev ; Tanbûrî Cemil Bey'in Hayatı, Bitirme
Ödevi, İ.T.Ü.T.M.D.K., 1989
- İNCİLLİ Meral ; Mesud Cemil'in Taksimleri, Bitirme
Ödevi, İ.T.Ü.T.M.D.K., 1991
- ÖZALP, Dr.M.Nazmi ; Türk Musikisi Tarihi, Müzik Dairesi
Başkanlığı, Yayın No. 34
- ÖZALP, Dr.M.Nazmi ; Türk Sanat Musikisi'nin Yakın
Tarihçesi ve Rüşen Ferit Kam, Yorum
Matbaası, Ankara
- ÖZTUNA, Yılmaz ; Büyük Türk Musikisi Ans., Kültür
Bakanlığı Kültür Eserleri Dizisi,
Ankara 1990

- ÖZTUNA, Yılmaz ; Türk musikisi Ans., Milli Eğitim
Basımevi, İstanbul 1969
- ÖZTUNA, Yılmaz ; Türk Bestecileri Ans., Hayat Yayın.
İstanbul 1969
- ÖZGEN, Doç. İhsan ; Görüşme, İ.T.Ü.T.M.D.K., Ocak 1992
- ÖZGEN, Doç.İhsan ; Türk Çalgıları, Yüksek Lisans Ders
Notları, İstanbul 1990
- Radyo Dergisi ; İstanbul Radyo'su Neşriyatı,
13 Teşrin 1942, No 11
- SAYIN, Niyazi ; Görüşme, Beylerbeyi Aralık 1991
- SAYIN, Niyazi ; Özel arşivi
- SAYAN, Erol ; Görüşme, İ.T.Ü.T.M.D.K., Eylül 1991
- TORUN, Doç.Mutlu ; Özel arşivi

Türk ve Dünya Ünlüleri/ Ansiklopedisi, Anadolu Yayıncılık,İst.
İstanbul Radyo'su Arşivi
İ.T.Ü.T.M.D.K. Arşivi
İstanbul Kültür Bak. Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu Arşivi

EKLER

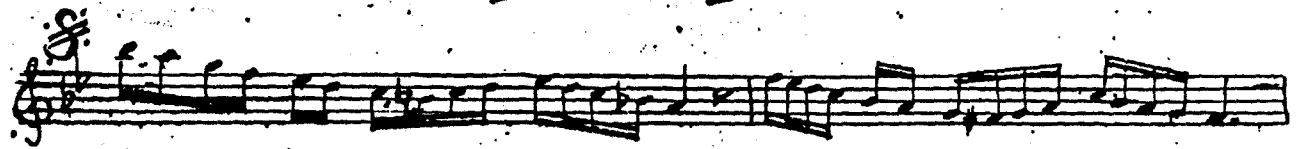
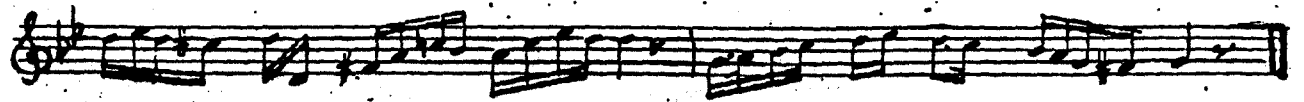
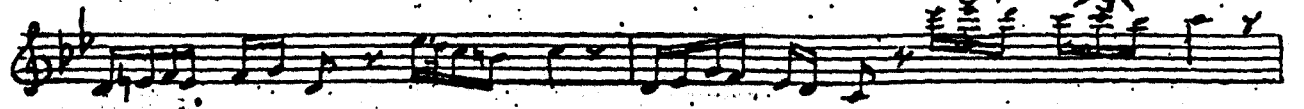
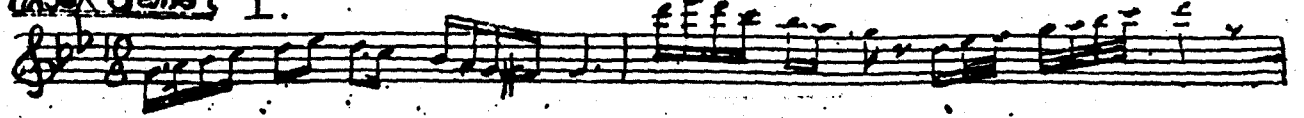
- EK A Mesud Cemil Bey'in besteleri ve notaya alınmış taksimleri (s.72-83)
- EK B Mesud Cemil Bey'in "Tanbûrî Cemil'in Hayatı" adlı kitabından örnek birkaç sayfanın kopyası (s.84-91)
- EK C "40.Sanat Yılında Mesud Cemil" broşürünün tamamının kopyası (s.92-112)
- EK D Mesud Cemil Bey'in "Kalem" Dergisi'nde çıkan yazısının kopyası (s.113-119)
- EK E Mesud Cemil Bey'in "Radyo" Dergisi (1942 tarih 11 no'lu) neşriyatında çıkan yazısının kopyası (s.120-121)
- EK F Mesud Cemil Bey'in "Radyo"Dergisi aynı neşriyatında yayınlanan bir karikatürü (s.122)
- EK G Mesud Cemil Bey'in "Darül Elhan" Mecmuası'nda çıkan Osmanlıca yazısının orijinal metninin kopyası (s.123-127)
- EK H Mesud Cemil Bey'le ilgili bulabildiğimiz bazı resimler (s.128-134)
- EK İ Ölümünün 1.yılında Mesud Cemil Bey için İstanbul Radyosu'nda hazırlanan anma programının metni (s.135)
- EK K Mesud Cemil'in Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Bitirme Tezinin tamamının kopyası (s.136-165)

(d. 132)

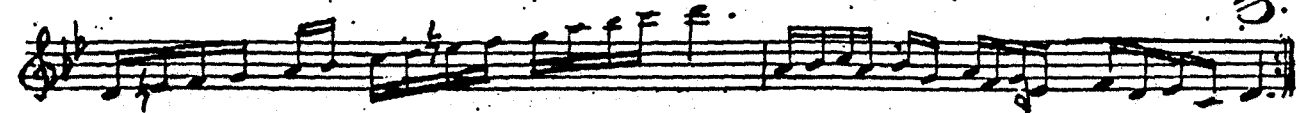
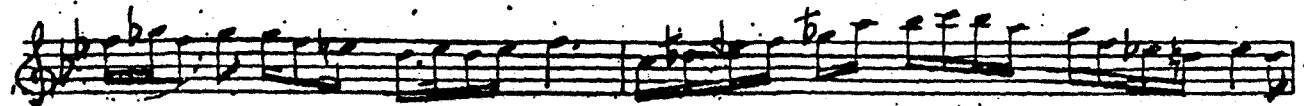
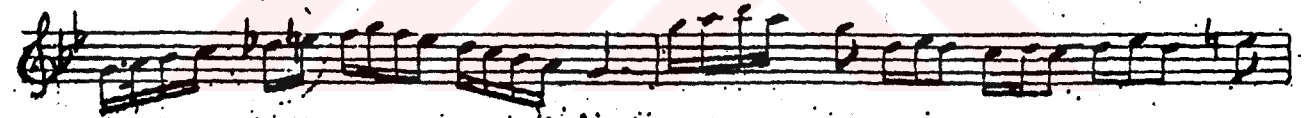
Arhâvend Saz Semâisi

Hasan Cemil

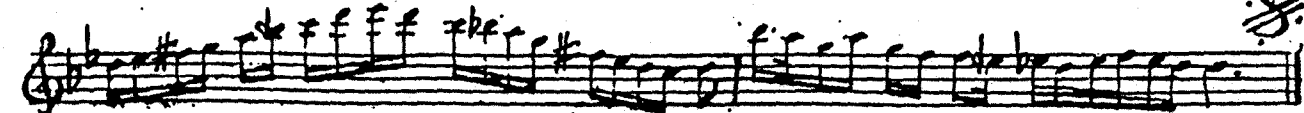
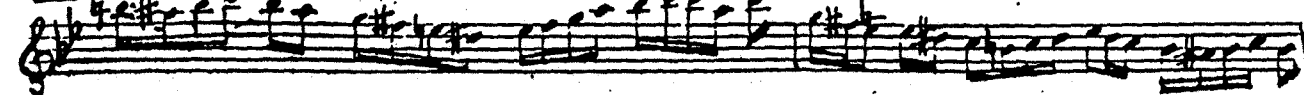
Aksak Semâi I.

II.

III.

IV.

Semai (Orta)

NEHAVEND

Mes'ut Cemil Bey

Giris

Ka nat la ri gi nuş yav ru bir kuş hey
Bir yâ rim var bu yav ru kuş gi bi hey

Ge ni mi rin di re gi ne kon nuş hey
Yâ rim yi re gi me kon nuş gi bi hey

Solo (Tenor)
Dağ la ra çık ma hey ka ra ce niz

Rit
Hey hey yar ru dur yâ

rim u ça maz ben siz hey hey

Konutları gördü yavru bir kuş
Geminin direğine konmuş
Dağlara çıksa hey Karadeniz
Yavrudur yârin uçmaz benseiz.

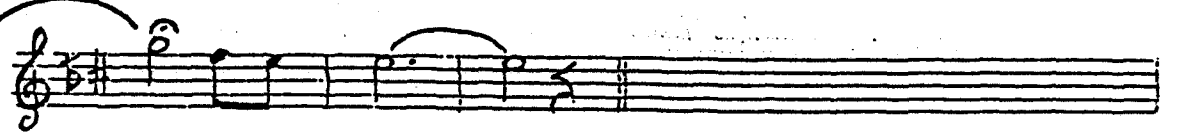
Bir yârin var bu yavru kuş gibi
Yârin yâreğine konmuş gibi
Dağlara çıksa hey Karadeniz
Yavrudur yârin uçmaz benseiz.

(ARANAÇME)

HICAZ

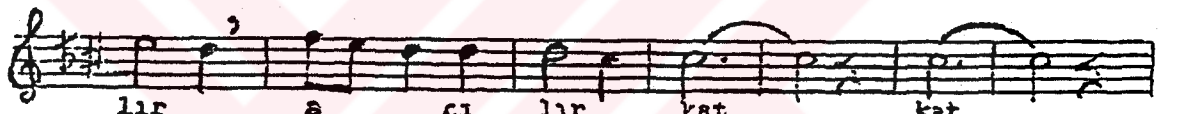
MESUD CEMİ BAY

1- Mar tı lar ah e der çır par lar ka nat
2- Dal ga lar yar bel lar ko par kı ya ret

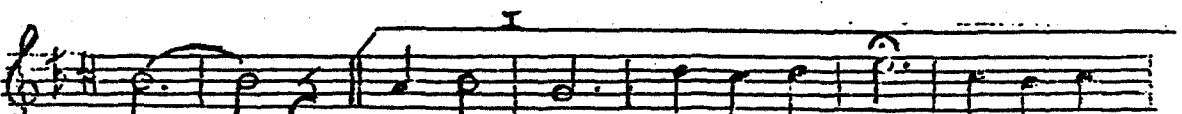
Der yâ lar a ça
Der yâ yı ka ne

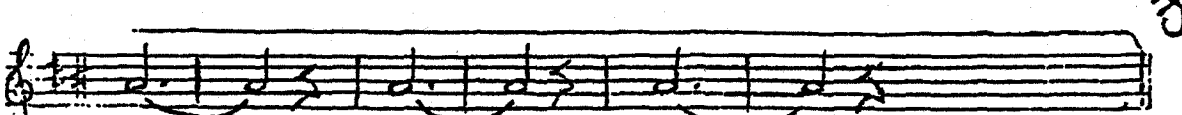
lir der a ka çı ne lar der kat has kat
ret

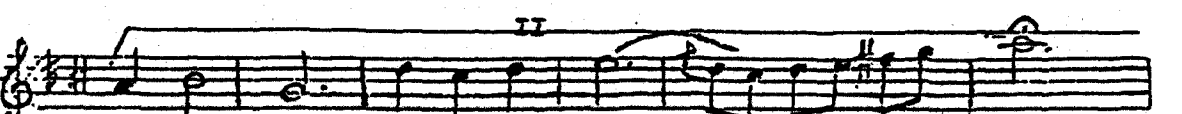
Gay rı bek le me Ğe kal ma dı tâ

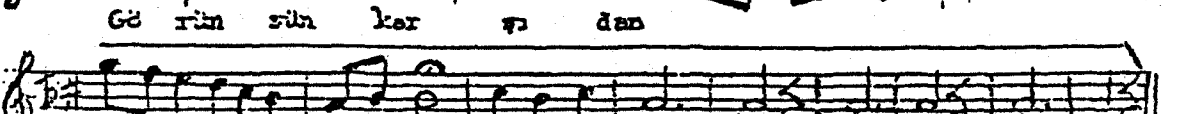
kat Gö rün sün kar ısı dan İs tan

bul şeh ri

Gö rün sün kar ısı dan

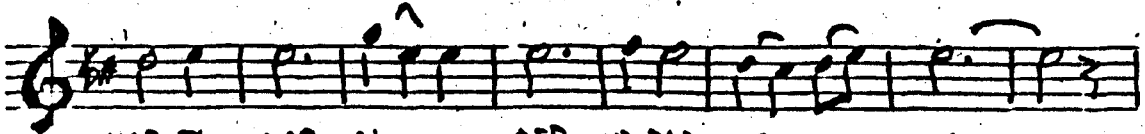
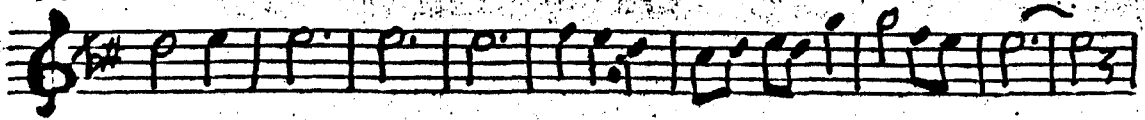

İs tan bul şeh ri

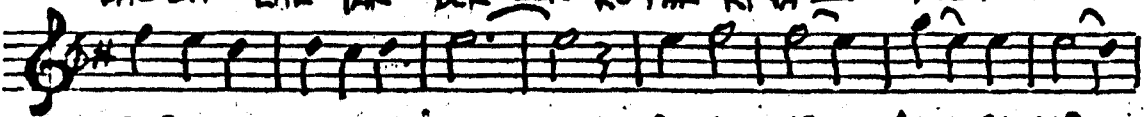
M. BİRTAN

Not: Kararda 2. dekap ihtiyaridir.

SENAI

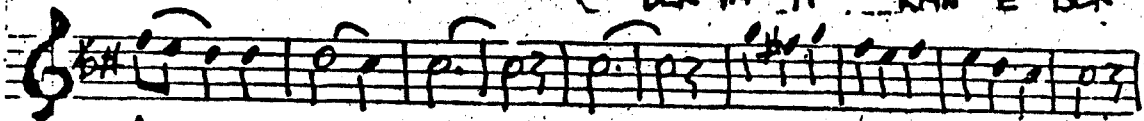

MAR TI LAR AH E DER ÇI PAR LAR KA NAT
DAL GA LAR YAR DER LER KO PAR KI YA — MET

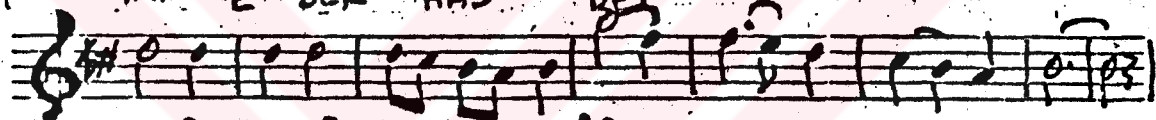

SA2 _____

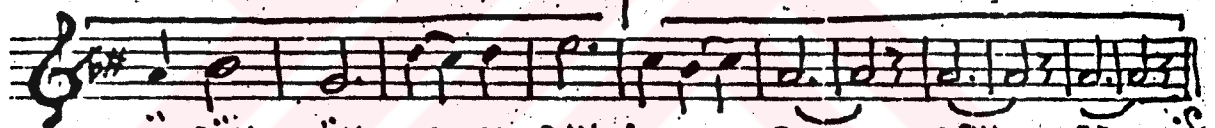
DER YA LAR A ÇI LIR
DER YA YI ...KAN E DER

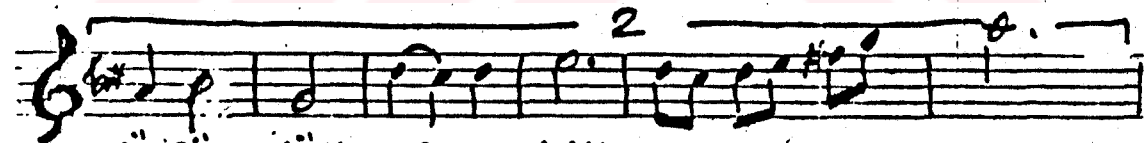
A	CI	LIR	KAT	KAT	SA2
KAN	E	DER	HAS	REI	D

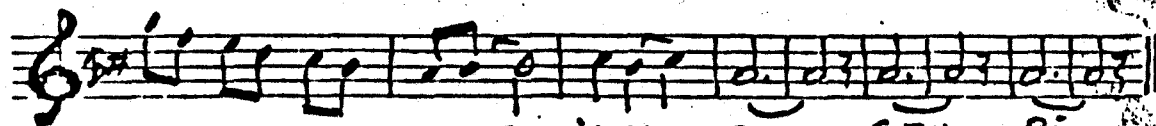
GAY RI BEKLE ME GE KAL MA DI TA KAT

GÖ RÜN SÜN KAR ŞI DAN İSTAN BUL ŞEH Rİ

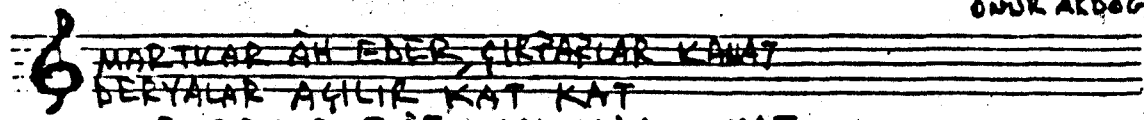

GÖRÜN SÜN KARŞI DAN

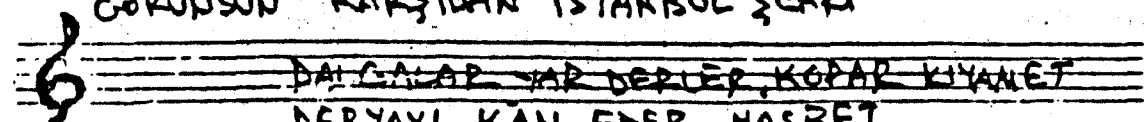

IS TAN BUL SEH Ri

ONUR AKDOĞU

GAYRI BEKLENECE KALMADI TAKAT
GÖRÜNSÜN KARŞIDAN İSTANBUL ŞEHİRİ

DERYAYI KAN EDER NASRET
GAYRI BEKLEMEĞE KALMADI TAKAT.
CÖRÜNSÜN KARŞIDAN İSTANBUL ŞEHİRİ

Tanbur ile Hicâz Taksim

Mesud Cemil Bey

Süre: 2' 58"

Notaya alan: Merâl Incilli

The musical score is written on 12 staves in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various rhythmic values such as eighth, sixteenth, and thirty-second notes, as well as rests and dynamic markings like 'pp', 'accel.', and 'sl.'. There are also performance instructions like '(x)' and '3' indicating triplets. The piece concludes with a final flourish.

Tanbur ile Hicâz Taksim

mi.

22.II.1990

Tanbur ile Şehnâz Taksim

Mesud Cemil Bey

Süre: 2' 59"

Notaya alan: Merâl İncilli

1 (A) a

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12 (B) g

Tanbur ile Şehnâz Taksim

13

14

15 h

16 1

17 j

18

19 k

20

The image shows a handwritten musical score for a Tanbur performance. It consists of seven staves, each representing a measure of music. The staves are numbered 13 through 20. The notation is in a single system, with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The notes are written in a style that includes many accidentals (sharps and naturals) and some specific markings like 'h', 'j', 'k', and '1'. The music is written in a continuous line across the staves, with some notes having stems that go below the staff. The overall style is that of a traditional handwritten manuscript.

mi.

12.12.1990

Tanbur ile Hüzam Taksim

Mesud Cemil Bey

Süre: 32"

Notaya alan: Merâl İncilli

17.04.1991

mi.

Violonsel ile Müsteâr Taksim

Mesud Cemil Bey

Süre: 1' 23"

Notaya alan: Merâl İncilli

Handwritten musical score for Violoncello (Viola) titled "Müsteâr Taksim" by Mesud Cemil Bey. The score is written on eight staves in G major (one sharp) and 2/4 time. It features various musical notations including eighth and sixteenth notes, rests, and vibrato markings. The piece concludes with a double bar line and the word "mi." below it.

29.01.1991

Violonsel ile Nihâvend Taksim

Mesud Cemil Bey

Süre: 32"

Notaya alan: Merâl İncilli

mi.

25.12.1990

MEHMET CEMİL

TANBURI CEMİLİN HAYATI

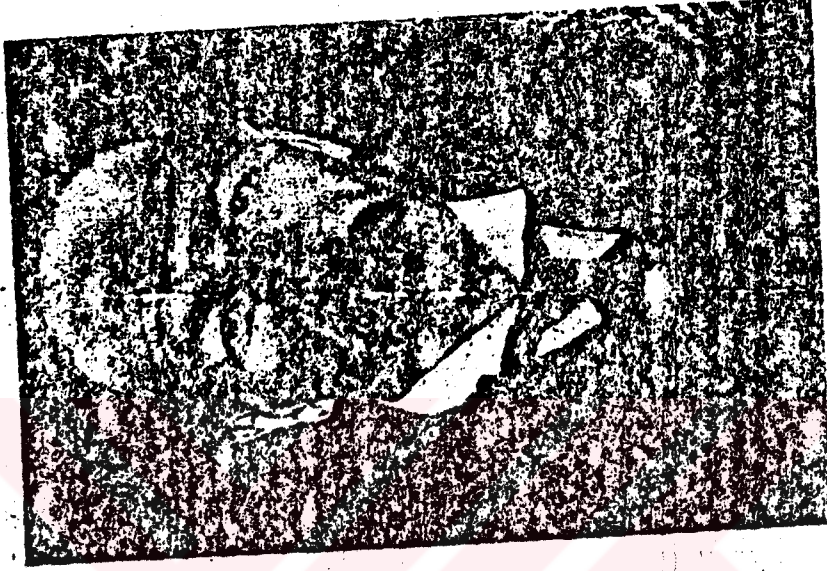

1947

Fiat: 300 kuruş

MESUP CEMİL

TANBURI CEMİL'İN HAYATI

SAKARYA BASIMEVİ — ANKARA

Tanburî Cemil'in Ruhuna Gazel

İsm-i Cennide devran ki kadehlerle döner
Sevî seb ü beseher rakı mükerrele döner

Fulus meş'ale-i dile meş'ây-i huzûr
Hün ü aşk ortada bin mâh bin ahirle döner

Cümle ervak-ı makâmât açılır arsa kadar
Bâst mahr ile üştâk muhayyerle döner

Kurtulur pây-i tarab yerdin o dem kim meletür
Yere pöken süzülür halka-i şehere döner

Her âlen rind kanar zevke bu mecliste kemâl
Cânib-i rahmete son çektiği şöppele döner

Yahya Kemal

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I — Bu adam kimdir? — Kâtip Muslihüddin me- hallesi — Kıptî dans ediyor — Kâpının ar- kasındaki resim.	1
II — Bir mezar arıyoruz — Mevlâna diyor ki. — İçindeki ses — Tanburî Cemil'in iskeleti.	8
III — Çocukluk günleri — Molla Gûrani — Farenin dinlediği konser — Pabuçlar neye yarar? — Anbarlı çiftliği — Lenber Ağanın Tanburu — İki dost — En güzel hediye — Sevgili	11
IV — Aile — Soya hâs müsterek karakter — Amca- sına sığınan yetim çocuk — Padişahın eşi dostu ölünce.	17
V — Küçük yeğenle arkadaşlık — Bir Tanzimat Efendisinin evi — İlk musiki bilgileri — Ce- mil ikinci defa yetimdir.	26
VI — Mahmut Beyin yanında — İlk gençliğe doğru — Tehlikeler — Korumacı bir amca oğlu — — Tanburî Ali Efendi ile ilk görüşme — Tug- kaseba dönüşü.	29
VII — Aile tipleri — San'at ve Tanburî Cemil	38
VIII — XIX uncu asrın başında — Millîyet Selâhi -- II acî Mahmut ve musikide yenilik hareketi.	43

Sayfa

leri — Abdülaziz ve II. Naci Abdülhamit neler yapabiliirdi? — Batı musikisi karşısında Tanburî Cemil — Tanminat ikiliği içinde Tanburî Cemil — Fash atfı, Fash ceddi — Halk musikisi ve Tanburî Cemil

IX — Mustafa Paşa — Bir mektuptan öğrendiklerimiz — Kemençeci Vasilâki ve Tanburî Cemil — Başka dostlar. 74

X — Zurna — Selâtin meyhaneleri. 115

XI — Evlilik hayatı — Bir aşk efsanesi — Koca-sını aşık — «Désenchantés» — Bir çocuk doğunca — Perili evde bekleyen genç kadın. 120

XII — Mesrutiyet — Cûlûs toplantıları — İlk konserin tahhizatlığı — Seyahatler. 125

XIII — Tensikat — Geçim zorlukları — Talebeler. 130

XIV — Ev içi hayatı — Kediler — Mevlâî Dervîşî mi, Kunduracı mı? — Kederler — Cemil kendisini yalnız sanıyor — Tanrının karşısında. 134

XV — Gramofon — Kendi kendini tenkid — İyim-ser bir anın yazdığı mektup. 140

XVI — Son yıllar — 1914 — Tanburî Cemil asker — Hıtalık — Cerrahpaşa yokusundan Alp dağlarına — Ölüm — Bu adam kimdir? 150

I

BU ADAM KİMDİR? — KATİP MUSLİHİDDİN MAHALLESİ — KURPİ DANS EDİYOR — KAFİNİN ARKASINDAKİ RESİM

Babam; evimizin geçeleri ahşap kaplamalarına turunan sansarları, tavan aralarında koşan fareleri, selâmlığın boz rum penceresine açılan penceresinde görünen sarı yılanı, açık kalan boş oda kapılarının karanlığında karşına çıkan perilerle karışık, bir hatıralar yumağının arasında görürüm.

Siyah redingotunun ipekli geniş yakası zayıf göğsünün üstünde ciddiyetle kapanır, nabiz bünyesine ve ince boynuna göre geniş yakası, plâstron boyunbağı üstünde hafifçe yana eğik başı biraz daha büyük görünür, zarf edilmiş büyük bir şık kayetlin tükemmez kollarını taşıyan darıgün bakışlarıyla bu adam, bir esir ve bir kral gibi, tecüssüsünün önünden gelir geçirdi. . .

Kimin esiri ve neyin hâlimiydi? O gün gibi bugün de bilmiyorum. . .

Öldüğü zaman onüç yaşındaydım. Son nefesini verirken anneme bahsettiği (yifnileş sendik rindâne hayatı) nun, bir çocuk idrâk ve ifhasları hududu içine girebilen ne kadarını kavrayabiliirdim? Şahsiyetinin kıvrımlarını bize en iyi açabilecek olan kendisinden daha yaşlı bütün akrabaları, daha evvel öldüler. Kalınlar üç beş kısıyız.

Ahhap, dost, meslektaş, talebe olarak hatıra ve bilgileri olanlar da birer birer azalıyorlar.

Bu dost ve yakınlarımız bir çoğunu tanıdım ve dinledim. Onun adetâ zorla tutulduğu bu dünya hayatından romantik bir

ölümle çekilip gittiğinde. İhtikar arasında bu dostlar, doğruya, hem de muhitin ve bir çok unutulmuşları. B. parşiyeti tanır. Hepsi doğı-ıdan doğruya intibalarla olduğu kadar, iştikarlarıyla de ona hayrandırlar.

Onlarla karıştığın zaman, bugün bağlı bulundukları yasayış ve duyuş şartları ne olursa olsun hemen o zamanların havası içine dönüyorlar ve Tanburi Cemilî tanımış olmakla mağnır görünüyorlardı. Elimi iki ellerinin içine alır, omuzumun üstünden boşağı doğru muhabbete bakarak:

«--- Büyük adamdı senin baban....» derlerdi.

Tanburi Cemilî tanyanlar arasında yağca en küçükləri olduğum için, hepsinden bir önce, bir ağabey sevgisinin sıcaklığına kavuştuğum bu haba dostların sözlerini daima dikkatle dinledim. Söylenenlerin bir çoğunda bazı hakikatleri belleğim miğretkeşleri kadar tezatlar, garabetler, mibalağatlar da bulunduğuna rağmen bunların benim benim bildiğimle birleşince, bir gün, bu kitabın temeli olabildiler.

• Bununla beraber Cemil'e dair, yüzdeyüz biyografik bir eser meydana getirmek için lüzumlu olan her türlü vesikaya pek az sahip bulunuyoruz. Eksen Tanburi Cemil, nota defterlerinden başka kendisine ait mektupları, el yazılarını derleyip toplamak için hemen hiç bir şey yapmamış, bazı parçade ve yarım notlardan başka hâtıra defteri de tutmamıştır. Makale, şiir veya musiki eseri müavveddeleri, tercümeler, başlıca bir musiki kamusu, bir kemeçre metodu, gelen mektupları, gönderilen mektuplar, bir çok notalar, kitap, resim vesairelerden mürekkep olarak bana kalan bir yığın kâğıt; sanhıklar, sepetler, bolçuklar, zarflar içinde yıllarca semt semt göç ettikten sonra, benim lütfuna ait sarımsınlar arasında dağılıp gitti. Başka kendi hayatına ait sarımsınlar arasında dağılıp gitti.

Bu vesikalar, dın başka, evimize gelenlerin bugün de hatırlayacakları kırk elli parça türlü türlü aıları, kitapları, maması, hokkaları, kalemleri, mızrapları, kadehi, karafakisi, ma-

rangoz takımı, kul destelerleri, bastonu, şemsiyesi, elbiseleri, ve başka bir sürtü gahsi ve huası eşyası; fakir fıkara, hatıra meraklıları, yangınlılar, ev taşınmaları uğrunda, denizin ortasına bırakılmış bir avuç saman gibi, bilinmez ufuklara doğru yayılıp kayboldular.

Rahmetli annem, onun ihtiyat olarak daima redengotunun arka cebinde taşıdığı ağzı vidalı, maroken kaplı, yassı rakı şişesini, içindeki rakı ile beraber, uzun seneler saklamıştı.

Hıgarı çağlarındı. O zamanki inhisar ruukları da hiç iyi değildi. Bir gñn bu işeiy açtım, rakasını başta bir işeiy bo- şaltım, içine inhisarın (ikinci nev) rakısından doldurdum, kapadım, yerine koydum. Babamın biliklerinden aktarılmış o nefis rakıyı — o kadar güzeldi ki — yalnız başıma, mezesiz ve susuz, yudum yudum içtim. Zavallı anneciğim, o sahte rakı ile dolu işeiy içinde bulunduğru sarıdkta beraber, benim hiçbir kıymeti sıkıca tutmasını bilmiyen hercal ellerime bñsbñtñn bi- rakin hastaneye dñşñnceye kadar, lāvanta çiçğı, sabun ve naft- talın kokan eski elbiseler arısında, kocasının yudugrı diye dik- kate saklamıştı. Sonra işeiy de bir arkadaşına hediye ettim.

Bugün bizi Tanburi Cemil'in şahsiyetinin örgüsüne doğru
dan doğruya yaklaşmaya yarayacak olan bütün bu şeylerin
içinde saklandığı 21 mikerrer numaralı hane'nin titlün ve ana-
son kokan odaları gelecek yangına kadar bomboştur

Bu evi Almanyaya musiki tahsiline gtmek için Emniyet Sandığına retin koymuş, sonradan borcunu ödiyemediğimizi için satmışık. O zamandanberi geçen yirmibes sene içinde ora- va valmız bir defa, bundan iki sene evvel güdebildim,

Öğülerimizi sevdiğimiz kadar onlardan kaçıyoruz da galiba.

Bana, o evin duvarları içine annemle babamın cesetleriyle beraber kendi kendimin ölmüşü olan bir tarafım, hayatımı bir parçası gömülüdür gibi geliyordu. Yağmurlu bir kış haftası gibi kuyu kasvetli rengine rağmen o hayatımı ve annemle babamın koyu kasvetli rengine karşı bir ilaha gidersem bir ilaha çıkamam sa o kadar sevdiğim ki oraya gidersen bir ilaha çıkamam sa niyordum. Çok kere trenle Yenikapıdan geçerken yakut Bayazıt'tan Aksaray, öğretmen olduğum okula inerken oraya uzaktan

EV İÇİ HAYATI — KEDİLER — MEVLEVİ DERVİŞİ Mİ,
KUNDURACI MI? — KEDERLER — CEMİL KENDİSİNİ
YALNIZ SANIYOR — TANRININ KARŞISINDA

Babam, benim iyice hatırladığım zamanlarda, sürekli me-lankolik hali gittikçe artan bir adamdı. Onun neşeli, gülümser yüzünü hiç hatırlamıyorum. Bütün ev halkı ile olduğu gibi benimle de çok ciddi, hattâ resmî idi. Bana, ciddiyet ve temkinle, telâş, etmeden, dırseği kaldırmadan, yerden temenna etmeği öğretmişti. Misafirlere olduğu gibi, kendisinin yanına da ihtiyatla girdiğim zaman, elini öpmez, fakat karşısında, biraz uzağına durur, yerden temenna ederdim.

Hatırladığım pek küçük yaşlarım dışında, onun beni bir tek defa bile kucakladığını, öptüğünü bilmiyorum.

Nisbeten neşeli olduğu zamanlar, benimle beraber bahçeye çıkar, hayvanlar, bilhassa kedilerle meşgul olur, bana adetâ bir nevi «Kedicilik» öğretir, ben doğmadan evvel ölen bir kedisi-nin hikâyelerini anlatır. Sonradan annemden başka, hamin-m, Nevreste baci, Nevber hanım ve Rıza efendiden de duy-muşum. Bu, iri, erkek bir kedi imiş; adı da basbayağı (Tekir) imiş.

«Hop, Tekir!»

Deyince, tavana asılı bir meşin topa sıçrar, tırnakları ile takılır;

«İn!»

Deyinceye kadar dururmuş. Babamla annem evlendikleri zaman, gecelerce, kapılarına gelmiş, miyavlamış; orada bekle-

miş. İsmi unuttuğum başka bir taneşi, bir dişi kedi de Gedikpaşa'da, evin yanındaki mescidin minaresinde, akşam ezanı okunurken, arka ayakları üstünde, müezzinin sesi çıktığı kadar, bütün kedilerin, yüksek bir yerdeki kuzulara inerken yaptıkları gibi, kikirler dururmuş.

Benim, evimizde ilk tanıdığım kedi Zertop'tu. Erenköyün-de «Kasabın evi»nde yazlık oturuyorduk. Bu pek küçük, sarılı beyazlı kedi, buhânen duvarında bulundu. Herhalde birisi bırakmış olacaktı. Acındı, alındı. Ben, altı yedi yaşlarında olmalı idim. Mesrutiyyet iân edilmişti, eşine az rastlanır derecede iri bir keleşliği korkarak seyrettiğim bir gün, tren yoluna muvazı sarı topraklı yoldan:

«Efendimizin resimleri!»

Diye bağırarak, ellerinde uzun kâğıtlarla iki adam arka arkaya geçmişti. Satıkları kâğıtlarda dar pantolonlu, sübyeli paçalı, göğüsü nişanlı, fesli, at üstünde bir adamın karakalenden taş basması resmi vardı; Sultan Hamit'miş.. Zertop'u o gün içeri aldılar. Ertesi gün manda arabaları ile Kayışdağına gidi-cekkti; ama benim bademciklerim şişmişti. Rahmî beyin hare-mi ile beraber annem mütemadiyen limon gargarası yaptır-ıyorlardı ve ilk defa bir kedi ile karşılaşmıştım. Onu hem isti-yor, hem nasıl tutulacağını bilmiyordum. Arka bacaklarından, karmından tutmaya çalışıyor, elimi sürünce de avurum güdük-lanıyor, hayvancık da rahatsız oluyordu.

O aralık babam geldi.Kediyi ön ayaklarının koltuk altından veya ensesinden tutup havaya kaldırmayı öğretti; başını ve ger-danını kaşımayı, sevmeyi, kuyruğunu çekmek için obluğunu tarif ve tenbih etti. Sonradan Zertop, iri burunlu, kısa tüylü, tı-kız, gürbüz bir hayvan ve evin baş kedisi oldu. Sarime adlı bir de dişisi vardı. Çoluklu çocuklu on sene yaşadı ve babamın ölü-münden bir sene sonra eceliyle öldü. Sinciklibakkıldaki evimi-zin bahçesini onlarla paylaşmıştım. Kırçokları da yanama ya-hut acınıp alınma hayvanlardı. Van yahut, Ankara einsinden bir tane bile yoktu. Çünkü umumiyyetle eins kedileri, hayvan-ları sevmiyenler bile alırlar, hattâ bile bile çakırlar. Halbuki

Babam, keçe gibi kısa tıylılı, hayvanların türlü yüz ifadelerini ayırt edemiycek olanlara göre çirkin yüzü, buyağı bakkal kedilerine bayırdı. Ona göre çevik, avcı, kuvvetli, akıllı, duygulu, cefaya dayanır, ekmeğini taşın çıkarır, ara sıra memnuniyetle hırsızlık eder, dişileri birçün fakat şefkatli, erkekleri tenbelce ve eşkiya kılıklı olan bu kediler, asıl kedi karakterleri temsil ederlerdi. Kedilerin nankör ve rıyakâr oldukları hakkındaki umumî hükme adetâ üslulir ve bu bahis açılınca daime aynı hararetle anlatmaya çalışırdı ki, kediler «hayvanatı sairî» multehife ineyanında, en ziyade izzetinefsi cibilisi olanlardır, insanlarınkine misavî bir, enecabeti ruhiye ile nuttasıftırlar ve kendilerine yapılan muameleye göre tepkiler gösterirler. Yarıadılışında itaatli olan ve insana göre kendisini küçük ve zayıf hissedən köpek, insanların haksızlıklarına, bazan zalimlik derecesindeki bencil muamelelerine isyan etmez; ulur, inler, ağlar ve tahammül eder. Fakat en uysal kedinin kuyruğunu çekeniz kestkin tırmık hazırır. Çünkü kedi insanla kendisini eşit bilir. Ve bizzat insanlar arasındaki dostlukların bozulmasına tek sebep olan bencillikten nefret eder.

Cemil beye göre kedilere rıyakâr veya hodbin dediğimiz zaman asıl hodbinliği bizzat biz göstermiş oluyoruz. Çünkü «hodbinlik, müsamahanın zıddı olduğuna ve eşref-i mahallat olmak sıfatı hayisîyeti ile ibras'ı müsamahaya hayvandan ziyade mütedir olabileceğimize göre, kendimizi daha ziyade yaksın bir hasleti, hayvan-ı gayrimatıktan talep etmek hodbinlik değil de nedir?... Ve hayvanları şehiden en iyi dostları gibi tutardı. Hepsine ayrı, ayrı isimler arar, isim bulmak için onların yüzlerini, huylarını uzun uzun inceler, uygun ismi buluktan sonra bu ismi onlara ayrı ayrı öğretmek için benimle beraber, bıkmadan uğraşırdı. Geceleri hemen hiç uyumadığı için, gündüzleri çuha örtülü masanın önündeki yayları bozuk, geniş koltuğunun çukurunda, abasına bürünüp uyuduğunu çok görürdüm. O zaman kediler de omzuna, kucasına çıkar, onlar da beraber uyurlar, uyanınca onunla beraber sofadaki dolabın etrafında toplanır, mezesine ortak olurlardı. Bunlardan Zertop, Kuşyarık Hüsamettin beyin ısrarı ile içi rakı, dışı tereyağı

ekmek lokmaları yiyip sarhoşluğa bile başlamıştı. Böylece, bir gün uyurken, Zertop, Sarıme, Rüstem ve Topik, dört kedi arka arkaya kucasına kalkıştı, sonunda sığınamadılar ve uyuyan adamın kucasında bir güzel kavgaya başladılar. Gözlerini açtı; kederli yüzünde çok seyreke gördüğüm bir gülümseyişle, onları omuzlarına, göğsüne, kucasına yerleştirdi, kavgacı kedilerin başlarını, çenelerinin altına tanbur çalıyordu. Bir mücasına bir ustalıkla okşadı. Keyfiten gevşeyen dört kedinin hırkaları küçük odanın tütün kokulu havasına yayıldı. Beni birden uyuyordular.

Ayaklarının ucuna basarak bahçeye çıktım.

İstikbalim ve tahsilim hakkındaki düşünceleri ise annemin ayrı bir kâbusu olmuştu. Yedi yaşına girerken açılan bu bahiste babam, annemi bayınlıklara sürükleyen fikirler ortaya attı. Ona göre, ilkokuldan başlayan ve «İlm-i fen namına binahıye türrehâte» ile devam eden akademik tahsilin mânası yoktu. Bunu yapanlar sanki ne olmuştu? O halde, ya «İkiki Mek-teb-i-edebs» olan «Derğâh-ı-Mevlâna»ya terkedilip çile çıkar-malı ve derviş olmalı idim, yahutta kunduracılık veya saraçlık gibi ameli mesleklerden birine çıraklıkla girip, ahnteri ile ekmeğini çıkaracak, basit ve rahat bir insan olarak yetiştirilmeli idim. Bu düşüncelerin ikisini de yüzüyle abes bulan annem, benim istikbalim vesilesiyle babamın, aslında mücerred bir fikri münakaşa ettiğini anlamıyor, sanki dediğini mutlaka yaptırıcakmış gibi kahırlanıyordu. Nihayet mektebe gitmeme razı oldu; fakat kendisinin evde bulunmadığı bir gün, gültüsü, patırdısı; yani o zamanın âdetine göre, arabaya bindirilmeden, boynuma yaldızlı ciiz kesesi takılmadan, sadece elimden tutup yürütülerek mektebe götürülmem şartıyla...

Annem, ana davasının kurtarılması yanında bu şartlara sevinerek razı olmuş, beni, arkasından mektep çocuklarının ilahiler okuyarak yürüttükleri süslü bir sayton arabasıyla değil, fakat hiç olmazsa, bayramlık eğerleri takılmış küçük bir eşekle «Mektebi Osmanî»ye göndermişti.

Derviş veya kunduracı olarak yetiştirilmem fikrinden böylece vazgeçtikten sonra, babam benim imkence hayatına ve derslerine oldukça ilgi göstermeye başlamıştı. Hiç beklemediğim zamanlarda derslerimi müzakere etmek için beni çağırıyor ve kit kordudan dizlerinin bağı çözüldü. Bu müzakerelerde yanılgılarım o kadar ciddi, hattâ sert bir tonla ihtar ederdi ki, bildiğimin yarısını unuttur, başım önünde, terler dökerdim. Mektep derslerimin dışında da Fransızca öğretir, bazan basit bir fizik bilgisini veya coğrafya konusunu telkine çalışırdı. Dünyanın yuvarlak olduğunu, (ufuktan bize doğru yaklaşan gemi) misaliyle, kocaman bir karpuz üzerinde, ilk defa ondan öğrendim, sonra (küre-i musattaba, küre-i müessesem)ler üzerinde de bunu anlamaya çalışmış, ilk (Jules Verne) romanını onun elinden alarak okumuştum.

Annenin dayısının, benim yaşadığı, küçük kız bize misafir gelmiş ve birkaç mevsimini benimle arkadaşlık ederek, Sineklibakkaldaki evde geçirmişti. Bu küçük dayzade kız şimdi (Bayan Şeref Alpman) aynı zamanda Bebekli Talât beyin balıza idi ve aradaki shriyetten ziyade, Talât beyin musikiye dersini ve yakın alâkasına saygı göstererek, babam ona kemeçe dersi vermeğe razı olmuştu; bu derslere ben de katıldım ve nota okumaya dair ilk bilgilerle beraber, Giriftzen Asım beyin rust peşrevinin birinci hanesini, Ordu marşını ve bir oyun havasını, taşını gözünü yararak çaldım. (Tıfıl nazeminin unutmam seni), (Akşam olur güneş gider), (Erzincanda bir kuş var) gibi masum güfteli birkaç şarkı ve türküyü, babamın lavta refakatıyla söylemeği, küçük usullerin birçoğundan başka Hafif, Fahte, Devri kebir büyük usullerini vermeyi öğrendim.

Sonradan küçük yeğenimin tekrar Bebeğe dönmesiyle bu musiki dersleri bir daha tekerrür etmemek üzere durdu ve benim gizli çalışmalarına münhasır kaldı. Benim musiki terbiyem konusunda önceleri açıkça isteksizdi. Sonraları biraz daha yumuşal: olmakla beraber daha ziyade tarafızsız kalmayı, beni bu hususta kendi halime bırakmayı tercih etmişti.

Lâkin son snelerinde, gittikçe kendi içine çekilerek, günlerce yapayalnız evde kaldığı; okumak, yazmak, bahçe işleri, marangozluk, saz tumiri veya bayvanlarla meşgul olduğu zamanlarca kendisini ona defa yakın duyar ve bu oyalanmalarında, canını sıkınamaya dikkat ederek, ekseriya onun hitabını bekliyerek ve kenallığımdan pekaz şey sorarak, bir gölge gibi yanında dolaşırdım.

Bazen lavtıyı veya çöğürü alır, çılmaya ve derinden gelen kalın sesiyle okumaya başlardı.

O vakit yazının çok üstünde garip bir heyecana düşer, vücudundan rahatsız olmasın diye köşemde, sessiz bir oyunla meşgul gibi görünürdüm. Çaldığının ne olduğunu bilmezdim. Sevmekten ziyade korktuğum bu adam, gönderdiği ses dalgaları ile, bir kândil gecesi yuvarlak el aynasının arkasına resmini yaptığım Al-laha yaklaşıp, göğsüne, boğazına, gözlerine dolardı. Bu duygu, bir defa kalaba'lık bir sokakta annemi kaybettikten sonra tekrar bulduğum zamanaki acı sevince benzerdi. Onu dinlediğim için ölecek gibi olduğumu hissettirmek, gizli sırrımı ele vermek, candan yapılmış bir evi kırmak korkusunun içinde uyamak tuttuğu şuurla, bellî etmeden, dışarı çıkar, oda kapısı ile sofa arasındaki kalın perdenin bükümleri arasında gizlenir, buknükârımı tutar, yüzüm, ellerim sıksıklar, sarsıla sarsıla ağlardım.

Ne kitar meclislerinde, ne de gramofon plâklarında onu, Tanrı'nın karşısına çıtıplak çıktığı, bu münzevi âlemindeki gitti dinliyen olmamıştır.

40 ncı Sanat Yılında

Mesut Cemil

**Hal tercümesi — Fikir ve san'at adamlarının
mektupları, makaleleri — Musikişinaslara
göre Mesut Cemil — Hatıralar — Resimler..**

BÜYÜK ŞAİR YAHYA KEMAL, TAMBURİ CEMİL BEYİN RUHUNA Ş
GAZELİ İTHAF ETMİŞTİ:

*Bezm-i cemşitte devrân ki kadehlerle döner
Şevk Şebta beseher raks-ı mükerrerle döner*

*Tutuşur meş'ale-i dille merayay-ı huzûz
Hüsn-ü aşk ortada bin mâh bin ahterle döner*

*Cümle ervah-ı makamât açılır arğa kadar
Râst Mâhûr ile Uşşak Muhayyerle döner*

*Kurtulur pâ-yı tarab yerden o dem kim melekût
Yere gökten süzülür halka-i şehperle döner*

*Her gelen rint kanar zevke bu mecliste Kemal
Cânib-i rahmete son çektiği sâgarla döner*

BU GÜN, TAMBURİ CEMİL' İN OĞLU MESUT CEMİL İÇİN DİYOR Kİ:

*Mesut Cemil eski musikimizi irsi bir âşinalıkla, derinden deri-
ne, bilen, duyan ve çalan sanatkârdır; çaldığı zaman tanburun hü-
viyeti on parmağına mezcolduğu duyulur.*

MESUT CEMİL

(Mesut Ekreni)

1902 de İstanbulda doğdu. 1912 de babasından kemence ve solfej, Kaşıyarık Hüsamettin Beyden de usul dersleri almaya başladı. 1915 de İstanbul Sultanisinde Daniel Fitzinger'den aldığı keman dersleriyle Batı musikisiyle ilk teması yapan Mesut Ekrem, 1916 da babasının ölümünden sonra, tanburi Cemil'in en güzide talebelerinden Tanburi Kadı Fuat Efendi ile tanbura, Refik Tal'at Beyle nazariyat çalışmalarına başladı. Ve bir iki sene içinde Rahmi Bey ve Şemsettin Ziya Beyin delâletleriyle İstanbul musiki muhitinde genç bir tanburi olarak tanındı. Bir taraftan Türk musikisi nazariyatını, makam ve ika bilgilerini, Hamparsom notasını öğreniyor, bir taraftan da viyolonist İz-zet Nezihi ile Batı musikisi tahsiline devam ediyordu. 1919 senesinde Mesut Cemil meşhur bir tanburi olarak bizzat tanbur dersleri veriyor ve Ali Rifat Bey'in reisliğindeki Şark Musiki Cemiyeti konserlerine katılıyor, san'atkarları tanıyor, bütün bu değişik temaslar arasında hiç bir zaman ayrılmadığı tanbur üstadı Kadı Fuat Efendi ile beraber Şeyh Abdülbaki Efendinin postnişini bulunduğu Yenikapı dergâhına devam ederek neyzen-başı Rauf Yekta Bey, kudmüzen başı Zekâi Zade Ahmet Efendi, Neyzen Hilmi Dede, Galata Mevlevihanesinde Neyzen Emin Dede gibi üstadları tanıyor ve dinliyordu. 1920 de Prenses Zehra Hanım efendi ve Ali Rifat Bey'in evinde Damad Mecit Beyi tanıdı. Tanburi Cemil'in dostu ve takdirkârı olmasından başka mahir bir viyolonist olan Şerif Mecit Bey (şimdi Şarkî Ürdün'ün Paris Sefiri) genç tanburinin kabiliyetini büyük bir alâka ile karşılayarak daha sonra viyolonist Karl Berger'e devretmek üzere ona keman dersleri vermeğe başladı. Fakat bir zaman sonra bu derslerin birisinde Mesut Cemil, Şerif Mecit Beyin küçük kardeşi olan Şerif Muhittin Beyi tanıdıktan ve onun viyolonselini dinledikten sonra büyük bir aşkla bu saza bağlanmış ve artık kemana çalışmadığı için Şerif Mecit Bey de onu Karl Berger yerine kardeşinin himaye ve itinasına terketmiştir. Yeni ve coşkun bir hızla viyolonsel başlıyan Mesut Cemil'i Şerif Muhittin Haydar, o sırada İstanbulda geniş ve etraflı bir musiki tahsili yapmaya müsait muhit bulunmadığını göz önünde tutarak, Av-rupanın büyük merkezlerinden birinde esaslı bir çalışma fikrine sevk etmiş, diğer dostlarından ve o sıralarda tanıdığı Hüseyin Sadettin Bey (Sadettin Arel) den teşvik ve alâka gören genç adam, devam ettiği İstanbul Darülfünununun Hukuk Fakültesini (Hukuk medresesini) de ikinci sınıfta bırakmış ve yalnız zayıf ve fakir maddi imkânlarına gü-

Mesut Cemil 6 yaşında

venerek, Berlin'e gitmiş ve yine Şerif Muhittin Haydar'ın tavsiye ve teşvikiyle o zaman Berlin yüksek müzik akademisinin viyolonsel profesörü olan büyük üstad Hugo Becker'in talebesi olmuştur. Berlin'de ayrıca nazariyat ve armoni dersleri alan Mesut Cemil, Birinci Dünya Harbini takip eden bu devrede Av-rupanın en canlı ve her türlü san'at hareketlerine sahne olan bu şehirde musikiden başka dil bilgisini, umumî kültürünü geliştirmek, diğer güzel san'at kollarını edebiyat ve tiyatro hareketlerini en halis ve zengin bir vasatta takip etmek imkânlarını bulmuş, orada viyolonist Ali Sezin'i, Mahmut Ragıp'ı tanımış, bu arkadaş-

larının delâleti ve ayrıca Türk musikisindeki bilgisinin yardımıyla, Curt Sachs, Hornbostel, Robert Lachmann gibi meşhur bilginlerle tanışmış, onlarla beraber çalışmış, müzikoloji ve folklorla dair ilk esaslı bilgi ve tecrübeleri kazanmış ve musiki tahsilinin yanında bir taraftan da devamlı olarak Berlin Üniversitesi Psikoloji Enstitüsü Ses arşivinde asistan olarak çalışmıştır.

Annesinin ağır hastalığı ve yaşama güçlükleri dolayısıyla iki buçuk yıl sonra 1924 sonunda memleketine dönen Mesut Cemil 1925 de Giriftzen Asım Bey'in oğlu Musa Süreyya Beyin Müdür olarak ve ileri bir yolda inkişafına çalıştığı Darülcihan'a (Şimdi İstanbul Belediyesi Konservatuarı) tanbur, solfej ve musiki nazariyatı muallimi, Gelenbevi lisesine de musiki muallimi olarak girmiştir. Cemal Reşit, Ekrem Reşit, Muhiddin Sadak gibi aynı nesilden arkadaşlarını da bu sırada tanımış ve Fazıl Cündey'in organize ettiği Union Française konserlerine onlarla beraber katılmıştır (1925-1927). Bu sırada Hukuk Fakültesinde yarım bıraktığı yüksek tahsiline, Edebiyat Fakültesine geçerek devamı başlıyan Mesut Cemil, 1926 da Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketinin (Türkiyede ilk radyo) cazibesine kapılmış ve o zamandanberi radyonun spikeri, orkestrasının viyolonselisti, saz heyetinin tanburisi, programcısı, yazıcısı velhasıl bu idarenin her şart altında her türlü hizmetine ve işine koşan bir uzvu olarak bugüne kadar fasılasız kalmış, 1937 de şirketin hükümete devri sırasında Başspiker ve Müdür Vekili olmuş, Ankara Radyosuna 1938 de Türk Musikisi neşriyat şefi olarak tayin edilmiş, 1940 da yine Müdür olmuş, 1941 de Devlet Radyosunun Ulaştırma Bakanlığından Başvekâlet Matbuat Umum Müdürlüğüne geçmesi sırasında, Türk ve Batı musikisi mevzuunu bir bütün olarak toplayan Müzik Yayınları Şefliğine, 1950 de Ankara ve Türkiye Radyoları Müdürlüğüne ve nihayet 1951 de İstanbul Radyosu Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Radyodaki fasılasız çalışmasının yanında Mesut Cemil gerek Konservatuarda, gerek liselerdeki öğretmenlik rolünü bırakmamış, Gelenbevi lisesinden Konya Erkek Muallim Mektebine tayininden sonra istifa etmiş ve beş sene muallimlikten ayrılmış olmakla beraber 1930 da tekrar Pertevniyal lisesine, 1935 de İstanbul Konservatuarı tasnif ve teknik heyetine 1938 de Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Viyolonsel muallimliğine, 1944 de Ankara Devlet Konservatuarı Yüksek Kompozisyon sınıfları Klâsik Türk Musikisi tarihi öğretmenliğine, 1948 de ilâve olarak yine Devlet Konservatuarının viyolonsel öğretmenliğine tayin edilmiş, 1951 de İstanbul Konservatuarı Musiki Folkloru öğretmenliğine getirilmiştir.

Yüksek tahsiline Hukuk Fakültesinden bağlayarak, İstanbul Darülfünununda devam etmiş, Ankara Dil - Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dil ve Edebiyatı Şubesinden mezun olmuştur.

Mesut Cemil, yurt dışına yaptığı muhtelif seyahatleri arasında 932 de Mısır'daki musiki kon-

On bir yaşındaki Mesut Cemil... Kulağını ve ruhunu musikiye hazırladığı çağlarda

gresine de Rauf Yekta Beyle birlikte iştirak ederek memleketimizi temsil etmiştir. 935 de konferanslar vermek üzere Viyanaya davet edilmiştir.

Musikiye dair çeşitli mevzularda ikiyüze yakın makaleleri, (Tanburi Cemil'in Hayatı) adlı bir kitabı, Kedi hikâyeleri, roman ve hikâye tercümeleri ve neşretmediği musiki eserleri vardır. İcracı olarak başlıca tanbur ve viyolonsel çalmakta tanınmıştır. Fakat keman, viyola, kemençe, lavta, ud ve âşık sazı cinsinden telli ve yaylı musiki âletlerinin hemen hepsini bilir ve çalar. Musikinın nazari ve ameli sahasında bilhassa üç istikamette, klâsik san'at musikisi, Halk musikisi ve umumiyetle Batı musikisi sahalarında çalışmış, her üç kolunda da birbirini tamamlayıcı, tehlilci, terkipçi ve yapıcı metodu kullanmağa çalışmıştır.

İKİ MEKTUP

Mesut Cemil iki zıt şahsiyeti nefsinde toplayan ve bunları birbiri ile mükemmelen telif eden bir insan olarak tanır ve severim.

Batı müziğindeki geniş bilgisi yanında, Klâsik Türk Musikisine olan derin vukufu, onun, memleketimizin güzide sanatkârları arasında daima yadına vesile olacaktır.

Mesut Cemil, Türk Musikisine yalnız sanat kıymetleri ile değil Radyolarımızdaki faaliyetleri ile de hizmet etmiştir. Radyo dinliyicileri, senelerce evvel spiker olarak, ilk defa onu karşılarında bulmuşlardır. Daha sonra, Radyoda ilk Müzik Yayınları Şefi sıfatıyla, halkımıza seçkin eserler dinletmiş ve bir taraftan da genç istidatları ince bir sanat zevki ile yetiştirmeye başlamıştır. O'nu bu sıralarda daha iyi tanıdım.

Ankara ve İstanbul Radyolarında Müdürlük vazifelerini ifa ederken, sanat ihtisası ile, idari kabiliyetini nasıl mecz ve telif ettiğini yakinen müşahade ettim.

Mesut Cemile, bundan sonrası için de başarılar dilerim.

Dr. Halim ALYOT

Yıllar evvel sanat istidadının babadan oğula intikalinin ilim dilile tarifini yaparken Almanya'da Bach ailesine ve memleketimizde merhum Tanburi Cemil'in 'hayrülhalefine işaret etmiştim.

Sanat istidadını kültür ziynetile süslemiş Batı ve Doğu musikisinin nağmelerini bize kudretle duyurmuş olan Mesut'u bir çeyrek yüzyıldır yakından takip ediyorum. Sanatın sefa ve cefasını bihakkın tatmak ve onu azimle yapmak, bilhassa kültür hayatımıza intibak ettirmek, Doğu musikisini içkiye ihtiyaç bırakmadan gerek ince ve gerek derin âhengile korolaştırmak yolunda sarfettiği hüneri görenlerdenim.

Memleketimizde Beyoğlunda bir apartman köşesinde başlayan Radyo yayınlarını Hayrettin Beyle birlikte nasıl amatör zevkle idare ettiğini de unutmuyalım. Bugün Cemil beyin oğlu ad üzerinde Mesut'tur.

Zira Batı ve Doğu musikisinin radyo servisi-mizin gelişmelerini hayatında ve genç yaşında görmeğe muvaffak oldu. Saadetine biz de iştirak ediyor ve ona yeni başarılar diliyoruz.

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim GÖKAY

Mesut Cemil İstanbul Sultanisinde kemana başladığı yıllarda.. (ayakta sağdan ikinci, yakasını kaldırmış, uzaklara bakıyor...)

MUHARRİR, ŞAİR ve MÜNEKKİTLERİMİZİN ALFABETİK SIRAYA GÖRE MAKALE, MEKTUP ve HATIRALARI.

Mesut Cemil, eskiye eskiyi, yeniye yeniye, Şarkı sevene şarkı, Garbı sevene Garbı tattırır. Bu, zevkte titiz ve ince bir kültür meselesidir. Ne eskiyi yenileştirmek, ne yeniye eskileştirmek, ne Şarkı Garplaştırmak, ne de Garbı Şarklaştırmak. Fakat asıl Mesut Cemil hangisidir? Gönülü ile üstad babasının Şarkında, kafası ile Garptadır. Doğrusunu isterseniz, hepimize saadet veren bu dost, bütün buhranlılar gibi, mesut değildir.

Falih Rifki ATAY

★

Büyük müzisyen, sanatındaki bilgisini, idarecilikteki zekasını, efendiliğiyle birleştirebilen, mütevazı, olgun insan!

İşte tanıdığım Mesut Cemil Bey.

Hazmi Celâl AYKAR

★

Önümüzdeki ayın ortasında, nadir sanatkar Mesut Cemil'in 40 ıncı sanat yılını bir jübilede kutlayacağız. Adlarına jübileler tertiplenen bazı kişiler karşımıza seneler yığını ile çıkarlar. O zat yılları değil, yıllar onu sadece kemmiyet plânında zenginleştirmişlerdir. Sanatkar Mesut Cemili yılları değerlendiren insan olarak selâmlamak zevkine kavuşacağız.

Mesut Cemil'in aştığı 40 yılın hiçbir günü boş geçmemiş, çocukluğundanberi bir sanat çevresinin emzirerek pişirdiği ve sanatkarın her an yeni bir hamlesine yahut hamlelerinin gelişmesine şahit olmuştur.

Onun kendi şahsında memlekete kazandırdığı üstün değeri bir an için perdeleyince, onun başarıları 40 yıla sığar gibi görünmüyor. O, aramızda çeşitli uçurumlar açılan halis Türk sesini, Türk bestesini bize iade eden birkaç kişiden biridir. Mesut Cemil gelmeseydi, Üstad Yahya Kemal'in dediği gibi, o besteler, o sazlar insandan ve zamandan tecrid edilmiş bir ummanda çalınıp duracaktı.

Türk musikisinde babası rahmetli Üstadı ihya eden bir virtüöz sayabileceğimiz Mesut Cemil, arkadaşlarıyla verdiği konserlerde Türk ses ve sazını babayanilikten, sarkıklıktan, kısacası kendinden geçmiş halinden kurtararak ona Batılı ölçüsünde bir üslup ve eda görünüşü getirmiştir. Batı musikisiyle Türk musikisini kendi şahsında kardeşleştiren Mesut Cemil, bugün ancak konser salonlarında rastladığımız musikimize lâyık görünüşün başlıca mimarlarından biri olarak daima anılacaktır.

San'ata bağlılığını dostluklarına da sirayet ettiren bu değerli insan, çıkış noktasında temsil ettiği mükemmel adamı hayatının her anında aşmasını bildi. Bir İngiliz yazarı, san'at kazandıkça hayatın kaybedeceğini söylüyor. Mesut Cemil bu görüşün aramızda dolaşan canlı bir tekdizidir.

Çünkü onun hayatında ne kadar sanat varsa san'atında da o kadar hayat vardır. İki tarafı birine diğerinin hakkını yedirmez.

Kırk yıl ve Mesut Cemil... Şaşılabilecek şey. Bir insan bu kadar az bir zaman parçası içinde etrafı birlikte kendisini örnek adam olarak nasıl inşa edebiliyor?

Vecdi BÜRÜN

★

Onu ilk defa sesinden tanıdım. Adını çoktan duymuştum, san'atını beğenirdim fakat o zaman kendisiyle henüz konuşmuş değildim. Radyodan, hele bir eski parçanın güftesini — geçmiş yüzyılların inbiğinden süzülüp gelen bir sesle— okuduğu zaman, ruhuma bir sır fısıldamış gibi olurdu. Tanışmıyorduk amma bana sırrını açacak, üzerine titredikleri kıymetleri emanet edecek bir dost gibi gelirdi. O zamandan severdim onu...

Türk Musikisini piyasanın pençesinden kurtaracak, Türk musikisini elinden tutup Garplı bir salona sokulabilir hale getirecek kurtarıcıyı düşündüğüm zamanlar çok olmuştur. Onunla bu bahisleri konuştuktan sonra benden daha dertli ve üstelik bilgili ve yetkili olduğunu sezip sevinmiştim. O gün bugün, ne zaman bir halk türküsünün daha oyunağa çevrilmesine, ne zaman bir klâsik parçanın daha çatal bıçak gürültüleri arasında araya giden mezelere karışmasına rastlasam, hemen onu hatırlarım; «Mesut olsa ne kadar üzüldür şimdi» derim...

Onu, bütün yeni görüşünün ve özlü bilgisinin ragmına alaturkada oyalanan bir gevşek sayanlar kadar, alaturkayı bir çok bakımlardan hor görüp baltaladığını sananlar da haksızdırlar. O, san'atta gerçeğin ve güzelin peşinedir. Onca da, san'atın şarkı garbı yoktur; iyisi, kötüsü, sahtesi gerçeği, derini, yalın katı vardır. O, nereden ve kimden gelirse gelsin, iyi-gerçek ve derin sanat kıymeti üzerine titrer, bizden gelmiş olmasını da ayrıca ister ve özler. Yurttan seslerin hasretini, o, babadan beri çekmiş, Yurttan sesleri, o, babadan beri aramış ve incelemiştir.

«Garbin tekniği, Türkün ruhu» diye sanatta bir şeylerin gevelendiğini, bu tekerlemenin içinde musiki bahsinde de, bir çok gerçeklerin gizlendiğini bilirim. Umutlarımdan bir başlıcası da odur. Kendisini ara sıra icraya veriyor, besteyi büsbütün bırakmışa benziyor. Ne de olsa, ümit dünyası bu, günün birinde, bu, tanburun olduğu kadar viyolenselin de ustası, bu Hamparson notası ile Wagner notasına aynı alışkanlıkla eğilen üstad, bize özlediğimiz musikiyi verir diye düşünüyorum.

Behçet Kemal ÇAĞLAR

İstanbul Radyosunda geçen pazar günü (Müzikseverle başbaşa) saatinden çıkarken müdür odasını açık buldum. Mesut Cemil masasının başında harıl harıl çalışıyor. Tatil gününde olsun ziyaretçilerden halâs olmuş ta mühim işlerini çıkarmaya bakıyor herhalde... Hal hatır sormak için odaya girdim. Bu umulmadık pazar ziyaretçisine de her vakitki nezaketiyle yer gösterdi.

Önümüzdeki mevsimde Radyo programlarında bir değişiklik, bir yenilik olup olmadığını öğrenmek istiyordum. Lâf lâfı açtı; söz dönüp dolaşıp sanat ve musiki bahsinde karar kıldı. Bu arada kulağıma gelen (Mesut Cemil için bir jübile hazırlanıyor mu?) yollu bir ağız müjdesinden de söz açtım. Üzgün bir tavırla bu haberi tasdik etti. Hakiki sanat adamları için hazırlanan, böyle birkaç mrcasim istisna edilecek olursa, son yıllarda öyle bir jübile furysı aldı yürüdü ki Mesut Cemil'in üzüntüsüne hak vermekte gecikmedim. Kaidi ki o, fildişi kulesinde kendi âleminde; ses ve âhenkle haşır neşirdir. Onu inzivasından ayırmak; ve takdîrkâr hislerle de sarılı olsa, kendisini sevenlerin ortasına atıvermek, öyle sanıyorum ki sanatkârı tedirgin eder. Fakat ne yapalım ki sevgi ve takdimimizi önüne sermek için başka çaremiz de yok.

Sanatkâr anlatıyor: (Genç iken girgindim. Hele musiki mevzuunda daha gözü pektim. Kendime güvenen, hattâ kendimi beğenen hallerim de vardı belki. Şimdi yaşlandıkça, —Mesut Cemil'in müsaadesiyle ben buna «olgunlaştıkça» diyeceğim;— daha çekingen oldum. İnsan uzun yıllar sanstla başbaşa kaldıkça onun azameti ve enginliği karşısında cüceliğini ve aczini daha iyi anlıyor.)

Tevazu, hakiki sanat adamlarının ayrıncı vasfıdır. Mesut Cemil'in her halinde sanki değerinden bihaber bir insanın alçak gönüllülüğü var. Bir misal:

Beethoven'ın 125 inci ölüm yıldönümünü anmak için İstanbul Belediyesinin geçen mevsim tertiplediği dört konserden üçüncüsü oda musikisine ayrılmıştı. Mesut Cemil'i konser salonunda ilk defa o gece dinlemiştim. Beethoven'ın Op. 18 Fa major kuartetinde (onun viyolonsel, dört sütun üstünde duran bu ses yapısının en sağlam desteği idi.) Cemal Reşit'le birlikte yine o büyük bestecinin Op. 5, No 2 Sol minör sonatını çalarken viyolonselisti (nüans paletinde zengin renkler bulunan bir ses ressamına) benzetmiştim. O başarılı konserin sonunda salondan el ayak çekildikten sonra Mesut Cemil'i aramaya gitmiştim. Bir köşede viyolonselini yerleştirmekle meşguldü. Elini sıktım. Beethoven-musikisinin ateşiyle bütün varlığı hâlâ yanıyordu. Tebriklerime şöyle karşılık verdi: (Cemal Reşit; arkasına taktığı her insanı sürükliyen harikulâde dinamik bir varlık... O olmasaydı bu akşam karşınıza çıkmaya cüret edebilir miydiniz?)

Pazar günü sanatkârın birkaç dakikasını ılgal edip odasından çıkarken bu jübile müjdesini okuyucularına duyurmayı tasarlıyordum. Bu yazı, bu haberi yaymaktan çekinen Mesut Cemil'in isteğine belki aykırı düşecek amma, istedim ki bu usta, hiç olmazsa benim de bir tutam tuzum olsun.

Fikri ÇİÇEKOĞLU

Mesut Cemil'i tarif etmek, hele benim gibi kendisini yakından tanıyan mesal arkadaşları için kolay iş değildir. Çünkü her gün, sabah akşam yeni bir cephesine, yeni bir meziyetine şahit oluruz.

Onu, tamburun kolundan başlayarak, her tuttuğu işi parlatan bir sihirbaza benzetirim. Hayatı boyunca dikenli ve uçurumlu yollardan yılmadan, usanmadan yürüyerek daima iyiyi, doğruyu ve güzeli bulan ses dünyamızın bu cefakeş fakat şen yüzlü insanını kırkinci san'at yılında saygı ile selâmlarım.

Baki Süha EDİBOĞLU

★

Benim neslim, Tanburi Cemil Bey'i tanıyamadı. Fakat onun en değerli eseri Mesut Cemil'i, yakından biliyor ve tanıyor. Mesut Cemil, masallardaki devler gibi, bir ayağı ile şarka, diğeri ile garba basmış ve her iki âlemin san'at meyvelerini arsız bir çocuk telâşiyle değil, fakat usta bir bahçıvanın rahatlığı içinde, bol bol derlemiş nadir kıymetlerden biri, hattâ belki de biricigidir.

Ruhunu nerede bırakıp, kafasını ne tarafa götüreceğini Mesut Cemil kadar iyi tartan, bir ikincisi Türk müzisyeni tanımıyorum. O, ne aslını inkâr edendir, ne de «ille benimki» diye tutturan bir sanat şöveni...

Mesut Cemil'de, lâvtadan bağlamaya ve tanburdan viyolonsel'e kadar Şarklı Garplı tam sekiz saza bizzat hükmeden, anlı şanlı bir müzik otoritesi gizlidir. Ve Spikerliğinden Müdürlüğüne kadar, her kademesinde durup nefeslenerek edinilmiş koskocaman bir Radyo bilgisi ve tecrübesi...

Evet, Mesut Cemil şu kırk san'at yılında, ihtiyarlamadan yaşlanmanın ve ruhunu gençleştirirken, kafasını olgunlaştırmanın sırrına ermıştır.

Horace'ın meşhur sözü, ona ne kadar yakışıyor Yarabbi:

«Fakat siz, ey muhâripler, krallar, asiller ve zenginler... Bu kadar çok iş gördünüz mü acaba?»

Bedli FAİK

★

Demek ki Mesut Cemil de jübilesi yapılacak hale geldi, insan hayatın bir merhalesinden sonra zamanın geçtiğini pek farkedemiyor. Aziz dostum Mesut Cemil'e ait hâtıralarım dün cereyan etmiş kadar hâfızamda canlı olarak duruyor... Sene 925-926, ben ihtisasımı yapıyorum, oturduğum ev Cağaloğlunda Eminönü Halkevinin şimdi Şehir Tiyatrosu olan binası yerinde. Tam karşımızda halen mevcut bakkalı nbitişikindeki apartımanın en alt katındaki daireden arasra viyolonsel sesi geliyor. Soruşturdum. Mesut Cemil'in oturduğunu söylediler. Mesut Cemil... Büyük sanatkâr Tanburi Cemil'in oğlu...

Sene 932 Mesut Cemil Postahanenin üstündeki İstanbul Radyosunun spikeri... Mesut Cemil, ye spikerlik... Niçin meselâ müzik yayınları şefi değil de spiker... Bereket versin musiki yayınlarının büyük bir kısmına da iştirak ediyor. O zamanki radyonun idare meclisi başkanları musiki yayınlarını idare etmek için bir şef istihdamına lüzum

Güldeniz Ekman 9

görmüyorlar, kendileri idare buyuruyorlar!! Eksik olmasınlar!.. Bereket versin ki Mesut Cemil ve Ruşen Ferit Kam radyonun kadrosundadırlar. Bu sayın bayların müzik yayınlarını idare (!) de yaptıkları büyük ölçüde gafı bu isimsiz kahramanlar tarafından düzeltiliyor. Sene 1936 Ankara Radyosu kuruluyor. Mesut Cemil müzik yayınları şefi... Hele çok şükür böyle bir lüzum idrak edilmiş ve Mesut Cemil bu makama getirilmiş yapı taşı yapısında gerek. Ankara Türk Musikisi Yayınları Şefi Mesut Cemil kısa zamanda orada Türk musikisinin mektebini kurdu, senelerce metodlu, programlı ve çok intizam ve disiplinli çalışan o mektep bir hayli sanatkar yetiştirdi. Şimdi kalburüstü beğenilen kadınlı erkekli ses sanatkarlarının hemen hepsi aynı mektebin mahsulüdürler.

Bütün bu merhaleleri adım adım birçok şekillerle savaşılarak aşmış bugün haklı olarak jübilesi yapılacak şerefli bir mevkie ulaşmış olan büyük sanatkar ve aziz dostum Mesut Cemil'in daha uzun seneler Türk musikisinde semereli ve müsbet çalışmalarına devam etmesini gönülden temenni ederim.

Dr. Neşet Halil ÖZTAN

★

Tamburl Cemil Bey merhum Türk musiki hayatına pek kıymetli ve pek lâtif eserler bırakmıştır. Bu kıymetli ve lâtif eserler arasında oğlu Mesut Cemil'i de saymalı. Babasının bıraktığı yerden alarak Türk musikisine aşk ve şevkle hizmet etmiş olan bu sanatkar 14 Kasım'da sanat hayatının

kırkıncı yılını idrak ediyor. Bütün musiki sanatkarları ona parlak bir jübile hazırlamakla meşgul.

Musikinin kendi halinde bir dinleyicisi olmaktan hiçbir zaman ileri gidemediğim için Mesut Cemil'in sanattaki ustalığını belirtmek benim elimden gelmez. Fakat onun musiki hayatımızdaki mühim mevkiini görmek için bir saz çalmağa ve musiki münekkidi olmaya ihtiyac yoktur. Türk şirinde Yahya Kemal'in mevkii ile Türk musikisinde Mesut Cemil'in mevkii öyle sanıyorum ki birbirine pek benzer. İkisi de Avrupalı olurken Türk kalmayı bilmişlerdir. Garp ve Şark musikisini veya böyle bir tasnif yoksa tek sesli musiki ile çok sesli musikiyi aynı zamanda tatmış olan bu müstesna adam, Avrupalı Türk şahsiyetiyle bizim alaturkanın haysiyetini daima asıl bir seviyenin üstünde tutmaya muvaffak olmuş nadir sanatkarlarımızdan biridir. Meyhane musikisi dışındaki alaturka, klâsik Türk musikisi adını taşıyarak hâlâ derin bir huğu ile dinleniyorsa, bunda Mesut Cemil'in kırk yıllık emeğinin rolü vardır. Modern musikinin hemen bütün genç istidatları onun elinden yetişti.

8 türlü sazı ustalıkla çalan Mesut Cemil'in, bir de yazı ustalığı vardır ki bunu hünerleri arasında saymayı kendisi bile unuttur. Bizde yazılmış biyografilerin en iyisi Mesut Cemil'in babası için yazdığı biyografidir.

40'ıncı sanat yılı jübilesinde alkışlıyacağımız Mesut Cemil böyle bir mes'ut adamdır.

Şevket RADO

Berlinde solfej dersinden sonra Profesörü ile birlikte... (Ayakta duran genç rahmetli Viyolonist Ali Sazın'dır.)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Yok canım!.. Kabil değil!.. Yanlışlık olacak!.. Sanat hayatının kırkinci yılı!.. Mesut Cemil'in!.. Mesudun!.. Bizim sevgili «Jejer» in!.. Buna imkân mı var?... Daha durun bakalım!.. İnşallah o günleri de güle oynaya idrak ederiz, amma, henüz pek erken!.. Öyle ya, daha dün...

Evet, dün. Birinci Dünya Harbinden hemen sonra Mesud'la tanışmıştık. Almanyadan henüz gelmişti. Aynı yolun yolcusu olduğumuz için günün birinde karşılaştık ve beraber, el ele, kol kola yürümeğe başladık.

Mesut, ince uzun boylu, hafifçe öne doğru eğik omuzlu bir delikanlıydı. Ela gözlerinde zekâ, masumiyet ve şeytanlık birbirine karışmıştı. Kalbinde kedilere karşı derin bir muhabbet ve şefkat vardı. Çok defa paltosunun cebinde, sokakta kimsesiz kalmış minimini bir kedi yavrusu bulunurdu!.. Aziz «Jejer»!..

O zamanlarda —yani dün— henüz pek genç olmasına rağmen, sanat muhitinde büyük bir şöhret elde etmişti, çünkü tamburla viyolonsel aynı hassasiyet, aynı maharetle çalardı. Gözlerinde masumiyetle şeytaneti mezcettiği gibi, sanatında da alaturkayla alafrangayı bir araya getirebilmişti.

Esasen Mesud için alaturka, alafranga yoktur. Müzik vardır. Bundan dolayı da dar görüşlü bazı alaturkacılar indinde alafrangacıdır, anlayışı kıt bir takım alafrangacılar nazarında ise alaturkacıdır!.. Halbuki Mesud, sadece ve tam manasıyla müzisyendir, sanatkârdır.

Sanatkâr hayatı her yerde ve her zaman çok getin, çok yıpratıcıdır!.. Hele bizde!..

Bu hayata, kırk uzun sene boyunca kim dayanabilir?... Hele Mesut gibi hassas olunca!..

Yok canım! Hesapta yanlışlık olacak!..

Daha dündü «Union Française» deki Oda Müziği Konserleri, dündü eski ve küçük İstanbul Radyosunun mikrofoni karşısında, halka ezberletmek için Onuncu Yıl Marşını günde birneçer kaç defa tekrar etmesi, dündü açılmağa hazır Ankara Radyosunun Sanat temelini atmak üzere beraber Ankaraya gidişimiz!.. Öyle ya, dün!..

Amma, durun bakalım!.. Hesap edelim!.. Ankaraya gidişimizin tarihi: 1938; Cumhuriyetin Onuncu Yılı: 1933; Oda Müziği Konserleri: 1920...

1920 den 1952 ye otuz iki sene var!.. Halbuki tanışmamızdan senelerce evvel Mesud konserler verirmiş!.. Demek oluyor ki hesap tamam!..

Kırk sene olmuş!..

İstanbul Radyosu Müdürlü Makamına koştum! Beni görünce, Mesut gülümsedi ve mutad nezaketiyle kalktı.

Karşımda ince uzun boylu, hafifçe öne doğru eğik —eskisinden pek fazla değil— omuzlu bir delikanlı var. Gözlerinde zekâ, masumiyet ve şeytanlık birbirine karışıyor!

Kırk senelik sanat hayatı!.. Kırk sene mücadele!.. Ve gene aynı gençlik, aynı zindelik, aynı enerji, aynı iyimserlik, aynı tebessüm!..

Gidip paltosunun ceplerine bakayım!.. Mutlak, sokakta kimsesiz kalmış minimini bir kedi yavrusu vardır gene!.. Sevgili «Jejer»!..

Ekrem Resid REY

★

İSTANBUL RADYOSU İÇİN

Kardeş kadar yakın iki dostumdan biri İstanbul Radyosunun, öteki de İstanbul Üniversitesinin başına getirildi. Sevgilerimiz hayranlıklarımızın sebebi değil, neticesi olduğu için, dostlarımız hakkında verdiğimiz iyi hükümlerin kaçınılmaz bir subjektiflikle malûl ve hataya mahkûm olduğunu sananlar aldanırlar. Bugün Mesut Cemil, yarın Kâzım İsmail için yazacaklarımda, kendi temayüllerime hakikatin objektif unsurlarını zerre kadar feda etmiş olmayacağım.

Türkiyede radyo kurulduğu gündenberi, onun başındaki idareler (P.T.T., Philipps şirketi, Bayındırlık Bakanlığı, Basın - Yayın Umum Müdürlüğü) el değiştirmiş, bir çok müdürler, şefler, saz ve söz elemanları gelip geçmiştir; fakat radyomuzun bu buhran, istihale, tekâmül safhalarının bütün didinme, çırpınma veya normal çalışma anlarında Mesut Cemil vazifesi başında kalmıştır. Elbette bu bir tesadüf değildir. Mesut Cemil gibi şahsiyetleri ne sadece okul, ne aile, ne çevre, ne de hattâ bir otodidaktın kendi kendini öldürmek için yaptığı kahramanca hamleler yetiştirir. Bu müstesna varlıklar tarihin eseridirler ve yaratılışları da, yetişme şartları da bir defalıktır. Onların benzerlerini kendilerinden önce ve sonra bulmak mümkün değildir: bütün bir imparatorluk camiasının modern devlete istihale ettiği bir tarih anında evvelâ Tanburi Cemil'i hazırlayan bir soyun zengin kromozomlarıyla dünyaya gelmek, çocukluğundan beri musiki seyyaleleriyle dolu bir aile havası ve dostluk çevresi içinde yetişmek, daha sonraları ve gitgide Doğu-Batı ikiliğinin zıtlık humması içinde, her iki musikin ruhuna her an kendi ruhunu döküp ikisinde de üstat olurken, kültürünü zenginleştirmek ve Türk nesrinin en seçkin, Türk radyosunun en devamlı ve faal elemanlarından biri olabilmek vasıfları yalnız Mesut Cemil'de buluşur.

İstanbul Radyosu denilen ve deli dolu konuşmalarıyla, ona buna satışmalarıyla, arada bir güzel şarkıları ve umulmadık nükteleriyle, hezeyanları, soğuklukları ve tatlılıklarıyla müsbet ve menfi sürprizlerin tezaad kumkuması haline gelen saçaklı meczup karının teşhis ve tedavisi işi tam ehline havale edilmiştir. Böyle bir isteriğin şifaya kavuşması oldukça uzun bir zaman isteyeceği için, sabrımız Mesut Cemil'e itimadımızdan daha az olmayacaktır.

Peyami SAFA

Musikimizin muhalled üstadı Tanburî Cemil Bey, merhum benî dostluğu ile mübahî etmişti. Her haftanın muayyen bir gecesinde, Abdülhamîd Han'ın damadı ve benim çocukluk arkadaşım rahmetli Fahir'in, kışın - Nişantaşındaki konağında, yazın Erenköyündeki köşkünde buluşurduk.

O buluştuğumuz gecelerin manevî değerini başka münasebetlerle bazı gazete ve mecmualarda çıkan yazılarımda belirtmeğe çalışmış olduğum için bugün aynı mevzua avdet etmiyeceğim. Zaten şimdi hedefim Üstadın kendisi değil, aynı kıymetteki oğludur.

Cemil Bey oğlundan bize, Fahir Beyle bana bir iki defa bahsetmişti:

— Musikiye istidadı var.. diyordu. Fakat keşke olmasaydı! Çünkü duyarak çalarsa kendi bedbaht olur. Duymiyarak çalarsa musikiyi bedbaht eder.

Üstadın sağlığı boyunca ve dostluğumuz devam ettiği müddetçebiz o sanatkâr evlâdın yüzünü görmedik. Cemil Bey en kıymetli varını en yakın dostlarından bile kıskanıyor gibiydi ve saklamıştı.

Cemil Beyin sihirli parmakları günün birinde tanburunun telleri üzerinde birdenbire durdu. Onun son nefesi bir taksimin son nağmesi gibi boşluğa süzüldü.

Bize ondan yadigâr olarak besteler, semailer, şarkılar ve bir de, bugün sanat hayatının kırkinci yılı tes'îd edilen evlâdı.

Mesut Cemil'in gerek alaturka ve gerek alafrangadaki behresini ve iktidarını bahis mevzuu etmek malûmu ilâm kabilinden olacağı gibi bu hususta kendimi salâhiyet sahibi de addetmiyorum.

Üstad zade Üstadın kırk senelik muvaffakiyetleri onu zaten sanatın evcî âlâsına yükseltmiştir.

Evet.. Kırk sene! Rahmetli büyük dostumun, gözlerinde biraz da gurur karışık şefkat huzmeleriyle andığı çocuk şimdi kırk yıllık şerefli bir mazisi bulunan bir üstad olmuş.

Bu sade Mesudun jübilesi değil, jübilelerin de en mes'udu olmasını dilerim.

Ercümend Ekrem TALU

Benden Mesut Cemil hakkında bir yazı istedikleri zaman ne kadar güç bir iş karşısında olduğumu derhal kavradım. Çünkü bütün onu tanıyanlar da teslim ederler ki, Mesut çok cepheli bir şahsiyettir. İnsan onu neresnden yakalıyacağını şaşırır:

Tanbur, kemence, bağlama, lavta, viyolonsel (Alaturka, alafranga) çalan ve klâsik musikimize korosu ile yeni bir hamle yapmak imkânını bahşeden müzisyen Mesudu mu, kendine hâs bir anlatış tarzı olan «kediler muharriri» edip Mesudu mu, çok güzel ve renkli konuşan «hoş sohbet» Mesudu mu, radyonun memleketimizde ilk işletmeğe açıldığındanberi başında bulunan «idareci» Mesudu mu, vefalı bir dost olan tam manasile «İstanbul efendisi» Mesudu mu, fevâklâde taklit yapan, son derece hassas ve içli olan, bütün yeni çıkan ilâçla-

rı ezber bilen, hayvanlara, bilhassa kedilere karşı bir-nevî kara sevdâ ile bağlı olan Mesudu mu, hangisi birini anlatayım?

Böyle bir jübile tertip etmekle ne cevherli bir Vatandaşa sahip olduğumuzu bize şuurla duyuran arkadaşlar varolsunlar.

Ben bu sayede Mesudu daha çok sevmesini öğrendim...

Vedat Nedim TÖN

«Anası sağ olan çocuklar ihtiyarlamaz» dememiş mi? Şu hocalığın da bunu andıran bir yanı var: öğrenci bir türlü yaşlanamıyor!

Mesut Cemil'in 21 Kasım'da Atlas sinemasında kutlanacak 40 ıncı san'at yılı için birkaç satır yazı istenildiği vakit irkildim, durakladım. Saraçhanesinde Münir Paşa konağının bugünkü tabirle o zamanın hârika çocukları ne vakit kırkını bulmuşlar da san'at yıllarını kırka çıkarmışlardı? Bereket versin, kendisi kendi zerafetiyle beni avutma yolunu arayıp buldu:

— Hani siz, dedi; bana mader-zat (anadan doğma) sanatkâr! demez miydiniz? İşte bu 40 yılın hesabı doğduğum günden başlıyor!

Gerçekten de öyleydi ve onlar İstanbul Sultanisinin musiki kolu gibiydiler: Bir sınıftan Mesut Ekrem - o zaman mesut Cemil olmamıştı - tanburî Cemil'in biraz mağrur, bunun için de biraz alaycı görünen oğlu değil de âdeta babasının hocası olmak istidadındaydı. Eli tanbur çalıyor, dili piyanoyu savunuyordu.

Hasan Ferid - o zaman o da Ferid Alnar değil - külot pantolonla salonlarda halka kanun konseri verebiliyor, sınıfında da her dersin kanununa en çok riayet gösterenlerden biri o oluyordu.

Daha küçük sınıftan Necil - şimdi Necil Kâzım Akses - benim tabirimle «çalgıcı» olmağa can atıyor, diline tasarrufta kafasına koyduğu nizam, sesine verdiği ahenkle inşad dersleri mükâfatlarının en üstünlerini alıyordu. Ve bu çocuklar musiki kabiliyetlerini öteki derslerle besliyor denebilirdi. Benim dersim bu Mesut Cemil'le övünebilirdi. Onun eline keman kadar kalem de yakışıyordu. İçimde gelecek günlerin ufuklarını araştıran bir göz: - İşte ince bir şair! diyordu. Zu gün sazla sözün, onu nasıl benim sedidini görüyoruz; âşık Veysel gecesinde o ne tatlı, ne nükteci bir hatıptı?

Çok şükür, hocalığımla onun bu mümtaz kabiliyetlerinin gelişmesine engel olmamıştım. Hattâ Beykoza olan mektep gezintisi yollarında alafrangacı Mesut'a karşı (resimdeki renk nüansını vermekte hangi musiki daha derin ve zenginse o musiki üstündür) iddiasında ısrar eden türkçe hocası, biraz da bilmiyerek ona musiki hocası olmak hülyasıyla kollarını kabartsa ne çıkar?

Bugün 40 ıncı san'at yılında, bir memleketin bir çift el olarak alkışladığı bu mes'ud çocukla Mesut, bu sütunlardan bu satırları ona, onun tanbur gibi mahmur gözlerini öpsün diye yolluyorum.

hakki tarık us

Mesut Cemil'in mesleğe başladığının kırkinci yıl-dönümünü kutlamağa hazırlanıyoruz.

Babalarımız çok arkadaştı. Bestekâr Rahmi Be-yin, Tamburi Cemil Beyin evimizde çekilmiş türlü resimleri kıymetli hâtıralar olarak bizde saklanıyor-du. Sonra elim bir ziyaa uğradılar. Ve ailemiz için-de, Tamburi Cemil usullerinden, âdetlerinden daima takdirle, hürmetle bahsedilirdi: Ancak arzu ettiği zaman, ancak arzu ettiği kimselerin yanında çalarmış. Nâdanlardan sanatını esirgermiş.

Başkalarından da dinlediğim mukayeseli tariflerle, tasvirlerle bakılırsa, Mesut Cemil kardeşim, baba-sının kibar, nazik tavırlarına tevarüs etmiş. O, benim nazarımda, bil - irs vel - istihkak bir sanat asilzade-sidir. Fakat onu, eyaletlerinin en mühimmini kay-betmiş mağdur bir prenze benzetirim: Babasının «Hayır, çalmıyacağım! Hayır, bu adamlar beni dinle-meğe lâyık değillerdir!» istihnasını ister istemez kaybetmiştir. Şu mekanik devrinin çarhına yakalan-mış; kronometre elde, mikrofön başında senelerdir «gasbî anne» çalıştı ve çalışıyor.

Kapris yerine disiplin!

Yaşadım olan Mesut Cemil'le, ilk gençliğimizin yarı bohem hayatını beraber yaşadık. Onun devir al-dığı cevher öyleydi ki, başka bir zeminde, başka bir zamanda doğsaydı; ya kompozisyon, ya virtuosluk yolunda büsbütün parlıyacaktı. Fakat kronometreli radyoculuğun disiplini, bence, tıpkı gazeteciliğin ha-line benziyor. Gazetenin rotatifi insafsızdır: İlham perisi geldi idi, gelmedi id; beklemez kâfir! Esbak şair ve sabık nâsirin karşısına mürettip çırağı dikilir:

— Usta, yazınızı bekliyor.

Haydi çala kalem!

Müstağni ve kaptisli Tamburi Cemil'in oğlu da, karşısında, yanan lâmbanın işaretini bizim mürettip çırağı tavrıyla görmüştür: — Haydi! Başla... Hayalâ-tının perisi de vız gelir, başının ağrısı da!

Tekniğin bu şekilde müdahalesine rağmen, Tam-buri Cemil'in oğlu, her sözünde ve her sazında baba-sının oğlu olabilmıştır. Hiçbir zaman güzelliğin, ki-barlığın pınarı olmaktan geri kalmamıştır. Onu mil-leçe benimsedik, seviyoruz.

On bir yaşından beri, kırk senedir, mesleğinde kendini gösteren ve daima zevkle dinlediğimiz aziz arkadaşımı daha uzun seneler radyomuzda görmeği ve dinlemeği tmenni ederim.

(Vâ - Nû)

★

Mesut Cemil, bir dost namzedi olarak, benim ço-cukluktan delikanlılığa girmeğe hazırlandığım dem-lerde karşıma çıkmıştı... Bir lise talebesi olmasına rağmen tambur üstüne talebeliği çoktan geride bir-rakmış, hocalık kâbına varmıştı... Musiki meşkin-de, çıraklık sınıfında şu ve bu hocanın dizi dibin-de diz döğerken Mesut, aramızda hatâlarımızı tas-hih, bilgisiyle hepimizi doğru yoldan hedefe sevk-e çalışırdı...

Tek malûmat, tek meziyete kanaat edenlerden

olmadı... O, yalnız tamburıyla de kalsaydı; yine sanatkâr, Tamburi Mesut Cemil Bey idi... Kabili-yetli insanlara has olan öğrenme ve üstün olma hassası onu yeni bilgiler edinmeğe, Batıya sev-ketti... Oradan Doğu'ya viyolonseliyle döndü, on-da da üstad oldu...

Onu senelerce evvel sahnede «koro» idare e-derken gördük... Plağa verdiği korosunun sesi, Türk musikisini seven insanların evlerine girdi... Bu topluluk ve bu tarz okuyuş bizim için yepy-e-ni bir çeşni idi... Bunu takibeden radyo yayımla-rında, Türk edebyatını iyi bilen Mesut'un şefli-ğindeki okuyucuların lisani düzelmiş, kelime he-celeri tashihe uğramış, bilgi, oluruna bırakmayı yenmişti... Geçen sene, İstanbul Konservatuvarının Türk musikisi konserlerini idaresi altına alınca bi-ze muktedir bir adamın nelere kadir olabileceğini gösterdi... Okuyanlar ve çalanlar bir evveiki se-neden müdevver sanatkârlardı... Ama okuyuş ve çalışları gelecek seneler için de yeni kalacaktı... Sa-natkârdan idare âmiri çıkmaz derler. Bir bakıma doğrudur da... Mesut, zekâsı ve çabuk kavrayabil-me kabiliyetiyle bu iddiayı da tekzip etti. İstanbul Radyo Müdürlüğüne geldi. Bu vazifedeki icraatı hakkında ileri geri laf edenler oldu ve olmakta da. Makamında kaldıkça bu böylece devam da edecek. Hangi işte biri iş başı olmuştur da, hakkında ileri geri laf edilmemiştir... Herkesin gönlünde bir ar-slan yatar. Herkes kendini olduğundan âlâ görür. Vehmettiği varlığına göre muamele görmeyince, memur âmirinin düşmanı olur... Büyük Reşit Pa-şa aleyhine isyanlar çıkmadı mı? Âli ve Fuat Pa-salara hicviyeler yazılmadı mı? İktidardakine hü-cum; menkûbe methiyeler tanzim edilmez mi?... Ben Mesut'u iyi adam olarak da tanırım. Fenalık etmek onun tiynetinde yoktur... Ne yapsın ki; her-kesi tatmin etmek insanların iktidarı dahilinde de-ğildir... Memnun edemediğ sövecek; diğeri mem-nun kaldığı müddetçe dost görünecek... Cemiyet kanunu bu; dğışmez...

Hulâsa: şark musikisinde hoca, garp musiki-sinde hocadır. Bestelediği eserleriyle emsalsiz bir kompozitör; çaldığı enstrümanlarla kâbına varıl-maz bir sanatkârdır... Şark ve garp eserlerini as-lından okur, okuduklarını yazarak bize anlatacak kadar kalem sahibidir... Bu meziyetlerinden «bi-rini» Allah hangi kuluna verse, biz ona «münev-ver adam» deriz... Ya böyle Mesut Cemil'e yaptığı gibi hepsinden mebzulen verdiklerine ne sıfat bu-lacağız?... Bilmem; ben ona bir sıfat seçecek ka-dar bilgiye sahip değilim... Bildiğim bir şey varsa: ben bu çocukluk arkadaşına dostluğundan dolayı muhabbetli, meziyetlerinden doalyı hayranım... Daha çok seneler sıhhat ve selâmetle mamur olma-sını Allaktan niyaz ederim...

Vasfi R. ZOBU

MÜZİSYENLERİN MEKTUP ve HATIRALARI

(Alfabetik sıraya göre)

Kırkinci sanat yılını kutladığımız bu büyük sanat adamının böyle «mes'ut» bir gününün hazırlanmasında, hizmetinde bulunabilmek bahtiyarlığını bana bahsetmiş olduğundan dolayı kendisine minnettarım. Bu benim hayatımın en mutlu bir vazifesi oldu. Değerli sanatkar sevgili Mesut Beyi tahlil etmeğe benim gücüm yetmez. Hayran gönlümün kendisine ne türlü hislerle dolu olduğunu o büyük insan bilir...

Günlük hayat mücadelesinin meşakkatlerinden yorgun düştükçe ruhumu dinlendirmek için koştüğüm musiki âleminde bugün çok aşağı seviyede değilsem şayet, bunu Mesut Bey'e medyunum. Bu sahada ona neler ve neler borçluyum...

Onun bu tarafını tanıyan bir insan olarak bana inanınız ki o en büyük sanatkarımızdır.

Ne yapsam bu musiki eninde sonunda benim kaderim olarak karşıma çıkıyor. İstanbul başladı, Ankarada devam etti. Yine İstanbulda konservatuvar mesaimle birkaç seneler devamdan sonra kesildi. Hayat yolumu kat'i şekilde çizmiş bulduğum halde ben yine kendimi onun içinde buluyorum. Ve Konservatuvar hariç, hepsinde bu büyük insanla beraberim!.. Yarabbi o ne büyük ibda kudretine malik bir varlıktır bilseniz. Burada ufak bir müşahedemi anlatmadan geçemiyeceğim: Cuma geceleri dinlediğiniz klâsik musiki korosunun provalarında eserler üzerinde öyle buluşları vardır ki her emisyonundan sonra o güzel buluşları defterime bir köşesine not etmeden geçemem. Buna mecburum, zira, bir daha haftaya kendisi de o bulduğunu unutmuş ve bambaşka bir güzellikte başka süslerle eserleri sizlere takdim etmiştir. Yâni, benim kadar, bizler kadar sizleri de kendine borçlu etmiştir.

Mesut Beyi İstanbul Radyosunun başında tutan alâkadarlara şükran borcumuz vardır. Çünkü bence tiyatro sanatımızın başında büyük sanatkar Muhsin Ertugrul ne ise radyomuz başında da Mesut Cemil ol!

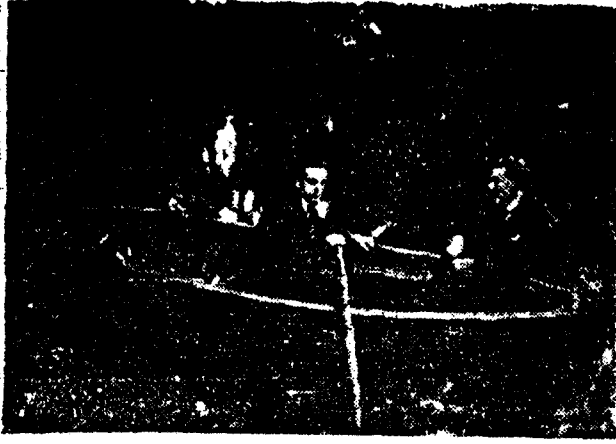
Necmi Rıza AHISKAN

★

Aziz arkadaşım Mesut Cemil'in 40 uncu sanat yılını kutlarken ben de naçiz kaleminle ihtisastımı belirtmekten kendimi alamadım. Onun bu kırk yılı o kadar zengin ve kıymetli hâtıralar ve sanat hâdiselerile doludur ki bunlar saymakla bitmez. Ne mutlu bana ki bunların ekserisini onunla beraber yaşamak heyecanını idrak etmiş olan bir arkadaşını buluyorum. İlk beraber çalışmalarımız Mütareke senelerinde İstanbulda başlar. Daha pek genç yaşta, Beethoven'ın Schubert için söylediği: «İlahî kıvılcımın» Mesut'ta gizlenmiş olduğunu sezmiştik. Kendisiyle sık sık buluşmak ve kemana çalışmak benim için büyük bir zevk teşkil ediyordu. Beyoğlunda verilen konserlerin hiç birini kaçırmaz ve ideallerimizi tahakkuk ettirmek üzere bizi bir an evvel Avrupaya götürecektik imkânları araştırırdık. Nihayet emelimiz husul buldu. İkimiz de tahsil için Berlin'i seçtik ve oraya gittik. Mesut en büyük virtüozlara hocalık etmiş olan Ber-

lin yüksek musiki mektebi viyolonsel profesörü Hugo Becker'a intisap ederek büyük istidadını üstadın yanında pek çabuk inkişaf ettirdi ve geçmeden o güzel berrak renkli ve hissi ifadeli tonunu elde etti. Nazariyat derslerini Konservatuvarda beraber alıyorduk. Müdavimi bulunduğu muz konserlerinde bütün dünya şöhretlerinin husus yetlerine nüfuz etmeği kendimize iş edinmiştik. Çoğun sene aramızdan ebediyen ayrılarak bizleri me-teellim eden viyolonist Âli Sezin ile Berlin'de yaptığımız müşterek çalışmaları tahsil hayatımızın ileride tesirleri görünen mühim bir sahifesidir. Mesut uzun ve feyizli bir tahsil devresinden sonra İstanbul'a döndüğü zaman Berlin'de öğrendiklerini tatbik edecek müsait saha bulmuştu. Konservatuvara hoca oldu ve radyonun musiki idaresini eline aldı. Bu tarihten itibaren solistlik, kuvartercilik ve orkestracılık gibi bütün musiki şubelerinde çalışmaya başladı. Âli Sezin kuvarteri, Lichtner'in âzası bulunduğu İstanbul Keman kuarteti (Deutscher Strich Quartet Istanbul) Cemal Reşit Rey'in oda musikileri, beynelmilel kuvarter üstadı Licco Amar idaresindeki kuvarter ve daha sonraları Ankarada Riyaseti Cümhur Orkestrasının solistleri olan Back ve Gerhardt'ın trio ve kuartetleri kendisinin viyolonsel ile iştirak ettiği musiki topluluklarının en zikre şayan olanlarıdır. Beni de daima aralarına alıvermeleri her zaman iftiharımı mucip olmuştur. İsimlerini zikrettiğim bu müzisyenler onun kıyas kabul etmeyecek kalitelere malik olduğunu çalışmada ve duyusunda bir incelik bulunduğunu söyleyerek kendisini çok takdir ediyorlardı. Radyo konserlerimizden sonra Avrupanın birçok yerlerinden aldığımız tebriklerin ekserisinde (bilhassa viyolonselinizin âsil tonu) şeklindeki bir takdir izharına biraz da kıskanarak memnun oluyorduk. Filhakika dâhi babasının istidadına tevarüs etmiş bulunan Mesut Cemil bazen aylarca elini sürmediği tozlu sazı alıp hayret verici bir ustalıkla çalışarak kadar büyük istidada maliktir. O, tonunu ve tekniğini çalışarak ve zorlayarak elde etmiştir. O, sanatkar olarak doğmuştur. Çıkardığı ses, yaptığı tiril gayet tabiidir. En değerli vasfı ise Şark ve Garp musikisi kültürüne aynı kudretle sahip oluşudur. —ki bu musikimizde yapacağımız inkılâp için en başta gelen şarttır kanaatindeyim— Bestekâr olarak da kendisini denemiş ve kıymetli eserler yazmıştır. Sohbetinin ise tadına doyum olmaz, Bir nüktesi sinirleri yatıştırmağa kâfi gelir. İnsan onun meclisinde her türlü gamı unutup verir. Bir idareci olarak da gen çneslin yetişmesinde büyük rolü olmaktadır. Hulâsa Mesut Cemil otuz senedir her türlü sanat ve fikir hareketlerine katılmış ve ön plânda yer almış görülmüyor. Memleketimizin sanatına lâzım olduğuna inandığım ve yakın arkadaşlık ve hayranlık duygularıyla bağlandığım üstadın daha uzun müddet memleketimizin sanat dâvalarına hayırlı işler görmesini temenni ederim.

İzzet Neziha ALBAYRAK

Almanyada tahsilde iken gölde sandal safası... (Kürek çeken genç, değerli aktör ve şair Ercüment Behzat Lav)

Onu tanıyalı nerde ise otuz beş yıl olacak. Dedikânlık çağının nice bin fırtınası içinde sanata da ayırabildiğimiz saatler, bizi daha o yaşlarda sık sık karşılaştırdı. Tanburî Cemil'in oğlu olmak şerefî, bütün bu temaslarda ona müstesna bir mevki sağlamakta idi. Herkes ondaki irsî kabiliyetten bahsedirdi.

Mütareke yıllarının kâbusu altında, ruhi halâsı gene sanatta bulacağımıza inanmıştık. Fakat bu sanat, saf ve plâtonik bir amatörlüğün hududunu bir türlü aşamıyordu. Hakiki yolu tayinde uzun müddet güçlük çektik. Bununla beraber, içimizdeki sanat meşalesini tutuşturacak rehberlerden mahrum değildik. Bilhassa mektep buna yardım ediyor, viyolonist Zeki Bey, rahmetli muallim İzzet'in Bey gibi müstesna yaradılışlı öğretmenler, ruhlarımızı çok sesli musikiye ayarlama yolunda bizleri irşat ediyorlardı. Böylece daha çocuk denemek yaşlarda, zamanın sanat anlayışına aykırı bir tekniğe ve estetiğe irtibatı nisbeten kolay sağlayabiliydik. Artık istikamet belirmişti; fakat gayeye teveccüh yolunda verilen kesin kararı takibeden yıllar, bizim için asıl mücadele yılları oldu. Nitekim bu mücadelenin temin edeceği sonucu, yalnız hisle sağlamaya imkân yoktu. En mühim noksanımız: sistem, metod, kısaca: «Bilgi» idi. Bunu temin için de rönesanstan bu tarafa, bütün millî toplulukların iliminde ve fende seyyanen fayadalandıkları müsterek metod ve teknikten memleketimizin de fadalanması lâzımgeliyordu. O halde mutlaka batı dünyasına gidecek; Bach'ların, Beethoven'lerin vaktiyle kurdıkları atölyelerde bizzat çalışıp, teknik noksanlarımızı telâfi edecektik.

İşte böylesine bir öğrenme ideali içinde geçen yıllar, günün birinde beni (1922) Mesut Cemil ile Almanyada, Leipzig şehrinde de karşılaştırdı. İmkân bulma hususunda girişilen çetin savaş kazanılmıştı. O, elinde viyolonsel Berlin'e gitmişti; ben ise vefasız kemanımla Leipzig'e yerleşmiş ve işi zamanla nazari etüd ve tetkiklere dökmüştüm.

Avrupada geçen tahsil yılları esnasında Me-

sut'la vakit vakit karşılaştık. 1927 senesinde vatanı avdet ettiğim zaman, onu İstanbulda, Yeni Postahanenin üstünde kurulmuş olan Radyo Şirketi'nin Musiki neşriyatını idare ederken buldum. Aynı yıl, Ankara Musiki Muallim Mektebi nazariyat hocalığına tayin edilmiş, böylelikle Devletin olduğu kadar, sanatın da fiilen hizmetkârı olmak bah-tiyarlığına nail olmuşum. Ne yazık ki, sevgili Mesut'dan ve onun sihir-kâr muhitinden uzaklaşacaktım. Yalnız, Mesut'un İstanbul Konservatuvarında hoca olması keyfiyeti beni teselli ediyordu. Aradan on üç yıl daha geçti. Vaktaki, Milli Radyo Neşriyatının Devlete intikali takarrür etti, o zamandan itibaren Mesut'un da Ankara'ya intikali hayırlı bir emri vaki oldu. Buna hepimiz sevindik. O sıralarda (1939) Maarif Vekâletinde Güzej Sanatlar Şube Müdürü idim. Mesut, Ankara'ya çağırıldı ve gene aynı yıl, ilk Milli Radyo Postamızın müzik neşriyatını tedvire memur edildi. O tarihtenberi, Radyo yayınları program komisyonunda Vekâleti temsilen çalıştığım müddetçe, Mesut ile mes'ut bir işbirliği yapmak fırsatını elde etmiştim. İşte böyle bir imkân içinde, ona olan bağlılığım büsbütün arttı. Çünkü kendisiyle vaki çalışmamız, memlekette, tarihi ve klâsik Türk musikisi ile batı sanat musikisine aynı kudrette vakıf bir icracının ve bir münekkidin ancak Mesut Cemil'in olabileceği yollu kanaatimi tamamen teyit etmiş ve bu kanaatimde hiçbir zaman yanılmamış olduğumu yıllar boyunca müşahade etmek beni ayrıca sevindirmişti.

Ankara yılları, bizim için, sanat inkılâbımızın ışığı altında, mücadele yılları olmaktan ziyade, ıslâhat yılları olmuştu. 1936 senesinde devamlı ve müsterek bir idealin meyvesi demek olan Devlet Konservatuvarının kuruluşunda, Mesut Cemil'in de fikirlerinden istifade edilmiş ve 1939 yılında üç yaşını idrak eden müessesenin yüksek kompozisyon şubesine Mesut «Tatbikatlı Türk Musikisi Tarihi» muallimi tayin edilmişti.

1943 yılında, Basın-Yayın Umum Müdürlüğü'nün ilk Radyo Dairesi Müdürlüğünü naklen üzerime aldığım zaman, Mesut ile daha yakından çalışma fırsatını elde etmiştim. O zaman Mesut, Ankara Radyosu Müzik Yayınları Şefi idi. Aradan yedi yıl daha geçti. Günün birinde, kanunî bir teşekkül halinde vakit vakit toplanan «Radyo Yayınları Danışma Kurulu» çalışmalarında, onun müspet ve yapıcı mesaisinden şahsen çok fayadlandım.

1951 yılı mayısında, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne tayin edilmem suretiyle tekrar Maarif hizmetine avdet ederken, Mesut da evvelâ Ankara Radyosu Müdürlüğüne ve kısa bir zaman sonra da İstanbul Radyosu Müdürlüğüne terfien tayin edildi. Onunla bir arada çalışmamamın verdiği ızdırabı, kendisine hakkiyle tevdi edilen bu son memleket hizmetinin ehemmiyeti ancak tahfif edebildi.

İşte Mesut Cemil ile birlikte geçen müsterek mefkûre yıllarının tarihçesi... Bu otuz beş senenin seyri içindeki mücadelemizi de, sanat mesaimizi de, o ve onun gibi kıymetli arkadaşlarımızın yardım ve alâkalarıyla başarıp tamamladık. Mücade-

le yıllarını beraber açtık; karşılaştığımız manfaları beraber aştık. İdeallerimizin meyvesi ve muhasalası demek olan millî radyomuzda, Devlet Konservatuvarında, Devlet Tiyatro ve Operasında hep aynı gaye uğrunda beraber çalıştık. Bugünkü sanatın milletlerarası değerdeki müşterek ilim ve tekniğinin ışığında, binbir millî hüviyetimizle sanat dünyasının eşit haklarına ulaştıran davamızın tahakkuku yolunda, aynı sevinç yaşlarının hazzını beraber tattık. Ve sen, irfan tarihimizin sağdık hizmetkârı Mesut Cemil, gerek mücadele, gerek reform yıllarımızda, hakikati olduğu gibi görüp söylemekte ve yazmakta tereddüt etmediğin için, vakit vakit haksız hücumlara da uğradın. Şurası muhakkak idi ki, bütün bir radyo faaliyetin esnasında, Türk Musikisi muhalledatının sahil örnekleri senin elinde hakiki üslûp ve ikâna kavuşmuş ve bugünün sanat anlayışının ışığında yepyeni bir hayata istihale etmekte olan modern Türk Musikisinin ilk mübeşşirlerine, bu otantik kaynaklardan icabı gibi faydalanma imkânını da gene sen verdin. Bu itibarla sana ve senin yolunda yürüyenlere yol gösteren meşale, nasıl olsa parlamış ve yolumuzu hedefimize kadar aydınlatmıştır. Meslek hayatının kırkinci yılını şerefle arkana attığın şu günlerde, Tanrıdan, geri kalan yıllarımızı da aynı ideal uğrunda tüketme niyazından başka elden ne gelir?

Cevat Memduh ALTAR

Romantik Mesut Cemil... Şopeni çok sevdiği ve tahayyül ettiği çağlarda...

Mesut Cemil;

Kalbimin en kıymetli yerinde yaşayan sanatkar!

Babası yalnız sanatta önderim, fakat kendisi her şeyimde...

Ömrümün son çeyrek asrında diyebilirim ki onun kıymetli irşadları her gün beni biraz daha sanat tekâmülüne, biraz daha insanlık tekâmülüne hattâ hattâ daha kıymetli her şeye doğru yaklaşıyor.

Ne mutlu bana ki, günlerimiz hep beraber geçti ve geçiyor; daha da ayrılmamak için içim titriyor ve dua ediyorum...

Cevdet ÇAĞLA

★

Doğuştan büyük bir sanatkâr ruhu taşıyan Mesut Cemil, bu ruhunu geçmiş asırların ölmez zenginlikleriyle süslemiş ve san'at dünyamızın ileri gelen şahsiyetlerinden biri olmuştur. Mesut Cemil'in müzik sahasındaki kıymetini tebarüz ettirmek, Türk ve Batı müziğini nasıl candan kavramış olduğunu burada uzun uzun anlatmak istedim. Kendisini yakından tanıyanlar için bu satırlarımın fuzulî olacağını biliyorum. Mesut'u tanıyanlar ise sanatkârın methiyesini yapıyorum zannedeceklerdir. Mesut Cemil için müzik müziktir; İster Batı, ister Doğu, ister Kuzey, ister Güney müziği olsun! Onu, çok kereler, çeşitli müzik örnekleri karşısında aynı heyecanı duyarken gördüm. Bu da sanatkârın geniş bir ruha malik olduğunu gösterebilir mi?

Mesut sanatta 'mükemmeli arıyan bir insandır. İcracı olarak onunla çok konserler verdim. Bir eseri çalışırken kolay kolay tatmin olmaz, bilhassa oda müziğinde bestenin ruhuna, inceliğine inmek için muhayyilesini bestekârın devrine uzatır ve oradan ilham alır. Viyolonsel Mesut'a göre sadece bir âlet değildir. Onun tellerinde yalnız kendi şahsiyetini değil, bütün bir mazinin hazinesini keşfettiği için en yakın dostu viyolonseli olmuştur. Bu sazdan çıkardığı derin vibratolu sesi unutmak kabil midir?

Kırkinci sanat yılını dolduran kıymetli üstadımızı candan tebrik eder, bizlere daha uzun yıllar sanat nuru vermesini dilerim.

Mithat FENMEN

★

Musiki âleminin güneşi; aynı zamanda, asalet, nezaket ve tevazu timsali büyük dâhi muhterem Hocam Tamburi Cemil'in bizlere biricik yadigarı olan Mesudumuz;

Aksarayda Sineklibakkalda, Kâtip Muslihiddin sokagındaki ahşap evlerinin yan kapısından bahçelerine girdiğim tarihlerde ya samur kedisiyle veyahut çemberiyle oynarken okşadığım mini Mesudumuz;

Babasından intikal eden musiki zevki icabı, sihirli parmaklarıyla tamburunun tellerinden çıkardığı inçî dizisi gibi müteğazir ve bedîî nağmelerinde babasının ruhunu yaşatan sanatkâr Mesudumuz;

Memleketimizde klâsik Türk musikisi topluluğunu teşkil ederek eski koleksiyonlardan

Mesut Cemil Almanyadan döndükten sonra Darülehan'da öğretmenlik yapmağa başladığı günlerde, tedris kıyafetile bir arada... (Sol başta gözlüklü, elleri arkasındaki genç.)

Hamparson notalarından edindiği eslâfin nâşenide ve lâyemut eserlerini bütü nasaletiyle, bütün zarafetiyle ve bütün incelikleriyle, üslûbiyle ve edasıyla heyetine meşkettiren ve milletimize radyo vasıtasıyla ilk arzeden Üstad Mesud'umuzun musiki hayatına atıldığının kırkinci yılını kendisi ile birlikte idrâk etmek ve kutlamak gerefiyle mes'udum. Var olsun.

Refik FERSAN

★

Artist hayatının kîdemi hayatta iken anmak, hizmetleri değerlendirmek «Kadirbilir hareketlerin» bence en asil olanlarındandır. Bunu rahmetli Nurullah Şevket Taşkıran'ın jübilesi münasebetiyle belirtmiştim. Mesut Cemil'in meslek kîdemi anılacağını haber aldığım zaman muadil duyguyle mütehasis oldum, hem de kendimi düşündüm: Bizler, ufûle hâzırlanmış muayyen bir meslek nesliyizdir; hatâ ve sevaplarımız arasında müsterek noktalar vardır. Lâ-yuhtî olmasak da, az çok hizmetimiz sebkât ettiği kanaatındayızdır. Mesleğin karanlık şartları içinde öncülük ettik, ve şimdi emekliye ayrılmaya hazırlanıyoruz. (Adımı da lâfa karıştırıyorum, özür dilerim). Müzikten maddî refah beklemedik, feragatle çalıştık; yok olduktan sonra şu tek kelimeyle anılmak tek mükâfatımız olacaktı: Âferin!

Mesut Cemil'i kim tanımaz? Tanburî Cemil ne kadar ilâhî idiyse, oğlu da o kadar sanatkâr oldu. Ben onu his eden musikişinas, musikiyi iyi anlayan meslektaş olarak çocukluğundan beri tanırım. Bizde musiki kalkınmasının lüzumunu idrâk etmiş değerli

arkadaşların eskice nesline mensubtur. Babası da yenilikçiydi, musiki inkilâbı taraftarlarındandı. Fakat oğlu daha ileri görüşlü olarak yıllarca çalıştı. Her 'nkılâpçı kişi gibi onun da dost ve düşmanları oldu. Yılmadan geleceğe yöneldiğini yakından biliyorum. Bizim neslimiz geçmiş şartlar ile yeni icapların dönüm noktasında çalışmıştır. Geçmiş ve yeni şartların icaplarına göre davranmak, sırasında her iki kanaata cevap vermek durumunda idik; fakat önce yeniliği desteklememiz zarurî idi.

Berlin'de talebe bulduğum yıllarda Mesut Cemil aramıza katıldı: Hugo Becker'in öğrencisi oldu. Hiç unutmam, kendisini ilk senfonik konsere (Beethoven Salonunda) ben götürmüştüm. Beethoven'ın Yedinci Senfonisini meşhur orkestra şefi Nikiş idare ediyordu. İlâhî allegretto kısmında yanbaşındaki delikanlı Mesut hüngür hüngür ağlıyordu! Viyolonselcilerin enini onu mahvetmişti! Asil olan her müzik Mesut için yeni bir göz yaşı vesilesi, samimiyetin bir ifadesi, bir ihtizaz ve bir hâtıra ânı oluyordu...

Çocukluk senelrimizden itibaren ciddi musiki müsterek bir nabız atışı gibi oldu. — Ben Berlinde kaldım, o İstanbula döndü. Yurda dönüşümde onu rahmetli babamla dost olmuş buldum. Çünkü babam onun babasının hayranı hayranı idi... Sonra yine ayrıldık; çünkü benim vazifem Ankaraya nakledilmişti... Çok geçmedi, o da Ankaraya geldi. Seyrek buluşuyorduk, fakat gayede ve dostlukta sadakat üzere idik. Ara sıra bir merhaba, bir sarmaş dolaş... Biliyordum ki Mesut Cemil mesleğe hizmet ediyordu... Sonra, Ankaradan ayrıldı; fakat sesini radyodan hep dinliyorum.

Bu eseri feragatle / İsmail Demir Sarıhan yazdı

20/6/1982 - 2861/9/02 - 20/6/1982 - 2861/9/02

«Kırk yılı: Dile kolay! Yıllar rüzgâr gibi geldi geçti...

Ben Mesut'u birinci sınıf bir musiki istidadı olarak tanıdım. Sanat hayatı incelenmiye değer, çünkü gayet mufassaldır. Mensup bulunduğu nesil virtüöz veya yaratıcılıktan ziyade «Mürşid» yetiştirmek ıztı-
rarında idi; ve o, işte bu çalışkan musiki mürşit-
lerinden biri oldu.

Eriştiği idealinde bundan böyle de aynı hassasi-
yet ve gayretle faydalı olmasını candan dilerim.

Ömür, kıdem, her şey fânîdir (1). Bütün mesele
geride hayırla anılabilecek bir isim bırakabilmekte-
dir. Onu kim tanımaz? Ne mutlu ona ki, babasının
oğlu olarak çalıştı ve hizmet etti. Tam kırk yıllık bir
meslek kıdemi arz edebildi, daha da edecektir.

Mahmut R. GAZİMİHAL

(1) Mesut'un meslek kıdemi hangi meslek kıde-
mi hangi meslek verasetinden geldiğini öğrenmek is-
teyen gençler, babası Tanburi Cemil hakkında onun
kaleme alıp yayınladığı güzel kitabı okuyabilirler.

★

Mesut Cemil, yakından tanıdığım bu şahsiyet, o
kadar memnunum ki Tamburi Cemil beyin oğludur.
Tamburi Cemil bey bugünkü yaşayışımıza, bize bil-
hassa saz çalanlara inkilâbın yolunu açmış adamdır.
Böyle inkilâbın yolunu bize gösteren bir adamın ev-
lâdı da, muhakkak ki bu inkilâbın en anlayışlı bir
mahsulüdür.

Mesut Cemil'i, büyük musiki topluluklarının ba-
şında yalnız iki güzel elinin hareketi ile muazzam
işler başarırken gördüm.

Musikiye yedi yaşından beri bağlı olduğum için,
hayatımda bir kere güzel bir vesile ile babasının sa-
zını dinlemek mazhariyetine erdiğim bu sevgili
san'atkarın uzun yıllar muammer olmasını bütün
kalbimle temenni ediyorum.

Bu temenni memleketimin umumi temennisidir.

Şerif İÇLİ

★

Umumi kanaate tercüman olduğuna inandığım
şahsi görüşüme istinaden Mesut Cemil dâhi sanat-
kâr babasından fazlasıyla tevarüs ettiğiengin ru-
hunu nev'i şahsına münhasır zekâsile telif ederek
o zamanın musiki anlayış ve zevkine sadık kal-
makla beraber bugünün ihtiyaç ve zevklerini de an-
lamak ve göz önünde tutmak suretile eskiye yeni-
yi katmasını bilmiş ve bihakkın muvaffak olmuş ve
içinde yaşadığımız musiki âleminin bir kutbu ma-
hiyetini tam manasile ihraz etmiş ender sanatkar-
dır.

Ancak Allah onu başımızdan ve içimizden ek-
sik etmesin duası ile uzun ve asude ömürler dilerim.

Sadi İŞLAY

★

Bence, memlekette Tanburi Cemil'in adını duy-
mayan münevver farzedilemez. Türk musikisine
yaptığı hizmetler dolayısıyla Tanburi Cemil'in adı,
nesiller boyunca daima saygı ile anılacaktır.

Mesut Cemil, böyle büyük bir değerın oğlu ol-
duğu için onu da, eskidenberi gıyaben tanırdım. Es-

ki yıllarda, İstanbul Radyosunda Spiker olarak se-
sinin duyurdum. Onu bir çok defalar da, Çankaya
köşkünde ve Atatürk'ün huzurunda gördüm. Böy-
lece kendisini yakından tanımak fırsatını buldum.
Onun sazından çıkan sesler, büyük bir sanatkarın
çağında yaşamının gurur ve hazzını bana duyur-
muştu.

Kendisi ile Ankara Radyosunda, vazife dolayısı-
le tanıştık. O vakitler Mesut Cemil, müzik neşri-
yatı şefi idi. Daha sonra Müdür oldu ve idareci-
likteki başarılarını da, sanatkarlığı gibi isbat etti.
O yalnız tanburda değil, viyolonselde de bu mem-
leketin alkışına layık değerlerinden biridir. Mesut
Cemil, Türk musikisinin kıymet ve güzelliğini, Ba-
tı musikisinin ilme dayanan tekniği içinde kavra-
yıp yaşatmasını da bilmiştir.

Sanırım ki babası, kendi yolunda yürüyen ve
yükselen böyle sanatkar bir evlat yetiştirmenin hu-
zurunun, toprak altında bile duymuş olacaktır.

Veli KANIK

★

Tam otuz altı sene beraber geçirdiğimiz bir
ömrün, iç ve dış varlığımızın yapısı içine karışma-
sını hatıra örgüleri arasına sokulduğum zaman,
bana, dünü unutturacak kadadr ihanete başlamış
olan hafızam, o günlerin bütün ânatını, heyecan-
larından, tahassüslerinden bir zerre bile kaybettir-
meden, oldukları gibi gözümün önüne serer. Ora-
da neler yoktur ki?.. Galatada Kuledibindeki Hen-
dek sokağına taşınmış olan İstanbul Sultanisinin
tiyatro ve sinema salonunun koyu gölgeli, loş sa-
hnesinde Daniyel Finsingerden başladığımız keman
dersleri.. Sevgik metodunun sıkıcı, bıktırıcı tem-
rinleri içinden sıyrılıp o zamanki İstanbulun dört
bucağını sarmış olan Çarşaf.. Fîrîştin Operetindeki
meşhur vals, derin bir hâz ve vecd içinde çalış-
mışız.. Hafta sonları elimizde keman kutuları, kol-
tuğumuzda, mektebin verdiği okkalık ekmeklerle
Yüksekkaldırımdan tâ Aksarayda Sineklibakkalda
Kâtip Muslihiddin mahallesindeki evlerimize âde-
ta uçarak geliştik.. Taşkasaptan Çapaya uzanan
caddenin sol tarafındaki yanık evlerden birinin
enkazı üzerinde, gözlerimiz yolda, ellerimizdeki re-
sim bloklarına geliş güzel çizdiğimiz resimler?..
Sonra, Tamburi Cemil'in sanat dehasının alevleri
arasında her gün biraz daha eriyerek (Fenafılce-
mil) mertebesine yükselmiş olan Tamburi Kadi
Fuad Efendiden tanbura başlayışın.. Eski Orfeon
plâklarından dneye dneye ezbere aldığımızı, Ce-
mil'in kemani Bülbülli Salih ile çalmış oldukları
Sabâ peşrevinin birinci ve ikinci hanelerini hece-
leyişimiz.. Hele ikinci hanenin bir yerindeki re-fa-
diyez tiyersi!..

Mütarekenin ilk günlerinde Galatadan İstan-
bul tarafına, Saraçhanebaşındaki Münir Paşa ko-
nağına taşınmağa mecbur kaldığımız yeni binanın
bahçesindeki salaş sahnede ilk verdiğimiz konserle
hatırimda kalan program..

Salim Beyin Hicaz peşrevinin birinci hanesi..

Seni gördükçe titrer yüreğim, şarkısı
Adalar sahilinde..

Recebim...

Katircioğlu hanındaki odadan bozma küçük bir stüdyo taslağındaki — Baban da bütün plâklarını burada doldurmuştu — büyük bir borunun önünde tambur ve kemanla çaldığımız Tahir peşrevinin ilk hanesi... (Bu plâkın kayboluşuna pek yarıyım!). Fuat Efendinin ve senin tavrı ve seslerinizle kemani bırakıp Cemil'in Andolubadını taktığı kemencesiyle — ki otuz bu kadar sene sonra bu saza tekrar kavuşmakla mebd ve mead sürüne ermiş bulunuyorum! — Bu saza başlayışım... İlk verdiğin dersler; yay böyle tutulacak, tellere parmakla değil, tırnakla basılacak... Akordu Yegah, Rasi, Nevâ... ve nihayet tavrı, kemence tavrı... Kemanla karıştırmamak lâzım...

Daha sonra Şerif Muhiddin beyden almağa başladığın ilk viyolonsel dersleri... Berline gidişin. Hugo Beker'in talebesi olarak iki sene sonra avdinde Şehfâdebaşındaki Dârdilehan binasında kucaklaşmamız... Liselerde musiki hocalığımız... Plâk işleri, konserler ve nihayet eski İstanbul Radyosundan Ankara'ya kadar uzanan türlü çalışmalar... İşte azızım, otuzaltı senenin otuz altı bin sahife tutacak kadar yüklü ve hacimli hâtıralar kitabından birkaç bab ki, her birinin tafsili ayrı bir kitap olur...

Seni, sanat hayatının kırkinci yılında heyecanlarının en büyüğü ile kucaklarken büyük Cemil'in sanat dahasının senin şahsiyetindeki temadisi önünde hürmet ve tazimle eğilirim cânım efendim...

Ruşen Ferit KAM

★

Büyük sanatkar ve insan olarak yakinen tanıdığım Mesut Cemil'in musiki kabiliyet ve değerini yazı ile tanıtmaya çalışmam bilhassa benim gibi bu radide hiç bir tecrübesi olmayan bir yazarın sanatı, a-cemil için imkânsız olduğunu bilmekte; beraber; kırk yıla varan sanat hayatının en az yirmi küsur senesini birlikte geçirdiğim bu aziz arkadaşımın jübile broşüründe küçük bir yer almak hevesi bana bu cesareti vermiş bulunuyor. Bu münasebetle muharriplik vadisinde de büyük bir salâhiyet sahibi olan kendisinden evvelâ özür dilerim.

Onu ilk olarak takriben 28-30 sene evvel sisli ve puslu bir gecemde kalabalık bir mecliste tanıdım. Yanında daha evvel kendisiyle işbirliği olan — kayımsız refikim — Ruşen Kam vardı.

Hiç unutmam; birlikte Kemani Rıza Efendinin Tahirbuselik peşrevini çalıyorlardı. İkisi de pür-teravet, dinç ve enerjik idler. Peşrev bittiği vakit kemence ve tamburdan mürekkep bu ikili konserin izahçalarına meftun ve hayran oldum. İtiraf ederim ki o geceye kadar böyle asil bir üslûpla icra edilen bir saz musikisini ne yapabilmiş ne de başkalarından dinleyebilmişim. İki genç ve mükte-dir sanatkarın bu küçük konseri, o zaman ülfet etmekte olduğum piyasa musikisi ile hakiki Türk sanal musiki arasında bir köprü oldu. Ve ben bugünkü duruma bu köprüden geçerek ve güzel bir temadisi 1928 yılında intisap ettiğim İstanbul Redifunda fakih arkadaşlık ve dostluğumu kazandım.

Mesut Cemil vatani hizmetini ifa ederken.
(Sağdan üçüncü er..)

diğim Mesut Cemil'in yanibaşında vasıl olmağa çalıştım.

Rubu asra karip zaman içinde her günün bir kaç saatini beraber geçirdiğim bu hakiki artist insanın, herkesçe bilinen büyük kabiliyet ve erişilmez kıymetleri hakkındaki kanaatlerimden bahsetmeği malûmu ilâm kabilinden olacağına inandığımdan zait buluyorum.

Ancak; onun bu değerleri yanında paralel olarak yer alan, kendisine açıkça düşmanlık edenlere bile yardım elini uzatan refik, rahim, müsfik tarafından, iyi kalpliliğinden bir nebzecek bahsetmeği yerinde bulurum. Mesut Cemil'in idareci, otoriter karakteri yanında yürüyen ince, vefalı ve onu her kula nasip olmıyan bir kemale yükselten öyle bir iç âlemi vardır ki bunun tezahürlerine türlü türlü vesilelerle şahit olmuş ve fırsat buldukça beraberce dinlediğimiz eslâfın müstesna eserleri karşısında onun bu güzel musikiye karşı duyduğu meftunluk ve incizabının derecesini her defasında gözlerinden akıttığı sıcak yaşları hayret ve hayranlıkla görerek bu engin anlayış karşısında ona her defasında yeniden rapı kalp eylemişim.

Her iki musikinin salâhiyetli bir uzvu bulunan bu aziz arkadaş ve dostumun bin türlü cilvelerle geçen kırk yaşındaki sanat hayatının kutlanmasına şahit olmakla bahtiyarım.

Mesudumun; aşılması çok çetin bu yolda daha uzun yıllar muvaffak, muammer ve mes'ut olmasını candan dilerim.

Cevdet KOZANOĞLU

★

Her şeye şamil, umumî, derin bir kültüre malik. Musikide kuvvetli bir sanatkar.. Konuşmada selis ve belîğ bir hatip... Yazıda velût bir kalem sahibi... Doğuştan yüksek kabiliyetli bir insan.

Mesut Cemil'i ben kısaca böyle tarife yelten-dim.

Muhiddin SADAK

Apandisit ameliyatından sonra uzamış sakallarıyla Mesut Cemil...

Çeşitli sazları mutlak bir hâkimiyetle insan gibi dile getiren san'atkâr parmakları, en ince konular üzerinde irkilmeden yürüyen sihirli kalemi ve dünya çapındaki müzik kültürü ile san'at âlemimize unutulmaz iyilikleri dokunan üstad Mesut Cemili düşünme işine, virtüozlukta deha mertebesine erişen merhum Tanburi Cemilden başlamamak hatalı bir görüş olur kanaatindeyim. Çünkü o, «Tanburi Cemil» in devamıdır.

Üstad Mesut Cemil'in yalnız san'at musikimize değil halk musikimize karşı duyduğu geniş alâka ve derin anlayışın tarihi de oradan başlar.

Büyük san'atkâr merhum Cemil Beyi yakından tanıyanların anlattıklarına göre, bundan kırk-elli yıl önce, yani memleketimizde halk muskisi zevk ve merakı henüz uyanmadığı sıralarda Tanburi Cemil Bey halk san'atkarlarının peşinde sokak sokak dolaşarak onları dinlemekten fazlasıyla duyar ve yakın tanıdıklarına da bu çeşit musikinin hususiyetlerinden bahsedermiş.

Görülüyor ki, üstad Mesut Cemil'in halk musiki- si meşakki doğrudan doğruya babadan kalma bir miras halindedir. Bunun vesikası olarak da - Eger yanmadı ise - hala Mesut Cemil'in elinde bulunan; merhum Cemil Beyin değerli sazi gösterilebilir.

Böylece ilk Halk Musikisi dersini babasından alan üstad Mesut Cemil, eline geçen ilk fırsatta (Eski İstanbul Radyosunun açıldığı zaman) halk san'atkarlarını dinleyicilere tanıtmaya yolunu tutarak onlara

sık sık yer temin eden ve Halk Türkülerini Türk Radyosundan ilk defa Anons eden ilk san'atkâr olmuştur.

Üstad bundan sonra halk şairleriyle devamlıca hasbuhaller yaparak önceleri basit gibi görülen Halk Musikisinin de alabildiğine derin ve ince tarafları bulunan bir san'at konusu olduğu neticesine varacak kadar bu sahadaki bilgisini ilerletmiştir.

Bir müddet evvel üstad Mesut Cemil'in Jüb'lesini işittiğim zaman hatırıma gelen ilk cümle şu oldu:

— Mesut Cemil ne yapmıştır?

Böyle bir soru bir anda zihnimi on beş yıl öncesine götürdü ve şu gerçekleri bir kere daha hatırlamaklığımı vesile olundu:

Üstad Mesut Cemil'in müzik yayınları şefliği ile Ankara Radyosunda bir takım yeni ve ileri hamleler başlamıştı. Bazı misaller alalım.

Türk San'at Musikisinin en mükemmel korosu o zaman kurulmuş ve bu koronun şefliğini bizzat Mesut Cemil üzerine almıştı. Bu arada bir müzisyenin kültürlü bir tarzda yetişmesi için icap eden tedbirler de ihmal edilmemiş, Türk Musikisi alfabesinden edebiyatına ve Garp Musikisi nazariyatına kadar muhtelif mesleki dersler açılarak san'atkarların bu derslere devamı mecbur kılınmıştı.

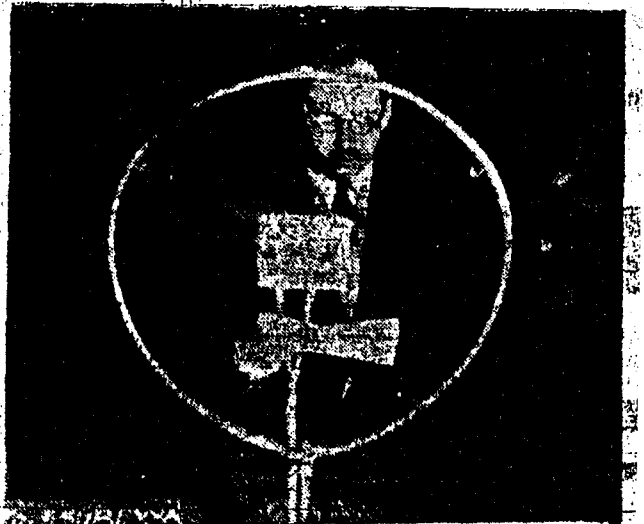
Bugün radyolarımızda ve radyo dışında konserlerini zevkle dinlediğimiz birinci sınıf san'atkarların yüzde doksan nisbetinde bu (Ekol) den yetiştiğini görmek, Mesut Cemili sevenler için hakikî bir bahtıyarlık vesilesi olmaktadır.

Üstad Mesut Cemil'in Ankara Radyosu Müzik Yayınları Şefliği, Halk Musikisinin geniş mikyasta ele alınmasına da bir mebde olmuştu. İptida «Bir halk Türküsü öğreniyoruz» diye başlayan «Yurttan sesler» gurupunun memleket çapında rağbet görmekte olan yayınlarını da senelerce yine kendisi idare etmişti ve çok geniş bir dinleyici kütlesini bu seans etrafında toplamak başarısını göstermişti.

Yukarıda «Mesut Cemil ne yapmıştır?» diye başladığım şu naçiz yazıyı nerede ve nasıl kesebileceğimi düşünürken, tevarüd eden ikinci bir soru imdada yetişti:

— Üstad Mesut Cemil ne yapmamıştır?

Muzaffer Sarısözen

İstanbul'daki ilk radyoda Spiker Mesut Cemil

Güldeniz Ekmen

Tambur ilk Cemil Beyin elinde çalınmıştır. Mesut'un elinde onun devamını görürüz. Babanın ekser evladına bıraktığı, gözümüze görünen çizgileridir. Mesut'un sazi üzerinde gezen parmakları pederinin, renkli bir nağmeden portresini bize mutlaka gösterir!

Rahmetli Cemil Beyin elinde tamburun kolu, şarka doğru memleketinin hududunu aşmıştı. Mesut'un garba doğru da uzanmış bir kanadı vardır

Otuz küsur senedenberi tanıdığım Mesut Cemilde, daima terakki eden bir sanatkar gördüm. Gezerken dinlenirken, bileni hattâ bilmiyeni de dinlerken, ilerleyen bir sanatkar...

Bu sonsuz yolun yokuşuna, saadet duyarak devam eden bu büyük sanatkarın kırkinci yıl merhalesini, derin sevgi ve saygıyla selâmlarım.

Şerif Muhiddin H. TARGAN

★

Mesut Cemil 1939 da Ankara Radyosu Müzik Şefi

Mesut Cemil denilince tepeden tırnağa artist çok zeki ve o nisbette tatlı, sevimli bir insan gözümün önüne gelir. Evet Mesut doğuştan artisttir kültürlüdür ve idarecidir. Klâsik Türk müziğini çok iyi bilir, nüanslı tarihl Türk müziği korosunun memleketimizde ilk kurucusu o olmuştur. İdare ettiği Klâsik Türk müziği koroları eşsizdir. Mesut, Türk radyosunun çok eski ve sadık hizmetkârıdır. Konuşmaları, takdimleri, Tamburu, Viyolonsel, şeflik ve idarecilikleri ile Türk radyosuna büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ona bir numaralı Türk radyosu hizmetkârı denilse yeridir. Klâsik Türk müziğinden başka uzun zaman Ankara radyosu çoksesli korosunu ve Yurttan Sesler topluluğunu idare etmiştir. Müstesna bir Tamburi ve çok hassas arşeli bir viyolonselisttir. Ulvi Cermal Erkin'in piyanolu kentinde viyolonsel partisini çaldığı bir yayından sonra bir Avrupalı dinleyiciden gelen mektupta Kentetin viyolonselistin tonunun ne kadar senâ edildiğini çok iyi hatırlarım. Gerek batı ve gerek Türk müziğine olan aşinalığı ona özel bir şahsiyet ve kalite sağlamıştır. Objektiftir, her iki tarafın hakkını teslim eder, Türk müziğinin değerine olduğu kadar Batı müziğinin ifade kudretine de samimi surette inanmıştır. Bir zamanlar Batı müziğine ait yaptığım karalamaları mutlaka kendisine okurdum, o bunları dikkat ve ilgi ile takibeder, benimle his ve fikir birliği yapar ve beni bu yolda teşvik eylerdi. O tarihlerde Osmanbeyde bir apartmanda otururlardı, Mesut'un geç yatıp geç kalktığı zamanlardı, yazılarımı kendisine göstermek için rahmetli anneciğiyle beraber yataktan kalkmasını beklediğimiz günler olmuştur. Çağaloğlunda, Osmanbey'de, Bebekteki ikametgâhlarında toplandığımız zamanları hatırlarım, bu toplantıların bel kemiğini batı müziği icraları veya konuşmaları teşkil ederdi. Bebek yokuşunu tırmananlar arasında bir defa koltuğunda viyolonseli ile genç Necil Kâzım'ı da gördüğümü iyi hatırlarım. Necil o tarihlerde İstanbul İse-si talebesi ve İstanbul Konservatuvarının hararetli müdavimi idi... Mesut, tamburu ve şeflikleri ile memleket sanatına olduğu kadar viyolonseli, viyolonsel hocalıkları, batı müziğine ait yazıları ve konuşmaları, takdimleri ile batı müziği propagandasına aynı derecede hizmet etmiştir. O iki cep-heli, kültürlü, saltanatlı bir insandır.

Kendisini sevdiğim kadar sayarım da, Ankara Radyosunda geçen bu kadar yıllık tatlı ve unutulmaz bir arkadaşlık hayatından sonra onun Ankaradan ayrılışı bana çok hazin gelmiş ve Ankaradaki hayatımız şarmından çok şey kaybetmiştir. Bu duygu aynı zamanda onun şahsi hayatım üzerinde işgal ettiği yerin naçız bir ifadesi telâkki olunmalıdır. Onun o tatlı arkadaşlığının lezzetini bilmem şimdi İstanbuldakiler ne dereceye kadar çıkarabiliyorlar.

Sevgili Mesut'cuğum, jübileni kutlar, sana uzun ömürler, sıhhat ve saadetler, azız yurduna daha nice değerli hizmetler ve başarılar diler, hasretle gözlerinden birçok öperim.

Halil Beğli YÖNETKEN

Mesut Cemil, Bestekâr Ulvi Cemal Erkin ile beraber bir prova esnasında..

"40 Yıl" için Mesut'a

Cemal Erkin

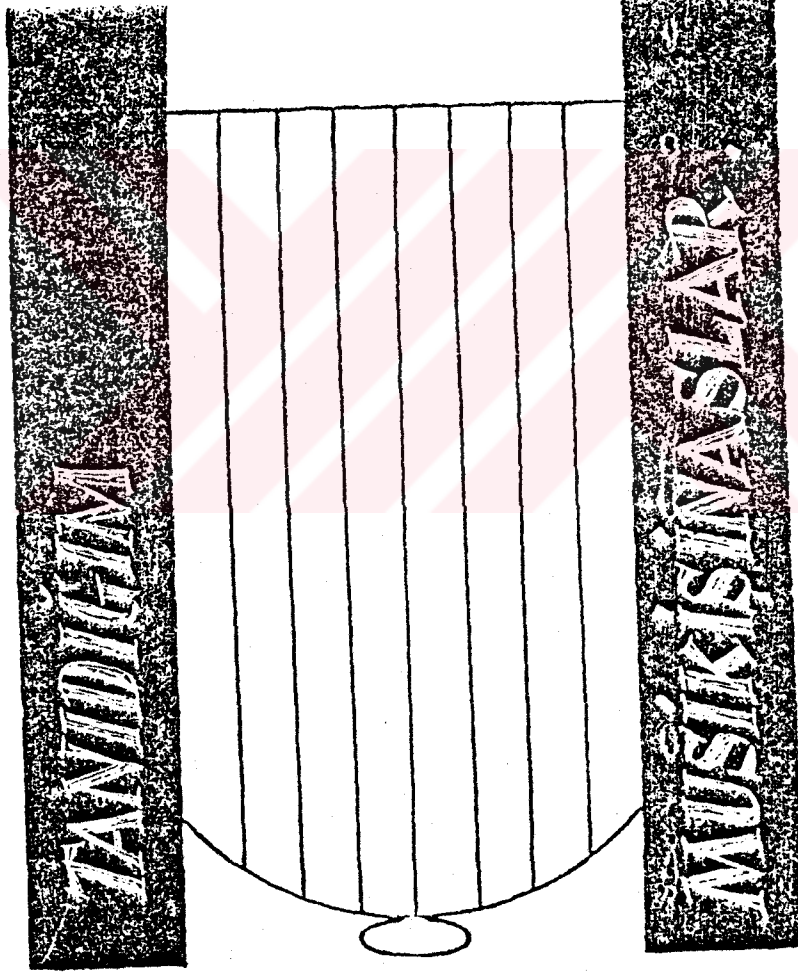
İstanbul, Kasım 1952

Üstad Cemal Resit Rey, 40 yıllık arkadaş Mesut Cemil'in Jubilesini sadece üç kelime ile ve el yazısı ile kutlamıştır..

KALEM DERGESİ

Sayı 1 Mayıs 1962

Mesud Cemil

İSTANBUL
1962

TANIDIĞIM MUSİKİŞİNASLAR

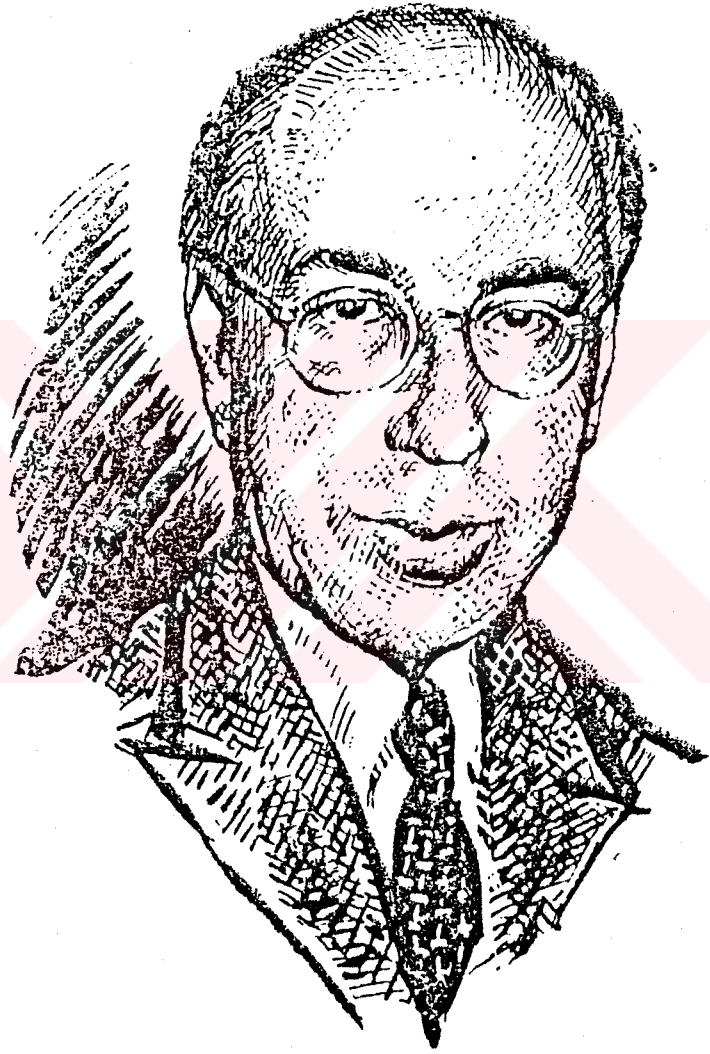
Yirminci Asrın ilk basamağında İstanbul'da doğduğum zaman, Türkiye'de "çalıcı, oyuncu ve sokakta ekmek yiyen adam"ın şer'i mahkemede şahitliğinin kabul edilmediği devir geçmişti. Üçüncü Selim'den bu yana, bildiğiniz garplılaşma, yenileşme hareketleri sonucunda, musikiye ve musikişinasa karşı küçümser bakışlar da yumuşamıştı. Bununla beraber, musikiyi, rahmani ve şeytani iki yönden gören eski anlayışa göre, o devirde musiki ile meşgul olanlar bu iki uçtan birisine daha yakın, ötekine daha uzak olmak üzere, şöyle sınıflandırılabilirdi:

Dini musiki, tasavvuf musikisi ile meşgul olanlar, bir "ilmi şerif" nev'inden yüksek musiki ile meşgul olanlar, sarayda veya orduda resmen vazifeli olarak musiki ile meşgul olanlar ve nihayet geçim vasıtası olarak musikiyi meslek edinmiş olanlarla saz şairleri, aşıklar...

Dini musiki ile meşgul olanlar, Kur'an hâfızları, imamlar, müezzimler, mevlidhanlar vesaire idi ki, bunların musiki ile ülfetleri dini, mesleki vazifeleri gereğince makbul ve tabii karşılanırdı. İçlerinden dini musiki nev'inde ve üslûbunda pek değerli bestekârlar yetişti.

Tasavvuf musikisinin beslendiği ve yükseldiği müesseseler, başta mevlevilerinki, dergâhlar, tekkeler, zâviyelerdi. Bu müesseselerin ihtiyazlı durumu vardı. Mevlevihanelerde kendine mahsus form ve üslûpta bir sanat musikisi, Bektâşi tekkelerinde de yine kendine has geçnide ve daha ziyade halk sanatına doğru eğilimde bir eins gelişmişti; mensupları da sayılırdı, sevilirdi.

Sonra dini ve tasavvufi musiki ile ses sistemi, makam kuralları, vezin kalıpları, genel üslûbu ve havası ile eş, fakat dini olmayan, profan musiki vardı ki, şimdi buna "klâsik musiki" diyoruz. Klâsik kelimesinin geniş anlamına göre doğrudur. Bu

Mesut Cemil Tel

nevi musiki ile aslında belli ve makbul meslek sahibi olanlar meşgul olabiliyorlardı. Efendiler, beyler, beyfendiler, vezirler, kadılar, kadiaskerler, şeyhülislâmlar, sadrâzamlar, şehzadeler, sultanlar ve padişahlar... Yâni, devletin mutlak hâkimi hükümdar ile onun devlet teşkilâtında herhangi mertebe vazife, makam sahibi itibarlı kişiler... Ayrıca devlet kapısında resmî vazifesi olmasa da dürüst ticaretle meşgul, emlak ve akar veya mütevazî bir gelir sahibi, fakat herhalde şeref ve itibarı muhitine kabul edilmiş kimseler, hattâ dürüst ve namuslu olarak tanınmış esnaftan şahıslar, şeref ve haysiyetlerine zarar gelmeden, ikinci bir meşguliyet olarak, amatöree musiki ile ülfet edebiliyorlardı. Ama, bu müteber meslek sahiplerinin bestelediği bir eserini, herhangi bir menfaate vasıta yapması, para karşılığı saz çalması kabul edilmez, şerefsizlik sayılırdı. Mızika neferleri, çavuşları, zabıtları, paşaları, Muzikayi Hümayunda veya orduda vazifeli olan meslek erbabı biliniyordu; aldıkları da çalgı karşılığı ücret değil, vazife karşılığı maaş idi.

Halk musikisi ile meşgul olanlara pek birşey denilmezdi; "aşık" denilir, geçilirdi. Bu musiki zaten pek kaale alınmazdı; eğer mensupları bektâşî filân gibi tasavvuf yollarından ise, hoş görülürdü.

Bu sınıfların hepsinin dışındaki profesyonellere gelince; bunlar, pek az istisna ile müslüman olmayan, "teb'a-i osmaniye"den, Ermeniler, Rumlar ve Museviler, yahut kıptilerden mürekkepti. Bunlara, isterseniz, yabancı uyruklu müzisyenler, çoğunlukla İtalyanları da ekleyebiliriz. Müslüman Türklerin musikiyi geçim için kullanmalarını ayıp ve haysiyet kırıcı, itibar küçültücü sayan te-lâkki, bu kategori için bahis konusu değildi; tabii sayılırdı.

Birini ötekinden ayırt etmeksizin, simalarını tanıtmaya çalışacağım musikîşinasları, işte böyle bir hava içinde tanıdım. Kendim de o hava içinde ilk musiki etkilerini aldım. Tanıdığım her musikîşinasın ana çizgilerinde bu yakın geçmişin kuvvetli izleri bulunacağı için, o umumî havanın hatırdan tutulması, ilerde bize yardımcı, hattâ lüzumlu olacaktır.

O zamanlar, bu musikîşinaslardan kimi işitirdik? Beyoğlu'nun alaturka - alafranga çalgılı kahveleri, lokantaları dışında istedi-

İmiz zaman musiki dinlemeğe imkân yoktu. "Konser" kelimesi, ne kelime, ne kavram olarak bilinirdi. Radyo bir hayal bile değildi. Edison, üstüvaneli fonografı yeni bulmuştu; plâk değil, içi boş kovanlara çizilen sesleri çoğaltıp meraklılara yaymak mümkün değildi. Hele ilk zamanlarda kulaklıkla dinlenen bu kovanlardan değişik, uzak, vızıltı halinde bir ses gelirdi. Bir novi pahalı oyuncaktı henüz. Ahbap, arkadaş çevrelerinde toplanmaya muktodir değildik; toplanmak tehlikeli idi.

Bu durumda, İstanbul'un herhangi bir semtinde oturan, musikiye karşı ilgi duyan bir çocuğu, bir genci düşününüz. Sokakların ancak bir kısmında sarıtırak ışıklı havagazı, yahut fener içinde âdi petrol lâmbaları yanan, onbinlerce sokak köpeği ve türlü tehlike dolu, bir saatten sonra sürücü atlarından başka nakil vasıtası olmayan şehirde, Boyoğlu'na da çıkamaz; musikiyi nerede, nasıl işitsin ?...

Bir İstanbul mahallesinde yaşayan alınıp sene evvelki gencin ancak dar hareket çevresinde ve olduğu yerde duyabileceği sesler vardı :

Herşeyden evvel mahallenin mescidinden ve daha öte mahalleler ve semtlerdeki camilerden gelen ezan sesi, müezzin sesleri... Sabah vakitleri, geniş sessizlik içinde ansızın yükselen temcidler, ezâlar, iki kulağınızın bulunduğu merkez etrafında dalga dalga, halka halka, iç içe, renk renk açılan, genişleyen, yaklaşan, uzaklaşan, geçen, kavrayan, otlardan yıldızlara tüte tüte yükselen sesler... Yüzlerce, binlerce, ince-kalın sesli müezzinin şerofeler etrafında döne döne, eski, büyük şehrin üstünde billûr halkaları birbirine dolanan sesleri...

Sonra gün ortasında, sıcak yaz gününde yayılan, ağaçların, danıların, seccadelerin üzerine ağır ağır inen öğle ezanı, biraz yorgun ikindi, aceleci akşam, sonra yatısı... Yatsıdan sonra İstanbul, gecenin esrarına bürünürdü.

Baska ne işitirdik musiki olarak ?...

Tabii önce caminin içi... İbadetin başından sonuna kadar tilâvet edilen Kur'anı Kerim... Namaz duasındaki acemaşiran tekbir... Hele novâdan aşağıya, kürdi perdesini atlıvarak düğâhı tutup, perde perde karara doğru inişin asil güzelliği...

Sonra mevlid günleri... Bu musiki ziyafeti baska türlü zenginleşirdi. Segâh tekbirin azameti göğüslerimize dolardı. "Selâti

ümniyye'nin, yeryüzünde başka hiçbir melodide işitilmemiş, ebediyen tekrar edilebilen, her tekrarda tazelenen, hem durak, hem başlangıç olan iki ucu yüreğimize çarpıntılar verir, başımızı döndürürdü. Ramazanın, bayramların, kandillerin musiki zenginliği de ayrı...

Sonra, civarımızdaki tekkeler... Hele tekke mahallede ise ve mevsim müsaitse, oraya kadar gitmeden, evinizin bir penceresinden, bahçenizden bütün zikirleri, münacaatları, naitleri, mersiye-leri, durakları dinleyebilirsiniz.

Mektepte ilâhiler okurduk. Oyunlarımıza da iptidai bir çocuk musikisi girmez değildi. Çoğu bir dördlû veya beşli entervalden ibaret ve oyun hareketlerine uyan ikili ölçüde havalar:

Kadifeci güzeli — Handadır handa
Tahtakale kurbinde — Biz size geldik onbirde
Geldinizse geldiniz — Bizleri memnun ettiniz

★

Teknede hamur — Yollarda çamur
Ver Allahım ver — Bir hızlıca yağmur
Yağmur yağıyor — Seller akıyor
Arabın kızı — Damdan bakıyor
— Üsüdüm, dağdan elma düşürdüm, a benim canım üsüdüm
— Kürkünü giy, kürkünü giy, a benim canım kürkünü giy
— Kürküm yok, kürküm yok, a benim canım kürküm yok
— Alsana, alsana, a benim canım alsana
— Param yok, param yok, a benim canım param yok
— Çalsana, çalsana, a benim canım çalsana
— Döverler, söverler, a benim canım döverler
Çalamam, çalamam, a benim canım çalamam

★

— Altın beşiğe kim biner?...
— Alacalı bulacalı kız biner!...

★

— Aç kapıyı bezirgânbaşı, bezirgânbaşı, bezirgânbaşı
— Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin, ne verirsin?
— Arkamdaki yadigâr olsun, yadigâr olsun, yadigâr olsun

Şimdiki çocukların, bu oyunları oynadıklarını göremeyiz.

★

Ramazan geceleri ve bayramlarda Karagöz ile orta oyunu, o zamanlar musiki ile tiyatro zevkini bir araya getiren o eşsiz sevgilerimizi özellikle, gözlerim yaşararak hatırlıyorum.

Karagözün başında yegâh aksak semai - ki, Delkâzade İsmail Efendi'nin bestesidir derler - aradaki "On kerre demedim mi sana sevme dokuz yâr!" diye başlayan, dünyada mizahı kaybolursa onu yeniden yaratacak kıratla zarif, humoristik şarkı, cami ve tekkede işittiğimizin dışında, içimize sinen, dilimize dolaşan ezgileri...

Karagözde, orta oyununda, üç kıtayı kaplayan geniş imparatorluğun halk tipleri mühim unsurlardı. Rumelinin, Asya dolaylarının, Afrikanın, Arabistanın, çeşitli vilâyetlerin, bölgelerin kıyafet ve karakterleri şimdiki en yeni resim anlayışını da geride bırakarak renk ve çizgileriyle olduğu kadar, her birine mahsus yerli lavaların çalınıp söylenmesi yolu ile de belirtilirdi. Kılık, kıyafet, karakter, lehçe, mahallî musiki unsurları ile kuvvetlendirilirdi.

Mizah ve farce gerçevesinde de olsa, o bölgelerin folklor müziklerinden örnekler gösterirdi. Karagöz, orta oyunu tipleri, yahut meddah hikâyelerinin kahramanları arasında İstanbul ahâlisinin türlü sınıfları temsil edilirken de, bunlara mahsus musiki parçaları söylenirdi. Açı, bekçi, uşak, küçük bey, hanım, sarhoş, tuumbaçi, külhanbeyi, dilenci vesaire...

Hâlâ Karagözde, büyüklere mahsus "Tahir ile Zühre" ve "Leylâ ile Mecnun" gibi oyunlarda şiir ve musiki bu mevzularda mütenasip, sanatçı bir seviye kazanır, Fuzuli'nin mısraları yanında klâsik besteler, nakışlar okunurdu.

Meshur Karagöz üstadı Kâtip Salih Efendinin oynattığı böyle bir Karagözde "çocuktur, anlamaz" diye bulundurulmuştu. Bir düğün gecesiydi. Misafirlerin büyük bir kısmı gitmişti. Kâtip Salih, kalababğa birkaç oyun oynattı. Ailenin yakınlarının kaldığı geç saatte kulaktan kulağa: "Tahir ile Zühre'yi oynatacakmış!" deniyordu. Yakın dostlara ve iki tarafın akrabalarına mahsus yeniden hazırlık yapıldı. Ne de olsa kadınlar, erkekler ayrı ayrı yerlerde, bir kısmı kadınlar hâlâ kafes, paravana, perde arkalarında idi. Ben, kadınlar tarafında idim. Lâvanta çiçeği, Divinia, Corylopsis Japon, New Moon, Hız, gül, menekşe ve sabun kokan

Büyük şairimiz Yahya Kemal'in, Varşova'da aslı ile "Kar muskileri ni nasıl yaşadığını yakınları bilirdi:

Polskaya kırlarının bitip tükenmez kusveti, çalınmış memleket hasretini en yüksek derecesine erdirdi ve o hüznün içinde yalnızca dalgıç tuttuğu zamanlarda, bu halini pek iyi bilen İhtiyar hizmetkar Fransuaz'ın yazdığı Tanburi Cemil'in eski bir plakını alır ve gramofonu koyar. Sonu gelmeyecek zamanların kış, kışın gökyüzü, gününün alevlerini içüten soğuk karısında aklı uyanan şair, o eski plakta yazılan memleket sesleriyle emun, candan ve yalancı Ortanvropa ikliminin mütemadiyen yağın kalamına katılan yalancı neslerden kurtulur, bir kaç dakika içinde Varşova'dan Boğaza döner. Tanburi Cemil'in musiki ve hatıraları bütün hayatına katılan Yahya Kemal o hislerini işte bu şekilde öbeştirir:

Bin yıldan uzun bir gecenin besesidir bu,
Bin yıl süzerek, kar sesidir bu...
Bir kışın manastırda dualar gibi gani.
Yüzerce ağrıdan koro halinde devanır
Bir vakaunun ahengi yayılmasın derinden;
Duydumsada zevk almadım ilâh kederinden.
Zahim bu çehirden, bu devirden çok usaktı.
Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plakta...
Birden biter mesudum içimdeki hevesiyle
Günün dolu İstanbul'un en üzücü sesiyse,
Sanki ki uzaklaştı yağın kar ve karanlık,
L'kunda bütün bir gece küledeyim artık.

Radyonun, birinci teyinin altmış günü akşam saat 21.15 de dinlediği, Tanburi Cemil'in plakları, en azı bu sözün sene evvel, o henüz nahif vücudunda daima coşkunluğu kalbi, kinosunun anlamlı bir derin hasretin atışında parlayan gözleriyle aramıza yazarken alınmış ve bugüne kadar kalmıştır.

Tanburi Cemil kimdir, bizim için manastır nedir? Yazdığı devirde, o zamanki yüksek cemiyetin ve bütün İmparatorluk içindeki sanat sever halkın bir «Orfene» gibi bulunduğu bu sanatkarın ölümünden sonraki yazları, onu yeni şahsına mübâhar bir «Vittore» olarak vaktandırı. Tanburi Cemil'in, eline aldığı her hangi bir talim parçasından bile güzel sesler çıkartarak derinde doğuştan bir virtüöz olduğu şüphesiz ise de, şahsiyetinin tahliinde o zaman layıkıyla meydana çıkarılmamış en evvelî tatal, eski Türk musikiine en yüksek ilâde tarzını vermiş, bu musikiye yeni bir üslup getiren yaratıcı bestekârıdır. Bu yaratıcı bestekâr tarafından, epik örnekteki de ne meşhur peşrev ve saz semaileri, ne de malûmat bir kaç yatkın değil, belki romantik ruhunun kalıp halindeki ölçülerden, zamanüstelikt en modern musiki anlayışlarına pek uygun olarak, kurtulabildiği «takime» leridir. Avrupa'da musikinin bugünkünden daha az mantıklı ve bezaf olduğu, musikinelerinin hocalıklıkla virtüözünün nefislerinde bileşitirildikleri mevcut devirlerde, oğ ve klavnenlerin başında yapılan ve bugün için eldiven kaybolup giden improvisation şeklindeki besteleri düşünürsek, Cemil'in «takime» bestelerini zahreden şu ahvâde siyah plakları kaseler için de «takime» besteleridir.

Tanburi Cemil, ilâde tanzimattan beri istisnai halinde devam eden ve Cumhuriyet inkılabıyla şuurunu bulan yenikene ruhunu eski köklerden aldığı mısralı kadretle besteyerek saz ve bu duygusuna zamanın inkâr ve vasatları içinde izmî ilâdeyi veren insanıdır. Takimleri gibi hayatı ve hatıralarında kalan fikirleri de bunu anlatır. Klâsik üslûbun hem heyran, hem hâkim olan Tanburi Cemil her eserinde bu klâsik olgunluğu

Radyomuzda anılması münasebetiyle

TANBURI CEMİL

Yazar: ŞERİF SAİT ÇEREN

Mazarlığına gittim; kaybolan duaların hiriyle sarı sarı
gılgıldım ve mazarlığına sordum: - "Onlar nereye gittiler?..."
Mazarlık bana cevap verdi: - "Onlar nereye gittiler?..."

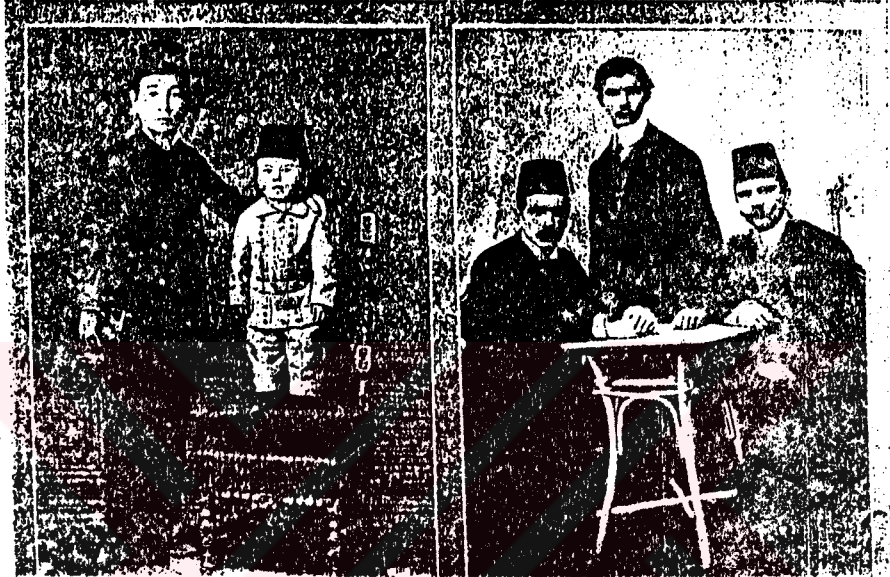
(ÇEVİRİ) des

(Aşk takımı) idi. Bugün sanat hayatımızı ihmaldeyiz. Halk musiki eserlerine dulağ buhâre ekîy havası diyen bir cemiyetin içinde Tanburi Cemil Halk Musikiine âdeta âşığı. Bu yolda Udi Nevres'i de hürmetle anmak bir borçtur.

O zamanlar İmparatorluğun parlatıldığı İstanbul, üç kıyı savaşı hudut bölgelerinin her tarafından gelen, her cins halkla dolu olduğu için Fulklor bakımından çok zengin bir şehirdi. Tanburi Cemil'in o zamanlar gittiği konaklarda birdenbire otadan kaybolduğu, arandığı zaman mutfak daireinde ağabeyinden saz dinlerken bulundu; sokakları dolduran her cins dilencilerin peşinden giderken okudukları melodileri Flamparmon notasıyla zaptettiği; bütün kaçakçıları, çobanları, arabacıları, kayıkçıları, askerlerle düşüp kalkarak onlardan Halk musikinin öünü tattığı, hayatının hikâyelerini karışan en dikkatli çöker olaylardı. Rami köyünde bir kahvecinin hediye ettiği «Çiğir» üzü halâ şimdiki fulklorcuların hayretle karşılayıyor. Halk

Tanburi Cemil, saat ile beşbeş

Ayakta duran Tanburi Cemil ve oğlu yanında.

Soldan sağa Tanburi Cemil, Refik Ferman, Musa Şirvanî (Müşham)

ezanı tam halktan bir sanatkar gibi, halk musikisine mahsus üslup ve tekniğe çalan Cemil o küy kahvesinde duvarla çalı sazı çümüş, kahveciden izin alarak çalmaya başlayınca, kahveci: «Efendi! Ben gayri bu saz çime almam; senin olsun, el götür.» demiş.

Daha on iki yaşlarında iken kendisini dinleyen üstat Tanburi Ali Efendiye der: «Akşarı'da bir çok dinledim. Bir daha tanbur çalmaya işte ettim. Kırıp atacağım.» dedirten bu müstesna yaradılış, ayrıca garp sanatını da seviş ve onunla, daha ziyade nazari sahada, esassı surette meşgul olmuştur.

Mülkiyede okuyan ve yalancı dil olarak Fransuza'yı iyi bilen Tanburi Cemil, aynı zamanda edip denemek devede temiz bir kalen sahibi idi. Garp müelliflerini daima okur ve onlardan tercümeler yapardı. «Rikhteri musiki» isimli kitabı garp musikisi sistemiyle kendi musikimizin sistemini mukayese bir görüşüğünden inceleşen ve izah eden ilk eserdir. Muharrirliğine alt onvahlık birçok makalelerden başka, hatta «Jules Vërnes nin «Voyage Autour de la lune» adlı romanını tercümeş kadar zenginleşmiştir.

Doğuştan sanat verişii ile çalışkanlık bir araya getirme örneği olarak Tanburi Cemil, her sanat yolcusunun tanınması lâzım gelen çehredir.

Çorukken sazlarıyla yatağına yatan sanatkar, öüm döğüşüne kadar onlardan ayrılmadı. En az gıda, en az uyku ile 42 senelik ömrünü emsalsiz Güreleş karşı tükennme işiyaklarıyla geçiren Cemil nefes aldığı kollar, «Güzelde e kavuşmak için vâcna kıldığı saalarında daima daha mükemmel olmaya çalışmıştı.

İnsan olarak; nezaketi, vekar ve terbiyesi, merhamet ve müsa-mehane, dürüstlüğü ve temizliği ile tek az kimseye nasip olan bir soyuz

ve sevgi toplamış ve birçok dostları tarafından insanlığı, sanatçılığı-nun bile üstünde görülmüştür.

Sadrazam Mehmet Hüseyin Paşanın vefatından sonra Mustafa Reşit Efendi'nin torunu ve Hırsızlı Çeşni Mahkemesi Başkanından Tevlik Beyin oğlu olan Tanburi Cemil 1873 de doğdu; 1915 de vefatından ötürken rahat ve mütevakkildi. Ölmeden bir az evvel katına vâle demiş:

«Yirmi beş sene cindane yaşadım. Vakti gelmiş...»

İstanbul Belediyesi Yusufpaşa'da bir sokağı Tanburi Cemil sokağı adını vermiş. Günün birinde de Merkezefendi kabeistanındaki mezarına bir taş dikilene sâvaret edince orada da belki Yahya Kemal'in şu nefis şiirini okuruz:

Tanburi Cemil'in Ruhuna Gazel

Keremî cemide devran ki hâdehlerle döner
Sevî şeb tabesher rahsî mütezzile döner

İzafur meş'ale dilde merayarı buzur
Öksül ösk ortoda bin mah, bin ahlerle döner

Cümle evrakı mahamat uçur orsa ha'ar
Rust Mohür ile, Uysak Mahayverle döner.

Au talur pay-ı taras yerden o dem kim melehdî
Yüre gühöde şürûr kılbal seherle döner

Ner pelen rind haner zevke bu mecliste Kemal.
Cemil rahmetle son cehhîl sağırla döner,

Soldan sağa Tanburi Cemil ve his kâdoplata sâlu Tanburi İskender Bey. (Müşham)

Radyomuzun Tanburi Cemil için hazırladığı bütra programı, bîz, bu büyük musiki sanatkarımızın mevsut daha bir çok kıymetli ve herkeş tarafından arandın plâklarını da dinlemek düvidini veriyor.

Şerif Süad Çelen

edilmektedir. Bugün, İngiltere'de televizyonun inkişafı için bir şirket vardır. Bu şirket namına, beheri bir lira olmak üzere yüz bin; ve yine beheri bir silin olmak üzere diğer yüz bin hisse senedi çıkarılmıştır. Şirket, televizyonun vardımı ile bazı yeni kesifler ve ihtiralar yapılabileceğini ümit etmektedir.

tedir. Şirket bunun için de çalışacaktır. Bu şirket reisi «Dayanlar» marka otomobil şirketi reisiidir.

1927 den bu güne kadar televizyonda büyük gelişmeler olmuştur. Bu gün, yalnız faksimili denen fotoğraf nakli değil, dünyanın en uzak yerlerindeki insanların hareketlerini, ve bu hareketle beraber seslerini de zaptetmek mümkün oluyor. Uzun çalışmalar ve ince hesaplarla insanların aklara havret veren kesifler yapıları hep böyle devam edip gidecektir.

Radyomu

zun Müzik Şefi

Mesut Cemil

مسود جیل	موسیقی و شعرده وزن
----------	--------------------

روشنك اساسدی

كنجكرد قيتدار منتكازمن جل رشيد بكن «سلطان جم» اسنده كي اوپه راسني كنديندن ايشينك فرسته نائل اولشدم. بكا عيني زمانده ديكر برقاچ انسترومانال اثرلرله برابر بعض «Lied» لرني چالدي.

كنج منتكازك بارلاق استقبالتده موسيقي دنياينك اك صلاحيتدار آغزلرنده موضوع بحث ابدلسي محقق اولان بو اثرلر قارشينده اونى آنجق هيچانه آلتيشلار، تبريك و تحيل ايدم بيليرم. بر قريشك ياقق مجزمله قابل تاليف اولماديكي نايوسمدرده. آنجق او اثرلر مناسبته «موسيقي و شعر» موضوعني خاطرلاديلم ايجون اولردن بحث ايتك ايتدم.

«سلطان جم» ك (تقست) ي فرانسزجدر، (از جمله، اوپه رانك بستانى درجسته شايان تبريك اولارق جمال رشيد بكن برادري اكرم رشيد بكن فرانسزجسي ...) و بر قشك بارنده طبع ابدش اولد قلعجه كندينك تواضعا افشا ايتمهك ايتمه رغما او كرنديكم «Lied» لرده بويوك هند شاعري «ناغور» ك بته فرانسزجه ترجمه لردير. حالبوكه جمال رشيدك موسيقيسي مثلاً حامدك شعريله برابر ايشينك نه قدر شايان ارزو اولوردى. اونك ايجين كنديت صوردوم: «توركيه كفته لي اثرلر كيز وارميدر؟ يا خود يازمق تجربه ايتديكيزم؟» ديدم.

«هيچ يابنادم»، «يدي صوكرا بر آز دوردي وعلاوه ايتدي: «بيلم ناصل اولور؟»، «بويله ديكده منتكاز چوق حقي ابدى».

في الحقيقه بزم شعريز غرب موسيقينه قارشي دائما آقيري، غير مانوس قالش و شيمدي به قدر لسانك وزن خصوصيسي ايله غرب وزن موسيقيسي تاليف ايدم بكن و اخوا ايتديكي عربي و عجمجه كهلردن دولايده خصوصيتده كي اهميت ايفاء ايلان توركيه مزه كوده بر «پروژودي» علمي ميدانه چيقاراجق مساعي اهل اولوشند. لسانك غرب الحيله

بسته که می‌جی. قناعتی عمومیته موسیقیشناسلریز آراسنده اؤقونه حاکمدر. شرقی موسیقیشناسلریز نورکجه کفتلی وفرنکجه بستی اؤزلرک جملهته استخفاف ایله باقارلر واونلرده دایما پروژودی خطالری بولاردق تورکجه نیک بوموسیقی ایله قابل امتزاج اولادینی سویلرلر. حالبوکه بو حکمی ویریرک: (مصادر) اولهوق کوستردکری مارش، اوپه روت و سائیزه کونعندن قیمتلری ذاتاً دون اولان بر قاج پارچه شینک کیملر طرفندن بسته لیدیکنی هیچ نظر دقه آلامشلردر.

قدردنلی و حقیقی بر بسته کارک ائنده نورکجه مزک چوق موقیتله استعمال ایدیله بیله چکی حقیقتی ^{مثلاً} موسی تریاکلک بک اعلا اثبات ایتشدرد (تریاکلک) بر چوق آدابناسیونلری و اوریزینال اؤزلریله، «شکایت» ی ایله تورکجه یی غرب موسیقیسیله برلشدیره بیلن ایلک ویکانه بسته کارمزدرد. مقداری آلی یی بکن و بوتون مکتبلر مزده سوبله ن و لید، لری تورکجه نیک غرب موسیقیسیله بسته لیمک غیر مساعد اولدینی حقتده کی یا کاش فکری (نه بلیغ) بر صورتده مدافعه ایدن اؤزلردرد. دیمک که قصور تورکجه ده دکلدرد. تورکجه به کوره «پروژودی» قواعدینک تثبیت ایدیله مش اولماسنده در. (نوماده) آئیده کی مختصر بعض معلوماتی ترجمه و نقل ایتیمکه امید ایتیمک ایستوریم که صلاحیتدار اولانلریز بایلماسی لازم کان بر وظیفه یی خاطر لاش اولسونلر.

..

بویوک فیلوزوف «فانت» کوره صنایع نقیسه نیک اؤک باشد بولونان ایکبسی، موسیقی و شعر، بر برلریت (لایمدا) جهت مناسبلرندن دولای دایما «همیشه صنتلر» تلقی ایدیلشدرد: «تئیسیم» بو نسبت (توقعاتی) «طبیعت موسیقی ایله شمری یالکیز بر برلریت چوق یاقین ایکی آیری شی اولهوق دکل، بلکه ده ازیاده (یکپارده) بر صنت اولهوق دوغورمش کوزو کیور» شکنده کی افاده سیله ده مبالغه لی بر صورتده کوسته ریر.

موسیقی و شعرک مناسبت و رابطه لرله دائر اولارق موجود (مختلف) مطالعات و مناقشات تاس ایده جک اولورساق بر چوق صحیفه لر دولدرایله جکمز ایمین بوراده یالکیز اؤکی یونان علم ایتاعنک معروف ² (کاشی) «رودولف و ¹³ (منفقال)» ک فائده لی بعض فکرلری نقل ایله اکتفا ایده جکم.

«... قورقازدن ادعا ایدیه بیلر که شعرک باشلانیمی بیتی زمانده موسیقیکده ابتدایی ایدی. موسیقی ایله شمری برلشدیرن صبی باغ یالکیز سوکرا کی دورلرده تحصیل ایتش دکل،

صیفه : ۱۶۹

نومرو : ۴

بلکه (بالذات او منتظر قانار اُسکيدر . ايلک شمر تنقي ايديش بر شمردي و ايلک موسيقي
[آبونه بيلک] - منظوم] بر [تقيست - متن] ايله مختزج مالمويدن عبارتدي . موسيقي و شمر
انکشافاترينک آخنيق مؤخر بر قدمه منده ، مستقل ايکي آري صنت اولاييلمشلردر : تنقي
ايديش بيلک آله قلامه ک نشييده وي [؟] و [ايک [*]] بر ماميت آلان شمر وموزيک
انسترومانتال = آلافي موسيقي .

حتي آلافي موسيکينک منشأ ده بيه (تنقي ايديش سوز) در . چونکه ابتداء موسيقي
آلترينک وظيفلر تنقي ايديشن گه لوده سلسري [اوينسون - بک صدا] اولاري تقويه ايتک
ياخود بيست و محدود آقورد سلسري ايله تاثيرک زياده لشمسي تاميندن عبارتدي و موسيقي
آلترينک دانت رفاقت ، اولقندن چيقارقي دوغرويه انسان سسي برنده مابه الاستعمال
اولاييله لري ايجونده وزون بر زمان کچمشدي و ايلک آلافي موسيقي بر (شان سان بارول -
کفته سز شرفي) ايدى . [**]

برايضاحت ايله کوردولوبورکه لايه سينغ ، ايلک موسيقي ايله شمر حقتده عاداتا يکباره ، ديمش
اولا . هر چه ده مبالغه لي دکلدري . بنا عليه شجدي بومشيره منتظرک مشترک تنفيلري ، مشترک
(ضربان بيفلري) ديلک اولان [ريتم - ايقاع ، وزن] . دائر اولان شو تعريف آلام :
« قوتلي و خفيف مجرک بر بريجولي و قوتلي » ياخود سسک (رفع و تنزيله حاصل اولان
موجده وي حرکت ، يني لسالک (سمع) صورتيه دوبرولان روش ويا آيتني ، (وزن ،
رېتم) در .

موزون ايله غير موزونک فرق شودرکه : لنخيسته هر هانکي بر فعل ايله اشغال ايديشن
زمان منظم جزوله آريش بولونوار . لنا غله منلا (بر قوتلي) يني تعقيب ايديشن (ايکي خفيف)
شجدهن مرکب (اوج هج) لک بر غروپ بويه ريتيک (رجزيم) تشکيل ايدنده . بولچر لوله تشکيل
ايديشن سطرله « مصراع » ديتير ، يني عصرى [***] شمرده مصراع ، بر قوتلیدن سوکرا بر
ويا ايکي خفيف گنک صورتيه مجرک بر بريج تعقيب ايتيشدن متشکلدر . [قوتلي - خفيف]
ويا [قوی - ضعیف] ديه ترجمه ايتديکيز اصطلاحلرک فرنسوزجه سي (تان فور - تان فابل)
[**] حکایت صبيحه ويا شجده نظم ايدن شامراء ويا اولترک آثارينه ويا کنديلرينه ويا انزلرينه منسوب
و متناهي اولان شيلره ، افعال و حرکات دلبرانه ي تصوير ايديشن نظره اطلاق اولونور . داستان . -

داستان : Poème épique - قاموس فرانکوي

[**] (صحنه : ۱۶) Rudolf Westphal , Elemente des musikalischen Rhythmus .

[***] عصرى گه سي اون دونوزنجي عصرده شاملدر .

آلمانجهسى (هميونغ - زه تقونغ) باخود (به تونت - اون به تونت) دركه [نرغ - نزل] ويا (جيتش - اينش) دييده ترجه ايديله ييلير .

بر تان فور كنديشه عائد اولان بر ويا ايكي تان فو، بيلاله برابر بر « Pied » تشكيل ايدره كه يوقا ايدمه كي مصراع تعريفته نظراً بونك « جزء مصرع » ديه ترجمهسى موافقدور . آلمانجه ، فرانسه ترجمه وسائر آوروپا سائلرند باشليجه مستعمل اولان بو « جزء مصرع » لردن بر قاچ دانمى يونانجه اسملايه شونلردور :

خفيف قوتلى		
(ن ب)	Trocheus	تروخويس
(ن ب)	Iambus	يامبوس
(ن ب ب)	Daktylus	دكتيلوس
(ن ب ب)	Anapast	آناپاست

بونلردن يامبوس نوعنك توركمده (عربجه ومجمعه كملر داخل اولماق اوزره) بك جوق بولونديكى كوزوكو بور . آقان « جيجك » ده كيرالچ .. كى . ديكر نوعلر حقتده مثاللر يونانى لسانچيلره براتنى موافق احتياط بولوبورم .
مختلف مصراع نوعلردن ، قافيلر وانواعندن قطعه دن بخته بر مقالتهك هجمي مساعد دكلدر . ساء عليه ، (قوتلى - خفيف) ك (اوزونلق - قيصهلق) اولارق ناصل نظر اعتباره آله جنى بخته انتقال ايد جكم .

موده رن شمردن موجوده اساس اولان شينك (قوتلى وشهيف هملرك آراسنده كي دكشمه) اولدينى ذكر ايتشدهك . بوكا مقابل (قدم - آنيك) (مه تريك) ده بوسوتون باشقه بر بره نسيب جازى ايدى . يونانديلر هملرى (اتباع) لرته كوره نولجرلر واوزونلق قيصالقلرينه كوره تقسيم ايدهرلردى . (قيصاللق = ن) واحد قياسى و (اوزونلق = -) اولكيتك نام برملى امتدادنده ايدى . يونانلرده [كيت : (اوزون قيصه)] بره نسيبى جازى ايكن عصرى شمردن [كيت : (قوتلى ، خفيف)] اساسى واردور .

شيمدى موسيقى ايله شعر ك ريتيك ضربان نبضلرينك تماماً متحد ومشتراك اولدينه نظراً شمردن وزن ناصل (قوتلى وخفيف) هملرك فرق ايله موسيقيده وزن ده طبق اونك كې (اوزون وقيصا) سس قيمتلرينك فرقيدر . يعنى شمردن (قوتلى وخفيف) ديديكمز شى موسيقيده (اوزون وقيصا) سس سوزنده در . بوندن دولاي شهبودور كه (سس مجازى) باخود بر (مصرع موسيقيك جزلرې) توزين ايچون بكانه طريق قديم يونان (كيت) بره نسيبى قبولدر .

آئیدہ کی جدول موسیقی لائنک (فورم) زنگیلکنی و شمرہ نظایانہ قدر متوع اشکالہ
مالک اولدینفی کوستہ سور :

Trochæus:	. .						} اوج ضربی
Jambus:	.	..					
Daktylus:	. . .						
Anapäst:	.	..					} رت ضربی
Fallender Spondeus!	- -						
Steigender Spondeus:	- .						
Amphibrachys:	.	.	.				
Päon:	.	.	.	.			
Kretikus:	.	.	-				} سهه ضربی
Bacchiüs:	.	.	.				
Antibacchiüs:	.	.	.				
Fallender Ionikus:	.	.	.	.			
Steigender Ionikus:	.	.	.	.	-		
Molosus:	- - -						
Choriambus:	.	.	.	.	-		
Antispast:	.	.	.	.	.		
Epitrit:	.	.	.	- -			
							} بدی ضربی

كەندىنى دائىما مېھولپتە. رافىي نىزجىچ ايتىش اولان بىر قىمتلى موسيقىشاسىز ، اُسكى
تەلپات دائىرىسى رەئىسى محرم سەدەلدىن بك افەندىك بىر روزدى كىتابى تاليف ايتىدىكى ايتىمتە؛
كەندىلىرىك ھىچ اولمازە نوأترك نەشردە. بىر آرز ھەا سېىچ اولمازى نەقدەر ارزو ايدىلەردى .
تەكرار تەنى ايدە جەكەم كە آرتق اعمال فەكر ايتەك زەمان كەش اولان بولمىشە لايىق اولدىنى
أھمىت بىرەلسەن وادىلەرمەندە كەندىلىرىك چوق فەلە دائىرە صلاحىتەلەندە اولان بولمىشە
زى تەنور ايتەنلەر .

بالخاصه موسيقي به فارسي ذاتاً بوبوك بر علاقه‌سى و دارالاحسانده نسبتى اولان محترم استاد على اكرم بك افنديدن بو باده جوق قيتلى اولواجق فكر و مطالعه ليرى مجموعه مزك كله جك نسخه - بنده اوقه و بايلىمك فرستنى بزم بخش ابلرلى رجاسى - بويمجه علاقه دار اولانلرك جمله - نك حشريته نرجان اولديقمه امين اولارنى - آرييمجه علاوه ابد جكم .

Mesut Cemil bir inceleme gezisinde, zeybekler arasında

Mesut Cemil eski İstanbul Radyosunda Baş Spiker

Bir konserden önce sanatkar arkadaşlarıyla bir arada; sağdan sıra ile: Münir Nurettin Selçuk, Mesut Cemil, Merhum Kemani Reşat Erer ve Refik Fırsan...

1937 de teşkil ettiği ilk erkekler korosunu idare ederken

1941 de Yurttan Sesler Korosunu teşkil ettiği zaman yayınlara bağlama çalarak iştirak ederdi..

İstanbul Radyosu Müdürü Mesut Cemil, masası başında günlük işlerle meşgul oluyor.

Ankara Radyosunda (939) ses ve saz sanatçıları ile bir arada..

Mesut Cemil, çok sevdiği ses sanatçısı Necmi Rıza Ahıska'ya bir program hakkında izahat verirken..

Mesut Cemil, bundan on bir yıl önce Ankara Radyosu Müzik Yayınları Şefi iken..

Mesut Cemil'le 1939 yılları

Soldan sağı: Münir Nureddin Selçuk, Refik Fersan, Refad Ezer

EK-1

Ölümünün 1.yıldönümü nedeniyle Mesud Cemil Bey için Baki Süha Ediboğlu'nun İstanbul Radyosunda hazırladığı anma programında sunulanların listesi ;

BANT (TSM 658)

- Mesud Cemil hakkında Baki Süha Ediboğlu'nun konuşması
7' 45"
- Mesud Cemil 'den violonsel ile Isfahan taksim.
3' 35"
- (Sunuşu Mesud Cemil yapıyor ve koroyu yönetiyor)
" Aldım hayâl-i perçemin ey mâh dideme"
Kömürcüzade Hafız Mehmet Efendi
Hüzzam Beste, Remel
4' 33"
- Mesud Cemil'den tanbur ile Muhayyer Kürdî Taksim
2' 42"
- Mesud Cemil (violonsel) ve Cemal Reşit Rey (piano)
ile Beethoven'in Sol Minör 2 no'lu sonatından bir
bölüm
5' 08"
- Mesud Cemil ile sohbet (İstanbul'da sevdiği semtler)
6' 45"
- Tanbûrî Cemil Bey'den Nihavend Taksim (üzerine Mesud
Cemil'in iki mısralık şiiri)
3' 10"

KUTB-ÜN NÂÏ SEYH OSMAN DEDE

1046

MESUD CEMİL TEL

Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi

Şubat 1945

Biblioğrafya

Başlangıç

Biografisi

Eserleri

Şahsiyeti

Not: Merhum Üstâd Mesud Cemil'in ~~Hdâ~~ Tarih-Coğrafya Fak.

Kütüphanesinde 421 Kayıt Nolu ve 16/6/1945 tarihli

mezuniyet tezinden TURHAN TOPER tarafından aynen alınmış

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Mıracaat ve istifade edilen eserler, vesikalar :

- 1- Zeyl-i Zeyl-üş-şekayık
- 2- Safaî Tezkiresi
- 3- Salîm "
- 4- Esrar Dede
- 5- Sefine-i Mevlevîyye
- 6- Fatin Tezkiresi
- 7- Sicilli Osmani
- 8- Osmanlı Müellifleri
- 9- Seyyîd Vehbi Divanı
- 10- Nâbi Divanı
- 11- Nazîm "
- 12- İzzet Molla Divanı
- 13- Vefeyat-i Ekâbîr_i İslâmiye
- 14- Tuhfe-i Hattatin
- 16- Vefeyat_i Meşayih
- 17- Ayin-i Şerif Mecmuası
- 18- Keşf-üz -zünun
- 19- Kıssas-i Enbiya
- 20- Mevlevi Ayinleri Külliyyatı (İst.Konsnv.)
- 21- Ameli ve Nazari Türk Musikisi
- 22-Nazîm (Ruşen Kam)
- 23- Dinlerin tarihi (Ömer Rıza Doğrul)
- 24- Reisetagebuch eines Philosophen(Graf Hermannvon Kaiserling)
- 25- Yenikapı Mevlevîhanesi (Mehmet Ziya "İhtifalci".

Başlangıç

Bu yazıda, onyedinci asırda yetişen ve muasırı Nazîm gibi şa irlik, musikişinaslık, hattatlık vasıflarından maada ileri gelen Mevlevî şeyhlerinden olan Nâyî Osman Dede'yi tetkike çalışacağız.

İlk bakışda Osman Dede sadece orta bir şair ve belki daha yüksek derecede bir musikişinas gibi görünürsede hem nazımı hem bestegârı olduğu meşhur Mi'raciyesi ile Osmanlı Edebiyat Tarihinde dinî edebiyat ve musikinin, her iki bakımdan zamanımıza kadar intact kalmış değerli bir örneğini bir arada veren bu san'atkâr, dinî vecd ve heyecanla yazı tipler arasında özel bir dikkatle mütalâ edilmeğe değer,

O halde Osman Dede'nin hayatını, eser ve şahsiyetini incelemeğe başlamadan evvel islâmî inanış ve duyuslarla, bunların Osmanlı Edebiyatına tına aks eden tesiri üzerinde kısaca, umumî, ve toplu bir surette duralım.

Asrımızda geniş insan toplulukları üzerinde hâlâ kuvvetlerini devam ettiren ve eski yeni bir çok medeniyetlere temel olan Konfüçyus mezhebi, Hindu dinî, Budistlik, Zerdüştilik, Musevilik, Hristiyanlık gibi büyük dinlerin en sonuncusu Müslimanlıktır, Müslimanlığı diğer dinlerden ayıran mühim esaslar da şunlardır:

1-) İslâmlık ve Kur'an hak yolundan çıkan hurafeler içinde putları tapan, ahlâk sukutuna ve fenaliğe doğru giden insan topluluklarını fasılalı zamanlarda tek Allah'a, Rabb-ül-alemîne ve "Vahy-illâhîye" inandırmak için Muhammed'den evvel peygamberler geldiğini ve kitapları indirildiğini söyler ve buna inanılmasını ister. Bunların hepsi hak peygamberi ve kitapları da hak tarafından nazil olan kitaplardır.

Ancak, meselâ hristiyanlıkta olduğu gibi hepsinin ilk ve doğru olan esasları bozulmuş mütereddî ve değişik şekillere sokulmuş ve nihayet Hazret-i Muhammed-in risâletiyle hepsi birden nesh edilmiş, Cenab-ı Hakk ve onun doğru yolunu daha evvelki hakikatlerle ve daha yenileriyle beraber gösteren son Hak Dinî olarak islâmiyet tecellî etmiş ve Kur'an getirilmiştir.

2-) Müslüman demek, hem Allah ile hem mahluk ile müsâlemet halinde ya şayan yahut Allahın iradesine teslim-i nefeseden ve diğer mahlukla nehsine her türlü iyiliği yapan insan demektir. Adları değişik de olsa bütün eski Hak dinleri müslimanlıktır ve her insan Müslüman olarak loğar. Muhammed Müslimanlığı icad etmedi, onu sadece sonuncu bir defa tebliğ etti. Müslümanlar birbirlerine selâm verirler ki bu selâm hem müsâlemet hem de selâmetin sembolüdür.

3-) Muhammed doğmasından evvel, doğuşu sıralarında ve bütün hayatındaki marikülâdeleiklere, mucizelerine ve bir Nebi olmasına rağmen sadece bir insan ve Allahın kuludur. Başta Kur'an-i Kerîm olmak üzere bütün mucizeleri ve peygamberliği, onun insanlara karşı ibzal ettiği büyük muhabbet, iyilik, yaradım, müsamaha, adalet, müsevaat duygularını, selâm aklını tedbîrini, doğruluğunu velhasıl bütün mükemmel insan vasıflarını hem tamamlar hem de ondan ayırır. Yani hayatı ve şahsiyeti tarih ışığı ile de aydınlanan Muhammed, "Resul-ullâh" sıfatının dışında da insan istü denecek derecede ideal insandır.

Böyle bir dinin ve Allahın mebusu ve habibi olarak bu dini neşreden peygamberin, ümmeti tarafından telâkki ediliş tarzı ve o ümmet üzerindeki tesiri çok büyük olmuştur.

İslâmiyet tutunduktan ve yayıldıktan, bilhassa İran'a girdikten sonra bu memleketlerin en eski dinlerinden kalan akide ve şekillerin tesiriyle Şîîlik ve Pantheist renkli tasavvuf tarikatları gibi dinin üss-ül-esasına, kapalı bir şekilde de olsa, uymayan cereyanlarla bulanmıştır. Fakat hangi mezhep ve tarikatta olursa olsun, Muhammed'in peygamber ve kutsî insan sıfatı hiç bir sarsıntıya uğramamış, ezelden ebede kadar Vahy-i İlâhinin zatında tecelli ettiği, erişilmez derecede yüksek fakat daima şefaatinde ümid kesilmeyen kudsî varlığa, "Fahr-i Âlem"e aşkla merbut kalmıştır.

Allah anlayışı etrafında Kelâm-ullahın ruhuna ve bizzat Resul-ullahın sarîh tavrına rağmen, muhtelif tasavvuf yollarıyla teşekkül eden felsefîakidelerin hiç birisinde peygamberin şahsiyet ve hüviyeti hakkında en küçük bir speculation temayülü bile görülmez. Bektaşî ve Alevî şairlerinin bazan Allaha karşı söyledikleri sözler, tasavvuf neş'esine ve mecaz örtüsüne bürünmüş te olsalar, zahidleri gâh güldürecek gâh kızdıracak derecede cesurane olduğu halde Hazret-i Muhammed'e dair bu neviden tek bir kelimeye, bir imaya dahi tesadûf edilmiyor. Hatta sıhhatleri şüpheli de olsa, bazı hadiseler ve menakip ileri sürülerek bizzat Muhammed'in bir mütesavvıf olduğu iddia edilmiştir,

Böylece milâdî XIII asır sonlarından itibaren İran Edebiyatının kuvvetli tesiri altında gelişmeye başlayan ve daha ziyade tasavvifi bir mahiyet gösteren Osmanlı Edebiyatının içinde ayrı bir kol halinde geniş Müsliman halk kitlelerinin duygularına hitap eden dini mahiyette bir edebiyatın başlıca mevzuunu Muhammed ve onun doğuşu, yaşayışı, menakibi ve ölümü teşkil etmiş, bir çok siyer kitaplarından başka Yazacı Zâdenin Muhammediyye'si gibi ağırlıklarına rağmen müslüman ülkelerinde saygı ve heyecanla okunmuş, klâsik mahiyet almış geniş çapta eserlerle Ahmediyye, Mahmudiyye gibi taklitleri, Hakani'nin Hilyesi ve Süleyman Çelebi'nin evlâd şaheseri, Mi'racnâmeler, Mi'raciyeler-kezalık bir yığın taklitleri ile de doğurarak- yaratılmıştır,

XVI ıncı asırda İran Edebiyatı tesirinden mümkün olduğu kadar ayrılarak Osmanlı Devletinin yükseliş devriyle müvazi bir istiklâle sahip olmaya başlıyan edebiyat, XVII ıncı asırda da aynı istikamette gelişmeye devam etti. Fakat artık imparatorluğun yükseliş devri sona ermiş, ilhassa Deli İbrahim'in saltanata gelişinden sonra iç ve dış siyasette çıkmâî bünyedeki anarşi ve sarsıntıların akisleri edebiyat sahasında da çıkıca görülmeye başlamıştır. Bu devirde Fehim ve Nâilî-î Kadîm'den sonra Âbî ve Sâbit gibi -o zamana göre- fikir şairleri arasında, dînî temayülleri dîvanının her sahifesine sinmiş ve nâ't söylemekdeki kudreti kendine Nâ't-gûnunvanını kazandıracak derecede bir şair ve musikişinasın, azâm'ın sîması kudretle parlarken, ondan daha az şair fakat onun kadar inder ve belki ondan daha çok musikişinas diğer bir sa'etkârın ismi emsesi "Dergâh-ı Mevlâna'nın tevazu kapısı arkasındaki dervîşâne sükût içinde uzun zaman saklandı kaldı.

Şeyh Osman Dede.

OSMAN DEDE'NİN BİYOGRAFİSİ

Mahlası "Nâyî" veya "Kutb-ün-nâyî"dir.

Nâyî Osman Dede'nin doğduğu tarih tesbit edilmiş değildir. Ancak onun henüz ilk gençlik çağlarında Galata Mevlevihanesi Şeyhi Gavsî Ahmed Dede'ye intisab ederek mevlevî tarikatına girdiğini, bir zaman mevlevî âdab ve erkânını, (öğrendikten sonra) zamanın ilim ve edebiyatıyla musikiyi () neyzenbaşı olduğunu ve on sekiz sene neyzenbaşılık ettikten sonra da Şeyh Gavsî Efendi'nin ölümüyle (1109) onun yerine şey olduğunu biliyoruz. (I)

Şeyh Gavsî Ahmed Dedenin vefatı sırasında Osman Dede hiç olmazsa kırk yaşlarında olmalıydı. Çünkü tekkeye ilk intisabında kendisini 15 yaşında farz etsek, binbir güçlüklerle doldurma müddeti, zamanının ve kendi dergâhının çok kuvvetli neyzenleri arasında sıvrilerek neyzen başı olması için de hiç olmazsa on sene geçmesi tabii sayılır. Bu hesaba göre 25 yaşında neyzenbaşı olduğunu tahminden sonra daha 18 yıl bu hizmette kalışını gözönüne alınca hatta 45-50 yaşlarını buluruz. Nâyî Osman Dede'nin Galata Mevlevihanesinde, aynı zamanda kayınpederi olan Gavsî Dede'ye halef olarak deruhte ettiği meşihat vazifesi de 1109'da kendisinin ölüm tarihi olan 1142'ye kadar 33 sene sürdüğüne göre ta kriben yetmiş beş sene yaşamış olmalıdır. (II)

I) / "... Osman Dede'nin vücud-ı bihbudları filasî Medîne-i Kostantaniyyede Şeyh-i Vefa kurbinde mehd-i vücude kadem basıp mertebe-i sinn-i

temyize resid olduktan sonra devlet-i ebediyye merkûz-i ni'met-i, fakr ü fena olduktan ~~xxxxxxx~~ gün mülâhaza-i hodr-i skibet-endiş ile.. ve .. Nice zaman pîşgâh-ı Şeyh-î Vâcib-üt tekrîmde neyzenbaşılık hizmetinde mukîm ve 18 sene al-ed-devâm ol hizmetde istihdam buyrulduktan sonra nazar-ı kimya eseri-ı Şeyh-ı Âlî cenabla merkumun yerlerine canişîn isti'dadın izhar etmeleriyle.. (Sâlim Tezkiresi)

II) ..Nâyî Osman Dede Galata şeyhi Gavsî Dede Hazretlerine intisab ile şeref-yâb ve serneyzenan-ı hankahları olub revnak bahş-ı encümen-ahbab ve ahır-ül-emr damadları ~~sırr~~ ve ba'd-el-vefat 1190 tarihinde canişinleri ve 1142 tarihinde vefat eyleyüb Gavsî Dede'nin türbe-i mukaddeselerinde mefdundurlar. Oğulları Sırrî Abdülbakî Dede makam-ı alîleri iclas olundukda havas-ı ahabbadan Seyyid Vehbi tarih-i Osman Dede göçdü ola sırrı bakî-mısra'ını tarih söylemiştir." (Esrar Dede Tezkiresi, Halet Efendi küt.Yazma nûsha)

Şu halde 1065 - 1070 senelerinde doğmuş olduğunu tahmin edebiliriz.

Osman Dede'nin yasive doğum tarihi hakkındaki bu tahminimiz Esrar Dede'den başka birçok kaynaklarda ve bilhassa Vefeyat-ı Ayvansera-yî'deki : "... Eş-Şeyh Osman Dedeh-ül-Mevlevî Efendi Gâliboludan alem-i sebavetinde gelüb tahsîl-i ilm ü ma'rifet ve Şeyh Gavsî Dede'den ahz-i tarîkât ve damad dahî olduktan sonra neyzenbaşı olub bu hal üzre iken Şeyh-i Ahmed-i müşârûn-ileh rihlet eyleyüb Kule Kapısı Mevlevîhanesi bunlara teveccüh eyledikde neşr-ri tarîkat üzre iken rihlet edüb..." cümleleriyle kuvvetlenmektedir.

Doğduğu yer ;Esrar Dede tezkiresi (I), Safaî Tezkiresi (II) , Fatîn Tezkiresi (III), Tufte-i Hattâtîn (IV), Osmanlı Müellifleri (V), Sicill-i Osmânî (VI) gibi kaynaklara göre ittifakla İstanbul olarak gösteriliyor. Yalnız Vefeyat-ı Ayvanserayî'de (VII) henüz çocuk yaşlarında iken Geliboludan İstanbul'a geldiği yazılıdır. Dedenin doğduğu yeri Gelibolu olarak gösteren bu kaydın başka hiçbir vesikada bulunmamasına ve Vefeyat-ı Ayvanserayî'de de Geliboludan nasıl ve ne suretle geldiği, orada hangi aileye mensub olduğu zikredilmemesine rağmen biyografisi bakımından bu cihet dikkati çekiyor. Çünkü Osman Dede Geliboludan ailesi ile beraber çok küçük yaşta gelmiş ve bu suretle bu menşei unutulmuş diğer tezkirecilerce tamamen meçhul kalmış olabilir. Rauf Yekta Bey bilginin farkına varmamış olmalı ki Konservatuar âyin kütüphanesinde Osman Dede'nin hal tercümesine " İstanbulda doğmuştur " cümlesiyle başlamıştır. Diğer taraftan yine Salim tezkiresi : " Cücud-i bihbudları filâsı

- I) "...Dar-üs-saltanat-ıl-aliyye hâkinden olup ..." Halet Ef.
- II) "...Bustân-i funun ü mearifin şerv-i şerefrâzı, gülîstan-ı bezm-i letayifin hezarî nağmeperdâzı, hâla Galata Mevlevîhanesi Şeyhi Osman Dede Efendi'dir. Şem'i vücudü şebistan-ı İstanbuldan zuhur ..." (İst. Ünver. deki nüsha)
- III) "...Nâzım-ı mumâileyh Şeyh Osman Nâyî Efendi Dersaadette tebhure bend-i hankah-ı vücud olup..."
- IV) "Şehrîdir" T.T. Encümeni Kütüphanesi, Aded 12, s. 297.
- V) "Nâyî Osman Dede İstanbullu. İstanbulda yetişen şuara-yi Mevleviyyeden olup..." C.II. s. 452
- VI) "Osman Nâyî Dede İstanbulludur." C.III. s. 427
- VII) "...Eş-Şeyh-ül-mevlevî Efendi Geliboludan alemi sebavetinde gelüb (Millet Kütüphanesi)

medine-i Kostantaniyyede Vefa Kurbinde mehd-i vücude basub.." diyerek doğduğu yerin semtini bile zikr ettiğine göre bu rivayetler arasında kararsız kalıyoruz.

Osman Dede'nin Kule Kapısı Mevlevîhanesinde neyzenbaşı olduğu müddeti onsekiz sene olarak gösteren Salım tezkiresile yine Vefeyat-i Ayvanserayi arasında bir ayrılık daha vardır.Vefeyat-i Ayvanserayi'de bu müddet yalnız on beş senedir.

Osman Dede'nin tanınmış bir aileye mensup olduğuna ve ecdadına dair bilgi yoktur.Yalnız Tuhfe-i Hattatın onun babasından bahseder ki bu vesikaya göre : " Pederi Süleymaniyye Dar-üş-şifasının reis-ül-hüddamı bir pîr-i sahib nefes ve hezar bîmar-i bîhuşe devâres olmuş Hacc-ül-haremeyn bir zat-i şerîf " yani Süleymaniyyede uzun zamanlar mevcut olmuş olan akli ve asabi hastalıklara mahsus müessesenin başgardiyanı imiş.Ne yazık ki sanatkârın babasına dair başka malûmat yoktur.Bu malûma olsaydı,onun san'atkâr şahsiyetini incelerken,tarikata intisabında,mevleviyane zarafetinde,güzel san'atların belli başlı üç şubesinde birden kendisini verişindeki ruhi saik ve amilleri,baba ana ve umumiyetle aileden gelen te'sirler de hatta irsiyette arama tecrübesine de imkân bulurduk.Bununla beraber Müstakîm zâdenin.Osman Dede'nin babası İbrahim Efendi hakkında : " Bir pîr-i sahib nefes ve hezar bîmar-i bîhuşe devâres olmuş hâcc-ül-haremeyn bir zat-i şerif idi " tarzındaki ifadesini o zamanın biograflarınca kaide haline gelmiş bir nezaket cümlesi saymamak,belki bu İbrahim Efendiyi o devirlerin telakkisine ve akıl hastalarını anlayış ve tedavi ediş usullerine göre bir cins tekve sayılması mümkün olan bîmarhaneye tamamen diğer bîn duygularla " vakf-i nefis" etmiş fedakâr ve insancıl bir seciyyede tasavvur etmek daha doğru olur.

Osman Dede Galata 'evlevîhanesindeki başneyzenlik mevkiini kazanmakla beraber,şeyhi Gavsî Dede'nin kızı ile de evlendi.Bu izdivacın tarihini bilmiyoruz.Fakat Tuhfe-i Hattatın bize Osman Dede'nin oğlu Sırrı Abdülhakî Dede'nin sade vefat tarihini değil öldüğü zaman kaç yaşında olduğunu da bildiriyor.Bu kayda göre Sırrı Abdülhakî Dede 1164 te vefat ettiği zaman kırkı iki yaşında imiş.(1)

1) "...anlar dahî (tevecçüh-i rif'at 1164) sâl-i rebî'inde kırk iki yaşında iken rehrevân-i vadi-i hamusan öldüler ".

Buradan istidâ ederek Osman Dede'nin kendi şeyhi Gavsî Dede'nin kızıyla evlendiği tarihi, otuz yaşlarında ve 1100 seneleri etrafında tahmin edebiliriz.Çünkü Gavsî Dede'nin ölümü sırasında bu izdivacın akıdılmış olduğu anda bütün yazıcılar birliktirler. Şu halde oğlu Sırra Abdülbakî henüz çocuk denecek bir yaşta iken post-nişân olmuştur.

Seyyid Vehbî'nin : " Göçtü Osman Dede'miz ola sırrı bakî " tarîhinde azim-i sema'hane-i cenan eden Galata Mevlevîhanesi şeyhi atiy-ütterceme Nâyî Osman Dede'nin mahdum-i güzîn ve varis-i esrar ü canişîni Abdülbakî Dede Efendi'dir ki hoş sohbet ve alüfte tabî'atı şî'r ü inşayâkadir,şair oğlu şair,esîr-ül-ahbab bir şeyh-i vâlâ cenâb idi." diye bahsettiği Osman Dede Zâde Sırrı Abdülbakî Dede de Şeyh Muhsin Efendi kızı ile (ismi bilinmiyor) evlenmiş ve bu izdivacdan yegâne çocuk olarak Saîde Hanım dünyaya gelmiştir. Saîde hanım da Kütahyalı Seyyid Ebu Bekîr Dede (I) ile evlenmiş ve bu izdivacdan da üç çocuk dünyaya gelmiştir.:

Ali Mutkî Dede (II), Nasır Abdülbakî Dede (III), Abdurrahîm Çelebi (IV)

Bu itibarla Osman Dede, anne tarafından bu üç tanınmış sîmanın büyük babasıdır :

I) Şöhretli Mevlevî musikişinaslarından,bestegâr

II) " " "

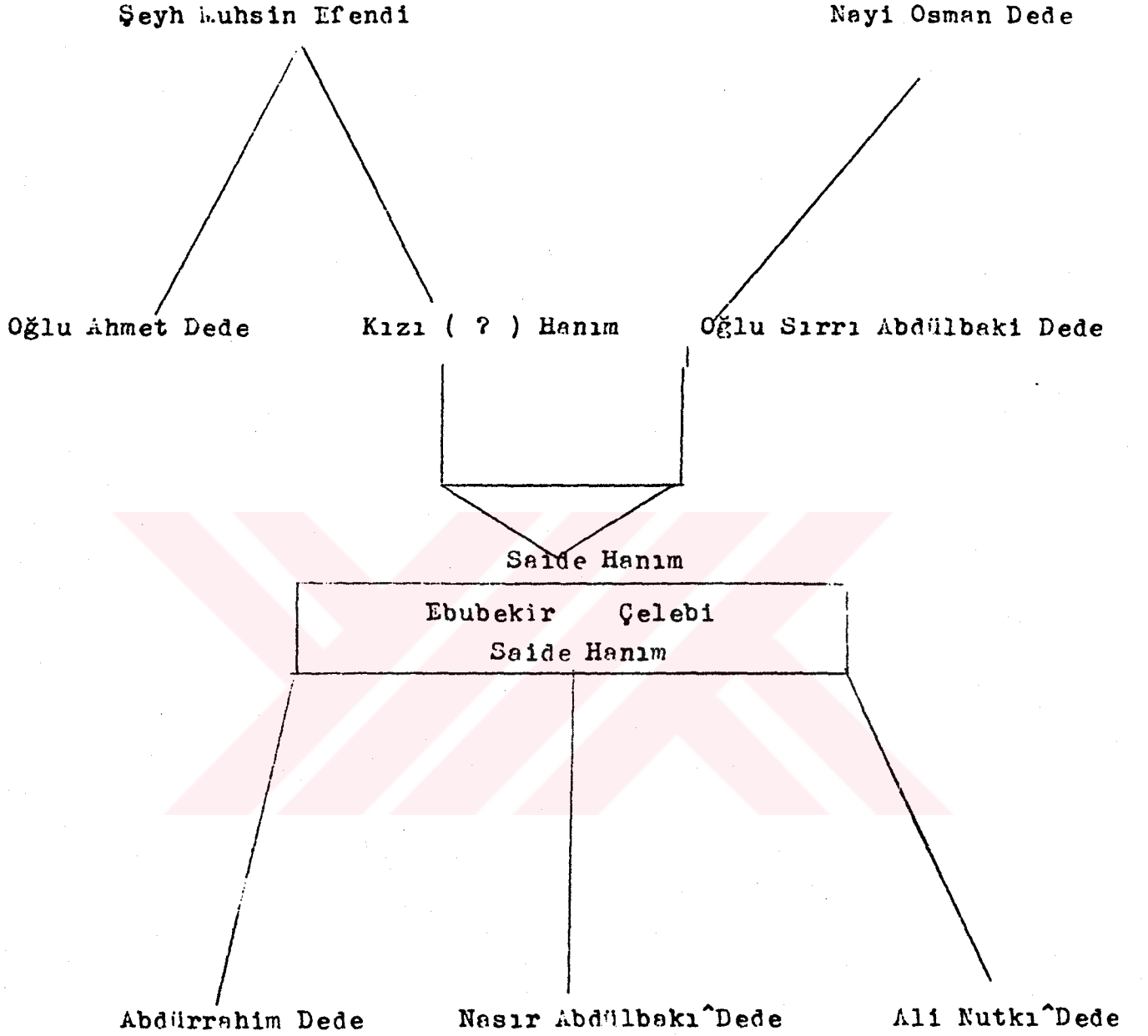
III)Musikide tetkik ve tahkik risalesi müellifi ve üçüncü Selim'in Suzi

dilâra ayinini yazdığı ebced notasının mucidi,bestegâr,Yenikapı

Mevlevîhanesi Şeyhi

IV) Tanınmış Musikişinas

NOT: Bu aile devam etmiştir.Son rüknü Yenikapı Mevlevîhanesinin,kapanıncaya kadar Son Şeyhi ve Tamburî Şeyh Celâl Efendidir. Şimdi oğlu merhum Abdülbakî Efendizade Gavsî İst.Bel.Konservatuarında neyzendir.

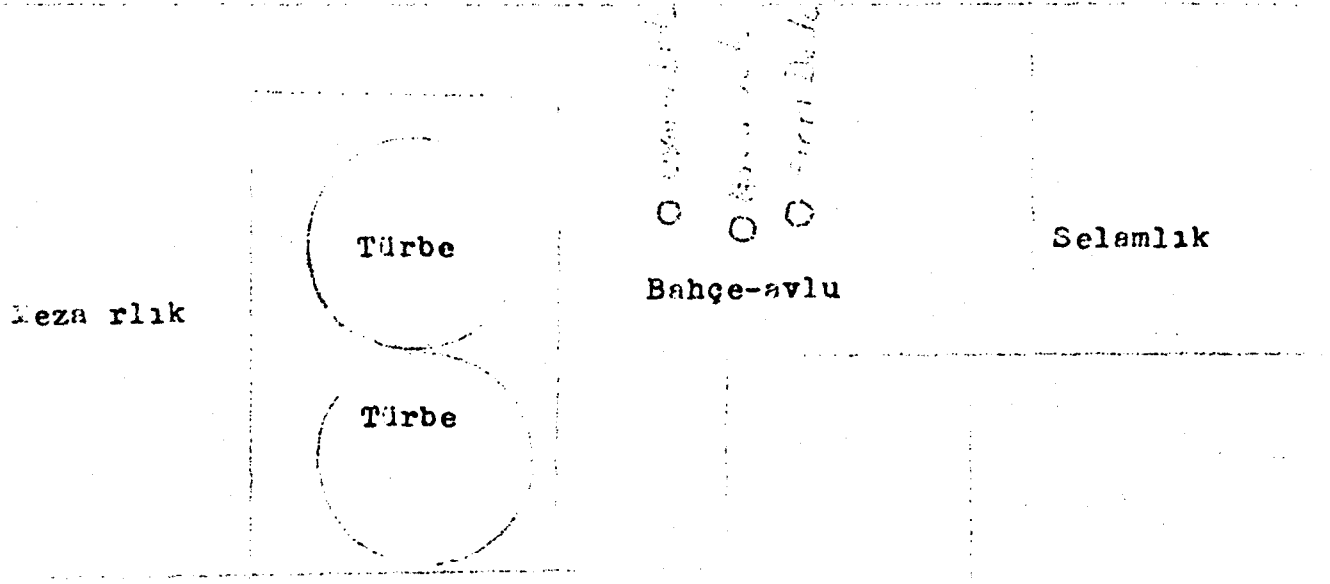
Sırrı Abdülbakî Dede hakkında söylenen vefat tarihleri Millet Kütüphanesi Manzum Asar NO: 713 te vardır.

Osman Dede'nin biyografisine dair başka tafsilât ve teferruat yoksa da gerek Meyzenbaşılığı ve Gavsî Efendiye damatlığı gerek 33 senesüren kendi Meşhîrâtı zamanında zâviyesini İstanbul'un o zamanki intellectual hayatı için meşhur ve muteber bir muhit haline getirmiş olduğunu anlıyoruz. Osman Dede Nazîm ve İtrî ile de muasırdır. Ve Nazî ile görüşüp konuşmuş oldukları Esrar Dede'nin bir kaydından da anlaşılıyor. Esrar Dede Neşâtî ve Sakib maddelerinde Nazîm'den bahsederken "...Dede Gavsî hizmetinde dahil-i ayn-ül-cem-i yaran olub Fasih Dede ve Nâyî Osman Dede ve Bâzârbaşı Nazî Çelebi ve onların emsali dâr-ü devlet-i aliyyede sâkin şu'ara-yi namdar ihvan-i hullan ile sohbet-i şî'r ü inâzre demgüzâr olurlarken ..." diye yazmaktadır ki Osman Dede'nin henüz şeyh olmadığı zamanlardan itibaren nasıl güzide bir muhit içinde bulunduğunu açıkça gösterir.

Öldüğü zaman Gavsî Dede'nin " Türbe-i mukaddeselerinde canib-i kademlerinde " gömülmüştür.

Bir aralık harap bir hale gelen ve tekyeler kapandıktan sonra bütün kabolmak tehlikesine düşen bu mezar son zamanlarda İst. İmar Komisyonunun teşebbüsüyle yeniden yaptırılmıştır. Eski Galata yahut K. Kapısı Mevlevîhanesinin şimdi sağ tarafındaki bina kısmı Polis merkezi olan kapısından girince tam karşıda ve asıl türbe binalarının sağıdadır. Krokisini veriyoruz.

Eski Dergâh harabesi

İstiklâl Caddesi

Yüksek Kaldırım

Tunel Meydanı

Tunel

E S E R L E R İ

Osman Dede'nin elimize geçen ve isimleri bildirilen eserlerinin " Tasavvuf neşesiyle yazdığı birkaç gazel müstesna " hepsi dîni mahiyettedir.

Başlıca te'lifleri şunlardır :

Mi'raciyye. Ravzat-ül-i 'caz, Zübde-i Makalat-i Şems.Gazeller, Ayînler,Na'tler,Peşrevler,Rabt-i Ta'bîrat-i Musiki (Edvar-Risalesi),Notta Mecmuası, Hat eserleri.

Mi'raciyye : 114 beyitli,mesnevî tarzında ve Süleyman Çelebi Mevlâî üslubunda bir eserdir.Hazret-i Muhammed'in Mi'rac mucizesinden baseder.Osman Dede'nin bizzat bestelediği bu eserin 1253 tarihli bir yazma nüshadan naklen (Maarif Nezareti Celilesinin Ruhsatıyla tâb) olunan ve nâşrinin ismi silik olduğu için okunamıyan bir nüshasının transkriptionunu ileride vereceğiz.

Muhtelif Mi'raciye nüshaları Üsküdar Selimağa Kütüphanesi Tefbiyat kısmı NO:52 , Millet Kütüphanesi Manzum Asar Kısmı NO: 785 te vardır.Son günlerde ölen Galata Mevlevîhanesi başneyzeni Emin Dede'nin el yazması ile yazılmış bir nüsha da Ezacı Binbaşısı ve Neyzen Halil Can'ın kütüphanesinde. Bu versiyonu Emin Dede Kadiriâne Zâkirbaşısı ve Kaşbaş Dergâhı şeyhi Hubcu Ahmet Efendiden geçmiş ve onun vefatında karde Hubcuzade Rıza efendiden tamamlamış meşk esnasında her parçasını ayrı ayrı notaya almıştır.

Ravzat-ül-i 'caz: 2500 beyitli mesnevî tarzında bir eserdir.Muhammedden evvelki peygamberlerin mucizelerini ve bütün bu mucizelerin Hazret-i Muhammedde tekerrür ettiğini,her mucizenin zikri esnasında münasip olan mucize ile mukayese ederek gösterir.Şahidane bir eserdir .Müfteilün müfteilün fâilün veznindedir.Nafiz Paşa Kütüphanesinde 962 ve Süleymaniye Kütüphanesinde 14 No:daki nüshalar tamamdır.Halis Efendi ilâveleri arasındaki nüshada eksiklikler vardır.Medela Zekeriyya,Yahya,İsa Peygamberlerin mucizeleriyle ayrı fasıl halinde : " Hazret-i Risalet-penah aleyhâfdel-is-salah hazretlerinin şakk-i kamer mu'cizesinde gösterdikleri ahval-i acibedir " kısmı yoktur. Nafiz Paşadaki nüshada "Mi'rac-i şerif-i Hazret-i server-i kâinat " serlevhali kısmından dokuz sahife sonra

Hazret-i sultan dua eyledi
Hazreti Allah reca eyledi

beytiyle iki nüsha birleşmektedir. Bir de Esax'ad Efendi nüshası vardı. Fakat bu nüshadan Süleymaniye Kütüphanesinde bulunandan maadasi sandıkları olmadığından yalnız tamam olan bu nüshayı iyice tetkik mümkün oldu. Tamamı 86 sahifedir. Nesih hattıyla fıstıkî renkte 15 satırlık kâğıdına üzerine yazılmıştır. 14,5 X 20,5 eb'adındadır. Mukaddimesi :

Gelmedi bir mu'cize-i enbiya
Misli Muhammed'de anın olmaya
Kangî nebi mu'cize-i devnide
Misli anın vardı Muhammed'de de
Belki dahi eblağ bunda rah
Nas anın üstüne bulur intibah
Ya'nî nice fazla idüb Mustafa
Mu'cizesi aleme verdi safa

diye başlıyor ve kırmızı mürekkekle yazılmış (Haza Ravzat-ül-i'caz fil mu'cizat-il-mümtez) serlevhasıyla asıl mevzu'a giriliyor. Fakat burada yine " Çâr sahab-i kiram " dan yani Bekir, Ömer, Osman ve Ali'den bahis bir kısım vardır. Bundan şu kısımları görüyoruz:

Hazret-i Âdem Mu'cizesi :

Fasl-i nebî b-ül-beşer Âdem Şafî
Mu'cisesin nakledelim ey vefî
Ta ki Muhammed eserin talibun
Anlıyanlar kim odur es-sabikun

beyitleriyle başlıyor. Sonra :

Fasl-i Mu'cizat-i Hazret-i İdrîs	aleyh-is-selâm
"	" Zekerîyya
"	" Yahya
"	" İsa

" gelmektedir.

Bu fasıllardan sonra diğer peygamberlerin mu'cizelerine geçmeden ayrı

fasıl halinde Şakk-i Kamer mu'cizesinden bahsediliyor :

Mi'rac-ı Şerîf-i Hazret-i Server-i Kainat

Bundan sonra sıra ile : Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İsmail, Lütf, İshak, Ya'kub, Yusuf, Yunus, Eyyub, Şu'ayb, Musa, Davud, Süleyman peygamberlerin mu'cizeleri ayrı fasıllar halinde gelmektedir. Mu'cizelerin mahiyetleri göz önünde tutularak kısas-ı enbiya'lardaki kronolojik sıraya her yerde uyulmamış bazı peygamberler ise büsbütün ihmal edilmiştir. Nihayet Hazret-i Muhammed ile diğer peygamberlerin mu'cizeleri arasında mukayeseler yapan bir bend geliyor. Her bendin sonunda :

Dedi şifa sahibi kadı İyaz
Eşken-allâhî cenânen rıyaz

yahut

Yazdı şifa sahibi kadı İyaz
Hak İyaz ide ana yevm-i rıyaz

ve benzeri beyitlerle "Şifa" sahibi Kadı İyazdan ısrarla bahsedilmekte ve böylece Osman Dede bu Ravzat-ül-i'caz'ı yazmak için kuvvetle mühebbet olduğu Kadı İyaz'ı (I) herbendin sonunda bir beyitle hayır dua ederek anmaktadır.

Kitap 8 beyitlik bir hâtıme ve 35 beyitlik bir münacaat ile sona ermektedir.

Zübde-i Mekalet-i Şems : Şems-i Tebrîzî'nin " Mekalet " isimli eserinden iktibas edilmiş bir eser olduğu Esrar Dede tezkiresine ilâve edilmiş bir haşiyeden ve Osmanlı Müelliflerinin İkinci Cildinin 452. sayfasında "...Zübde-i Mekalet-i Şems isimli bir eseri daha olduğu görülmüştür " sözünden anlaşıyor. Fakat bu kitap herhalde çoktanberi kaybolmuş olmalı ki hiçbir yerde bulunmuyor. Osmanlı Müelliflerindeki (mervîdir) sözü de kaybolduğu hakkındaki zannı kuvvetlendirmektedir.

-
- I) Kadı İyaz 544 te ölmüş ve (Şifa fî ta'rîfî hukuk-il-Mustafa) isimli bir eser yazmıştır ki Peygambere mahsus ve onun hukukunu bildiren bir kitaptır. Dört kısımlıdır :
1. Allahın kadr-i nebeviyye ~~ve~~ beyanına daırdır ki bu da dört babı mütezemmindir. Bu bablarda birçok fasıllara ayrılmıştır.
 - 2; İnsanların peygamberlere karşı ödemeğe mecbur olduğu haklara daırdır.
 3. Hakkı nebevîde caiz olan ve olmıyan şeylere daırdır.
 4. Resul-i Ekreme karşı bîadeblik edenlere karşı yapılacak cezaları daırdır.

Birçok kimseler tarafından muhtelif nüshaları yazılmış ve yazdırılmıştır. (Keşfüzzünun'dan)

G A Z E L L E R İ

Osman Dede'nin gazellerini toplu halde bulmak mümkün değildir. Ancak hal tercemesini ihtiva eden muhtelif eserlerde perakende olarak görüyoruz. Meselâ Sefai Tezkeresinden:

Gerçi dervîş-i fakirim serv-ü sâmanım yok
Devlet-i şah-i cihanbane şitabanım yok
Günc-i külhan bana cay oldu ise alemdir
Gayr-i masnu'î Huda seyre gülistanım yok
Deheninle bana va'd etmeğe va'd etmişsen
Deme yok yerlere va'd eyleme sultanım yok
Canıma can ile kast eyler ol ayyar benim
Canı ahvalımı arz eylemeye canım yok
Ney gibi nale vü ah eylemede gıryanım
Şehsuvarım deme Nâyî gibi nalanım yok

ve yine Sefai'den:

Kaçan ki meh-i revîşim pürziya gelür görünür
Derune dideye nevs vü nema gelür görünür
Ne canibe nazarım eylese mürur ü ubur
Hayalime o peri runema gelür görünür
Gider mi küşe-i nezzareden gel insaf et
Ki her nazarda o mihr-ü ziya gelür görünür
Gelür gider görünür sureta velî ma'na
Çü mihr ü mâh sabah ü mesâ gelür görünür
Tehammül etse temaşa-yi ruy-i yâre nazar
Ne denlü zâhir olur müdde'a gelür görünür
Hezar naz ile bir kerre eylese teşrîf
Hezar naşî hezar aşına gelür görünür
Gel imdi Nâyî-i bîçare nâümîd olma
Bu gösterişler ile ol Hüma gelür görünür

Esrar Dede tezkiresinden

" Velehu Nazîre begazel-i Neşatî Dede"

Biz çah-i zenahdan-i dilarada nihânız
 Yusuf sıfatsız raz-i Züleyhada nihânız
 Bezminde anın raks ile devranda kadehler
 Biz cür'a-keşanız tih-i sahba nihânız
 Olmağa(?) rusare telebger heme âlem
 Biz lema-i ruhsare-i zîbada nihanız
 Rehrev geçeriz Kâ'be-i kûyinde biz emma
 Dildar-ı temaşa için ol cânê nihanız.
 Pertev-fiken oldukda hur-i alem-i lâhut
 Biz lâ'yi kudık ma'ni illâda nihânız
 Âzürde olurmuş bizi gördükçe o meh-ru
 Hakûsterine hâk içre kemîn dâde nihanız
 Azade-i gam etti bizi gamzede-i 'ışk
 Nâyî gibi biz tekve-i Monlâ'da nihanız

Sâlim ve Esrar Dede tezkirelerinden bir gazel daha:

Mübtelâsı olduğum dilber bilür bilmezlenür
 Sergüzeşt-i mihri dil ezber bilür bilmezlenür
 Pay-busiyle şerefyab olduğından zevk eder
 Nüktelerle şiveler eyler bilür bilmezlenir
 Kendi çok cevrettiğinden gayr-i o nâhl-i safa
 Ta'n-i ayyar-ı dahi ekser bilür bilmezlenir
 Yalnız çeşmim sahba-vî sakı cam-ı la'l
 Leblerin ren-i meyi ahmer bilür bilmezlenür
 Anlamazsın pağme-i ney zevk-i mey sen zahida
 Mest iken Nâyî anı anlar bilür bilmezlenür
 Anlamazsın pağme-i ney zevk-i mey sen zahida
 Mest iken Nâyî anı anlar bilmezlenür bilmezlenir
 Bu bilüb bilmezlenen kamil-i mükmil aşikan
 Bir hususu keşf edüb azhar bilür bilmezlenir
 Mukrim İbrahim Paşa Hazret-i Hak dostudur
 Düşmenine dahi lûtf eyler bilür bilmezlenir
 Hak vüsuğ-i nazeninin hıfz ide afaldan
 Aynı Eflatun hikmetler bilür bilmezlenür
 Eylesün Allah her halinde tevfinin refik
 Rifkî her halinde müstahzar bilür bilmezlenür
 Şehriyar-ı şehri hak ma'mur kılsın daima
 Kadrini bu cevherin anlar bilür bilmezlenür

Esrar Dede'den :

Kıt'a

Aşık-ı Hak ırcîî me'mur olmadan
Anlamıştı Hakkı Hak nuriyle mestur olmadan
Çünkü takdirat imiş ancak zuhur îden heman
Pes Ene-l-Hak dîmedi Mansur makhur olmadan

Safai'den :

Na't

Ey pâk-i nejad ü pâk ü dil ü nur-i pâk
Hayran seni derk etmede akl ü idrâk
Hoş zâhîr eder hakikatin rütbesini
Levlâke levlâk lemâ halakt-ül-eflâk
ve ilâh.....

Manzum eserlerinden şimdiye kadar kalanlar bunlar ve bir kaç emsâlidir. Gerçi gazel, na't kıt'a vesaire şeklindeki yazılarının sayısı daha çok anlaşılıyor. Fakat bunların çoğu kaybolmuştur.

M U S İ K İ E S E R L E R İ

Âyînler : Nâyî Osman Dede; Son Peşrev ve Yürüksemaîleri de kendisi-
nin olmak üzere, herbirinin terennümü yarım saatten aşağı düşmeyen dö-
büyük âyîn bestelemiştir. Bunlardan Rast Âyîn'i İst. Konsvt. nin mevlevî
âyinleri neşriyatının birinci cildinde ve (beste-i kadîm) ismi ver-
len ve bestegârları meçhul olan Pençgâh, Dügâh, hüseyinî makamındaki üç
en eski ayinle, köçek derviş Mustafa'nın Beyati ve Euhuri zâde M. İtri'n
Segâh âyinininden sonra yani kronolojik bir sıra takip edilerek
neşredilmiştir. (I).

Nâyî'nin Uşşak, Çargâh, ve Hicaz âyinleri de hemen bunlardan sonra
sekizinci cilttedir. Yalnız Hicaz ayını'nin üçüncü selâmında bütün
ayinlerdeki gibi (Ey ki hezar aferin...) güftesiyle başlayan kısmı
yazılıdır. Üçüncü selâmın ikinci yarısı ile dördüncü selâmın tamamı
kaybolmuştur. Rauf Yekta'nın ayin neşriyatı serisinin 428 nci sayfası-
daki ihtar kısmında verdiği izahlara göre Hicaz ayını'nin hatta tamamı
kaybolmuş ve İst. Mevlevî dergahlarındaki bu ayını 1200 tarihlerinden
itibaren bilen kimse kalmamış ve Künhî Dede ile Üçüncü Selim'in musa-
hiblerinden Seyyit Ahmet Ağa'nın Hicaz Ayinlerin terennüm edilmekte
bulunmuştur. Fakat takriben 1210 senelerinde evvelce Galata Mevlevihan-
sinde bulunmuş olan yaşlı bir mevlevî dervîşi Edirne dergahından
İstanbul'a gelmiş ve maaleşef adı bilinmeyen bu dervîşden Osman Dede
Hicaz Ayininin üçüncü selâmının yarısına kadarki kısmı yeniden öğrene-
bilmiştir. Ne yazık ki Edirneli Dervîş bundan ötesini hatırlıyamıyordu.

Onun için mevlevî tekyelerinde bu beste ile ayin yapılırken
(Ey ki hezar aferin) kısmına gelince ya Künhî Dede'nin yahut ~~Osman~~
Seyyid Ahmed Paşa'nın bestelerine geçilerek devam edilirdi.

Osman Dede'nin peşrevleri kendi ayinlerinden başka bestegârlara
âyînlerinde de peşrev olarak kullanılmış veya müstakilen çalınagelmis-
tir. Uşşak âyini'nin başındaki peşrev Rauf Yekta tarafından 1231

I) Derliyenler : Rauf Yekta, Zekâizâde Hafız Ahmed, Ali Rifat, Dr. Suphi
Ezgi

tarihinde Kulekapısı dergâhında neyzenbaşı olan Ali Dede'nin el yazısı bir ebced notasından batı notasına çevrilerek yeni bir versiyon halinde âyinler serisinin 378 inci sahifesinde neşredilmiştir.

Nafiz paşa Kütüphanesinde 1194 no:da Defter-i dervişân ve Zühtü Bâ Kütüphanesinde 205 No:daki Mecmua-i Âyin-i Şerîf'de(Âyin-i Şerif-i Kutb-ul-arifîn Eş-Şeyh Osman Dede der makam-i Rast)(Âyin-i Şerif-i Der Makam-i UŞŞAK ~~Kutb-ül-arifîn~~ Osman Dede efendi rahmet-ullâhi aleyh), (Âyin-i Şerif-i Der Makam-i Hicaz Kutbün-nâyî Osman Dede sırrah-üs sâmi serlavhalarıyla zikr edilenler arasında Çârgâh âyînî yoktur.(I)

Uşşak makamının ismi hakkında(tetkik ve tahkik) risalesinde Şeyh Nasır Abdülbakî(II) : "Bu makamın Uşşak ismiyle müsemma olmasına sebep ceddîm sahib-i Mi'râciye Nâyî Osman Dede Efendi'nin bunda uşşak namıyla te'lif eylediği eski âyin-i şerifdir" diyor ki o zamandan beri hep Uşşak denilen ve çıkıcı gam halinde(bir mücennebe-i kebir, bir bakıyye, iki tanînî, bir bakıyye ve iki tanînî) interval'lerinden mürakkep makamın Osman Dede'den evvel Dügâh adını taşıdığı hakkındaki bilgimizi kuvvetlendirmektedir.

I) Çârgâh âyînî'nin zikredilmemesi sebebinin bu makamın okunduğu yere geç bir felâket-ekseriya yangın- getireceği hakkındaki inanış olması ihtimali vardır. Kaiserling, Reisetagebuch eines Flosofen adlı eserinde Hindistan'da Tagor'u ziyaret ettiği zaman, şairin kendisine cemime olma üzere hazırlattığı Hint Orkestrasına mevsim, yıldızlar, ve vakte göre çalınması icap eden makamı dikkatle seçmelerini ihtar ettiğini uzun uzun anlatıyor. Filhakika kaynağına Hind itikatları olmak üzere her makamın bir burca nisbeti akidesi bütün islâm musıkisi ananesine yayılmış ve uzun zaman yaşamıştır. Bizdeki bütün edvar mecmualarında makamların burcların hareketine göre en müessir oldukları takvim cedvellerini gösteren tafsilatlı bahisler vardır. Gerçi herbiri muayyen kalıplar halinde birer ses karakteri taşıyan makamların belli mevsimlerde ve günün belli saatlerinde terennümü, tesirleri bakımından bazı makul ve izahı mümkün esaslara bağlanabilirse de Çârgâh-ın yangın getireceği gibi inanışlar şüphesiz birer efsaneden başka bir şey değildir. Hazret-i Muhammed'in ilk müsliman olanlardan Habeşli kölesi ve güzel sesli müezzini Bilâl-Habeşî'nin bu makamla okuduğu söylenir.

II) Nasır Abdülbakî Dede Osman Dede'nin torunudur. Üçüncü Selim'in yakını olan mevlevî bestegârlarındandır. Tetkik takkik risalesi(Süleymaniye kütüphanesi) eserinde kendi kendi tertip ettiği notayı bir edvar kısmıyla beraber şerh etmiş ve bu nota ile aynı esere padişahın suz-i dilara makamındaki ayinini yazmıştır. İst. Kosvt. mevlevî ayinleri neşriyatının onuncu cildinde aslından tercümesi yeni versiyonla çift porte üzerinde mukayeseli olarak neşredilmiştir. (Zekâi Zade Ahmed, Dr. Suphi Ezgi, M. Cem

Edvar Risalesi-Rabt-i Tabirat-i Musiki : Şâlim Tezkiresi ve bu tezkireden naklen Osmanlı Müellifler'nin ikinci cildinin 452 nci sayfasında Osman Dede'nin bir müstakil edvarı olduğu zikredilir.

Müstekim Zâde Sa'd-üd-din Efendi de Tuhfe-i Hattatînde: /İlm-i musiki müstakilen Risale-i Edvarı vesair eş'arı dahi olmakla",, suretinde bu eserden bahsediyor. Risâle Üçüncü Ahmed zamanında ve Damad İbrahim Paşa namına Farsca ve mesnevi şeklinde yazılmıştır. Makamlardan, terkiplerden eb'adan, şubelerden, -daha evvelki Edvar kitaplarının muhtevasına yeni bir şey ilâve etmeden- bahseder. 276 beyittir. El yazması bir nüsha Mehmed Baha eddin Uzluğ'un hususi kütüphanesinde vardır ki bu nüshadan istisna edilmiş bir tanesi Bay Hüseyin Saadettin Arel'de, bundan müstensah diğer bir nüsha da Ruşen Ferid Kam'da vardır.

Nota Ya zısı : Musiki sahasında XVII nci asırdan kalma son derece ehemmiyetli bir vesika olduğu son yirmi seneye kadar mevcut bulunduğu halde esrarlı bir şekilde ortadan kaybolmuştur.

Bu nota hakkında Şâlim Tezkiresinde şu dikkati çeker satırları görüyoruz: "...Cümle-i ma'rifinden ma'ada fenn-i musikiye muhayyir-i ukul bir ma'rifet-i vâlâya derdest olmuştur kim bir kâr veya nakış bir kerre istima'la kendi için bir zimmete çıkarmak mümkün idi. Binaensaleyh kelimât ve huruf zabteder gibi nağme ve savtı kitâbet ederdi. Zîr ü bem ü tîz ü pes şîve-i harekâtı idare-i mahsus üzre yazub bir vecihle zabtederdi kim rekâkeşîdesi olan kağıdı önüne koyub ol Kârı ol bestey binemâtiha min gayri ziyadetun velâ noksan okur idi. Bu emr-i hod bu fenne kemâl-i ittila'ı olan erbab-i irfane ayandır ki bigayet esir ve bu vechile erbab-i kemâlden bir kâmil bulunmak gayet-ül-gaye nadirdir.

Görülüyor ki Mirza Zâde nağmelerin yazılması hususunun ehemmiyetini zamanının zihniyet ve telakisine rağmen ve safiyan da olsa iyice anlamış ve Osman Dede'nin (Ses Yazısı-Nota) tertip etmek gibi çok ileri derecede bir eserini haklı olarak ve kâfi serahatla medh etmiştir.

Filhakika Osmanlı musikisi çok büyük bir nisbette mektub değildir "Fem-i Muhsin/" तरीکیyle kulaktan kulağa ağızdan ağıza intikal edip gelmiş ve ne yazık ki bu yoldan on binlerce musiki eseri bir daha bulunmamak üzre kaybolup gitmiştir. Gerçi Osman Dede'den evvel ve onun zamanında ve ondan sonra bu cins nota kullananlar vardı.

Birinci Bayezid ve ikinci Murad zamanlarında

Meragalı Abdülkadir(I) nağmeleri yazmak için bir usul bulduğunu ve kendi eserlerini bu sayede yazdığını Makasid-ül-elhan ve Cami-ül-elhan adlı eserinde bizzat söylüyorsa da Kenz-ül-elhan adını verdiği bu kitap çok arandığı halde ele geçmemiştir. Meragîden sonra Eflâk beylerinden Prens Demetrios Kantemir(II) de ebced harfleriyle bir nevi nota tertip etmiştir. Daha sonra ana tarafından Osman Dede'nin ikinci batında torunu olan Nasır Abdülbaki Dede'nin nota eserleri elde mevcutsa da Osman Dede'nunki yoktur. Halbuki bu mecmuanın tekyeler kapanıncaya kadar Yenikapı Mevlevihanesinde bulunduğunu biliyoruz. Dr. Suphi Ezgi'nin rivayetine göre Yenikapı'da son neyzenbaşı olan Rauf Yekta Merhum tetkik etmek üzere bu eseri dergahın kütüphanesinden airtelen almış, kitap kendisinde iken tekyelerin kapatılması kanunu çıkıp bu arada Yenikapı Mevlevihanesine de hükümetce el konunca, belki tetkikatı henüz bitmediğinden belki de unuttuğundan dolayı kitap kendisinde kalmıştır. Ve binnetice şimdi Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiş olan Yenikapı Mevlevihanesi kitapları arasında bu mecmua yoktur.

Rauf Yekta bey 1935 te öldü. Ölmünden bir iki sene evvel mevlevî âyinleri serisinin sekizinci cildine yazdığı Nâyî Osman Dede başlıklı mukaddimede: (merhumun bir de aletirke nota musiki notası ihtira ettiği rivayet edilmişse de ortaya çıkmadığı için bu notanın mahiyeti hakkında da malumatımız yoktur) diyor.

Şu halde bize XVII inci esirden Türk Musikisinin orijinal yazılarını getirecek olan bu çok değerli, batı musikisi ve notation tarihi bakımından da pek ehemmiyetli vesikanın meydana çıkması ümmid - bir harâkuladeleik olmazsa- ebediyyen kaybolmuş demektir.

I) Hâce-i evvel Ferabî'yi îmaen Hâce-i sâni veya sadece hoca denilen meşhur alim ve musikişinas.

II) Kantemiroğlu, Şehbal Mecmuası koleksiyonu,

" ,Mevlevî âyinleri, R.Yekta, C.9, S.483

" ,İzahlı Müzik konfransları, Radyo Yayınları, Ruşen Kam

Hat Eserleri ;hakkında: "... Enve-i hututun dakikadanı olmağla hatt-i ta'likde hame-i ahnen.." (I).." kendileri hüsn-i hatt-i sülûs ve Meshî Nefes Zâde İsmail Efendi'den temessuk ve telemmûz vehatt-i ta'likî dahî şeyhî Gavsi Ahmed Dede Efendiden ba'del intisab teallüm ve telezzûz eylemiştir ki.." (II) gibi ifadelerden başka bir şey bilmiyoruz.

Kulekapısı ve Yenikapı Mevlevihanelerinde yazdığı levhalardan bulunması lâzımgelirdi.Aramaya imkân oladı.Çünkü şimdilik hepsi sandıklanmış haldedir.

Yalnız Nefes Zâde gibi namlı bir hattatın çırağı olduğunu bilmek,eski yazı san'atı bakımından,eserleri kalmışsa,bulup,me-ydana çıkarmaya elbette değer.

I) Safaî Tezkiresi

II) Müstakim Zâde Sa'd'üd-din, Tuhfe-i Hattatîn.

NÂYÎ OSMAN DEDE'NİN ŞAHSİYETİ HAKKINDA

Osman Dede ilk bakışta yetiştiği devrin kıymet ölçüleri içinde sıkışıp kalmış, asrının karakterine tamamen intibak etmiş, şi'r istidadını geçmiş zamanlardan kendisine kadar gelmiş geleneklerin nazım sahasında doğurduğu nevilere göre inkişaf ettirmeğe çalışmış alelade bir şairdir diyebiliriz.

Eserler hey'eti umumiyesiyle ne keyfiyet ne kemmiyet bakımından muasırları olan parlak ve hacimli şairlerin hizasında bulunmamakla beraber gazel ve na'tlerine bakılınca Fuzulî'den Nâbîye kadar gelip geçmiş Bakî, Nefî Sabrî, Yahya, Bahaî, Neşâtî, Fehîm, Mezakî, Nazîm, vesaire gibi ağır çapta şairlerde hangisinin tesiri altında kaldığı ayırt edilemeyecek kadar umumi bir eda taşıdığı görülüyor. İki üç a sıra uzanıp yayılan ve birbirleriyle daima his, fikir, mazmun ve şekil alış verişi halinde bulunan bu irili ufaklı şairler kafilesine o kadar tabii bir surette karışmıştır ki-eserlerinden bahsederken söylediğimiz gibi-bir gazeli yanlışlıkla Nâbî Dîvenine girdiği halde hiç te yadırganmamış diğer gazel, kît'a na't vesair manzumelerinde XVII inci asrın Osmanlı Şairi vasıflarını umumi hatlarıyla gösteren açık ve karakteristik bir simaya sahip olmuştur.

Ancak tekrar edelim ki bu karakter-Hatta ondan daha büyük şair sayılan diğerlerinin birçoklarında da olduğu gibi- kendi şahsiyetini değil belki daha ziyade an'anelere ve yaşadığı asrın hâkim duygu ve anlayışlarına mahsus bir karakterdir.

Fakat Osman Dede'yi Osmanlı Edebiyatının dikkate değer şahsiyetlerinden birisi halinde mütaalea etmemizi icab ettirecek izleri onun Mi'raciyesinin (I) hemen ilkmısra'larından itibaren bulabiliriz

Bu Mi'raciyesinde Osman Dede:

I) Fuat Köprülü, XIV Üncü asırda Çağatay Edebiyatının inkişaf isimli eserinde, o asırdan Uygur yazısı ile üç eserin intikal ettiğini söylüyor ki bunlardan biri de Mi'racnamedir. Ondaki her devirde yazılmış olan Mi'raciyelerin en eski örneği olarak bu Mi'racnameden başkası bilinmiyor. Yegâne nüshası Pariste Biblioteque Nationale' dedir.

Evvel Allah adını yad eyleriz
 Dil dil olmuş kalbi dilşad eyleriz
 Zikr-i Hakla nutku irşad eyleriz
 Her harab abadı abad eyleriz

diye başlayarak, Nâbî ve benzerlerinin geniş kalıp ve derin mazmunları içindeki hareketlerin dışına çıkar ve birden bire Süleyman Çelebinin samîmî ve sıcak nefesiyle konuşmağa başlar:

Ey hakayık aşıkı Gûş et beni
 Kim Muhammed'den habir idem seni
 Zatı Pâkin bilmeğe gel gûş ol
 Aklını al başına pürhuş ol

 Nur-i Zât-î Mustafa'nın hakkıçün
 Sırr-i aşk-i Kibriyanın hakkıçün
 Ruyine müştak olanlar hakkıçün
 Aşıkına uğşak olanlar hakkıçün

Nâyî Osman Dede mevlid yaratıcısının bütün duygusunu, tarzını, tavrını, üslubunu ve nazım tekniğini benimsiyerek onun hizasındaki mutena ve sağlam mevkiine yükselirken meselâ Nazîm'in Mi'raciyesindeki şu mısra'ları da okuyalım:

Bir şeb ki izar-i şâhid-i hur
 Zülf-i siyehiyle oldu mestur
 Vermişti o şebde dest-i kudret
 Ruhsar-i arus-i dehre Zînet

Koca Nâzîm, Süleyman Çelebi ve Osman Dede'nin sââdelik ve samîmîlikle adeta irticelen yazılıvermiş kadar rahat ve engelsiz ifade ettikleri (Allah ve onun elçisi) mevzu'unda zengin, renkli, süslü kaleminin alıştığı edebî san'atlardan hayal ve mübaleağadan ayrılmağa bir türlü kıyamamıştır. Ve Muhammed'in arş-i a'laya doğru çıkarken geçtiği yolu bakınız nasıl anlatıyor:

Aldı hamesin ele Utarit
 Zeyn eyledi namesin Utarit
 Pürşevk ü ferah biemr i takdir
 Mi'rac-i şerîfin etdi tahrîr

Böylece uzun tasvirlerle bütün güneş manzumesini dolandırıyor
ve:

Suk-i şeşüme idüb azîmet
Kondu ser-i mülsteri'ye devlet

gibi zamanının iptilâ halindeki edebiyet san'atı oyunlarının hepsi
ne-şüphesiz büyük ustalıkla- baş vuruyor.

Hele Osman Dede'den yüz sene sonra yaşamış olan İzzet Kolla'nın
Mi'raciyesindeki tasannu ve tumturak düşünülürse Nâyî'nin ihtiyar
etdiği sadelik ve basitlik neticesinde ne kadar kazandığı daha açık
görüldür. İzzet Kolla Mi'raciyesine şöyle başlıyor:

Hoşâ Ve-n-necm-i ahter leyale-i pürnur-i şevk-efza
ki evcaradır anda mah bürc-i sure-i Esra

Bu şiirler arasındaki farkları daha iyi belirtmek için sıra
ile Süleyman Çelebi, Osman Dede ve İzzet Kolla'nın, meselâ, (Burak)
dan bahsedişlerine bakalım.

Süleyman Çelebi'nin Mi'rac Bahrinden:

Cebreil çün Cennet'e vardı heman
Gördü kim kırk bin Burak otlar heman
İçlerinden bir burak ağlar katı
Yimez içmez kalmamış hiç tokatı
Gözlerinden yaşı ceyhun eylemiş
Ciğerini derdile hun eylemiş
Didi Cebreil nedir ağladığın
Hüzn ile can ü ciğer dağladığın
Baki yoldaşın yiyüb içüb gezer
Sen inilersin di canın ne sezer
Didi kırkbin yıkdürür kim ya Emîn
Aşkdürür bana yimek içmek hemin
Nagehan bir ün işitti kulağım
Ol zamandan bilmezem sağım solum
Ya Muhammed deyu ben çağırıldılar
Bir seda birle yürekler deldiler
Ol zamandan bilmezem kim nolduşam
Ol a din ısına aşık olmuşam
.....

Osman Dede'nin Mi'râciyesinden:

Didi cibril ey Habib ey yüzü ak
Verdi Hak sana cenandan bir Burak
Gel süvar ol idelim azm-i Hüda
Hep melaik muntazırlardır sana
Hem Burakı çekti hem tuttu rikâb
Kim süvar ola Buraka ol cenab
Hikmet ile etti serkeşlik Burak
Koymadı binsün o şah-ı iştîyak
Didi Cibril ana ey serkeş Burak
Binmeyisersana bundan yüzü ak
Nice serkeşlik kılarısın Ahmede
Kim irisersin hayat-ı sermede
Binmeyiser bundan afdal sana nur
Razı ol olsun suvar etsin uşur
Çün burakın guşine erdi kelâm
Oldu bin can ile ol sultanına ram
.....

İzzet Kollanın Mi'râciyesinden:

Götürdü Cebreil istabl-i Cennet'den aceb rehvar
Vücut-ı çarpe şeklinde insan gehresi guya
Saçında Sa'd-ı Ekber bir mütalsam nüsha-i zerrîn
Masum olmak için div ü periden ol melek sima
.....

O rütbe tîzrevdir kim gelüb cevlena bir anda
Olur dümbale-i mevzununa reng-i şafak hanna

Halbuki Osman Dede'nin ~~Burak~~ Burak tasviri menkabein ihtva ettiği mythos unsurundan mümkün olduğu kadar uzaklaşmış, Cennetlerin Burakı, basbayağı huysuzluk eden, fakat sahinini de tanıyan ve insiyaklariyle ona mti ve yardımcı olan bildiğimiz alelade bir at hüviyetine yaklaşmıştır.

Bütün Mi'râciye başından sonuna kadar her türlü mübaleğa, tasan ve külfetten aridir. Muharririnin bir tarikat mensubu olmasına rağmen mütesavvifane ideoloji görülmez. Bütün Mi'rac sade, badit, hayalsiz, fantazisiz bir surette, sanki reel bir vak'a imiş gibi anlatılır.

Osman Dede'nin bu meziyeti eskilerce de görülmüş ve tanınmış, mesel Esrar Dede Mi'râciye için:

"

..Nu'ut-i Hebeviyyeden Mi'racyeleri tasannu'at-i şî'riyeden halî olâ sebîl-ül ilham serzede-i tab'i çâlâkları olduğu gibi.. " diyerek Osman Dede'nin şahsiyeti hakkında en güzel ve doğru tenkîdî mülâhaza hülâsa edivermiştir.

"

Osmanlı müelliflerinde de : " Meşhur-iafak sehl-i mümteni' kabilinden olan Mi'racye manzumesi elhak arifane ve aşıkane'dir denilmektedir.

Hakikaten Osman Dede'nin halka hitab eden cazibesıyla klâsik serî diliğe onu birde bestelemek suretiyle ulaştı, ve Mi'racye ilk defa Üsküdar'da Nusuhî dergâhında okunduğundan beri " Her Sâl sabah-ı Mi'r da kıraat olunmakla müstemi'in-i züvvar ferrahnâkve envar-ı salavat kesire ile târîk diller tabnâk" oldu durdu.

Osman Dede Ravzat-ül-i'caz mesnevîsinde de aynı üslubu tercih etmiş fakat Mi'racyedeki saf ve halis san'at cevherini muhafaza edememiştir.

Hamd ü hezaran ü senâ bîkiyas
Ol ahad ü vahide bihad senas
.....
Cümle ye maksûddürir ol müste'an
Lemyelidi dinle ve lemyaledi
Doğdu hiç kimseyi doğurmadı
Kimse ana benzemedi hiç öbed
Dinle ne der yok ana küfven ahed

gibi mediocre mısra'lar bu iki bin beş yüz beyitlik mesnevînin dörtte üçünü doldurur. Hele çok iyi bir hattat olması dolayısıyla bu san'atın ta'lik nevine dair yazdığı şu:

Gâh gehi olsa kûşad ebruvan
Ta gibi her dide tarab bahş-ı can
Ruhları gül gül eder anđan edeb
Beyne elif mim dehen gonca leb
Kıldı zenahdanını nun-ı mübil
Sure gibi sürh idi bebin (?)
Enfine surahlar etmiş çü ha
Ha idi emma ki te ha dâl fa
Guş-ı latîf/i hatt-ı ta'likte (?)
Sad misal iki taraf berzede (?)

tarzındaki manzumede Mi'râciye müellifinin tanıdığımız san'atkâr ruhunu bütünü kaybetmekteyiz.

Hattatlığı hakkında rivayetlerden başka bir şey varsa bile sandıklanmış olduğundan bu eserler üzerinde durarak hat sahasındaki kudret hakkında tahkik ve tenkide imkân kalmadı.

Bestegâr Osman Dede ise dört mevlevî ayini ile Mi'râciyesinin hangi sahifesi açılrsa daha ilk ölçülerinde XVII ve XVIII inci asırdaki dînî Türk Musikisinin hatta İtrî ayyarında büyük bir mümessili olarak karşımıza çıkıyor.

Makamlara, îkâ'lara hâkimiyyeti, dînî musiki üslubuna derin nüfuziyle o asırlardaki engin ses san'atımızın sayılı ve dünya ölçüsünde değerli örneklerini vermektedir.

Sazende olarak Osman Dede'yi maalesef fonografin icadından evvelki bütün talihsiz icracı musikişinasların mahkûm oldukları ebedî sesizlik perdesi arkasındaki tahayyül etmeğe mecburuz.

Ancak zamanının İstanbulda yaşayan belli başlı yüzyetmiş neyzenî arasında Galata Mevlevihanesinin otuz sene müddetle neyzenbaşılığını ettiği vakıasıyla hayal birleşince kamışlıktan kopup Mevlânâ dergâhı'nın kubbesi altında inlemeye gelen (Ney)in sesini gönül kulağı elbette duyar.

O kubbeden gök kubbesine intikal etmiş bu sesler şimdi acaba yedinci katta mıdır yoksa Sidreden ötede mi?

Mesud Cemil Tel

1046

ÖZGEÇMİŞ

2 Ocak 1967 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Emekli Deniz Subayı, annesi ev hanımıdır. İlk, orta, lise tahsilini Gölcük'te tamamladı. 1984-1985 öğretim yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümüne girdi. 1989 Yaz Döneminde başarı ile mezun oldu. Aynı yıl Üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Sanat Müziği Bölümünde Yüksek Lisans sınavını kazandı. 1991 yılında Yüksek Lisans derslerini başarı ile tamamlayıp tez hazırlığına başladı. 1990 yılında bir yıl süreyle İstanbul Eğitim ve Kültür Vakfı Özel Balmumcu Deneme Lisesi'nde Müzik Öğretmenliği yaptı. 1991 yılında M.E.B. Öğretmen Yeterlik Sınavını kazanarak devlet okuluna girdi. Halen Kadıköy Yenisahra İlköğretim Okulu'nda Müzik Öğretmenliği yapmaktadır Mayıs 1990 yılında Hulûsi Yücebıyık ile evlendi.

